

ทสม.

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ประจำปี 2568

ทสม.

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ประจำปี 2568

บทนำ

ท่ามกลางความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความซับซ้อนขึ้น บทบาทของอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) และ เครือข่าย ทสม. ถือเป็นกลไกสำคัญในระดับพื้นที่ที่ได้เสียสละ ทูมเทแรงกายและใจในการดูแล อนุรักษ์ พื้นฟู และเฝ้าระวังทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานที่เข้มแข็งและยั่งยืนของพี่น้อง ทสม. เหล่านี้ คือรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศตามหลักการของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างสมดุล

โครงการคัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น จึงเป็นโครงการหนึ่งที่กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม ดำเนินการเพื่อค้นหาและคัดเลือกต้นแบบ ทสม. และเครือข่าย ทสม. ที่ทำงานด้วยจิตอาสา ร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดทั้ง 76 จังหวัดและกรุงเทพมหานคร เพื่อยกระดับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ มุ่งสร้างประโยชน์ต่อท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ ให้เป็นแบบอย่างและสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชน และเครือข่าย ทสม. ทั่วประเทศ ซึ่งโครงการดังกล่าวมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2557 จนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งการคัดเลือกออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ซึ่งในระดับประเทศ มีการแบ่งผลงานการคัดเลือกออกเป็น 2 สาขา 7 ด้าน คือ สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว 2) ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ และ 3) ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และอีกสาขาหนึ่ง คือ สาขาการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำนวน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 2) ด้านการจัดการไฟฟ้า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง 3) ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร และ 4) ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง โดยตลอดระยะเวลาดังกล่าว มีจำนวน ทสม. และเครือข่าย ทสม. ที่ได้รับการยกย่องเป็น ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่นในแต่ละปี รวมทั้งสิ้น 1,215 คน/เครือข่าย

และเพื่อเป็นการยกย่องและเชิดชูเกียรติแก่บุคคลและกลุ่มเครือข่ายที่มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งสมควรได้รับการยกย่องให้เป็น 'ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น' กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อบันทึกเรื่องราวความสำเร็จของผลงาน และแรงบันดาลใจ ในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมของ ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น การเผยแพร่ผลงานเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสให้สาธารณชนได้เรียนรู้ นวัตกรรม และแนวทางปฏิบัติงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเปรียบเสมือน 'คลังความรู้' ที่สามารถนำไปเป็นแบบอย่างและขยายผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อื่นๆ ได้ต่อไป

กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1 ทศวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลง

การคัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น เป็นโครงการที่ดำเนินการร่วมกันระหว่าง กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) และเครือข่ายที่มีผลงานโดดเด่น เป็นแบบอย่างที่ดีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

 เกิดความเคลื่อนไหวทางสังคม **พ.ศ. 2532**

หลังอุทกภัยในภาคใต้

 รัชกาลที่ 9 มีพระราชดำรัส เกี่ยวกับภาวะโลกร้อน เมื่อวันที่ 4 ธ.ค. 2532

ปรับปรุงแบบอาสาสมัครและริเริ่ม “เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” ใน 10 จังหวัดนำร่อง

พ.ศ. 2545

76 จังหวัด

ขยายสมาชิกเครือข่ายครบ 76 จังหวัดทั่วประเทศ

พ.ศ. 2555

พ.ศ. 2549-2550

พ.ศ. 2533 - 2535

- รัฐบาลประกาศให้ ปี พ.ศ. 2533 – 2535 เป็นปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมีมติคณะรัฐมนตรีประกาศให้ 4 ธันวาคมของทุกปี เป็น **“วันสิ่งแวดล้อมไทย”**
- เกิดกลุ่มอาสาสมัครระดับท้องถิ่นเรียกว่า กลุ่มผู้นำสิ่งแวดล้อม และกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

 ปรับชื่อเป็น **“เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน”** หรือ เครือข่าย ทสม. และเรียกอาสาสมัครว่า **“ทสม.”**

 ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่าด้วยอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน พ.ศ. 2550

 มติคณะรัฐมนตรีประกาศให้ 4 ธันวาคมของทุกปี เป็น **“วัน ทสม. แห่งชาติ”**

พ.ศ. 2557

ริเริ่มโครงการคัดเลือก ทสม.
และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

คัดเลือก ทสม.
และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

พ.ศ. 2559

ทสม. ดีเด่น
71 คน

เครือข่าย ทสม.
ดีเด่น
61 เครือข่าย

พ.ศ. 2558

6

การคัดเลือก ทสม.
และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น จำนวน 4 ด้านผลงาน

ทสม. ดีเด่น
73 คน

เครือข่าย ทสม.
ดีเด่น
59 เครือข่าย

- ด้านการจัดการขยะมูลฝอย
- ด้านการพิทักษ์และฟื้นฟูป่าไม้
- ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ
- ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พ.ศ. 2560

คัดเลือก ทสม.
และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ทสม. ดีเด่น
70 คน

เครือข่าย ทสม.
ดีเด่น
61 เครือข่าย

พ.ศ. 2561

คัดเลือก ทสม.
และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ทสม. ดีเด่น
67 คน

เครือข่าย ทสม.
ดีเด่น
58 เครือข่าย

พ.ศ. 2562

ปรับปรุง “ระเบียบกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ว่าด้วย อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน พ.ศ. 2562”

คัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ทสม. ดีเด่น 67 คน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น 51 เครือข่าย

พ.ศ. 2566

พระราชกฤษฎีกา เปลี่ยนชื่อ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็น กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่วันที่ 18 สิงหาคม 2566

คัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ทสม. ดีเด่น 73 คน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น 51 เครือข่าย

พ.ศ. 2563

คัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ทสม. ดีเด่น 68 คน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น 55 เครือข่าย

พ.ศ. 2567

ปรับปรุง หลักเกณฑ์การคัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น 2 สาขา 7 ด้านผลงาน

สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สาขาการจัดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ด้านการจัดการ ทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว

ด้านการจัดการ ทรัพยากรน้ำ

ด้านการจัดการ ความหลากหลาย ทางชีวภาพ

ด้านการจัดการ ชยะมูลฝอย เพื่อลดการปล่อย ก๊าซเรือนกระจก

ด้านการจัดการ ไฟป่า หมอกควัน และการเผา ในที่โล่ง

ด้านการเกษตร และความมั่นคง ทางอาหาร

ด้านการจัดการ ระบบนิเวศ ทางทะเล และชายฝั่ง

พ.ศ. 2564

คัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ทสม. ดีเด่น 60 คน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น 56 เครือข่าย

พ.ศ. 2568

คัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ทสม. ดีเด่น 84 คน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น 51 เครือข่าย

คัดเลือก ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น 5 ด้านผลงาน โดยเพิ่มประเด็นผลงาน

การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ ความหลากหลายทางชีวภาพ

พ.ศ. 2565

ทสม. ดีเด่น 64 คน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น 54 เครือข่าย

พ.ศ. 2557 ถึง ปัจจุบัน

ทสม. ดีเด่น 682 คน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น 533 เครือข่าย

ความหมายสัญลักษณ์

สัญลักษณ์โล่ชีวิตเกียรติ

ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น

ใบไม้ และ ผีเสื้อ

เป็นสัญลักษณ์แทน
ป่าและสิ่งมีชีวิต

คน (สีน้ำเงิน)

สื่อถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
และการเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพยากร
ดิน น้ำ ป่า
และสีน้ำเงิน สื่อถึงทรัพยากรน้ำ
ที่เป็นส่วนสำคัญของทั้งสิ่งมีชีวิต
มนุษย์ ดิน และป่า

สีเขียวและสีชมพู

สื่อถึงการพิทักษ์รักษา
ความอุดมสมบูรณ์และความ
หลากหลายของทรัพยากรป่าไม้

ดิน เป็นสัญลักษณ์แทน ดิน (สีน้ำตาล)

สื่อถึงการปกป้องรักษา
ทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น
ของสิ่งมีชีวิตและฐานทรัพยากร

ผู้พิทักษ์รักษา ดิน น้ำ ป่า

สารบัญ

กสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

| 16-21

ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว
นายสมเกียรติ สันเทพ
กสม. จังหวัดลำพูน

| 22-27

ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ
นายจักรกฤษณ์ สีแก้ว
กสม. จังหวัดเพชรบูรณ์

| 28-33

ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ
นายสุธีร์ ปานวงษ์
กสม. จังหวัดกระบี่

| 34-39

ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
นายจินดา ศิริบุญรัตนธรรม
กสม. จังหวัดสุราษฎร์ธานี

| 40-45

ด้านการจัดการไฟฟ้า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง
นายชูชีพ อนุยุธ
กสม. จังหวัดกำแพงเพชร

| 46-51

ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร
นางสวณีย์ โพธิ์รัง
กสม. จังหวัดสุพรรณบุรี

| 52-57

ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง
ว่าที่พันตรี วัชรินทร์ แสงวงการ
กสม. จังหวัดชุมพร

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

| 60-65

ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว
เครือข่าย ทสม. ตำบลกุดหมากไฟ
อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

| 66-71

ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ
เครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง
อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

| 72-77

ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ
เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองท่า
อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอำนาจเจริญ

| 78-83

ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
เครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร
อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา

| 84-89

ด้านการจัดการไฟป่า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง
เครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา
อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

| 90-95

ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร
เครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับ
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

| 96-101

ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง
เครือข่าย ทสม. ตำบลพิमान
อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

| 104-107

ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว
นายบุญจันทร์ จำปาทอง
ทสม. จังหวัดอุดรธานี

| 108-111

ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ
นายวิเชียร ศรีลิปิน
ทสม. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

| 112-115

ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ
นายเกษม จำพันดุง
ทสม. จังหวัดจันทบุรี

| 116-119

ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
นางสาวกรแก้ว สายวงศ์
ทสม. กรุงเทพมหานคร

| 120-123

ด้านการจัดการไฟฟ้า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง
นายธีรวัฒน์ ต๊ะวิภา
ทสม. จังหวัดแพร่

| 124-127

ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร
นายบุญญพัฒน์ ทำทอง
ทสม. จังหวัดสิงห์บุรี

| 128-131

ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง
นายสมนึก ชุมประยูร
ทสม. จังหวัดพัทลุง

เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

| 134-137

ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว
เครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัย
อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

| 138-141

ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ
เครือข่าย ทสม. อำเภอเมืองนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี

| 142-145

ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ
เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแม่นา
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

| 146-149

ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย
อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาคร

| 150-153

ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร
เครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว
อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

| 154-157

ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง
เครือข่าย ทสม. ตำบลเขาภิเวศน์
อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

 ทสม. ตีเด่น ระดับจังหวัด

 | 160-168

 | 169-171

 | 172-177

 | 178-195

 | 196-204

 | 205-227

 | 228-230

 เครือข่าย ทสม. ตีเด่น ระดับจังหวัด

 | 232-244

 | 245

 | 246-248

 | 249-252

 | 253

 | 254-268

 **ทำเนียบ ทสม. และ
เครือข่าย ทสม. ตีเด่น ระดับประเทศ**

ทสม. ดีเด่น

ระดับประเทศ

2568

นายสมเกียรติ สันเทพ

กสม. จังหวัดลำพูน

กสม. ดิเค่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว

คืนชีวิตให้ต้นขี้เหล็กริมทาง ผู้ปลูกหัวใจสีเขียวแห่งตำบลอุโมงค์

ในอดีตริมถนนหมายเลข 106 สายลำพูน-เชียงใหม่ เคยร่มรื่นด้วยแนวต้นขี้เหล็กเรียงรายสองฝั่งถนน แต่ในปี 2560 สมเกียรติ สันเทพ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลอุโมงค์ มองเห็นภาพที่สะท้อนใจ ต้นขี้เหล็กหลายต้นแห้งตาย บางส่วนถูกตัด ถูกบุกรุก และพื้นที่สีเขียวที่เคยเป็นเหมือนแนวกันชนธรรมชาติกำลังหายไป

สมเกียรติเล่าด้วยน้ำเสียงหนักแน่นว่า

ตอนนั้นเห็นต้นขี้เหล็กริมทางเริ่มตาย เริ่มถูกตัด เราารู้เลยว่าถ้าไม่ทำอะไรตอนนี้ อีกไม่นานถนนสายนี้จะกลายเป็นถนนโล่งที่ไม่มีร่มเงา ไม่มีชีวิต

นั่นคือจุดเริ่มต้นของภารกิจ “ฟื้นฟู ดูแล และป้องกันการบุกรุกพื้นที่ต้นขี้เหล็กในพื้นที่คุ้มครอง” ที่เขาและเครือข่าย ทสม. และคนในชุมชนตำบลอุโมงค์ ลงมือทำอย่างจริงจัง

4 ป. แห่งการฟื้นฟูและดูแล

สมเกียรติเริ่มจากการ “ประสาน” โดยหลักการ ทำงานที่เขาเรียกว่า “4 ป.” คือ

ป. ประสาน

สมเกียรติกับหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน ประสานเครือข่ายชุมชนให้เกิดแรงสนับสนุนจากคนในพื้นที่ ประสานกิจกรรมปลูกต้นไม้ กำจัดผักตบชวา บวชต้นไม้ และฟื้นฟูลำเหมือง และสุดท้ายคือ ประสานการฟื้นฟูพื้นที่เกษตรแบบ โคก หนอง นา เพื่อให้ผืนดินกลับมามีชีวิตอีกครั้ง

ด้วยแนวทางนี้ เครือข่าย และคนในชุมชนสามารถ ปลูกต้นไม้ไปแล้วกว่า 2,000 ต้น ทั้งตำบลอุโมงค์ ทั้งในพื้นที่สาธารณะหัวไร่ปลายนา และรอบชุมชน

ป. ประชาสัมพันธ์

สมเกียรติสร้างการรับรู้และปลูกจิตสำนึกผ่านเวทีประชุมของชุมชน ให้ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ และใช้ไลน์กลุ่มกับโซเซียลมีเดีย เพื่อส่งข้อมูลและข่าวสารให้กับเครือข่าย ทสม. ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ

ป. ปฏิบัติ

สมเกียรติริเริ่มกิจกรรมการบวชป่าขึ้น ซึ่งเป็น การลงมือปฏิบัติเชิงสัญลักษณ์ของการเคารพธรรมชาติ และเชื่อมโยงจิตใจคนกับต้นไม้

เมื่อเราบวชต้นไม้ มันไม่ใช่แค่พิธีกรรม แต่เป็นการประกาศต่อสังคมว่าเราจะไม่ทำร้าย ต้นไม้ ไม่ตัด ไม่บุกรุก และจะดูแลมันเหมือน คนในครอบครัว” ทำให้พิธีบวชต้นไม้ขึ้น และต้นไม้โดยมีพระสงฆ์นำสวด ชาวบ้าน ร่วมบวชจาก กลุ่มนักเรียนปลูกต้นไม้ใหม่แทน ต้นที่หายไป ต้นไม้ คือ ชีวิตของชุมชน เมื่อเราบวชต้นไม้ ก็เหมือนบวชใจคนให้รู้จัก เคารพธรรมชาติ

พระครูวินัยภรณ์ เจ้าอาวาสวัดอุโมงค์ กล่าวในพิธี

ผ้าสีเหลืองที่พันรอบลำต้นไม้ไม่ใช่เพียงสัญลักษณ์ ของความศักดิ์สิทธิ์ แต่คือ “คำมั่นสัญญา” ของคน อุโมงค์ว่าจะไม่ปล่อยให้ต้นไม้ต้นใดถูกทำร้ายอีก

การทำงานของสมเกียรติและเครือข่าย ทสม. ตำบล อุโมงค์ รวมถึงคนในชุมชนได้ปลูกต้นไม้ไปแล้วกว่า 2,000 ต้น ทั้งในพื้นที่สาธารณะ พื้นที่เกษตร และหัวไร่ ปลายนา พร้อมรณรงค์ให้คนในชุมชน ลดการใช้สารเคมี หันมาใช้แนวทางธรรมชาติในการฟื้นฟูดินและน้ำ

นอกจากการปลูกต้นไม้ สมเกียรตินำคนในชุมชน มาฟื้นฟูลำเหมืองที่เคยแห้งขอดและเต็มไปด้วยผักตบชวา “เราขุดลอกลำเหมือง กำจัดผักตบ แล้วปลูกต้นไม้ริมตลิ่ง ตอนนี้น้ำเริ่มไหล มีปลากลับมา คนในชุมชนก็ใช้น้ำ ทำเกษตรได้อีกครั้ง”

ป ประเมินผล

สมเกียรติจะคอยตรวจสอบคุณภาพน้ำในลำเหมือง และแหล่งน้ำชุมชน โดยมีเครือข่าย ทสม. และกลุ่มเยาวชน เป็นแรงอาสาคอยช่วยสอดส่องดูแล และเก็บข้อมูล ของพื้นที่สีเขียวและคุณภาพน้ำส่งให้กับสำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำพูน

ทุกภาคส่วนร่วมแรง — พลังของ ความร่วมมือ

สมเกียรติ สันทเพ ประธานเครือข่าย ทสม. เล่าว่า

เราได้รับแจ้งปัญหาของต้นขี้เหล็ก
จากชาวบ้าน จึงรีบประสานไปยัง
แขวงทางหลวงและเทศบาลอุโมงค์ พอทุกฝ่าย
รับรู้และร่วมมือกันปัญหาก็ถูกแก้ไขภายใน
แค่ 7 วัน ไม่ใช่แค่เรื่องต้นขี้เหล็กแต่ลำน้ำ
ร่องเขี้ยวก็เหมือนกัน

7 วันนั้นไม่ใช่เพียงการตัดแต่งต้นไม้หรือล้างร่องน้ำ
แต่คือการเริ่มต้นของความร่วมมือที่จับต้องได้
โดยสมเกียรติ จะรับหน้าที่ประสานและออกแบบ
กิจกรรม พร้อมระดมการสนับสนุนจากเทศบาลอุโมงค์
บริษัท ห้างร้าน และหน่วยงานท้องถิ่น

ไม่นานนัก โครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและปรับภูมิทัศน์
ลำน้ำร่องเขี้ยวก็เกิดขึ้น ทุกคนมีส่วนร่วม คนถือจอบ
คนเก็บขยะ เด็กนักเรียนถือกล้าไม้ ปลายน้ำกลับมาใส
สะอาดอีกครั้ง

“เราทำให้ลำน้ำกลับมาหายใจได้อีกครั้ง” สมเกียรติ
พูดด้วยรอยยิ้ม

เบื้องหลังความสำเร็จของสมเกียรติไม่ได้มีเพียง
แรงกายของชาวบ้าน แต่ยังมีแรงสนับสนุนจากหลาย
ภาคส่วน

- ▶ หน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบลอุโมงค์
กรมทางหลวง และสำนักงานสิ่งแวดล้อมเข้ามา
ช่วยด้านงบประมาณ การวางแผนเชิงวิชาการ
และการประเมินพื้นที่สีเขียว
- ▶ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดลำพูน และ มูลนิธิ
ยางนาขี้เหล็กสยาม สนับสนุนบุคลากร อุปกรณ์
ตัดแต่งกิ่ง และจัดอบรมให้ความรู้ด้านการดูแล
ต้นไม้
- ▶ โรงเรียนในพื้นที่ ส่งนักเรียนและเยาวชนมาร่วม
กิจกรรมปลูกต้นไม้ ปลูกจิตสำนึกสิ่งแวดล้อม
ตั้งแต่วัยเยาว์

“ทุกฝ่ายไม่เข้ามาเพราะหน้าที่ แต่มาด้วยใจ เราเห็น
คนจากบริษัทใหญ่ลงมาช่วยถือจอบ คนจากเทศบาล
มาช่วยขุดหลุมปลูกต้นไม้ ทุกคนยิ้ม เหงื่อไหล แต่มี
ความสุข” สมเกียรติกล่าว

เริ่มจากจุดเล็ก ๆ แต่ทำจริงจัง

“ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม คือ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต” คือปรัชญาที่สมเกียรติยึดมั่น เขาเชื่อว่าการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติไม่ใช่แค่การปลูกต้นไม้ แต่คือการสร้างความมั่นคงทางอาหารและความสุขของคนในชุมชน

ผลลัพธ์ของการลงมือทำอย่างต่อเนื่อง ทำให้วันนี้พื้นที่ต้นขี้เหล็กในตำบลอุโมงค์ลดการบุกรุกไปกว่า 90% ต้นขี้เหล็กต้นใหม่เติบโตแทนต้นเก่าที่ตาย ลำเหมืองกลับมามีน้ำ ตลอดจนมีคณะทำงานอนุรักษ์ฟื้นฟูต้นขี้เหล็ก ถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน เพื่ออนุรักษ์รักษาต้นขี้เหล็กในพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมบนถนนหมายเลข 106 ให้อยู่ในสภาพแข็งแรงมีความสมบูรณ์

ที่นี่ได้สร้างกลุ่มกองทุนเงินกู้เพื่อการเกษตรกรรม ชุมชนตำบลอุโมงค์ขึ้น และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเครือข่ายและผู้สนใจ นอกจากนี้คนในชุมชนตื่นตัวร่วมกิจกรรมอนุรักษ์มากขึ้นถึง 83% และบรรดาเยาวชนต่างเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น 75%

ผลลัพธ์ที่มากกว่าความเขียวของพื้นที่

วันนี้ถนนสายขี้เหล็กกลับมาร่มรื่นอีกครั้ง ลำน้ำร่องเขียวกลับมาใสสะอาด จำนวนต้นขี้เหล็กที่ถูกตัดลดลงอย่างเห็นได้ชัดและที่สำคัญที่สุดชาวบ้านทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของ “เราสร้างการมีส่วนร่วมได้จริง เพราะชาวบ้านรู้ว่า เขามีสิทธิ์มีเสียง และมีส่วนทำให้บ้านของเขาอยู่ดีขึ้น” สมเกียรติกล่าว

ชุมชนตำบลอุโมงค์กลายเป็นตัวอย่างของชุมชนที่ใช้พลังการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาได้จริง จากเสียงเล็กๆ ของชาวบ้าน กลายเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ ที่จะเปลี่ยนทั้งถนนลำน้ำ และหัวใจของผู้คน ความสำเร็จของอุโมงค์ไม่ได้อยู่ที่ปลูกต้นไม้กี่ต้น แต่อยู่ที่ปลูกจิตสำนึกของคนให้รักต้นไม้มากแค่ไหน

ทุกเช้าที่สมเกียรติขับรถผ่านถนนหมายเลข 106 เขาจะมองเห็นแนวต้นขี้เหล็กที่กำลังผลิใบเขียวอ่อน แสงแดดยามเช้าส่องลอดผ่านร่มเงาไม้ราวกับบอกว่า “ธรรมชาติกลับมาแล้ว”

เรื่องราวของสมเกียรติ สันเทพ ไม่ใช่แค่เรื่องของการปลูกต้นไม้ แต่คือบทพิสูจน์ว่าความร่วมมือและความศรัทธาในสิ่งดี ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงผืนดินให้กลับมามีชีวิต หลักฐานเชิงประจักษ์ที่คนในชุมชนอุโมงค์ ได้รับคือรางวัลแห่งความสำเร็จ

นายจักรกฤษณ์ สีแก้ว

ทสม. จังหวัดเพชรบูรณ์

ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ

คลองลำกง การจัดการน้ำยุคใหม่

พื้นน้ำของอ่างเก็บน้ำคลองลำกงในยามเช้าที่เงียบสงบ
ชวนเรื่องราวการต่อสู้ช่วงฤดูน้ำหลากและน้ำแล้ง
ของผู้คนในตำบลท่าแดง บ่อไทย วังท่าดี และวัดโบสถ์
จังหวัดเพชรบูรณ์ มายาวนาน

“เมื่อก่อนน้ำในคลองลำกงไหลหมดไปกับแม่น้ำ
ป่าสัก พอถึงหน้าแล้งก็แห้งขอด”

เสียงบอกเล่าของ นายจักรกฤษณ์ สีแก้ว กรรมการ
เครือข่าย ทสม. จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ซึ่งเห็นความ
เปลี่ยนแปลงของคลองลำกงจาก “ร่องน้ำแห้ง” กลาย
เป็น “สายน้ำแห่งชีวิต” ของผู้คนตำบลวังท่าดีใน
ปัจจุบัน

จากภัยแล้ง สู่อ่างเก็บน้ำแห่งความหวัง

ในอดีตช่วงฤดูฝน น้ำจากคลองลำกงไหลลงสู่
แม่น้ำป่าสักโดยไม่มีกรกักเก็บน้ำ ขณะที่ฤดูแล้งกลับ
ไม่มีน้ำเหลือใช้ เกษตรกรที่ปลูกถั่วเหลือง ถั่วเขียว
และข้าว ต้องเผชิญปัญหาภัยแล้งซ้ำแล้วซ้ำเล่า
ในทุกปี “น้ำมี แต่ก็ไหลทิ้งหมด ทำไร่นาก็ไม่ได้”

ชาวบ้านในตำบลวังท่าดีบ่นตัดพ้อกัน แต่เมื่อมี
เขื่อนดินกั้นคลองลำกง และอ่างเก็บน้ำคลองลำกง
ทำให้เกษตรกรในชุมชนยิ้มได้ โดยทางกรมชลประทาน
ได้พัฒนาระบบการเก็บและจัดส่งน้ำอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพการกระจายน้ำ และมีแผนเพิ่มความจุ
ของอ่างเก็บน้ำคลองลำกง จาก 48.52 ล้านลูกบาศก์เมตร
เป็น 54.40 ล้านลูกบาศก์เมตร

การติดตั้งบานระบายแบบพับได้ (Flap Gate) บนสันอาคารระบายน้ำล้น สูง 1.5 เมตร ยาวประมาณ 83 เมตร จะช่วยกักเก็บน้ำได้มากขึ้น โดยไม่กระทบต่อโครงสร้างหลัก และเพิ่มพื้นที่การใช้ประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำได้มากถึง 56,000 ไร่

ปริมาณน้ำจากอ่างเก็บน้ำฯ จะสามารถส่งน้ำต่อไปยังอ่างเก็บน้ำห้วยป่าแดง, คลองเฉลียงลับ, และห้วยนาเพื่อหล่อเลี้ยงพื้นที่เพาะปลูกและเป็นแหล่งน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนใน 4 ตำบล หลักตลอดทั้งปี

พลังคนกับน้ำ

จักรกฤษณ์ ไม่ได้ทำงานเพียงลำพัง เขาคือหนึ่งในกำลังหลักของกลุ่มผู้ใช้น้ำคลองล่าง ที่รวมตัวกันบริหารจัดการน้ำอย่างมีระบบ เขาเป็นสมาชิกหลายเครือข่าย เช่น เครือข่ายป่าไม้ เครือข่ายราษฎรอาสา

สมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) และเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำคอยอาสาดูระดับน้ำในคลอง ฝักระวังและติดตามสถานการณ์น้ำท่วม ดูแลท่อส่งน้ำ และสอดส่องการใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อไม่ให้เกิดการลักลอบนำน้ำไปใช้อย่างไม่เป็นธรรม สำรวจคลองเดิมและคลองชลประทานสาขา และคอยอำนวยความสะดวกให้เกษตรกร เวลาออกลาดตะเวนในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะ

น้ำ ไม่ใช่ของใครคนเดียว ทุกคนต้องมีส่วนร่วม

จักรกฤษณ์พูดด้วยน้ำเสียงมั่นคง

โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำมีการทำงานร่วมกับ องค์กรบริหาร ส่วนตำบล กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน การประสานส่วนภูมิภาค สำนักงานเกษตร และหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อวาง แนวทางปลูกพืชใช้น้ำน้อย และจัดสรรทรัพยากรน้ำให้ คุ่มค่าที่สุด

นอกจากนี้จักรกฤษณ์ยังผลักดันให้มีการขุดลอก คลองสาธารณะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ ในฤดูน้ำหลาก และลดปัญหาน้ำท่วมขัง รวมถึงกำจัด ผักตบชวาและวัชพืชในแหล่งน้ำสาธารณะ เพื่อให้คลอง กลับมาสะอาดและไหลได้สะดวก

ฟื้นฟูธรรมชาติ พื้นที่

จากการทำงานร่วมกันของชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ และ พื้นที่บูรณาการนิเวศโดยรอบอ่างเก็บน้ำคลองลำกง จนกลายเป็น “พื้นที่สีเขียว” ของอำเภอหนองไผ่ มีการจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้และดอกไม้รอบอ่างเก็บน้ำ เพื่อป้องกันการพังทลายของตลิ่ง และเพิ่มความร่มรื่น ให้พื้นที่

นอกจากนั้น จักรกฤษณ์ และเครือข่าย ทสม. ร่วมกับ คนในชุมชน กรมประมง กรมทรัพยากรน้ำ และ กรมชลประทานร่วมกันปล่อยพันธุ์ปลาน้ำจืดและสัตว์น้ำ ลงในอ่างเก็บน้ำ เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลและแหล่งอาหาร ให้กับชุมชน ตลอดจนสร้างสมดุลของระบบนิเวศ โดยรอบ และประกาศเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อให้ สัตว์น้ำได้ขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ และมีการจัด กิจกรรมอนุรักษ์น้ำโดยสร้างฝายหินทิ้งชะลอน้ำ เพื่อเก็บน้ำไว้ในหน้าแล้ง และช่วยลดโอกาสเกิดไฟป่า ในพื้นที่โดยรอบ

จากแหล่งน้ำ ก้าวสู่แหล่งท่องเที่ยว

อ่างเก็บน้ำคลองลำกงไม่ได้เป็นเพียงแหล่งน้ำ แต่ยังกลายเป็น จุดเช็คอินแห่งใหม่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยทิวทัศน์ของภูเขาและผืนน้ำขนาดใหญ่ นักท่องเที่ยว มักมาถ่ายรูป นั่งพักผ่อน หรือปั่นจักรยานรอบอ่าง โดยเฉพาะในช่วงอากาศร้อนที่นี่กลายเป็น แหล่งพักผ่อนของคนในพื้นที่ มีร้านอาหารท้องถิ่นและกิจกรรมทางน้ำ จากกลุ่มชุมชนให้บริการ

เราอยากให้อ่างน้ำแห่งนี้ เป็นทั้ง แหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยว และเป็นสถานที่ที่มาแล้วรู้สึกอยากรักษาพื้นที่ตรงนี้ไว้ ให้อยู่คู่กับคนในพื้นที่ ทำให้พื้นที่เกิดรายได้ และช่วยกันดูแลรักษาไว้ให้คนรุ่นหลังต่อไป

อ่างเก็บน้ำคลองลำกง ยังเป็นศูนย์เรียนรู้และศูนย์กลาง ในการให้ความรู้แก่เยาวชน และเกษตรกร เรื่อง “การจัดการทรัพยากรน้ำและการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า” เด็กนักเรียน จากโรงเรียนใกล้เคียงจะได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมจริง เช่น การตรวจวัดคุณภาพน้ำ การจำแนกพันธุ์ปลา และการปลูกต้นไม้ คืนสู่ธรรมชาติ

นอกจากนี้ ชุมชนยังร่วมกันจัดกิจกรรมทำความสะอาดรอบอ่างเก็บน้ำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บริเวณโดยรอบสะอาด ปราศจากขยะ มีการปรับภูมิทัศน์ ให้เป็นลานสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ มีศาลาริมน้ำและจุดชมวิวสำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีจุดขาย ผลผลิต งานฝีมือ และของที่ระลึกของชาวบ้าน เช่น หน่อไม้ฝรั่ง เห็ด กระเป๋าสาน พลาสติก กระเป๋าผ้าต้นไม้ ฯลฯ ไว้ให้ซื้อหาติดไม้ติดมือ กลับไปได้อีกด้วย

ร่องน้ำแห้งแล้ง คืบสู่สายน้ำแห่งความหวัง

วันนี้คลองลำกง กลายเป็นสัญลักษณ์ของความร่วมมือ ความมุ่งมั่น และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเข้าใจ

จาก “คลองแห้งแล้ง” ที่เคยถูกลืม กลายเป็น “อ่างเก็บน้ำคลองลำกง” ที่ส่งน้ำหล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนกว่า 56,000 ไร่ และเป็นพื้นที่สีเขียวของการเรียนรู้ และท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ “น้ำจะมีค่า ก็ต่อเมื่อเราช่วยกันรักษา” คำพูดสั้น ๆ ของนายจักรกฤษณ์ สะท้อนชัดถึงแรงอาสา เพื่อการจัดการน้ำในยุคใหม่ เพราะน้ำ ไม่ใช่แค่ทรัพยากร แต่คือ น้ำใจของคนในชุมชนที่หล่อเลี้ยง กันและกัน

นายสุธีร์ ปานขวัญ กสม. จังหวัดกระบี่

กสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

น้ำผึ้งแห่งป่าชายเลนบ้านโหนดหนัง

บ้านโหนดหนัง ตำบลเขาคราม จังหวัดกระบี่ เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติของป่าชายเลน พื้นที่สีเขียวอันอุดมสมบูรณ์ได้เชื่อมโยงชีวิตผู้คนกับป่า น้ำ และผึ้งที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน วิถีของชาวบ้านที่นี่ผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ผ่านการอนุรักษ์ พื้นฟู และสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจจากสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้

วิถีผึ้งและภูมิปัญญาในสองป่า

สุธีร์ ปานขวัญ สมาชิกเครือข่าย ทสม. อำเภอเมืองกระบี่ หัวเรียวหัวแรงหลักของวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงผึ้งบ้านโหนดหนัง เล่าว่า

ผึ้งที่นี้อยู่ในป่าชายเลน เราต้องเรียนรู้วงจรของผึ้งในแต่ละปี ช่วงไหนบ้างที่เราต้องไปดัก ที่นี้มีผึ้งอยู่ 2 ชนิด คือ ผึ้งโพรง และชันโรง โดยผึ้งโพรงจะมีวงจรแยกครั้งปีละ 6 ครั้ง และช่วงพฤษภาคมถึงธันวาคม อีก 2 ครั้ง ส่วนชันโรงนั้น สามารถเก็บน้ำผึ้งได้ตลอดปีทุกคลองที่เห็นเราทำเองหมดครับ ตั้งแต่เสาไม้ยันฝาคลอง

สุธีร์เล่าต่อว่า “ในการล่อผึ้งโพรงป่า เราจะให้ผึ้งโพรงเข้ามาอยู่ในรังที่เตรียมไว้ แล้วปล่อยให้ผึ้งหากินเอง แบบธรรมชาติ เหมือนกับอยู่ในป่า”

เขาจะไม่มีอาหารป้อนให้ผึ้งกิน เหมือนผึ้งเลี้ยงทั่วไปที่ต้องคอยให้สารอาหารตลอดเวลา จึงทำให้น้ำผึ้งมีคุณภาพดี และมีสรรพคุณทางยาเหมือนเก็บจากในป่า ซึ่งผึ้งโพรงและชันโรงแต่ละชนิดจะให้รสชาติที่แตกต่างกัน โดยผึ้งชันโรงจะให้รสหวานแหลม หอม และมีรสเปรี้ยวชนิด ๆ ขณะที่ผึ้งโพรงจะให้หวาน หอม เข้มข้นกว่าสุธีร์เลี้ยงแบบนี้ ควบคู่กับการอนุรักษ์พันธุ์ผึ้งโพรงไปในตัวด้วย

สุธีร์และชุมชนใช้เวลาที่เรียนรู้วิถีผึ้งและสังเกตรสชาติของน้ำผึ้งจนรู้ว่า พื้นที่เลี้ยงผึ้งต้องห่างจากป่าชายเลนราว 200 เมตร เพราะหากใกล้เกินไป น้ำผึ้งจะปนเค็ม สุธีร์เล่าพร้อมรอยยิ้มว่า

เราต้องเอาแปลงผึ้งออกห่างจากป่าชายเลนไปประมาณ 200 เมตร ไม่งั้นน้ำผึ้งจะมีรสเค็ม น้ำผึ้งบ้านโหนดงมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “น้ำผึ้งสองพนา” หมายถึงน้ำผึ้งที่มีแหล่งอาหารจาก “ป่าชายเลน” และ “ป่าบก” รวมกัน รสชาติจะไม่เหมือนใครครับ หวาน หอม กลมกล่อม เป็นเอกลักษณ์ของที่นี่ครับ

น้ำผึ้งและเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านโหนดง

เมื่อได้น้ำผึ้งพอเพียงต่อการจำหน่าย สุธีร์และชาวบ้านเริ่มสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยตั้งเป็น วิสาหกิจชุมชนเลี้ยงผึ้งบ้านโหนดง สร้างผลิตภัณฑ์หลากหลายเกิดขึ้นจากน้ำผึ้งแท้ - ทั้งโลชั่น สบู่ แชมพู ยาหม่อง เทียนไขขี้ผึ้ง ลิปมัน และล่าสุด คือ อมยิ้มน้ำผึ้ง ที่กลายเป็นของฝากชื่อดังของกระบี่

การเลี้ยงผึ้งโพรง 1 รัง สามารถเก็บน้ำผึ้งได้กว่า 10 ขวด ขายขวดละประมาณ 400 - 500 บาท รายได้จากการขายจะถูกแบ่ง 10% เข้ากองทุนอนุรักษ์เพื่อใช้ฟื้นฟูป่าแหล่งที่อยู่ของผึ้งโพรง ดูแลระบบน้ำและสนับสนุนกิจกรรมชุมชนอย่างเช่น ทุนการศึกษาเด็ก การปลูกป่า หรือ จัดเวรเฝ้าระวังพื้นที่ทำให้เห็นว่าอาชีพกับการอนุรักษ์อยู่ด้วยกันได้ สุธีร์ย้ำว่า “ถ้าคนอยู่ได้ ป่าก็อยู่ได้ ผึ้งก็อยู่ได้”

ชุมชนยังต่อยอดด้วยการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เปิดบ้านเป็นโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้มาพัก เรียนรู้การเลี้ยงผึ้ง เดินชมป่าชายเลน และชิมอาหารพื้นบ้าน ที่ปรุงจากน้ำผึ้งแท้และปลาสดจากซั้งปลา เป็นวิถีที่เชื่อมโยง “เศรษฐกิจสีเขียว” อย่างแท้จริง โดยหมู่บ้านไหนหนึ่ง ได้รับการคัดเลือกเพื่อดำเนินโครงการ OTOP เพื่อการท่องเที่ยว OTOP วิลเลจ 8 เส้นทาง จาก 31 จังหวัด 125 หมู่บ้านทั่วประเทศ

ป่าชายเลน คับชีวิต ซั้งปลาเต็มสมดุลง

เบื้องหลังความหวานของน้ำผึ้ง คือการฟื้นคืนความสมบูรณ์ของป่าชายเลนที่เคยเสื่อมโทรมในอดีต สุธีร์และเครือข่าย ทสม. ได้ร่วมกัน ฟื้นฟูป่าชายเลนกว่า 3,500 ไร่ ด้วยการปลูกต้นโกงกาง ตะบูน ลำแพน และพืชพื้นถิ่น เพื่อคืนสมดุลงให้ระบบนิเวศและเป็นแหล่งอาหารให้ผึ้ง

“ผึ้งกับป่าแยกกันไม่ได้ครับ ถ้าไม่มีป่า ผึ้งก็อยู่ไม่ได้”

นอกจากนั้น ชุมชนยังร่วมกันทำ ซั้งปลา ปีละกว่า 20 ลูก และ บ้านปลา 5 ลูก จากวัสดุธรรมชาติ อย่างไม่ไผ่และเศษทางมะพร้าว เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน

สุธีร์เล่าพร้อมรอยยิ้ม

“ก่อนวางซั้งปลา เราสำรวจชนิดปลาในพื้นที่ พบไม่ถึงสิบชนิด แต่หลังวางไปปีเดียว เราพบปลา มากกว่า 20 ชนิด สัตว์น้ำอื่นๆ ก็กลับมา ตอนนี ชาวประมงไม่ต้องออกทะเลไกล ประหยัดน้ำมัน และได้ ปลาใกล้บ้านมากขึ้น

นอกจากซั้งปลา พวกเขายังช่วยกันเก็บขยะ ชายฝั่งปีละหลายครั้ง มีหลายชุมชนในละแวกเดียวกัน มาร่วมแรง นับเป็นการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ที่เติบโต จากความร่วมมือจริง

จากฝั่งสู่คน จากชุมชนสู่โลก

เบื้องหลังความสำเร็จทั้งหมด เกิดจากการรวมพลัง ของสุธีร์และเครือข่าย ทสม. ตำบลเขาคราม ที่มี โครงสร้างและบทบาทชัดเจน ทุกระดับร่วมกันวางแผน และติดตามผลผ่านเวทีประชุมประจำปี “เราประชุมกัน เสมอครับ เพื่อดูว่างานไหนต้องเสริม งานไหนต้องปรับ”

สุธีร์เล่าถึงการทำงานร่วมกับ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ ศูนย์เทคโนโลยีเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จ.ชุมพร ในการตรวจสอบคุณภาพน้ำผึ้ง และร่วมกับ IUCN และ MAP เพื่อเก็บข้อมูลพันธุ์พืชและสัตว์หายากในป่าชายเลน

เราได้สำรวจประชากรผึ้งโพรงและพืชออกดอกในพื้นที่ก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมสำคัญ ชาวบ้านจะเก็บข้อมูลจำนวนรังผึ้งพืชที่ออกดอก และคุณภาพน้ำผึ้งในแต่ละฤดูกาล เพื่อใช้วางแผนการเลี้ยงผึ้งอย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์คือผึ้งในธรรมชาติเพิ่มขึ้น พืชพื้นเมืองออกดอกสมบูรณ์ และผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้น

นอกจากนี้ ชุมชนยังตั้ง “กฎชุมชน” เพื่อดูแลทรัพยากร เช่น

- ห้ามตัดไม้ในเขตป่าชายเลน
- ห้ามจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่
- ตั้งศูนย์เฝ้าระวังชุมชน เพื่อดูแลพื้นที่และแจ้งเตือนเมื่อพบการบุกรุก

ทุกวันนี้ บ้านไทรหนั่งกลายเป็น “พื้นที่เรียนรู้การอนุรักษ์” สำหรับคนทั้งในและนอกจังหวัดกระบี่ นักเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงานต่าง ๆ ต่างมาศึกษาแนวทางจัดการทรัพยากรแบบ BCG - เศรษฐกิจชีวภาพ หมุนเวียน และสีเขียว ที่ขับเคลื่อนโดยพลังของคนธรรมดา

ในยามบ่าย เมื่อแสงแดดเริ่มอ่อนลง สุธีร์เดินกลับไปที่รังผึ้ง เสียงผึ้งบินวนรอบกล่องไม้ยังคงดังก้องเบาๆ คล้ายเพลงของชีวิตที่ไม่เคยหยุด

“เราดูแลผึ้ง ผึ้งก็ดูแลป่า และป่าก็ดูแลเราและชุมชน”

CENTRAL

สนับสนุนงบ
เครื่องผลิตปุ๋ยหมัก

โครงการศูนย์คัดแยกขยะและแปรรูปชุมชน

CENTRAL
THAM

CENTRAL
RETAIL

นายจินดา หิรัญรัตนธรรม

ทสม. จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

จากขยะล้นถัง...สู่บ้านปลอดถัง

เข้าตรูในชุมชนบ้านตลาดกล้วย เสียงไม้กวาดเสียดสีกับพื้นซีเมนต์เบา ๆ ดังมาจากหน้าบ้านหลังหนึ่ง

กลิ่นหอมของดินชื้นลอยมาพร้อมสายลมอ่อน ๆ “พี่จินดา หิรัญรัตนธรรม” ทสม. จังหวัดสุราษฎร์ธานี และประธานชุมชนบ้านตลาดกล้วย กำลังก้มเก็บใบไม้ร่วงที่ปลิวอยู่ริมรั้ว ก่อนจะแกะเศษผักผลไม้จากครีวลงใน “ถังเขมือบ” ที่ตั้งอยู่ข้างต้นมะม่วง

ภาพเรียบง่ายนี่คือวิถีของชายที่เชื่อว่า “ความสะอาดคือรากฐานของความสุข” แรงบันดาลใจของเขามาจากคุณแม่ หนึ่งในคนรักสะอาดที่มีระเบียบ และไม่เคยละเลยเรื่องดูแลสิ่งแวดล้อม พี่จินดาเติบโตมากับภาพแม่กวาดบ้านจนสะอาดเอี่ยมทุกวัน

แม่เป็นคนละเอียดทุกอย่างครับ บ้านเราต้องสะอาดทั้งในและนอกถ้าเราอยู่บ้านสะอาดใจก็จะสบาย

จากปัญหาขยะล้นถึง สู่การเริ่มต้นใหม่ ของชุมชน

หลายปีก่อนบ้านตลาดกล้วยเผชิญปัญหาขยะล้นถึงทุกซอกซอยขณะนั้นพี่จินดา ซึ่งได้รับเลือกให้เป็นประธานชุมชน คิดในใจว่า “ถึงเวลาที่ต้องลงมือจริงจัง”

ช่วงเริ่มต้นในปี 2557 เขาจัดตั้งจุดทิ้งขยะรีไซเคิลแบบแยกเฉพาะเป็นถึง 3 ช่อง สำหรับเศษอาหารจะใช้ถัง PE ตั้งไว้เป็นส่วนกลาง มีถังใส่ขยะทั่วไปในขณะเดียวกันก็คิดสวนทางว่าจะเก็บถังขยะออกให้หมด

“เราไม่อยากให้ชาวบ้านแค่ทิ้งขยะให้ถูกถัง แต่อยากให้รู้ว่าขยะบางอย่างมันไม่ควรถูกทิ้งเลย” ค่อย ๆ จาก 3 ถังเหลือ 2 ถัง และในที่สุดไม่มีถังเหลืออยู่กลางหมู่บ้านอีกเลย

ความมุ่งมั่นวันนั้น ทำให้วันนี้บ้านตลาดกล้วยกลายเป็นชุมชนปลอดถังอย่างแท้จริง การเก็บขยะจัดเก็บตามตารางเก็บแบ่งเป็นโซน ๆ ส่วนเศษอาหารไม่ต้องเททิ้งแต่ถูกนำไปใส่ “หลุมหรือถังเขมือบ” ให้อยู่เป็นปุ๋ย “เมื่อก่อนเฉลี่ยแล้วเก็บขยะเศษอาหาร 200 กิโลกรัมต่อวัน ปัจจุบันลดลงจริงๆ เหลือแค่ 70 กิโลกรัมต่อวัน พอเก็บมาเราก็จะมาเทในถัง เพื่อทำแก๊สชีวภาพส่วนกลางของชุมชน” พนักงานเก็บขยะของเทศบาลกล่าว ส่วนขยะอันตรายถูกนำส่งให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานีจัดการ

ปลูกผักแทนดอกไม้ ปลูกจิตสำนึกแทนคำสั่ง

โซนหมู่บ้านจัดสรร พี่จินดาเดินชวนชาวบ้านที่ละหลัง และชี้ให้ดูถัง PE ที่ใช้แยกเศษอาหาร พร้อมพูดด้วยรอยยิ้มว่า “ตรงนี้ถังของบ้านพี่นะ ใส่เศษผักผลไม้ไว้ เต็มได้ปุ๊บดี ๆ ไปปลูกผักกินเอง” ไม่นานนัก ดอกไม้หน้าบ้านของหลายคนก็ถูกแทนที่ด้วยผักสวนครัว จากพืชประดับกลายเป็นพืชกินได้ สำหรับเด็ก ๆ เริ่มช่วยกันคัดแยกขยะในบ้านก่อนแม่จะตื่น และคนในชุมชนก็หันมาใช้ตะกร้าและถุงผ้าแทนการรับถุงพลาสติก

2 ปีแห่งความเปลี่ยนแปลง เมื่อขยะหายไป แต่ความสุขกลับมา

สองปีผ่านไปชุมชนบ้านตลาดกล้วยสะอาดขึ้น มีหลายหน่วยงานเข้ามาสร้างความรู้ความเข้าใจ อย่างเทศบาลตำบลวัดประดู่ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี มาอบรมให้ความรู้ การคัดแยกขยะ และการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จริงในชีวิตประจำวัน ในขณะเดียวกันขยะรีไซเคิลถูกเก็บออมเข้ากองทุน หลายบ้านในชุมชนมีรายได้เสริมจากการเก็บขยะรีไซเคิลขายให้ชาเล้งวนแปลงผักก็โตวันโตคืน ต้นไหนเก็บได้ก็เก็บเอาไปทำกับข้าว เหลือกก็แบ่งปันกัน ลดค่าใช้จ่ายครัวเรือน ส่วนแม่ค้าก็ประหยัดต้นทุนค่าถุงพลาสติก

ส่วนโซนบ้านจัดสรรก็จะมีอาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก และเครือข่ายทสม. บ้านตลาดกล้วยคอยเก็บเศษอาหารจากถัง PE มาทำปุ๋ยหมัก และแจกจ่ายต่อให้ชุมชน

จากบ้านตลาดกล้วยสุแรงบันดาลใจของ กิ่งตำบล

ทุกวันนี้ พี่จินดาไม่ได้ทำเพียงชุมชนเดียว แต่ทำหลายชุมชนจนกลายเป็น พี่เลี้ยงที่ปรึกษา ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับ 26 ชุมชนในเทศบาลตำบลวัดประดู่ รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งที่อยากลดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า บ้านตลาดกล้วย จึงไม่ใช่แค่ชุมชนสะอาดแต่เป็น “แรงบันดาลใจ” ให้หลายพื้นที่ลุกขึ้นมาจัดการขยะด้วยตนเอง

ยามบ่ายแดดอ่อนส่องลงบนถึงเขมือบหลังบ้าน พี่จินดาก็มอมองนุ้ยหมักที่เริ่มกลายเป็นดินสีดำชุ่มและพลอยให้เขาคิดถึงคุณแม่ผู้สร้างแรงบันดาลใจที่แปลงโฉมให้ที่นี่กลายเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านขยะและเศรษฐกิจพอเพียง เขาพูดยิ้ม ๆ ว่า “ขยะที่เราเคยรังเกียจ วันนี้มันกำลังกลายเป็นอาหารของต้นไม้ และแรงใจ ผมได้ทำในสิ่งที่รัก และทำเพื่อแผ่นดิน ศรัทธาในความดี คิดบวก ทุกอย่างทำได้หมด”

เพาะกล้าบนชุมชนบ้านตลาดกล้วย

แม้ตารางงานจะแน่นมาก แต่พี่จินดาจะเจียดเวลาไปเป็นวิทยากร เพื่อถ่ายทอดแนวความคิดการจัดการขยะและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนเพื่อนบ้าน อย่างเช่น เทศบาลเมืองดอนสัก เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหัวควาย องค์การบริหารส่วนตำบลใบไม้ องค์การบริหารส่วนตำบลบางโพธิ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

ผมเชื่อว่าสิ่งที่ได้บอกไปสอนไปจะทำให้
ทุกคนช่วยกันแยกช่วยกันจัดการขยะได้ด้วย
ตนเองครับ

ที่จินดาบอกเล่าถึงความมุ่งมั่นที่จะแบ่งปันองค์ความรู้
ให้กับผู้อื่น

บ้านตลาดกล้วย สร้างงาน สร้างอาชีพ และ ความสำเร็จของชุมชนบ้านตลาดกล้วย

ที่จินดาและชุมชนได้ต่อยอดในการจัดการขยะ
และงานพัฒนา โดยทำโครงการปุ๋ยอัดเม็ดจาก
น้ำหมักชีวภาพ และร่วมกับบริษัทเอกชนนำถุงพลาสติก
ของขนมมาทำเป็นเชื้อเพลิง และยังสร้างอาชีพให้กับ
คนในชุมชน โดยทำกล้วยฉาบ ข้าวต้มมัด ตามโมเดล
เศรษฐกิจใหม่ BCG Economy

หากจะพูดถึงรางวัลแห่งความภาคภูมิใจของชุมชน
บ้านตลาดกล้วยและที่จินดาได้รับนั้น คือ ชุมชนปลอดขยะ
Zero Waste ชุมชนบ้านตลาดกล้วย ด้านการบริหาร
จัดการขยะมูลฝอยชุมชน ที่ชุมชนได้ช่วยกันลด
ก๊าซเรือนกระจก

จากขยะอินทรีย์ได้กว่า 3,327.12 กิโลกรัม
คาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (kgCO₂e)
การปลูกต้นไม้ 151 ต้น ลดการใช้พลังงาน
ไฟฟ้าได้ 7,384 หน่วย และรวบรวม
ขยะอันตรายได้ถึง 429 หลอดไฟ
23 กระป๋อง สเปรย์ และ 35 ถ่านไฟฉาย
จาก 19 ชุมชนรวมถึงขยะรีไซเคิลที่ช่วย
ลดคาร์บอนอีกกว่า 2,570 กิโลกรัม
คาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (kgCO₂e)

นายชูชีพ อนุยุร

ทสม. จังหวัดกำแพงเพชร

ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการไฟฟ้า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง
คน-ป่า-หัวใจอาสา

เขารู้ของหมู่บ้านหนองบัวสามัคคี หมอกบางลอย เหนือยอดไม้ เสียงนกยางเขนเรียกกันแว่วๆ จากแนวป่า เขาสนามเพรียงช่วงฤดูแล้งที่มีใบไม้แห้งร่วงหล่น **นายชูชีพ อนุยุร** ทสม. จังหวัดกำแพงเพชร ผู้เฝ้าป่าหนองบัวสามัคคี กำลังแบกเครื่องเป่าลมเดินลัดเลาะไปตามแนวกันไฟและเปรยให้ฟังว่า “ต้องตรวจทุกวัน ครึ่ง ช่วงนี้อากาศแห้ง ไฟลามได้ง่าย”

2 ทศวรรษแล้วที่ชูชีพเดินเส้นทางสายนี้มา ตั้งแต่ปี 2546 เขากุศิกชีวิตให้กับพื้นที่รับน้ำฝากน้ำล้นท่าเสากระโดง เป็น ป่าชุมชนกว่า 3,017 ไร่ของบ้านหนองบัวสามัคคี ตำบลโกสัมพีน อำเภโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร พื้นที่ที่เคยร้อนระอุไปด้วยไฟป่า กลับกลายเป็นห้องเรียนธรรมชาติ และแหล่งอาหารของผู้คนในชุมชน

จากไฟฟ้าสู่หัวใจอาสา

“เมื่อก่อน ไฟไหม้ป่าที่หนึ่ง ข้าวของก็หายหมด บ้านแทบอยู่ไม่ได้” ชูชีพเล่าขณะหยุดพักริมลำธาร

ภาพอดีตยังติดตาเขา เมื่อครั้งที่ไฟเผาไร่ เผาป่า เผาทุ่ง เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก กลายเป็นหมอกควันคลุ้งไปทั่วหมู่บ้าน

จากเหตุการณ์นั้น เขาเริ่มต้นเป็นอาสาดับไฟคนแรก ๆ ของหมู่บ้าน ก่อนจะรวมพลังกับชุมชนข้างเคียง เพื่อนบ้าน และหน่วยงานภาครัฐ ตั้งเป็น “คณะกรรมการป่าชุมชนหนองบัวสามัคคี” โดยใช้แนวทาง “4 ป.” ประสานประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติ ประเมินผล เป็นหลักในการทำงาน

“ป. ที่หนึ่ง” ประสานเพื่อรวมใจคนกับป่า

ชูชีพไม่เคยทำงานเพียงลำพัง เขาประสานงานกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกำแพงเพชร ศูนย์ป่าไม้ กรมป่าไม้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสนามเพรียง องค์การบริหารส่วนตำบลโกสัมพี และภาคเอกชน เพื่อระดมทั้ง “ความรู้-อุปกรณ์-งบประมาณ” มาช่วยกันป้องกันไฟป่าและอนุรักษ์ป่าชุมชน

ชูชีพยังเปิดเวทีให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การจัดการขยะชุมชน การทำปุ๋ยอินทรีย์ การเลี้ยงไส้เดือน และการทำน้ำยาอเนกประสงค์ จากมะกรูดมะนาวเหลือทิ้ง แนวคิดลดของเสีย สร้างคุณค่าถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

“ป. ที่สอง” ประชาสัมพันธ์ เพื่อสื่อสารให้ทั่วถึง

ยุคที่คนส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มากกว่าจอเบสิก ชูชีพก็ใช้ “ไลน์-เฟซบุ๊ก-เสียงตามสาย” เป็นอาวุธสำคัญ เพื่อสื่อสารข่าวสารเรื่องป่า การป้องกันไฟ การลดฝุ่น PM 2.5 และกิจกรรมของเครือข่าย ทสม. เขายังไลฟ์สดกิจกรรมทำแนวกันไฟ เพื่อให้ทุกคนได้เห็นความร่วมมือของชุมชนแบบเรียลไทม์ “สื่อสารบ่อย ๆ คนจะจำได้ และรู้ว่าป่าคือชีวิตของพวกเขา” เขาว่าอย่างนั้น

ถ้าคนไม่รักษ์ ผลลัพธ์ของความร่วมมือและลงมือ
ทำมา 22 ปี ทำให้ป่าหนองบัวสามัคคีอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง
สัตว์ป่ากลับคืน ทั้ง ลิง ไก่ป่า หมูป่า เห็ดเผาะ เห็ดโคน
ผักหวาน หน่อไม้กลับมา

ปี 2563 ป่าชุมชนแห่งนี้สร้างรายได้
ให้กับชาวบ้านกว่า 1.5 ล้านบาท

“ป. ที่สาม” ปฏิบัติ เพื่อทำจริง เห็นจริง

ไม่เพียงพอ ชูชีพยังลงมือทำตั้งแต่สร้างฝายชะลอน้ำ
เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในป่า ปลุกต้นไม้รอบหมู่บ้าน ไปจนถึง
การลาดตระเวนเฝ้าระวังไฟป่าทุกเดือน ทุกกิจกรรม เขาจะ
ชวนทั้งเยาวชน นักเรียน และชาวบ้านมาร่วมมือกัน

เด็ก ๆ ต้องได้ลงมือทำจะได้รักษ์ป่าจริงๆ กิจกรรมอย่าง
ก้าวสานต่อที่พ่อทำ ในปี 2566 คือหนึ่งในความภาคภูมิใจ
ของเขา มีฝายชะลอน้ำ 2 ตัวเกิดขึ้นพร้อมเสียงหัวเราะ
ของเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านดงข่อม

“ป. ที่สี่” ประเมินผล การปลูกป่าในใจคน

หลังจากทำกิจกรรม ชูชีพและทีมจะร่วมกับเจ้าหน้าที่
ภาครัฐประเมินผล เพื่อดูว่าฝายยังใช้งานได้ไหม แนวกัน
ไฟยังอยู่หรือไม่ และคนในชุมชนมีจิตสำนึกเพิ่มขึ้นแค่ไหน
แนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” คือ หัวใจของเขา ป่าจะอยู่ไม่ได้

ผลสำเร็จในการจัดการไฟป่าหมอกควัน และเผาในที่โล่ง

1. การบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านหนองบัวสามัคคี
มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนโดยมีนายชูชีพ
อนุยุร เป็นประธานกรรมการป่าชุมชน และ
กรรมการป่าชุมชนจังหวัดกำแพงเพชร
2. จัดประชุมประชาชน เพื่อจัดตั้งกฎระเบียบ กติกา
ป่าชุมชนหนองบัวสามัคคี เช่น การก่อสร้าง
ที่อยู่อาศัย ต้องมีกรรมการเห็นชอบในการขอใช้
ไม้จากป่าชุมชนทุกประเภทต้องมาขออนุญาต
ผู้นำชุมชน ห้ามชักนำญาติ สำหรับพื้นที่อยู่อาศัย
อยู่นอกชุมชนหมู่ที่ 14 ห้ามเข้ามาเก็บหา
ของป่าเด็ดขาด ห้ามบุกรุกแผ้วถาง และทุกคนควร
มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน
เป็นต้น
3. กิจกรรมการสร้างฝาย เพื่อสร้างความชุ่มชื้น และ
ลดความรุนแรงการเกิดไฟป่า และเป็นแหล่งน้ำ
เพื่ออุปโภคบริโภค

4. กิจกรรมป้องกันไฟป่ามีการเพิ่มพูนความรู้ ในการป้องกันไฟป่า ร่วมมือกันป้องกันไฟป่า อย่างจริงจัง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภัยพิบัติ อันมาจากไฟป่าอบรมเขาวชนรักษ์ป่าและเขาวชน เครือข่าย ทสม. ในพื้นที่ทุกปี

5. กิจกรรมลาดตระเวน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ รอบละ 3 วัน 2 คืน เป็นประจำทุกเดือน

6. กิจกรรมการเพาะชำกล้าไม้ เพื่อนำไปปลูกในพื้นที่ ป่าชุมชน และเขตป่าอนุรักษ์

7. กิจกรรมปลูกป่า โดยส่งเสริมให้เครือข่าย ทสม. และจิตอาสา มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ร่วมกัน โดยการปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชน วัด บ้าน โรงเรียน พื้นที่สาธารณะ และริมทาง มีทั้ง ประดู่ ยางนา สะเดา ขี้เหล็ก มะม่วง ใผ่ เป็นต้น

นอกจากนี้ชูชีพ อนุญร ยังได้ยกระดับผลงานให้เกิดความต่อเนื่อง เช่น มีการจัดทำแผนในอนาคต พัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อม ทำให้ในปี 2567 สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 4 (ตาก) ได้เลือกป่าชุมชนบ้านหนองบัวสามัคคี หมู่ที่ 14 เป็นพื้นที่ดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนสู่ความยั่งยืนจังหวัดกำแพงเพชร เป็นระยะเวลา 2 ปี ได้รับงบประมาณสนับสนุน 500,000 บาท จากกองทุนสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทำฐานการเรียนรู้ป่าชุมชนต้นแบบ การป้องกันรักษาป่า การจัดการไฟป่า การสาธิตทำเสวียนรักษโลกและปุ๋ยอินทรีย์ การทำฝาย ฐานการเรียนรู้การป้องกันและดับไฟป่า

ป่าชุมชนไม่ใช่ของใคร แต่เป็นของทุกคน

ภายใต้ความสำเร็จนั้น ยังมีเครือข่ายและทุกภาคส่วนที่เกิดความร่วมมือแน่นแฟ้น ทั้งวัด โรงเรียน มูลนิธิ

สืบนาคะเสถียรกรมป่าไม้ และองค์การบริหารส่วนตำบลทุกภาคส่วนต่างสนับสนุนกิจกรรมป้องกันไฟป่า และลดหมอกควัน และส่งเสริมเยาวชนรุ่นใหม่ให้เรียนรู้ธรรมชาติผ่าน 4 ฐานการเรียนรู้ คือ เสวียนรักษโลก ฝายชะลอน้ำ พืชสมุนไพร และการดับไฟป่า

“ผมอยากให้เด็กๆ รุ่นใหม่สานต่อ และเรียนรู้จาก 4 ฐานการเรียนรู้ เพื่อให้รู้ว่าป่าคือชีวิต” ชูชีพยิ้มบาง ๆ ขณะมองฝายป่าที่เขียวขจีตรงหน้า

วันนี้ชูชีพได้รับการยกย่องเป็น ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปี 2568 แต่สำหรับชูชีพ “รางวัลใหญ่ที่สุด” ไม่ใช่โล่หรือเกียรติบัตร แต่เป็นเสียงหัวเราะของชาวบ้านในวันที่ฝนตกลงบนป่าที่กลับมาชุ่มชื้นอีกครั้ง

“ผมไม่ได้เฝ้าป่าอย่างเดียวครับ... ผมเฝ้าลมหายใจของคนทั้งหมู่บ้าน”

 แปลงเรียนรู้การใช้ปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิต
 ชื่อเจ้าของแปลง นางสาวณีย์ โพธิ์...

ชนิดพืช... พันธุ์... พื้นที่...ไร่

ผลวิเคราะห์ดิน :
 ไนโตรเจน(N)... ฟอสฟอรัส(P)... โพแทสเซียม(K)

คำแนะนำการใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน/
 หรือการใช้ปุ๋ยแบบผสมผสาน (ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์)

ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1	อัตรา	อัตรา
	อัตรา	อัตรา
	อัตรา	อัตรา
	อัตรา	อัตรา
ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2	อัตรา	อัตรา
	อัตรา	อัตรา
	อัตรา	อัตรา
	อัตรา	อัตรา

ต้นทุนรวมค่าปุ๋ย บาทต่อไร่ ผลผลิต.....

สำนักงานเกษตรอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

นางสวณีย์ โพธิ์ริง

ทสม. จังหวัดสุพรรณบุรี

ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร

นาง้าวสไตส์คนรักโลก

เสียงนกและลมที่พัดไหวผ่านรวงข้าวบนผืนนาสีทองของบ้านท่าเตียน ตำบลเดิมบาง อำเภอดเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ดังประสานกับเครื่องวัดระดับน้ำในแปลงนา ที่นี่คือ “นาแห่งความเปลี่ยนแปลง” ของคุณสวณีย์ โพธิ์ริง ทสม. จังหวัดสุพรรณบุรี ที่เติบโตมากับวิถีทำนาแบบดั้งเดิม แต่เลือกจะ “เปลี่ยนโลก” และเปลี่ยนนาให้ลดโลกร้อน

สวณีย์กล่าวว่า

ชาวนาอย่างเรา พอรู้ว่าการทำนา มีผลทำให้โลกร้อน เราก็ต้องเปลี่ยนค่ะ ไม่ใช่แค่เพื่อตัวเรา แต่เพื่ออนาคตของลูกหลาน

คุณสวณีย์เล่าว่า สมัยก่อนการทำนาแบบดั้งเดิม จะปล่อยน้ำขังไว้ตลอดฤดูปลูก ใช้น้ำมาก และก๊าซมีเทน (CH_4) ถูกปล่อยออกมาจำนวนมาก จนกระทั่งเธอได้เข้าร่วมโครงการไทย ไรซ์ นามา (Thai Rice NAMA) ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ) จึงเริ่มทดลองในแนวทางใหม่

ตอนแรกยากมากค่ะ เพราะมันต่างจากที่เราทำมาตลอดชีวิต แต่พอเห็นผล ทั้งผลผลิตเพิ่ม ต้นทุนลด เราก็รู้เลยว่ามือทางที่ถูกต้อง

จากจุดเริ่มต้นนั้น ทำให้สวณีย์กลายเป็นหนึ่งในผู้บุกเบิก “การทำนาข้าวลดโลกร้อน” และเป็นแรงสำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยการทำงานนั้น จะทำงานแบบรวมกลุ่มกับแปลงเพื่อนชาวนาด้วยกันทำเป็น “กลุ่มนาแปลงใหญ่” ที่ไม่ใช่แค่รวมที่ดิน แต่รวม “ความคิด ความรู้ และแรงใจ” ของชาวนาไว้ด้วยกัน “เมื่อก่อนต่างคนต่างทำนา ผลผลิตไม่เท่ากัน ต้นทุนสูง แต่พอรวมกันเราวางแผนร่วมกันได้หมด ตั้งแต่เลือกพันธุ์ข้าว” สวณีย์กล่าว

กลุ่มนาแปลงใหญ่

กลุ่มนาแปลงใหญ่ในสุพรรณบุรีเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภาคเกษตรกรรมให้ทันสมัยและยั่งยืน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและรายได้ที่มั่นคงให้แก่ชาวนา ที่ได้ร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและมหาวิทยาลัย ในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ลดโลกร้อน เช่น การใช้โดรนพ่นปุ๋ยชีวภาพ การติดตั้งเครื่องวัดอุณหภูมิ และความชื้นในแปลงนา รวมถึงระบบน้ำหมุนเวียนแบบอัจฉริยะ (Smart Water System) เป็นต้น

เทคโนโลยี 4 ป. + 1 IPM

วันนี้แปลงนาดั้งเดิมของเธอและเพื่อนชาวนาได้ผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญา กลายเป็น “นาอัจฉริยะ” โดยใช้แนวทาง 4 ป. + 1 IPM คือ

 ปรับหน้าดิน (ป.1) – ใช้ระบบเลเซอร์ (Laser Land Leveling) เพื่อปรับผิวดินให้เรียบเท่ากันทั่วแปลง ช่วยให้ น้ำและปุ๋ยกระจายสม่ำเสมอ

 เปียกสลับแห้ง (ป.2) – ไม่ปล่อยน้ำขังตลอดเวลา ช่วยลดการเกิดก๊าซมีเทน (CH_4) กว่า 45% และลดการใช้น้ำมันสูบน้ำ

 ปุ๋ยวิเคราะห์ (ป.3) – ใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ใช้เท่าที่พืชต้องการ ลดต้นทุนและลดก๊าซไนตรัสออกไซด์ (N_2O)

 แปรสภาพฟาง (ป.4) – เลิกเผาฟาง ใช้วิธีไถกลบทำปุ๋ยหมัก หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เพิ่มรายได้และลด PM 2.5

 + 1 IPM หรือ การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน ใช้เครื่องมือวัดสภาพอากาศ ทำนายการระบาดของแมลงแทนการใช้สารเคมีเกินจำเป็น

ผลลัพธ์ที่เห็นชัด...จากผืนนา

ตั้งแต่เริ่มทำนาแบบเปียกสลับแห้ง ในปี 2558 พบว่า สามารถลดการใช้ปุ๋ยได้ 30 – 50% ลดน้ำมันเชื้อเพลิงได้ 50% และลดต้นทุนรวมลงได้มากกว่า 20% โดยได้ผลผลิตข้าวพันธุ์ กข 85 เฉลี่ย 950–1,000 กิโลกรัมต่อไร่มากกว่าช่วงก่อนปรับระบบถึง 20% ด้วยความภูมิใจที่สุดของสวนีย์นั้น คือ เธอเป็นชาวนาคนแรกของสุพรรณบุรีที่สามารถขายคาร์บอนเครดิตจากการทำนาได้สำเร็จ

“เราไม่เคยคิดเลยว่าชาวนาอย่างเราจะขายคาร์บอนเครดิตได้ ได้เงินมา 8,232.93 บาท จากนาแค่ 17 ไร่ เป็นกำลังใจมากค่ะ” นอกจากนี้สวนีย์ยังได้นำสารชีวภัณฑ์เข้ามาทดแทน การใช้สารเคมีในแปลงนาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางชีวภาพให้กับข้าว

“ตอนนี้เรามีการใช้ เชื้อราไตรโคเดอร์มา (*Trichoderma harzianum*) มาแช่เมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อป้องกันโรครา มีการใช้เชื้อบีที เพื่อป้องกันกำจัดหนอนศัตรูข้าว และใช้ เชื้อบิวเวอเรีย (*Beauveria bassiana*) เพื่อป้องกันกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล รวมถึงการใช้ปุ๋ยตามค่าการวิเคราะห์ดิน และการใช้จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง มาช่วยในด้านของการเจริญเติบโตทำให้ใบเกิดการสังเคราะห์แสงให้ดีขึ้น อีกทั้งยังมีการใช้ฮอร์โมนเร่งด่วนหรือฮอร์โมนไข่ เข้ามาช่วยเสริมด้วยช่วยให้ต้นข้าวออกรวงสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นสูตรที่ชาวนาสามารถผสมเชื้อและพ่นได้เลย ไม่เป็นอันตรายต่อต้นพืช ตัวเกษตรกร และสิ่งแวดล้อม” สวนีย์กล่าว

ศูนย์เรียนรู้ลดโลกร้อนสโตล์นาข้าวอัจฉริยะ แห่งแรกของไทย

ด้วยความสำเร็จนี้ ก่อให้เกิดการจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้ลดโลกร้อน นาแปลงใหญ่ เกษตรสมัยใหม่ ใส่ใจสิ่งแวดล้อม” ที่บ้านท่าเตียน ตำบลเดิมบาง อำเภอดีบุกนางบวช ขึ้นแห่งแรกของประเทศไทย โดยศูนย์แห่งนี้เกิดจากความร่วมมือระหว่าง กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (เดิม) ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น “กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม” กับชุมชนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมอาชีพเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และต่างประเทศ

“ทุกวันนี้มีคนจากหลายจังหวัด รวมถึงต่างประเทศ เข้ามาดูงาน เราอยากให้ทุกคนเห็นว่า ชาวนาไทยก็ทำได้ เหมือนกัน” สวณีย์กล่าว

ฟื้นฟูธรรมชาติ คู่กับวัฒนธรรม

ภายใต้แปลงนาสโตล์ใหม่ผสมกับแนว “เกษตรสมัยใหม่ ใส่ใจสิ่งแวดล้อม” ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ยังคงรักษาวัฒนธรรม ชาวนาไทยไว้ เช่น การทำขวัญข้าว การลงแขกเกี่ยวข้าว และการสวดคาถาปลาช่อน ซึ่งเป็นพิธีกรรมเก่าแก่ที่เชื่อมโยงคนกับผืนนา ชุมชนยังร่วมกันฟื้นฟู บึงห้วยแรด บึงสาธารณะประโยชน์ และปลูกต้นตาลมรดก เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการส่งต่อความอุดมสมบูรณ์สู่คนรุ่นหลัง

CARBON FREE
SMOG-FREE

ปลอดคาร์บอน ไร้หมอกควัน ลดโลกร้อน

หลัก 4 P. สไตลซ์ชาวนา

สวณีย์กลายเป็นผู้ประสานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และเชื่อมโยงการทำงานกับองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ) และอีกหลายหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดการดิน การใช้น้ำ การจัดการศัตรูพืช การฟื้นฟูทรัพยากรชีวภาพ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว การจัดการขยะ

นอกจากนั้น ยังเผยแพร่และประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ในการทำนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนผลกระทบของโลกร้อนที่ส่งผลต่ออาชีพเกษตร และความมั่นคงทางอาหาร ให้กับประชาชนที่สนใจ เครือข่าย ทสม. ในพื้นที่ และเกษตรกรรุ่นใหม่ que เข้ามาเยี่ยมชมในศูนย์ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ สวณีย์จะเป็นผู้นำที่จะประสานนำร่องร่วมศึกษาและพัฒนาการทำนาในรูปแบบใหม่ ตลอดจนร่วมกับกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ทสม. และร่วมติดตามประเมินผลตรวจสอบ เฝ้าระวัง แจ้งเตือนภัยในสถานการณ์น้ำ

ถ่ายทอดความรู้ สร้างคนรุ่นใหม่

สวณีย์ได้ทำหน้าที่เป็นครูชาวนา เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชนกว่า 500 คน จาก 10 อำเภอในจังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุพรรณบุรี และยังเปิดบ้านต้อนรับนักเรียนในพื้นที่ให้มาเรียนรู้การทำนาและพิธีทำขวัญข้าว สวณีย์เชื่อว่า การสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจคุณค่าของดินน้ำและข้าวคือรากฐานสำคัญของความยั่งยืน “เราอยากให้ได้รุ่นใหม่เห็นว่า การเป็นชาวนาไม่ใช่อาชีพล่าหลัง แต่เป็นอาชีพที่ใช้เทคโนโลยีมาช่วยออกแบบให้ได้ผลผลิตมาก และประหยัดต้นทุน ที่สำคัญช่วยรักษาโลกได้จริง ๆ” สวณีย์กล่าว

จากผืนนาเล็ก ๆ สู่อำนาจบันดาลใจใหญ่ของประเทศ

ปัจจุบัน “นาแปลงใหญ่เดิมบาง” ได้กลายเป็นต้นแบบระดับประเทศของการทำนาคาร์บอนต่ำ เพื่อจะสนับสนุนเป้าหมาย NET ZERO ของประเทศไทย โดยสามารถลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกในการทำนาของจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีตัวเลขสูงถึง 1,478.676 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (tCO₂e) ได้อีกด้วย ทุกวันนี้ “นารักษ์โลกบ้านท่าเตียน” ไม่เพียงแต่เป็นพื้นที่เกษตรต้นแบบ แต่ยังเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงเชิงสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสุพรรณบุรี

“เราภูมิใจคะ ที่วันนี้ชาวนาไทยไม่ได้แค่ปลูกข้าว แต่เราปลูกอนาคต ปลูกความหวังให้กับโลกใบนี้”

ว่าที่พันตรี วัชรินทร์ แสวงการ

กสม. จังหวัดชุมพร

กสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง

“ท้องตมใหญ่” บ้านของทะเลกับนักอนุรักษ์ตัวยง

ชุมชน “บ้านท้องตมใหญ่” ที่ธรรมชาติรังสรรค์ไว้อย่างแปลกตาและมหัศจรรย์ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลที่เคียงคู่กับผู้คนมานานนับศตวรรษ ชุมชนแห่งนี้มีอายุไม่น้อยกว่า 400 ปี และสิ่งที่ทำให้ท้องตมใหญ่ไม่เหมือนใคร เพราะที่นี่มี “ม้าน้ำ” สัตว์ทะเลหายากที่ยังคงใช้ชายฝั่งแห่งนี้เป็นที่ถื่นอาศัย จนได้รับการขนานนามว่า “หนึ่งเดียวในสยาม ที่ม้าน้ำอยู่ร่วมกับชุมชนได้” และทุนทางธรรมชาติอีกอย่างหนึ่งคือมี “ปอน้ำจืด” อยู่ถึง 3 ป่อ ป่อกิน ป่ออาบ และป่อซักผ้า คอยหล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนมาตั้งแต่อดีต และบริเวณ “จุดอาบน้ำใต้หิน” สำหรับผู้ชาย ที่ดูเหมือนจะเป็นแค่ชอกหินริมทะเล แต่ทุกครั้งที่น้ำทะเลหนุนถึง น้ำเค็มกลับค่อย ๆ แปรเปลี่ยนเป็นน้ำจืดอย่างน่าอัศจรรย์ เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่มีใครอธิบายได้แน่ชัด แต่เป็นของขวัญจากธรรมชาติที่บอกเล่าความสมดุลของธรรมชาติ ทำให้ “วัชรินทร์ แสวงการ” หรือ “พี่ไ้” ต้องยืนหยัดปกป้องไว้ให้กับคนรุ่นหลัง

จุดเริ่มต้นของนักอนุรักษ์ผู้ลงมือก่อนใคร

“เริ่มด้วยตัวเอง แล้วกระจายความคิด” เป็นคำพูดสั้นๆ แต่หนักแน่นที่พี่ไ้ใช้เป็นหลักชีวิตตั้งแต่ก้าวเข้าสู่วงการอนุรักษ์ในปี พ.ศ. 2536 ในวันที่หลายคนยังมองว่าทะเลคือแหล่งทำมาหากิน แต่พี่ไ้มองเห็นว่าทะเลคือสิ่งมีชีวิตที่ควรได้รับการดูแล “ท้องทะเลหลังบ้านเป็นเหมือนหม้อข้าวครับ และเราใช้การท้องเกี่ยวมาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์” เขาว่าอย่างนั้น ก่อนจะเริ่มลงมือฟื้นฟูทะเล ป่าชายเลน และชวนเพื่อนบ้านมาช่วยกันดูแลแนวปะการัง สิ่ง que เริ่มต้นจากคนไม่กี่คน กลายเป็นพลังของคนทั้งหมู่บ้าน จนชุมชนท้องตมใหญ่กลายเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์ที่ขับเคลื่อนด้วยการท้องเกี่ยวชุมชน และภูมิปัญญา

ผมเกิดที่นี่ โตที่นี่ เห็นทะเลตั้งแต่ลืมตา ช่วงหนึ่งทรัพยากรลดลงมาก เพราะเราจับกันเกินพอดี ผมเลยตั้งใจว่าจะต้องทำอะไรสักอย่าง เพื่อให้ลูกหลานยังได้เห็นม้าน้ำแบบที่ผมเคยเห็น

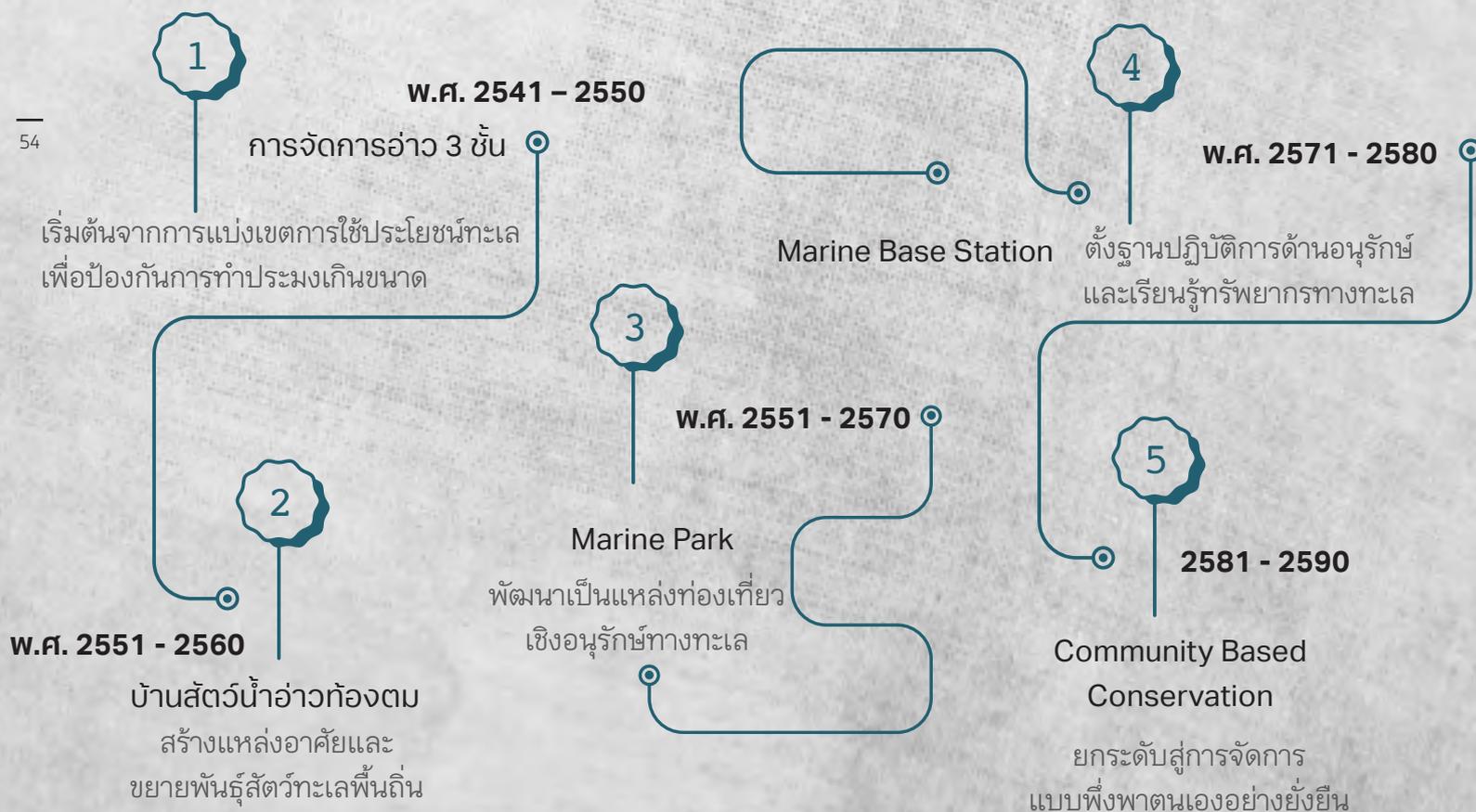

ROAD MAP 50 YEARS เพื่อทะเลของชุมชน เพื่อคนรุ่นต่อไป

ชุมชนท้องถิ่นใหญ่ไม่ได้ทำงานวันต่อวัน แต่มี “แผนพัฒนาทรัพยากรทางทะเล 50 ปี” หรือ Road Map ที่วางไว้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ปี 2541 – 2590 แบ่งออกเป็น 5 ช่วง ปูทางวางแนวให้คนรุ่นหลังได้เข้ามาสานต่อ

แผน 50 ปีของเราไม่ใช่กระดาษ แต่คือความตั้งใจและสิ่งที่ต้องทำในแต่ละวัน/เดือน/ปี และส่งต่อให้ลูกหลานเราทำเหมือนรุ่นพวกเรา ถ้าชุมชนไม่ได้คิดเอง หน่วยงานไม่ได้คิดเอง ก็ทำไม่ได้

แผนพัฒนาทรัพยากรทางทะเล 50 ปี ชุมชนท้องถิ่นใหญ่ จังหวัดชุมพร

ฟื้นฟูทะเลด้วยมือของคนในชุมชน

สิ่งที่พี่ไ้และชุมชนลงมือทำตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมา เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในทุกมิติ

- ▶ ฟื้นฟูแนวปะการัง ที่เสื่อมโทรมให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง
- ▶ ปลูกป่าชายเลน “หลอกให้ป่าเดิน” เพื่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง
- ▶ จัดการขยะชายฝั่งและขยะใต้น้ำ ผ่านเครือข่ายนักดำน้ำจิตอาสาทั่วประเทศ
- ▶ สร้างบ้านปลา บ้านลูกปู ธนาคารปูม้า และบ้านม้าน้ำ เพื่อให้สัตว์ทะเลมีที่อยู่และขยายพันธุ์
- ▶ พัฒนาเรือพลังงานไฟฟ้าชุมชน ลดการปล่อยคาร์บอน และเป็นต้นแบบเรือรักษ์สิ่งแวดล้อม

กิจกรรมทั้งหมดไม่ใช่แค่ “การอนุรักษ์” แต่คือ “การสร้างระบบนิเวศใหม่” ที่ให้คนกับทะเลอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

เกี่ยวแล้วได้รักษ์

การท่องเที่ยวของท้องตมใหญ่ไม่เหมือนที่ไหน เพราะที่นี่ไม่ได้ให้คุณแค่มองทะเล แต่ให้คุณ “ลงมือรักษทะเล” นักท่องเที่ยวที่มาพักโฮมสเตย์ จะได้ร่วมกิจกรรมการฟื้นฟูทะเล ทั้งปลูกป่า ปล่อยปูม้า ทำบ้านปลา และการเก็บขยะทะเล กิจกรรมที่หลากหลายกว่า 100 ชนิด แต่ที่เด่นมี 4 ชนิด คือ

▲▲ บ้านปลา

จำลองปะการังเทียมจากการนำเชือก
มาผูกเป็นปม หรือที่เรียกกันว่า ชงเชือก
และนำไปวางไว้ใต้น้ำให้แพลงก์ตอน
มาเกาะ ปลาเล็กก็จะมากิน เมื่อมีเหยื่อ
ปลาใหญ่ก็จะเข้ามาอยู่อาศัย

▲▲ บ้านลูกปู

เป็นธนาคารปูม้า
แบบพอเพียง
เมื่อปูวางไข่เราอนุบาล
โตเราก็ปล่อยลงทะเล
หลังบ้าน

▲▲ บ้านหมึก

บ้านท้องตมใหญ่
จะเป็นแหล่งวาง
ไข่หมึกธรรมชาติ
รวมถึงหมึกกล้วย
และหมึกหลอด

▲▲ บ้านม้าน้ำ

สร้างบ้านม้าน้ำ
ซึ่งเป็นแหล่งอนุบาล
ม้าน้ำ

สำหรับกิจกรรมอนุรักษ์อื่น ๆ อย่างดำน้ำจิตอาสา
ที่ได้รับการติดตามและมีคนสนใจตลอดเวลา ที่นี่เป็น
โรงเรียนสอนดำน้ำลึก มีนักดำน้ำที่ลงทะเลเป็นประจำเป็น
กว่า 1,000 คน

ทะเลที่สร้างคน และคนที่สร้างทะเล

แม้จะเผชิญปัญหามากมาย ทั้งการกัดเซาะชายฝั่ง
ขยะทะเล อวนผี และการทำประมงผิดกฎหมาย แต่บ้าน
ท้องตมใหญ่ไม่เคยถอย พี่ไถ่ยังคงเดินหน้าทำงานทุกวัน
พร้อมรอยยิ้มและความเชื่อมั่นว่า ถ้าเราดูแลทะเล
วันนี้ ทะเลก็จะดูแลเราในวันหน้า เราสร้างคน และสร้าง
นักอนุรักษ์ เพราะทะเลต้องการผู้พิทักษ์ ไม่ใช่ผู้บริโภค

บ้านท่องเที่ยวใหญ่ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ให้กับเยาวชนและคนทั่วประเทศ มีหลักสูตรดำน้ำเชิงอนุรักษ์มากกว่า 50 หลักสูตรที่ออกแบบโดยคนในพื้นที่เองและได้รับการรับรองระดับสากล เด็ก ๆ ในชุมชนโตมากับกิจกรรมเหล่านี้ บางคนกลายเป็นไกด์ดำน้ำ บางคนเป็นครูสอนปลูกป่าชายเลน บางคนเปิดโฮมสเตย์และสานต่อแนวคิด “อนุรักษ์คือชีวิต”

เครือข่ายที่เชื่อมคนทั่วประเทศ

บ้านท่องเที่ยวใหญ่ไม่ได้ทำงานเพียงลำพัง แต่มีเครือข่ายทสม. จังหวัดชุมพร เป็นพลังสำคัญในการบูรณาการทำงานอนุรักษ์ ทั้งการบริหารจัดการ การพัฒนาเครือข่าย การจัดทำข้อมูลทรัพยากร และการวางนโยบายร่วมกับภาครัฐ ยังมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ระดับชุมชน เช่น ศูนย์อนุรักษ์ม้าน้ำชุมชน เพื่อดูแลสัตว์ทะเลหายาก ศูนย์ดำน้ำชุมชนท่องเที่ยวใหญ่ ฝึกอบรมเยาวชนและนักอนุรักษ์รุ่นใหม่

โฮมสเตย์ท่องเที่ยวใหญ่ ในวิถีเรียบง่าย

โฮมสเตย์ของชุมชนท่องเที่ยวใหญ่ตั้งอยู่ริมชายฝั่ง บางหลังติดป่าชายเลน บางหลังเปิดประตูออกมาก็เห็นเรือประมงลำเล็กจอดเรียงรายอยู่หน้าอ่าวภายในบ้านตกแต่งเรียบง่าย ใช้ไม้จากท้องถิ่น และวัสดุเหลือใช้ดัดแปลงเป็นของตกแต่ง ทุกหลังดูอบอุ่นราวกับบ้านญาติ “ทุกคนที่มาเที่ยวจะเหมือนพี่ เหมือนน้อง เหมือนญาติกลับมาเยี่ยมเยียน รู้สึกอบอุ่น พวกเราทำโฮมสเตย์กันเองทุกหลัง ไม่ได้เน้นหรูหรา แต่เน้นให้เขาได้อยู่กับธรรมชาติเหมือนพวกเขาเป็นครอบครัวเรา” พี่ไก่เล่าไปยิ้มไป

หลังจากทำกิจกรรมเหนื่อย ๆ ทั้งวัน ไม่มีอะไรจะฟินไปกว่าการได้ลิ้มรสอาหารทะเลสด ๆ จากฝีมือแม่ครัวชุมชน เมนูสุดอร่อยตามฤดูกาล อย่างเช่น ปลาสุกนึ่งย่างใบเหลียงผัดไข่และอาหารทะเลสด ๆ ต้องมีให้ลิ้มลอง พอกินเสร็จทุกคนต้องไปล้างถ้วยชามกันเอง

นักท่องเที่ยวที่มาไม่ได้แค่พักผ่อน แต่กลับบ้านพร้อมความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับธรรมชาติ นักท่องเที่ยวหลายคนพูดพร้อมรอยยิ้มว่า “ต้องกลับมาอีกแน่นอนครับพี่ไก่” เพราะท่องเที่ยวใหญ่ไม่ได้มีแค่ทะเลสวยหรืออาหารอร่อย แต่มีเพื่อน พี่ น้อง และครอบครัว ที่พากันกิน ครบ สงบ สนุก อิ่มทั้งท้องและใจ

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

2568

ป่าชุมชนบ้านป่าสัก
จังหวัดสุพรรณบุรี

เครือข่าย ทสม. ตำบลกุดหมากไฟ

อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว

มีป่า มีน้ำ มีชีวิต พลังเครือข่าย ทสม. ตำบลกุดหมากไฟ

กว่า 50 ปี ก่อน ช่วงเวลาสงครามเวียดนาม เสียงระเบิดจากเครื่องบินดังสนั่นอยู่เหนือผืนป่า 32,780 ไร่ ทางใต้ของจังหวัดอุดรธานี ระเบิดที่ทิ้งลงมาทำลายผืนป่าและสัตว์ป่า จนกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมกว่า 7,500 ไร่ ความหวังของชาวบ้านในวันนั้นเหลือเพียงซากเหล็กและเศษทองเหลืองที่เก็บมาขายแลกเงินเพียงไม่กี่บาท

“ระเบิดคือของขวัญจากพายุฟ้า” ผู้อาวุโสคนหนึ่งเล่าพร้อมหัวเราะเบา ๆ “มันทำให้เรามีรายได้แม้ต้องเสี่ยงชีวิต” แต่หลังสงครามจบลง ผืนป่าถูกทิ้งให้ไว้รกร้าง มีแต่ผู้บุกรุกแผ้วถางป่า จนทำให้เกิดเหตุไฟไหม้ครั้งใหญ่ ชาวบ้านกว่า 11 หมู่บ้านร่วมแรงกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ฟื้นฟูผืนป่าที่ถูกระเบิดและบุกรุกกว่า 32,000 ไร่ ให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง พวกเขาจัดตั้ง “ป่าชุมชนตำบลกุดหมากไฟ” ขึ้นถึง 11 แห่ง โดยมีคณะกรรมการร่วมบริหาร กำหนดกฎระเบียบ ร่วมประชุมสัญจรทุกเดือน จากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ของ “กลุ่มป้องกันไฟป่าบ้านกุดหมากไฟ” ขยายผลเป็น “เครือข่าย ทสม. ตำบลกุดหมากไฟ” ภายใต้การจัดการป่าร่วมกันของเครือข่ายป่าชุมชน 11 หมู่บ้าน ที่ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม หาแนวทางอนุรักษ์ตามภูมินิเวศน์ และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการน้ำ เป็นแก่นสำคัญของป่าและชุมชน

เมื่อป่าถูกฟัน ชาวบ้านเริ่มมองเห็นความสำคัญของน้ำ จึงพัฒนาระบบ “เส้นทางน้ำเชื่อมโยงแปลงนา” เปิด-ปิด-ปล่อย เพื่อจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรมตามภูมิประเทศ โดยไม่ต้องพึ่งพาพลังงานสูบน้ำ ระบบนี้ทำให้ทั้ง 11 หมู่บ้านมีน้ำใช้ตลอดปี เศรษฐกิจการเกษตรดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

จากมะม่วงส่งออก ถึงธนาคารต้นไม้

ชาวตำบลกุดหมากไฟได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนกว่า 15 กลุ่ม อาทิเช่น “คนรักมะม่วงส่งออก” ไปจนถึง “โรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์” และ “วิสาหกิจชุมชนกล้วยหอมทองหนองบัวซอ” รายได้จากมะม่วงที่ส่งออกสร้างชื่อเสียงให้กับตำบล ขณะที่รายได้จากการเกษตรอินทรีย์และการแปรรูปผลผลิตช่วยให้คนรุ่นใหม่หวนกลับมาพัฒนาบ้านเกิด นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเห็ดฟางและสมุนไพร รวมถึงกลุ่มอนุรักษ์กระบือไทย ซึ่งทุกกลุ่มต่างมีกองทุนรวมระดับตำบล เพื่อใช้หมุนเวียนและบริหารอย่างโปร่งใส ชาวบ้านไม่ต้องพึ่งพาหนี้ในระบบเหมือนในอดีต รายได้จากเกษตรอินทรีย์และผลผลิตจากการแปรรูปหมุนเวียนในตำบลกว่า 30 ล้านบาทต่อปี ส่งผลให้คนรุ่นใหม่เริ่มกลับบ้านเพื่อสานต่ออาชีพเกษตรแบบ Smart Farm และ Circular Economy ที่ยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

ป่าชุมชนต้นแบบสู่เศรษฐกิจสีเขียว

การปลูกต้นไม้กว่า 10,000 ต้นต่อปี ไม่เพียงเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชนเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่แนวคิด “ธนาคารต้นไม้” ที่เปิดโอกาสให้ต้นไม้กลายเป็นสินทรัพย์ สามารถใช้ขอสินเชื่อกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้จริง นอกจากนี้เครือข่ายยังส่งเสริมโครงการลดการเผาเศษพืช ลดฝุ่น PM2.5 เปลี่ยนขยะเป็นรายได้ผ่าน “ธนาคารขยะ” และผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง

พลังงานสะอาดถูกนำมาใช้ในทุกมิติ ทั้งโซลาร์เซลล์ ระบบน้ำหยด เต้าชีวมวล และตู้อบพลังแสงอาทิตย์ สำหรับผลผลิตเกษตรนี่คือภาพของ “หมู่บ้านคาร์บอนต่ำ” ที่กำลังเกิดขึ้นจริงในภาคอีสาน

วิถีเศรษฐกิจสีเขียว

เมื่อมีป่าเป็นต้นทุน จึงเกิด “มีป่า มีน้ำ มีอาหาร มีชีวิตที่ดี” ของเครือข่าย ทสม. ตำบลกุดหมากไฟ ที่มีความสำเร็จจนเกิดผลลัพธ์ที่จับต้องได้ อาทิ

- ▲▲ กลุ่มวิสาหกิจคนรักมะม่วง เพื่อส่งออกต่างประเทศ
- ▲▲ กลุ่มอนุรักษ์กระบือไทย
- ▲▲ โรงเรียนชานาเกษตรอินทรีย์
- ▲▲ โครงการธนาคารต้นไม้ เพื่อให้ต้นไม้เป็นสินทรัพย์ขอสินเชื่อ
- ▲▲ ธนาคารขยะ และโครงการลดการเผาเศษพืชลด PM 2.5
- ▲▲ พลังงานแสงอาทิตย์และเตาชีวมวลในครัวเรือน

ผลผลิตจากป่าอย่างไข่มดแดง หน่อไม้ เห็ด สมุนไพร และน้ำผึ้งป่า กลายเป็นรายได้หมุนเวียนให้กับชุมชน

ปีละกว่า 30 ล้านบาทและมีสาธารณูปโภคครบถ้วน ผืนป่าที่เคยถูกระเบิดจนยับเยิน วันนี้กลายเป็นแหล่งต้นน้ำของห้วยหลวงที่เลี้ยงชีวิตคนทั้งตำบล รายได้จากการเก็บของป่ามากกว่า 6 ล้านบาทต่อปี และที่สำคัญที่สุด มีเครือข่าย ทสม. ตำบลกุดหมากไฟ ที่ทำงานแบบบูรณาการกับหลายภาคส่วน

การทำงานของเครือข่าย และการบูรณาการกับภาคี

ความสำเร็จทั้งหมดไม่ได้เกิดจากชุมชนเพียงลำพัง แต่เกิดจากเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่งระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา

หน่วยงานหลักที่ร่วมมือกัน อาทิ

- ▶ **กรมป่าไม้ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี** ร่วมถ่ายถอดองค์ความรู้การฟื้นฟูป่า และกฎหมายการจัดการป่าชุมชน
- ▶ **กรมชลประทาน** ร่วมสนับสนุนโครงการขุดลอกอ่างเก็บน้ำ และสร้างฝายชะลอน้ำ
- ▶ **กรมพัฒนาที่ดิน** ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และการปรับปรุงคุณภาพดิน

- ▶ **เทศบาลตำบลกุดหมากไฟ** สนับสนุนงบประมาณ กิจกรรมปลูกป่า จัดการขยะ และประชาสัมพันธ์
- ▶ **องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี** สนับสนุนการขยายโครงการธนาคารต้นไม้และกิจกรรมอนุรักษ์
- ▶ **ภาคเอกชน (CSR)** สนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ และการปลูกป่าเศรษฐกิจ
- ▶ **มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และมหาวิทยาลัยขอนแก่น** ร่วมวิจัยเรื่อง “คาร์บอนเครดิตจากป่าชุมชน” และให้คำปรึกษาด้านวิชาการ

โครงการเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ของเครือข่าย กสม. ตำบลกุศุมหากไฟ

- ▶▶▶ ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ปลูกต้นไม้กว่า 10,000 ต้นต่อปี
- ▶▶▶ ฝายชะลอน้ำกว่า 50 จุด เพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่ต้นน้ำ
- ▶▶▶ ลดการเผาเศษพืช-ลด PM 2.5 เปลี่ยนต่อซังข้าวเป็นปุ๋ยอินทรีย์
- ▶▶▶ ธนาคารขยะ แปลงขยะเป็นรายได้ และสร้างอิฐบล็อกจากขวดพลาสติก
- ▶▶▶ ธนาคารต้นไม้-คาร์บอนเครดิต ใช้ต้นไม้เป็นสินทรัพย์สร้างเศรษฐกิจสีเขียว
- ▶▶▶ พลังงานสะอาด ใช้โซลาร์เซลล์ในภาคเกษตรและเตาชีวมวลประหยัดพลังงาน
- ▶▶▶ เยาวชนรักษาสีสิ่งแวดล้อม ค่ายเยาวชนปีละ 3 ครั้ง สร้างคนรุ่นใหม่สืบทอดการดูแลป่า

ผลลัพธ์ที่จับต้องได้

- ▶▶▶ พื้นฟูป่าชุมชนได้กว่า 32,780 ไร่
- ▶▶▶ ลดการเผาเศษพืชได้กว่า 80%
- ▶▶▶ เพิ่มรายได้และพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน
- ▶▶▶ สร้างอากาศบริสุทธิ์ ลดฝุ่น PM 2.5 อย่างเป็นรูปธรรม
- ▶▶▶ ได้รับรางวัล “ป่าชุมชนดีเด่น ระดับประเทศ ปี 2563”

กุศุมหากไฟในวันนี้คือภาพสะท้อนของ “พลังเครือข่ายสิ่งแวดล้อม” ที่จับมือกันทั้งคน-รัฐ-วิชาการ-ศาสนา ร่วมกันรักษาผืนป่าชุมชนให้เป็นแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ แหล่งชีวิต และแหล่งเรียนรู้ของคนรุ่นต่อไป พวกเขาพิสูจน์แล้วว่า

“เมื่อเรามีป่า เรามีน้ำ เมื่อเรามีน้ำ เรามีชีวิต และเมื่อเรามีชีวิตที่ดี... ก็เพราะเรารู้จักแบ่งปันและรักษาไว้ด้วยกัน”

วสท. กจ. ชุมชน เห็ดบ้านจั่น
541 ม.2 ต.บางไผ่ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

เครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง

อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ

อาสาสมัคร วิถีบางโปรง สู่คลองแห่งชีวิต

ตลิ่งหน้าวัดบางโปรงแห่งนี้ ฟ้าหลังฝนสดใส กลิ่นดินชื้น ยังอบอวลอยู่ในอากาศ “สมัยก่อนคลองตรงนี้ะเหม็นจน ไม่มีใครกล้าเดินผ่าน” วินัย จั่นเจริญ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง ยิ้มพลางตักน้ำหมักชีวภาพ จากถังพลาสติกสีฟ้า เทราดลงคลองที่ละชั้น “แต่ตอนนี้ เห็นไหม น้ำเริ่มใส ปลาก็เริ่มเยอะขึ้นแล้ว”

จุดเริ่มจากคลองเก่า

ย้อนไปเมื่อกว่า 10 ปีก่อน คลองบางโปรงเคยเป็น เส้นเลือดใหญ่ของชุมชนในตำบลบางโปรง จังหวัดสมุทรปราการ แต่เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมเริ่มขยายตัว เมืองเริ่มโต น้ำในคลองก็เปลี่ยนสีจากใสเป็นขุ่น และจากขุ่นเป็นดำ “วันไหนฝนตก น้ำท่วมขึ้นถึงหัวเข่า เหม็นจนต้อง ปิดหน้าต่างบ้าน” สุริย์ เวชแพทย์ หนึ่งในสมาชิกเครือข่าย ทสม. และกลุ่ม ถนนงาม คลองน้ำใส เล่าด้วยแววตา หนักแน่น “พวกเราทนมัโหว เลยรวมตัวกันทำความสะอาด คลองเองเลย” ปี 2553 ชาวบ้านราวสิบกว่าคน เริ่มรวมกลุ่มกัน เก็บขยะตัดวัชพืช ปลูกต้นไม้บริเวณริมคลอง และตั้งชื่อกลุ่มว่า “ถนนงาม คลองน้ำใส” พอปีถัดมาพวกเขา ก็สมัครเข้าร่วมเป็น เครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง เพื่อให้การทำงานมีทิศทางและมีพันธมิตรมากขึ้น

ฟื้นคลองด้วยภูมิปัญญาและใช้ของเหลือ ให้เป็นประโยชน์

กิจกรรมที่สำคัญ คือ

1. การคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง

ส่งเสริมให้ครัวเรือนจัดการขยะในบ้าน ลดการไหลของขยะลงสู่คลอง

2. การใช้ทรัพยากรหมุนเวียน

กิจกรรมแรกที่ทุกคนลงมือทำคือ “น้ำหมักชีวภาพ” “เราเก็บเศษผัก เศษอาหารจากบ้าน มาหมักกับกากน้ำตาล แล้วเอาไปหยดตามคลอง” หนึ่งในเครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง พุดอย่างภูมิใจขณะพาเด็ก ๆ จากโรงเรียน วัดบางโปรง ซึ่งเป็นเยาวชนรุ่นใหม่ มาทำกิจกรรม “ตอนแรก คิดว่าแค่เรื่องเล่น ๆ แต่พอเห็นน้ำเปลี่ยนสี เห็นปลาเริ่มว่าย ผมก็รู้เลยว่ามันได้ผล”

นอกจากนั้น ยังผลิตสารปรับปรุงดินและดินพร้อม ปลูกจากขยะอินทรีย์ รวมทั้งและต่อยอดน้ำหมักผลไม้ รสเปรี้ยวให้กลายเป็น น้ำยาอเนกประสงค์ที่ใช้สำหรับ ซักผ้า ล้างจาน ถูพื้น เพื่อช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือน

3. การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำในคลอง

ติดตั้ง ถัง EM น้ำหยด จำนวน 4 จุด ได้แก่

- หน้าวัดบางโปรง
- หน้า รพ.สต.บางโปรง
- ปลายคลองบางโปรง
- ลำประโดงหมู่ 4

เพื่อหยดน้ำหมักชีวภาพลงคลองอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งตรวจวัดค่า pH, DO, และ แอมโมเนีย ทุก 2 เดือน ที่จุดต้นน้ำ กลางน้ำ และท้ายน้ำ เพื่อใช้เป็นข้อมูลฟื้นฟูคลองอย่างมีระบบ

ศูนย์เรียนรู้ เพื่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน

จากความร่วมมือของทุกฝ่าย เครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง ได้จัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง เป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การคัดแยกขยะ และพลังงานทดแทน

ความร่วมมือที่เติบโต

เครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง มีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน โดยมีคณะกรรมการเครือข่าย ซึ่งทำหน้าที่ทั้งเป็นกรรมการและที่ปรึกษา ร่วมทำงานกับหลายหน่วยงาน และประสานการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงได้รับการสนับสนุนบุคลากร ทรัพยากร และงบประมาณจาก :

- องค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรง
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรปราการ

รวมถึงหน่วยงานภาคเอกชน เช่น โรงไฟฟ้าพระนครใต้ และหลายหน่วยงาน

สืบทอดรุ่นสู่รุ่น

งานของเครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง ไม่ได้หยุดอยู่แค่รุ่นผู้ใหญ่ แต่ยังส่งต่อแนวคิดและประสบการณ์ให้เยาวชนในโรงเรียนผ่านกิจกรรม “ค่ายเยาวชนสิ่งแวดล้อม” และ “ห้องเรียนธรรมชาติ” เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เด็กรุ่นใหม่เติบโตมาเป็นผู้ดูแลทรัพยากรในอนาคต

จากคลองสู่ห้องเรียน

โรงเรียนวัดบางโปรงเด็ก ๆ กำลังนั่งเรียน “วิชาธรรมชาติในบ้านเรา” ครูใช้คลองบางโปรงเป็นห้องเรียนจริง เด็ก ๆ ได้สังเกตสี กลิ่น และวัดค่า pH ของน้ำด้วยชุด Test Kit ที่ ทสม. สนับสนุน

เราอยากให้เด็กเห็นคุณค่าของน้ำตั้งแต่เล็ก ๆ เพราะเขาคือรุ่นต่อไปที่จะดูแลคลองนี้แทนเรา

นางสุประวีณ์ เวียงสุข ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางโปรงกล่าวขณะเดินเลียบคลองเจ้าพระยา

ผลลัพธ์ที่จับต้องได้

คลองบางโปรงกลับมาสะอาดขึ้น
ขยะลดลงอย่างเห็นได้ชัด

วิชีพชี้น้อยลง น้ำใสขึ้น

ชาวบ้านมีน้ำใช้ในครัวเรือนเพียงพอ

คุณภาพน้ำผิวดินดีขึ้นตามเกณฑ์มาตรฐาน
ยกเว้นเพียงค่าแอมโมเนียที่ยังเกินอยู่เล็กน้อย
ซึ่งเครือข่ายกำลังหาทางแก้ไขร่วมกัน

สู่สังคมคาร์บอนต่ำ

ปี 2567 เครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรงได้เข้าร่วมโครงการ LESS (Low Emission Support Scheme) เพื่อลดก๊าซเรือนกระจกในชุมชน เช่น การใช้จักรยาน แทนรถยนต์ การทำปุ๋ยจากเศษอาหาร และการใช้พลังงานหมุนเวียนในศูนย์เรียนรู้

“พวกเราทำทุกอย่างด้วยใจ ไม่ใช่เพราะเป็นหน้าที่ แต่เพราะอยากเห็นคลองของเรากลับมามีชีวิต” วินัย จั่นเจริญ พุดพลาญยกขันตักน้ำจากคลอง “สมัยก่อนน้ำดำเหมือนกาแฟ เดี่ยวนี้ใสจนเห็นปลาว่าย... นี่แหละความสุขของคนบางโปรง”

เสียงแห่งความภูมิใจ

เมื่อแสงอาทิตย์เริ่มลับหลังคาโรงเรียนวัดบางโปรง เด็ก ๆ กลุ่มเยาวชน ทสม. รุ่นใหม่ช่วยกันเขียนป้ายไม้ตัวโต

“คลองบางโปรง น้ำใสใจชุมชน”

ภาพนั้นสะท้อนให้เห็นถึงพลังของคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่ร่วมกันเพื่อฟื้นชีวิตให้คลองซอยของเจ้าพระยา แฉวย่านอำเภอเมืองสมุทรปราการ และชุมชนในพื้นที่ตำบลบางโปรงกลับมา มี “ชีวิต” อีกครั้ง

แหล่งเรียนรู้การกักเก็บคาร์บอนในป่าชุมชนเมือง
ป่าชุมชนบ้านหนองไผ่น้อย
หมู่ที่ 6 ตำบลหนองข่า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ
สนับสนุนโดยกรมป่าไม้ ร่วมกับ เทศบาลตำบลหนองข่า
และ คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านหนองไผ่น้อย
มาตรา พ.ศ. ๒๕๖๕

72

เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองข่า

อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

ฟื้นป่าดงใหญ่หนองไธน้อย เพื่อความหลากหลายและสมดุลของชุมชน

เมื่อเอ่ยถึงตำบลหนองข่า ภาพของชุมชนเล็ก ๆ ที่โอบล้อมด้วยป่าดงใหญ่ผืนสำคัญของอำเภอปทุมราชวงศา จะปรากฏขึ้นพร้อมเรื่องราวของผู้คนที่ร่วมแรงรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้วยหัวใจอาสา เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองข่า คือ กลุ่มคนที่เชื่อว่าการอนุรักษ์ไม่ใช่หน้าที่ของใครคนหนึ่ง แต่คือพลังร่วมของทั้งชุมชน

ป่าดงใหญ่ในตำบลหนองข่า

ป่านี้เคยเป็นฐานที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในยุคความขัดแย้ง แต่เมื่อเสียงปืนเงียบลง “สหายเก่า” ผู้เคยอาศัยพึ่งพิงผืนป่าเพื่อความอยู่รอด ได้กลายเป็นหนึ่งในกลุ่มที่ร่วมกับเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองข่า ที่ช่วยกันฟื้นฟูและปกป้องป่าชุมชนโดยสร้างเป็นกลไก “สภาผู้นำชุมชน” เพื่อวางแผนอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ โดยป่าดงใหญ่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนเมื่อปี 2549 จำนวน 3,384 ไร่ และได้กำหนดเขตพื้นที่ป่าใช้สอยจำนวน 300 ไร่ ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านหนองข่า เพื่อปลูกไผ่ไว้เป็นวัตถุดิบจักสาน ฟื้นฟูแหล่งน้ำ และจัดทำ “แผนชีวิตชุมชน” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืน ขจัดปัญหา

ความยากจน และสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดกับชุมชน เพื่อความมั่นคงทางอาหารของคน และรักษาถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ โดยมีการทำงานเป็นทีมจากตัวแทน 9 หมู่บ้านและมีคณะทำงานย่อยแต่ละเรื่อง ในตำบลหนองข่ามีกลุ่มอาชีพหลายกลุ่ม เช่น การเลี้ยงหมูชีวภาพ โดยใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน กลุ่มทำปุ๋ยหมัก กลุ่มทำขนม โดยแต่ละกลุ่มมีวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน “ที่เราเน้นหนักคือ การต่อต้านการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวในพื้นที่ทำกินดั้งเดิม และพื้นที่ป่า เพราะพืชเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ของภัยคุกคามที่ต้องป้องกันให้ได้

รวมพลังชุมชน สร้างพื้นที่สีเขียว

ตำบลหนองข่ามีพื้นที่ป่าชุมชน 3,384 ไร่ ที่ได้รับการดูแลอย่างเข้มแข็งโดยเครือข่ายทสม. ตำบลหนองข่า ซึ่งทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับเทศบาลตำบลหนองข่า โรงเรียน วัด และหน่วยงานราชการ เพื่อให้การอนุรักษ์เป็นเรื่องของทุกคน

กิจกรรมหลักที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

- การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติและฟื้นฟูต้นไม้ท้องถิ่น

- การสร้างฝายชะลอน้ำและฟื้นฟูห้วยทราย
- การเพาะพันธุ์ไม้และสมุนไพรในเรือนเพาะกล้า
- การจัดเวรยามเฝ้าระวังการบุกรุกและการลักลอบเผาป่า
- การพัฒนา “เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ” สำหรับนักเรียนและประชาชน

ผืนป่าที่เคยเงียบเหงา จึงกลับมามีชีวิตอีกครั้ง มีเสียงนก เสียงแมลง และเสียงหัวเราะของเด็กๆ ที่มาเรียนรู้จากธรรมชาติ

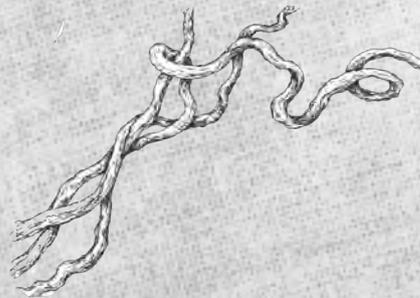

ฐานการเรียนรู้เพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม

เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองข่า ได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ป่าดงใหญ่หนองไผ่น้อยเพื่อศึกษาธรรมชาติ และเป็น แหล่งเรียนรู้เรื่องป่า พรรณพืช สมุนไพร และสิ่งแวดล้อมสำหรับทุกคนภายใน ศูนย์มี ฐานการเรียนรู้กว่า 10 ฐาน ที่สะท้อนภูมิปัญญาและความหลากหลาย ทางชีวภาพ เช่น

1. ฐานขนุนป่า

2. ฐานเถาวัลย์

3. ฐานกล้วยน้อย

4. ฐานพรรณไม้วงศ์ก่อ

75

8. ฐานพืชสมุนไพร (Medicinal Plants)

7. ฐานแมงและแมลง

5. ฐานพรรณไม้วงศ์ขิง-ข่า

6. ฐานเห็ด (Mushroom)

9. ฐานพรรณวงศ์ยาง

10. ฐานปลวก (Termite)

คลังสมุนไพร หมอยาพื้นบ้าน

ศูนย์เรียนรู้ฯ ยังพัฒนาเป็น คลังสมุนไพรชุมชน รวบรวมพืชสมุนไพรกว่า 100 ชนิด พร้อมตำรับยาพื้นบ้านจากหมอยารุ่นเก่า ถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่ มีการอบรมเยาวชนและประชาชนให้รู้จักสมุนไพร การใช้ การปลูก และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ชาชงสมุนไพร ยาหม่อง และน้ำมันเหลือง สร้างรายได้เสริมให้ชุมชน

ตำบลหนองข่าจึงกลายเป็น “ชุมชนเกษตรอินทรีย์” มากกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนมีอาหารปลอดภัยไว้กินเอง และจำหน่ายในท้องตลาด เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองข่าร่วมกับหลายหน่วยงานช่วยกันทบทวนแผนพัฒนาของชุมชนตำบลหนองข่า เพื่อปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านการดูแลสุขภาพป่าชุมชน เครือข่าย ทสม. จึงทำงานร่วมกับหน่วยป้องกันรักษาป่าดงคำเดือน – ผิงขวาห้วยทม โดยกำหนดให้มีการเปิด-ปิดป่า เพื่อให้

ชาวบ้านสามารถเข้าไปเก็บหาของป่า เช่น เห็ด ลูกก่อ ไช้ผดแดง และเว้นช่วงระยะเวลาให้ป่าฟื้นตัวตามธรรมชาติ จัดทำตำราสมุนไพร สืบทอดภูมิปัญญาโดยหมอยาพื้นบ้าน ส่งเสริมการใช้และการปลูกพืชสมุนไพรใช้ในชีวิตประจำวัน แปรรูปสมุนไพร เพื่อสร้างรายได้ และจากการศึกษาวิจัยด้านพืชป่าพบพืชสมุนไพร พืชอาหาร พืชประดับ และพืชหายากที่ใกล้สูญพันธุ์ สมุนไพรเพื่อสร้างรายได้ และจากการศึกษาวิจัยด้านพืชป่าพบพืชสมุนไพร พืชอาหาร พืชประดับ และพืชหายากที่ใกล้สูญพันธุ์

พลังคนกับป่าที่เติบโตไปด้วยกัน

การอนุรักษ์ของเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองข่าไม่ใช่เพียงการรักษาต้นไม้ แต่คือการ “ฟื้นชีวิต” ทั้งของป่าและผู้คน พวกเขาใช้ภูมิปัญญาตีป่าเป็นศูนย์รวมใจจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญและผูกข้อมือก่อนเข้าป่า เพื่อสร้างจิตสำนึกและความเคารพต่อธรรมชาติ

นายสุรเดช จันทร์มณฑ์ทิน ปราชญ์ชุมชนคุณธรรมบ้านหนองไสน้อย หนึ่งในแกนนำคนสำคัญ กล่าวว่า “เราเคยพึ่งป่าเพื่อเอาชีวิตรอด วันนี้เราพึ่งป่าเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดอย่างยั่งยืน”

จากอดีตที่ถูกเรียกว่า “สหาย” วันนี้พวกเขากลายเป็น “ครูแห่งป่า” ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกหลานและชุมชนรอบข้าง ผ่านหลักสูตรเยาวชนรักษาสีเขียว ผิงหวายห้องเรียนธรรมชาติ และค่ายเยาวชนผู้นำสีเขียว ป่าดงใหญ่และชุมชนหนองข่าจึงไม่เพียงเป็นแหล่งอาหารหรือสมุนไพรเท่านั้น แต่ยังเป็น แหล่งเรียนรู้ของชีวิตและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล

พลังเครือข่าย ทสม.

การอนุรักษ์ป่าชุมชนตำบลหนองขาเกิดจากพลังความร่วมมือของเครือข่าย ทสม. ที่ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น เดินหน้าสร้างความเข้าใจและตระหนักรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ หลังพบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งเป็นทั้งแหล่งอาหารแหล่งสมุนไพร และที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เพื่อใช้เป็นที่ทำกินส่วนตัว

ด้วยความร่วมมือจาก สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอำนาจเจริญ (ทสจ.) และศูนย์ป่าไม้จังหวัดอำนาจเจริญ ได้จัดการอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจถึงคุณค่าของป่าชุมชนและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างผู้คน

เมื่อการดำเนินงานประสบผลสำเร็จ เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองขา ได้ขยายผลสู่พื้นที่ใกล้เคียง ทั้งในรูปแบบการศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเป็นวิทยากรถ่ายทอดประสบการณ์การจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมความสำเร็จนี้เกิดจากการประสาน

ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างเทศบาลตำบลหนองขา, การศึกษานอกกระบวนหนองขา, ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ, มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เกษตรอำเภอ โรงเรียนบ้านหนองไสน้อย วัด ผู้นำชุมชน และประชาชนในตำบลหนองขา

การทำงานดำเนินในรูปแบบบูรณาการโดยมี เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองขา ร่วมกับ ชมรมฮักแพงป่าจังหวัดอำนาจเจริญเป็นองค์กรหลัก จัดตั้งเป็น “ศูนย์เรียนรู้ สัมมาชีพิตวัตนธรรม ธรรมชาติ” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเครือข่ายองค์กร สถานศึกษา เยาวชน และผู้สนใจทั่วไป ได้เรียนรู้แนวทางอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

จากพื้นที่สีชมพูในอดีต กลายเป็นพื้นที่สีเขียวแห่งความภาคภูมิใจของอำนาจเจริญ “เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองขา” คือแบบอย่างของชุมชนที่เปลี่ยนประวัติศาสตร์ให้เป็นพลัง เปลี่ยนป่าให้เป็นครู เปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นพลังแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร

อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

ด้านการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ครัวเรือนต้นแบบการจัดการขยะ

จังหวัดสงขลาเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยในปี 2566 มีการปล่อยรวมกว่า 6 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (MtCO₂e) เพื่อรับมือกับสถานการณ์นี้ จังหวัดสงขลาจึงได้จัดทำ “แผนการจัดการลดก๊าซเรือนกระจกระดับจังหวัด” ซึ่งครอบคลุม 30 มาตรการหลัก ซึ่งเครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร รับนโยบายนี้มาสานต่อในระดับพื้นที่ โดยเน้นดำเนินงานในหมวดของ “การลดการเกิดขยะ และการจัดการของเสียตามหลัก 3Rs” ที่เป็น 1 ใน 3 มาตรการเร่งด่วนของจังหวัด

จุดเริ่มต้นของการร่วมมือ

เริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน เครือข่ายทสม. ตำบลกำแพงเพชรทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน หนึ่งในนั้น คือ เทศบาลตำบลกำแพงเพชรที่ ได้ร่วมกัน ออกแบบกิจกรรมการจัดการขยะที่หลากหลาย ทั้งการจัดตั้ง ธนาคารขยะ การทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหาร และการรีไซเคิลเพิ่มมูลค่าขยะ พร้อมแนวคิด 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) ซึ่งกลายเป็นหลักสำคัญในการใช้ชีวิตของทุกครัวเรือน

เราทำงานกับทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น
ครอบครัว ร้านค้า โรงเรียน หรือวัด ทุกคน
คือ พันเพ็ญ สำคัญในการลดขยะ
และลดก๊าซเรือนกระจก

คำกล่าวของ นางสุธาสิณี ไตรภูมิ ประธานเครือข่าย
ทสม. ตำบลกำแพงเพชร ผู้ได้รับรางวัลอาสาสมัคร
ดีเด่น จังหวัดสงขลา ปี 2558 สะท้อนหัวใจของ
การทำงานร่วมกันอย่างแท้จริง

ครัวเรือนต้นแบบจัดการขยะสู่วิถีชีวิตสีเขียว

เครือข่ายทสม. ตำบลกำแพงเพชร ได้รับสมัครครัวเรือนต้นแบบจำนวน 30 ครัวเรือน ซึ่งมีวิทยากรลงพื้นที่สร้างความรู้ ความเข้าใจ และลงมือช่วยกันทำอย่างเป็นรูปธรรม หนึ่งในครอบครัวนั้น คือ นางธัญพร เคี่ยมการ หนึ่งในสมาชิกเครือข่าย ทสม. ครัวเรือนต้นแบบการจัดการขยะครัวเรือนปี 2568 ซึ่งมีจุดเด่น คือความร่วมมือของทุกคนในบ้านที่ช่วยกัน ภายใต้แนวคิด 3Rs – Reduce, Reuse, Recycle และหลัก เศรษฐกิจพอเพียง, นางธัญพรมีทั้งสวนและแปลงผักสวนครัว จึงสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายด้านปุ๋ย และช่วยลดปริมาณขยะในครัวเรือนได้โดยไม่ต้องทิ้งลงถังขยะ ธัญพรกล่าวว่า

ขยะของเราวันนี้ ไม่ได้ไปสร้างปัญหาให้ใคร แต่กลับช่วยให้ต้นไม้เจริญเติบโตได้ดีขึ้นทุกวัน ของที่เราเคยเรียกว่าขยะก็มีค่า หากเราเรียนรู้ที่จะให้คุณค่ากับมัน

ครัวเรือนนี้ยังเข้าร่วมกิจกรรมกับเทศบาลตำบลกำแพงเพชรและเครือข่าย ทสม. อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล, กิจกรรมเสวนารักษ์โลก, หรืออบรมลดก๊าซเรือนกระจกในครัวเรือน จนสามารถถ่ายทอดให้คนอื่นเข้าใจในการจัดการขยะครัวเรือนได้อย่างชัดเจน วันนี้ “บ้านธัญพร เคี่ยมการ” ไม่เพียงเป็นบ้านปลอดขยะ แต่ยังเป็นบ้านที่ส่งต่อแรงบันดาลใจให้ทุกครอบครัวเชื่อว่า การจัดการขยะเริ่มได้จากหน้าบ้านของเราเอง

ผลลัพธ์ที่จับต้องได้ในการจัดการขยะครัวเรือนทั้ง 30 แห่ง สามารถลดปริมาณขยะได้รวม 10,800 กิโลกรัม และลดก๊าซเรือนกระจกได้ 9,960 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (kgCO₂e)

ร้านค้าสุด COOL ต้นแบบการจัดการขยะ

การทำงานของเครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร มุ่งเน้นไปยังร้านค้าจำนวน 39 แห่งในเขตเทศบาล ตำบลกำแพงเพชร

“เมื่อก่อนขยะเยอะมาก โดยเฉพาะเศษอาหารกับพลาสติกใช้แล้วทิ้ง” เจ้าของร้านก๋วยเตี๋ยวเล่าด้วยรอยยิ้ม “แต่พอเข้าร่วมโครงการจัดการขยะเราได้เรียนรู้การคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ทั้งในครัวและหน้าร้าน ทำให้ลดปริมาณขยะลงได้เกือบครึ่งหนึ่ง”

การทำงานก็ไม่มีอะไรซับซ้อน เครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร และเทศบาลตำบลกำแพงเพชร ร่วมมือกับผู้ประกอบการในศูนย์อาหาร โดยให้ความรู้ สาธิตวิธีปฏิบัติและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ทำให้เกิดการ ทำงานร่วมกันโดยมีหลักง่ายๆ คือ

- ▲▲ คัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เศษอาหาร พลาสติก กระจาด และขยะอันตรายถูกแยกชัดเจน
- ▲▲ นำเศษอาหารไปทำปุ๋ยหมัก ลดขยะอินทรีย์ และได้ปุ๋ยใช้ปลูกผักสวนครัว
- ▲▲ ลดการใช้ภาชนะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว เปลี่ยนมาใช้วัสดุย่อยสลายได้ เช่น กล่องชานอ้อย และ แก้วกระจาด เป็นต้น
- ▲▲ ติดตั้งจุดรับคืนภาชนะและขวดน้ำรีไซเคิล
- ▲▲ สร้างแรงจูงใจให้กับร้านค้า ทุกร้านจะช่วยกัน จัดการขยะ ทำให้ศูนย์อาหารสะอาด มีคนเข้ามาใช้บริการ ทำให้ยอดขายก็เพิ่มขึ้น

เศษอาหารที่เหลือจากแต่ละร้านจะถูกรวบรวมไว้ในถังเฉพาะ ส่งต่อให้กลุ่มแม่บ้านในชุมชนทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ส่วนภาชนะพลาสติกและขวดน้ำจะถูกนำไปขายให้ธนาคารขยะ เพื่อหมุนเวียนกลับมาเป็นรายได้เสริมให้พนักงานศูนย์อาหาร

เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วก็นำไปใส่ Appsheet ประมวลผล จัดเก็บเป็นฐานข้อมูล สามารถจัดการเศษอาหารได้รวม 21,600 กิโลกรัม และลดก๊าซเรือนกระจกได้ 19,987.2 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (kgCO₂e)

เสาร์ที่สามของเดือน...วันออมขยะของชุมชน

ยามเช้าวันเสาร์ที่สามของเดือน ลานอเนกประสงค์ ชุมชนร่วมพัฒนาที่ 5 ในเขตเทศบาลตำบลกำแพงเพชร เริ่มมีชีวิตชีวา ผู้คนหิ้วถุงขยะรีไซเคิลกันคนละมือ ขวดพลาสติก กระดาษเก่า และเศษเหล็กถูกชั่งน้ำหนัก ตามคิว ท่ามกลางเสียงพูดคุยหยอกล้อกันอย่างคุ้นเคย

“วันนี้ได้เยอะกว่าคราวก่อนนะ!” สมาชิกธนาคารขยะ พุดพลาวยื่นสมุดบัญชีให้เจ้าหน้าที่ลงบันทึก ทุกครั้งที่มาฝากขยะ เธอรู้สึกเหมือนได้ “ออมเงิน” และ “ออมสิ่งแวดล้อม” ไปพร้อมกัน

โครงการ ธนาคารขยะชุมชน นี้เกิดจากความร่วมมือของเครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร เทศบาลตำบลกำแพงเพชร และคนในชุมชนร่วมพัฒนาที่ 5 โดยให้ชาวบ้านนำขยะรีไซเคิลมาฝาก ระบบจะบันทึกน้ำหนัก และยอดเงินไว้ในสมุดบัญชีสมาชิกเหมือนการออมเงินในธนาคารจริง ๆ ปัจจุบันมีสมาชิกถึง 1,510 คน และสามารถรวบรวมขยะขายได้เฉลี่ยกว่า 515 กิโลกรัม ต่อเดือน

รายได้จากการขายขยะไม่เพียงเป็นเงินออมของแต่ละคน แต่ยังถูกนำไป จัดสรรเป็นสวัสดิการคืนให้กับชุมชน เช่น ทุนการศึกษา กองทุนสุขภาพ และกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของการคัดแยกขยะ และรู้ว่าทุกชิ้นที่เราทิ้งสามารถเปลี่ยนเป็นประโยชน์กลับคืนมาได้ตลอดระยะเวลา

การดำเนินงาน ธนาคารขยะชุมชน สามารถลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ถึง 45,392 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (kgCO₂eq) ซึ่งเทียบได้กับการปลูกต้นไม้กว่าห้าพันต้นในหนึ่งปี การจัดการขยะอย่างเป็นระบบจึงไม่เพียงลดภาระการจัดการเก็บของเทศบาล แต่ยังช่วยให้ชุมชนก้าวสู่ “สังคมคาร์บอนต่ำ” อย่างแท้จริง

โรงเรียนต้นแบบการจัดการขยะ

การทำงานของเครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร ได้ร่วมกับโรงเรียนเจริญรัตน์ศึกษาพัฒนา ในจัดการขยะรีไซเคิลและขยะอินทรีย์ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโดยมีวิทยากรให้ความรู้ความเข้าใจ ต่อจากนั้นโรงเรียนได้จัดทำถังคัดแยกขยะ 4 ประเภท ทั้งขยะรีไซเคิล ขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป และขยะอันตรายพร้อมจัดมุมปุ๋ยหมักอินทรีย์ เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้การแปรรูปเศษอาหารเป็นปุ๋ยใช้ในแปลงผักโรงเรียน

“เด็กๆ ไม่เพียงแค่คัดแยกขยะแต่เรียนรู้ว่า ทุกเศษผักและเศษอาหาร มีคุณค่า และสามารถนำกลับมาช่วยให้ต้นไม้โตได้” ครูอรทัย นวลใย พุดและยิ้มก่อนสอนให้เด็กๆ รู้จักการคัดแยกขยะ

นอกจากการคัดแยกขยะและการหมักปุ๋ย โรงเรียนยังจัดกิจกรรม ฐานเรียนรู้ 4 ฐาน

- ฐานปรากฏการณ์ก๊าซเรือนกระจก
- ฐานการจัดการขยะนำทีมโดย เครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร
- ฐานอนุรักษ์พลังงาน
- ฐานปฏิบัติการขยะอินทรีย์

จากการจัดกิจกรรมทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่องการลดก๊าซเรือนกระจก ผ่านการลงมือทำจริง และเชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติการลดก๊าซเรือนกระจกจังหวัดสงขลา “เราหวังว่าเด็ก ๆ จะเติบโตไปเป็นพลเมืองที่รักและรักษ์สิ่งแวดล้อม และสามารถต่อยอดความรู้ไปสู่ครอบครัวและชุมชนของพวกเขาได้” นางนิดาแก้วสว่างผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าว

เสวียนไม้ไผ่ ลดขยะและฝุ่นละออง

วัสดุที่นำมาทำเสวียนก็เป็นไม้ไผ่สามารถ สานเองได้แบบง่าย ๆ ใช้งบประมาณน้อย แต่ให้ประโยชน์มาก ทั้งในแง่การจัดการขยะและการสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงามส่งผลให้วัดเป็นพื้นที่สีเขียว สะอาด และเหมาะแก่การทำบุญหรือพักผ่อน

วัดสามารถรวบรวมเศษใบไม้และวัชพืชได้มากถึง 7,200 กิโลกรัม และลดก๊าซเรือนกระจกได้ 6,148 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (kgCO₂ eq) และยังช่วยสร้างระบบนิเวศเล็ก ๆ ที่สมบูรณ์ เสริมภาพลักษณ์วัดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเป็นตัวอย่าง วัดต้นแบบในการลดฝุ่นละอองและจัดการขยะอย่างยั่งยืนที่นี้จึงไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ทางศาสนา แต่ยังเป็นพื้นที่เรียนรู้และปฏิบัติจริงเรื่องสิ่งแวดล้อม ที่ทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ง่าย ๆ ด้วยมือของตัวเอง และเศษขยะสด นำไปทำปุ๋ยหมักใช้ประโยชน์ต่อไปได้

พลังความร่วมมือ

ในปี 2557 เครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร ได้รับรางวัลเครือข่ายดีเด่นระดับภาค จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (เดิม) รางวัลนี้เป็นผลของการรวมพลังระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐที่ร่วมขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องของกลุ่มประชาสังคมต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ชมรมผู้ประกอบการศูนย์อาหาร คณะทำงานธนาคารขยะ เครือข่ายรักษาคคลองรัตนภูมิ ชมรมเดินไปคุยไปเสาะหาของดีอำเภอรัตนภูมิ จนเกิด “ศูนย์เรียนรู้ชุมชน” ขึ้นหลายแห่ง เช่น ศูนย์สาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพจากขยะอินทรีย์ ศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะอันตราย และครัวเรือนตัวอย่างแยกขยะครบวงจรและเศรษฐกิจพอเพียง

“เราเชื่อว่าทุกครอบครัวในชุมชนสามารถเป็นพลังเล็ก ๆ ที่ช่วยลดก๊าซเรือนกระจกได้ เมื่อทุกบ้านลงมือทำ โลกของเราก็เปลี่ยนไปได้จริงๆ” นางสุธาสินี ไตรภูมิ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร กล่าว

เครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ
ด้านการจัดการไฟป่า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง
บ้านเล็กในป่าใหญ่ ไฟที่ดับด้วยใจคน

ท่ามกลางผืนป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จังหวัดกาญจนบุรี ลมร้อนจากฤดูแล้งเคยพัดพาเถ้าควัน และกลิ่นไหม้ลอยคลุ้งปกคลุมหมู่บ้านตำบลช่องสะเดา พื้นที่ราบเชิงเขาที่ผู้คนเคยพึ่งพาป่าเป็นแหล่งอาหาร เห็ด หน่อไม้ ผักหวานป่า แต่ในช่วงไม่กี่ปีก่อน ภาพเหล่านั้น ถูกแทนที่ด้วยจุดความร้อนนับร้อยจุด ไฟที่ลุกลาม จนเหลือแต่ตอไม้ดำ และหมอกควันที่คลุมหุบเขา จนมองไม่เห็นท้องฟ้า

“เราเห็นไฟไหม้ป่าแทบทุกปี เห็นควันคลุ้งเหนือบ้าน ก็รู้เลยว่าป่ากำลังร้องไห้” นายวสันต์ สุนจิรัตน์ ประธาน เครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา กล่าวอย่างสงบ แต่หนักแน่น

จุดเริ่มต้นของความร่วมมือ

จากความทุกข์ของป่ากลายเป็นแรงบันดาลใจ ให้ชุมชนลุกขึ้นมาร่วมกันแก้ปัญหา “เครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา” จึงถือกำเนิดขึ้นโดยมีเป้าหมายชัดเจน คือ ลดการเกิดไฟป่า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง ให้เหลือน้อยที่สุด พร้อมเพิ่มพื้นที่สีเขียวและฟื้นฟู ระบบนิเวศให้กลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง

พวกเขาเริ่มจากสิ่งเล็กๆ ไม่ว่าจะเป็นเพาะกล้าไม้ ในเรือนเพาะชำหลังวัด สร้างแนวกันไฟยาวหลาย กิโลเมตรรอบหมู่บ้าน จัดชุดอาสาดับไฟและลาดตระเวน พื้นที่เสี่ยงในฤดูแล้ง และเปิดการอบรมชาวบ้านและ เกษตรกรเรื่องการจัดการเศษวัสดุทางการเกษตร โดยไม่ใช้การเผา

“เมื่อก่อนใครๆ ก็เผา เพราะง่ายและเคยชิน แต่วันนี้ เรารู้แล้วว่า การเผา คือ การฆ่าป่า” เสียงของชาวบ้าน ผู้เคยเป็นคนจุดไฟเองในอดีต

จากไฟป่าสู่หัวใจอาสา

“เมื่อก่อนไฟไหม้ป่าก็หนึ่ง ชาวของก็หายหมด บ้านแทบอยู่ไม่ได้” สามารถ กรปรีชา หนึ่งในคณะกรรมการเครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา เล่าขณะเดินไปดูเหตุเบื้องต้น ภาพอดีตยังคงติดตาเขาเมื่อครั้งไฟที่เผาไร่ เผาป่า เผาทุ่ง เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ได้กลายเป็นหมอกควันคลุ้งไปทั่วหมู่บ้าน

จากเหตุการณ์นั้น เขาเริ่มต้นเป็นอาสาดับไฟของหมู่บ้าน ก่อนจะรวมพลังกันเป็นเครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา และช่วยกันกับชุมชนข้างเคียง เพื่อนบ้าน และหน่วยงานภาครัฐร่วมเป็นคณะกรรมการโดยใช้แนวทาง “4ป. ประสาน ประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติ ประเมินผล” เป็นหลักในการทำงาน

“ป. ที่หนึ่ง” ประสาน เพื่อรวมใจคนกับป่า

ทางเครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา ยังเปิดเวทีให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การจัดการขยะชุมชน การทำปุ๋ยอินทรีย์ การเลี้ยงไส้เดือน และการทำน้ำอเนกประสงค์จากมะกรูด มะนาว ที่เหลือทิ้ง แนวคิด “ลดของเสีย สร้างคุณค่า” ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

“ป. ที่สอง” ประชาสัมพันธ์ เพื่อสื่อสารให้ทั่วถึง

ยุคที่คนส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มากกว่าจอมเสียม คณะกรรมการเครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดาก็ใช้ “ไลน์ เฟซบุ๊ก เสี่ยงตามสาย” เป็นอาวุธสำคัญเพื่อสื่อสารข่าวสารเรื่องป่า การป้องกันไฟ การลดฝุ่น PM 2.5 และกิจกรรมของเครือข่าย ทสม. มีการไลฟ์สดกิจกรรมการทำแนวกันไฟ เพื่อให้ทุกคนได้เห็นความร่วมมือของชุมชนแบบเรียลไทม์ “สื่อสารบ่อยๆ คนจะจำได้ และรู้ว่าป่าคือชีวิตของพวกเขา” เขาว่าอย่างนั้น

“ป. ที่สาม” ปฏิบัติ เพื่อทำจริง เห็นจริง

ไม่เพียงพูด ทั้งเครือข่ายฯ และชุมชนได้ลงมือทำ ตั้งแต่สร้างฝายชะลอน้ำ เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในป่า ปลุกต้นไม้รอบหมู่บ้าน ไปจนถึงการลาดตระเวนเฝ้าระวัง ไฟป่าทุกเดือน ทุกกิจกรรม เขาจะชวนทั้งเยาวชน นักเรียน และชาวบ้านมาร่วมมือกัน “เด็ก ๆ ต้องได้ลงมือทำ จะได้รัก ป่าจริง ๆ” กิจกรรมอย่าง “ก้าวสานต่อที่พ่อทำ” ในปี 2566 คือหนึ่งในความภาคภูมิใจของเขา มีฝายชะลอน้ำ 2 ตัว เกิดขึ้นพร้อมเสียงหัวเราะของเด็กนักเรียน

“ป. ที่สี่” ประเมินการปลูกป่าในใจคน

หลังจากทำกิจกรรม สามารถและทีมเครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา ร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อประเมินผล เพื่อดูว่าฝายยังใช้ได้ไหม แนวกันไฟยังอยู่หรือไม่ และคนในชุมชนมีจิตสำนึกเพิ่มขึ้นแค่ไหน แนวคิด “ปลูกป่า ในใจคน” คือหัวใจของเขา — ป่าจะอยู่ไม่ได้ ถ้าคนไม่รัก ผลลัพธ์ของความร่วมมือและลงมือทำมา 22 ปี ทำให้อุดมสมบูรณ์อีกครั้งสัตว์ป่ากลับคืน—ลิง ไก่ป่า หมูป่า เห็ดเผาะ เห็ดโคน ผักหวาน หน่อไม้กลับมา

แผนปฏิบัติการสามระยะ: จากป้องกันสู่ฟื้นฟู

การทำงานของเครือข่ายไม่ได้เกิดขึ้นแบบเฉพาะกิจ แต่เป็น “ระบบปฏิบัติการชุมชน” ที่แบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะเตรียมการ (ตุลาคม-ธันวาคม)

ประชุมวางแผนปฏิบัติการประจำปี สำรวจพื้นที่เสี่ยง ไฟป่าและจัดอบรมเสริมศักยภาพให้กับสมาชิกเครือข่าย รวมถึงวางแผนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าสลักพระ และศูนย์ไฟป่าสลักพระ-เอราวัณ

ระยะปฏิบัติการ (มกราคม-พฤษภาคม)

เป็นช่วง “เปิดศึกกับไฟ” เครือข่ายจัดตั้งชุดลาดตระเวน เฝ้าระวังตลอด 24 ชั่วโมง สร้างแนวกันไฟใหม่ทุกปี รอบหมู่บ้านและพื้นที่ป่ารอยต่อ พร้อมมรณรังค์ผ่าน โรงเรียน เสียงตามสาย และเพจเครือข่ายให้ทุกคน ช่วยลดการเผา

ระยะสรุปและฟื้นฟู (มิถุนายน-กันยายน)

เมื่อไฟดับแล้ว งานฟื้นฟูจึงเริ่มขึ้น มีการจัดเวที ถอดบทเรียน สรุปผลการดำเนินงาน และปลูกต้นไม้เสริมในพื้นที่เสียหาย สร้างฝายชะลอน้ำหลายพันตัว เพิ่มความชุ่มชื้นให้ป่ากลับมามีชีวิตอีกครั้ง

จากไฟเผาไร้อุปุยอินทรีย์และพลังงานชีวมวล

การเปลี่ยนพฤติกรรมเผาในที่โล่งไม่ใช่เรื่องง่าย เครือข่ายจึงผลักดัน “ทางเลือกใหม่” แทนการเผา เช่น การหมักปุ๋ยอินทรีย์จากเศษวัสดุทางการเกษตร การผลิต ถ่านอัดแท่งจากเศษพืช และการทดลองใช้พลังงานชีวมวล เพื่อลดการตัดไม้ทำลายป่า และเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

นอกจากนี้ยังส่งเสริม “เศรษฐกิจสีเขียว (BCG)” ด้วยการเลี้ยงผึ้งป่า ผลิตน้ำผึ้งและเครื่องสำอางจากน้ำผึ้ง รวมถึงเปิดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและโฮมสเตย์สีเขียว ที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เรื่องการเพาะกล้าไม้ ปลูกกล้วย

ความสำเร็จที่ออกมา

3 ปีของการร่วมแรง เครือข่าย กสม. ตำบลช่องสะเดา สามารถลดจุดความร้อน (Hotspot) จาก 372 จุดในปี 2566 เหลือเพียง 111 จุดในปี 2568 ลดลงกว่า 70% มีแนวกันไฟเพิ่มมากกว่า 20 กิโลเมตรต่อปี ปลูกต้นไม้กว่า 10,000 ต้น และสร้างฝายชะลอน้ำกว่า 5,000 ตัว

นอกจากนี้ยังเข้าร่วมโครงการลดก๊าซเรือนกระจก (LESS) กับองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) สามารถกักเก็บคาร์บอนไดออกไซด์ได้กว่า 10,934.568 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (tCO₂eq) จนได้รับการยกย่องให้เป็นพื้นที่ต้นแบบระดับจังหวัดด้านการลดไฟป่าและหมอกควัน และได้รับรางวัล “หมู่บ้านเข้มแข็ง แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ปี 2568”

ป่าที่หายใจได้ กับคนที่หายใจคล่อง

ผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดอาจไม่ใช่ตัวเลขจุดความร้อนที่ลดลง แต่คือ “ลมหายใจของคนกับป่าที่กลับมาเป็นหนึ่งเดียวกัน”

ป่าเขียวขึ้นอีกครั้ง ผึ้งกลับมาทำรัง เห็ดโผล่ขึ้นในป่าชื้นหลังฝน และเด็ก ๆ ในหมู่บ้านเริ่มเรียนรู้ว่า ป่าคือบ้านอีกหลังของพวกเขา “วันนี้เรามีไฟป่าน้อยลง เพราะเรามีไฟในใจมากขึ้น” คำกล่าวของอาสาสมัครดับไฟวัยเกษียณ ที่กลายเป็นคำขวัญของชุมชน ปี 2563 ป่าชุมชนแห่งนี้สร้างรายได้ให้ชาวบ้านกว่า 1.5 ล้านบาท

แผนปฏิบัติการสามระยะ : จากป้องกันสู่ฟื้นฟู

เครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา ยังไม่หยุดอยู่เพียงเท่านี้ พวกเขากำลังขยายการเรียนรู้สู่เยาวชน จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปลูกป่า เพื่อการกักเก็บคาร์บอนอย่างยั่งยืน และร่วมผลักดัน “สภาลมหายใจกาญจนบุรี” เพื่อเชื่อมโยงชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคม ให้ร่วมกันสร้างจังหวัดที่อากาศบริสุทธิ์

จากหมอกควันที่เคยบดบังภูเขา วันนี้มองไปเห็นยอดไม้เขียวขจี และรอยยิ้มของคนที่เชื่อว่า ไฟป่าอาจดับได้ชั่วคราว แต่หัวใจของคนรักป่า จะไม่ดับไปจากตำบลช่องสะเดาเลย

โครงการหมู่บ้านปลอดขยะอินทรีย์ต้นแบบ (Zero Waste)
ปีงบประมาณ 2566
บ้านโนนสวรรค์ ม.6 ตำบลทროลิ่ง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ดำเนินกรโดย
สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน

เครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ
ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร
“โคก หนอง นา ตำบลพระลับ” จังหวัดขอนแก่น

พื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทของตำบลพระลับถูกความเจริญเข้ามาครอบงำ บ้านเรือนขยายตัว หนองเลิงเปื่อยกลายเป็นที่รองรับน้ำทิ้งจากบ้านเรือนและโรงงาน ชาวบ้านไม่มีใครกล้าจับปลามากินอีกต่อไปเพราะผลตรวจพบสารพิษและโลหะหนักตกค้างเกินมาตรฐานในน้ำและดิน ทำให้เครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับไม่ได้รอช้าและรวมพลังกันลุกขึ้น “พื้นหนองน้ำด้วยโคกหนองนาโมเดล” โดยมี นายจตุรงค์ ประจักษ์ปริญญา ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับ เป็นแกนนำขับเคลื่อนในการแก้ปัญหา

จุดเริ่มของความเปลี่ยนแปลง

การประชุมทุกสัปดาห์เป็นที่ตั้งของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมวางแผน พัฒนาพื้นที่รกร้างให้กลายเป็นโคกหนองนา “เราเรียนรู้ด้วยกัน ลงมือทำด้วยกัน ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน” นายจตุรงค์กล่าว นับจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ตามแนวคิด “โคก หนอง นา โมเดล” เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศด้วยภูมิปัญญาและวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ พวกเขาเลือกพื้นที่สาธารณะรกร้าง 30 ไร่ ข้างหนองเลิงเปื่อยมาพัฒนาเป็น “ศูนย์เรียนรู้ 19 พอเพียง” นายจตุรงค์เล่าต่อว่า

เดิมดินที่นี่เป็นดินเหนียวปนลูกรัง ธาตุอาหารน้อย ฝนตกก็แฉะจนล้น แดดออกก็แข็งจนแตกกระแหง แต่ไม่มีใครถอย ทุกคนช่วยกันออกแรง ปรับพื้นที่ ขุดคลองไส้ไก่ ทำคันเล็กๆ แล้วนำหลักคิดบำบัดน้ำเสียด้วยธรรมชาติมาใช้รับ น้ำจากหนองเลิงเปื่อย ถูกสูบเข้ามาผ่านคลองไส้ไก่ที่คดเคี้ยว พืชน้ำและจุลินทรีย์ช่วยดูดซับของเสียขณะที่แสงแดดและลมพัดผ่านช่วยให้น้ำค่อยๆฟื้นคืนชีวิต

โคก 30 ไร่แห่งการเปลี่ยนแปลง

พื้นที่โคกขนาด 30 ไร่ไม่ได้มีไว้เพียงปลูกต้นไม้ แต่เป็นพื้นที่เรียนรู้และบำบัดน้ำเสียไปในตัว แต่ละคลองปลูกพืช 5 ระดับ ตามหลักกิจกรรมธรรมชาติ อย่างพืชกินผล เช่น มะม่วง มะขามเทศ กัลยัย มะละกอ รวมถึงปลูกพืชสวนครัว อย่างพริก มะเขือ ช่า พืช เหล่านี้ไม่เพียงช่วยฟอกอากาศ แต่ยังคืนอาหารให้คนในชุมชน

ส่วนอีกมุมหนึ่งของศูนย์เรียนรู้เป็นคอกหมูป่าเสียงหมู ร้องประสานกับเสียงหัวเราะของคนเลี้ยง หมูป่าที่ไม่ใช่เพียงสัตว์เศรษฐกิจ แต่มันคือ “นักรักจัดขยะอินทรีย์” ของชุมชน เพราะพวกมันกินเศษผักและอาหารเหลือจากบ้านเรือน ช่วยลดปัญหาขยะ และคืนปุ๋ยอินทรีย์เป็นของแถม

10 ฐานเรียนรู้สู่ความพอเพียง

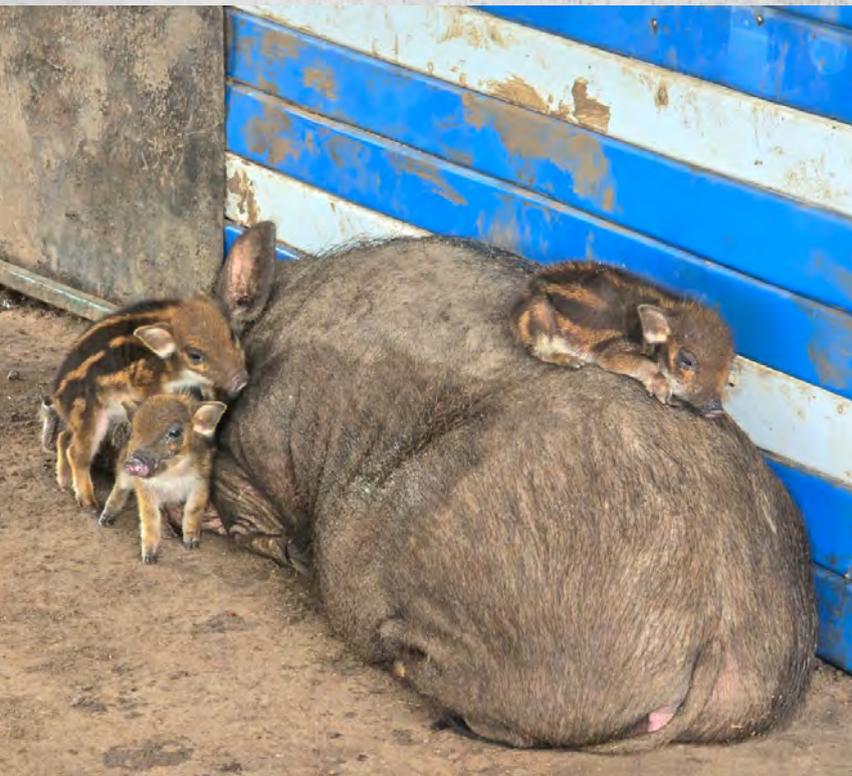
“ศูนย์ 19 พอเพียง” กลายเป็นห้องเรียนกลางธรรมชาติ มีฐานการเรียนรู้ 10 ฐานให้คนมาศึกษา ตั้งแต่เด็กนักเรียนจนถึงนักพัฒนา

พื้นที่โคก มี 4 ฐาน

▲ ฐานอนุรักษ์ป่า ปลูกไม้ผล ป่ากินได้ “ทางนี้มีผล ผู้คนรักกัน” โดยจะปลูกพืชที่กินได้นอกจากได้ร่มจากต้นไม้แล้วยังมีผลผลิตแจกจ่าย

▲ ฐานคนมีไฟ สอนทำเตาถ่านไบโอชา เตาไร้ควัน และน้ำส้มควันไม้ สามารถนำไปต่อยอดและสร้างรายได้เดือนละหลายพัน

▲ ฐานเพาะพันธุ์กล้าไม้/กล้าผัก เป็นศูนย์กลางธนาคารเมล็ดพันธุ์แจกจ่ายให้กับเกษตรกร และแบ่งปันให้กลุ่มเปราะบางกับครัวเรือนยากจน ที่นี่จะเพาะกล้าพวกกรีนโอ๊ค เรดโอ๊ค มะเขือ ขึ้นฉ่าย ส่วนกล้าไม้ จำพวกต้นขี้เหล็ก สะเดา

 ฐานสร้างสิ่งแวดล้อมยั่งยืน สอนคัดแยกขยะ โดยใช้หลัก 3R ส่วนพวกเศษอาหารจะนำไปให้หมูป่าที่เลี้ยงธรรมชาติในศูนย์เรียนรู้ 19 พอเพียง และที่เหลือก็หมักลงในถังขยะลดโลกร้อน

พื้นที่หนอง มี 1 ฐาน

 ฐานอนุรักษ์น้ำ จำลองระบบบำบัดน้ำเสียตามศาสตร์พระราชา สูบน้ำเสียด้วยโซลาร์เซลล์ วันละ 10.64 ลูกบาศก์เมตร เข้าคลองไส้ไก่ และน้ำที่บำบัดจะปล่อยลงบ่อน้ำเกษตร 6 ไร่ ก่อนสูบขึ้นหอสูงเพื่อกระจายให้แปลงผัก ส่วนคลองไส้ไก่ตามแนวคิด “เปลี่ยนน้ำเน่าเป็นเงิน” มีการทำบ่อตกตะกอน บ่อฝิ่ง และบ่อปรับสภาพโดยชุดคลองไส้ไก่มีความยาว 210 เมตร โดยปลูกพืชบำบัดตะกั่วพลาสติก 5 ชนิด อย่างพวก ผักตบชวา พุทธรักษา ปักษาสวรรค์ คล้าน้ำ กกกลม และปลูกไม้ผสมและไม้ประดับตลอดแนวคลอง

 พื้นที่นา มี 4 ฐาน

ฐานเตียงผักไร้สุขภาพ เป็นผักที่ดี 19 พอเพียง เป็นฐานให้ความรู้ปลูกผักปลอดสารพิษ และทำจุลินทรีย์หน่อกล้วย จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง และยูเรียน้ำ ผักที่ได้จะมีความกรอบ และหวานตามธรรมชาติ ชนิดที่ปลูก เช่น กรีนโอ๊ค เรดโอ๊ค ผักกาดแก้ว ผักชี ขึ้นฉ่าย และต้นหอม ปัจจุบันมีเตียงผักจำนวน 116 เตียง

 ฐานคนรักขดิน เป็นฐานเปลี่ยนขยะอินทรีย์เป็นเงิน โดยนำขยะมาหมักใบไม้เป็นปุ๋ยชั้นดี ลดค่าใช้จ่ายทางการเกษตรปีละหลายหมื่นบาท

 ฐานปุ๋ยหมักรักษ์โลก เป็นการแก้ไขปัญหาวัชพืชมาหมักให้ย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์ โดยใช้มูลสัตว์และน้ำหมักสังเคราะห์แสง ช่วยลดค่าปุ๋ยเคมีได้ปีละ 10,000-20,000 ต่อปี

 ฐานคนมีน้ำยา เป็นการเรียนรู้ทำน้ำยาเอนกประสงค์และปุ๋ยยูเรียน้ำ ยาไล่แมลง รสขม รสเผ็ด โดยใช้วัตถุดิบเหลือใช้พื้นที่ และทำจุลินทรีย์หน่อกล้วยเพื่อช่วยเร่งการเจริญเติบโตพืชและช่วยย่อยฟางข้าวและเศษวัสดุเป็นการลดการเผา ส่วนน้ำหมักสังเคราะห์แสงช่วยตรึงไนโตรเจนช่วยเร่งการเจริญเติบโต ทำให้พืชโตเร็ว ให้ผลผลิตมีความกรอบและหวานตามธรรมชาติ

ความร่วมมือที่เปลี่ยนชุมชน

ความสำเร็จของเครือข่ายตำบลพระลับที่ช่วยกันจัดการศูนย์เรียนรู้ 19 พอเพียงนี้ไม่ได้เกิดจากงบประมาณมหาศาล แต่เกิดจาก “พลังของการมีส่วนร่วม เครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับและคนในชุมชน โดยมีหน่วยงานรัฐให้คำปรึกษาขององค์กรท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณ ใครมีจอบก็เอาจอบมา ใครมีรถไถก็เอารถไถมา บางคนมาช่วยปลูกต้นไม้ บางคนมาทำปุ๋ย “ศูนย์เรียนรู้ 19 พอเพียงนี้ไม่มีเจ้าของคนเดียว ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน”

นายวินัย ทองทัพ ผู้ประสานงานเครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับ กล่าว

พืชน้ำ พืชคน พืชใจ

วันนี้ศูนย์เรียนรู้ 19 พอเพียง ไม่เพียงบำบัดน้ำเสียจากหนองเล็งเปื่อยได้จริง แต่ยังกลายเป็นต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดขอนแก่น

ชาวบ้านปลูกผักปลอดสารไว้กินเอง ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง ขายเอง รายได้หมุนเวียนในชุมชน สมาชิกเครือข่ายตกลงกันว่าจะไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตร และร่วมกันลงขันคนละ 50 บาท เพื่อบริหารจัดการกลุ่มอย่างโปร่งใส

ปัญหาน้ำเสียในอดีตได้ถูกแก้ตรงจุด ทำให้ตำบลพระลับกลับมามีชีวิตอีกครั้ง ดินดีขึ้น น้ำใสขึ้น คนในชุมชนมีความสุขขึ้น และหนองเล็งเปื่อยก็กลายเป็นจุดเช็คอินแห่งความสามัคคีของเครือข่ายตำบลพระลับและคนในชุมชน

แรงบันดาลใจที่ส่งต่อ

ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้เปิดต้อนรับผู้มาเยือนจากทั่วประเทศ มีทั้งนักเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงานราชการ และชุมชนใกล้เคียง เช่น บ้านผือ บ้านหนองไฮ ที่มาศึกษาเรียนรู้ และนำแบบอย่างไปใช้ต่อ นอกจากนั้นโรงเรียนขอนแก่นวิทยา 2 ยังนำหลักการโคก หนอง นา ไปบรรจุในหลักสูตรท้องถิ่น ให้เด็กๆ ได้เรียนรู้จากของจริงในพื้นที่จริง

“เราพืชน้ำเสียให้กลับมาใสแต่ที่สำคัญกว่านั้น เราพืชน้ำความร่วมมือของคนในชุมชนและเครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับให้กลับมาลงแรงลงมือช่วยกันอีกครั้ง”

นายจตุรงค์ ปรงศรีปัญญา ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับ กล่าว

รักป่าชุมชน

96

เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน

อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

เครือข่ายทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง

พิทักษ์ฟื้นฟูชีวิต ชายฝั่งเลตำบลพิมาน

ริมฝั่งทะเลจังหวัดสตูลมีชุมชนหนึ่งชื่อว่า “ตำบลพิมาน” ที่ที่มีคลื่น ลมเล ป่าชายเลน และทะเลกว้างใหญ่ คอยหล่อเลี้ยงผู้คนมาตลอดหลายชั่วอายุคนและมีแรงอาสาจากคนกลุ่มหนึ่งที่ลุกขึ้นมาปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอันล้ำค่า ด้วยใจอนุรักษ์บ้านเกิด พวกเขาคือ เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน

จากปัญหา...สู่การรวมพลังของชุมชน

เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน เกิดจากการรวมตัวกันของคณะทำงาน 20 ชุมชน ในตำบลพิมาน บ้างก็เป็นผู้นำท้องถิ่น บ้างก็เป็นชาวประมงพื้นบ้าน และคนในชุมชน ซึ่งเติบโตมากับทะเลแห่งนี้ พวกเขาเฝ้าเห็นความเข้าใจในธรรมชาติและประสบการณ์ท้องถิ่นนางวาสนา จันทร์ทอง ประธานคณะกรรมการเครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน กล่าวว่

ที่นี้มีปัญหาการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย พื้นที่ป่าชายเลนเสื่อมโทรมมากถึง 24 ไร่กว่า เราเลยรวมตัวกันจากตัวแทนของ 20 ชุมชน เกิดเป็นเครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน มาวางแผนทำงานร่วมกัน คอยประสานกับหลายหน่วยงาน ทั้งสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 7 (ตรัง) และกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่

ในอดีตพื้นที่ชายฝั่งตำบลพิมานต้องเผชิญกับปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย อย่างพวกอวนรุน โพงพาง และไซพับ เครื่องมือเหล่านี้ถูกใช้เพื่อหวังจับสัตว์น้ำให้ได้มากขึ้นโดยไม่รู้เลยว่า นั่นคือ การทำลายทรัพยากรและระบบนิเวศ

“เมื่อก่อนออกเรือได้ปลาขี้ตัง ปลาเดือน ปลาเก๋า 15-20 กิโลกรัม ขายได้พออยู่พอกิน แต่หลังๆ ออกไปไม่คุ้มค่าน้ำมัน ได้มาแค่ไม่กี่กิโลกรัม เลยลองทำไซพับหาปลาเพิ่ม *ไม่รู้เลยครับว่ามันทำลายชายฝั่งครับ*” ชาวประมงพื้นบ้านในตำบลพิมานเล่าย้อนความหลัง

เสียงสะท้อนนี้ กลายเป็นภาพแทนหลายชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านที่ต้องเรียนรู้ว่า การจับปลาเกินพอดีคือ จุดเริ่มต้นของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนกลายเป็นปัญหาที่พวกเขาต้องช่วยกันแก้กันอย่างเร่งด่วน

จากต้นทูลชุมชนสู่ศูนย์เรียนรู้

98

เครือข่าย ทสม. ตำบลพินนา ได้ใช้ “ศูนย์เรียนรู้เชิงอนุรักษ์ฟื้นฟูลำคลองและทรัพยากรสัตว์น้ำพันธุ์ไม้ป่าชายเลนตำบลพินนา” ทำหน้าที่เป็นทั้งแหล่งข้อมูล แหล่งเรียนรู้ และพื้นที่ขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ของชุมชน โดยมี

เครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนกว่า 15 กลุ่มเข้ามาทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทุกเดือนจะมีการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหา และแนวทางฟื้นฟูระบบนิเวศให้เหมาะสมกับพื้นที่จริง พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับการพัฒนาเครือข่าย ทสม. จังหวัดสตูล ทำให้พื้นที่ริมคลองเล็ก ๆ ของบ้านโคกพะยอม กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบของเครือข่าย ทสม. ตำบลพินนา และเป็นศูนย์เรียนรู้เชิงอนุรักษ์ฟื้นฟูลำคลองและทรัพยากรสัตว์น้ำพันธุ์ไม้ป่าชายเลนตำบลพินนา ที่เปิดให้ผู้คนมาเยี่ยมชมและเรียนรู้ ที่แห่งนี้ ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงทัศนให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ ด้านพันธุ์ไม้ป่าชายเลน

มีทุนลอยน้ำและจุดเทียบเรือสำหรับชาวประมงพื้นบ้าน เพื่อให้ใช้ประโยชน์อย่างปลอดภัยและเป็นระเบียบ พร้อมติดตั้งป้ายนิเทศการความรู้ ว่าด้วยระบบนิเวศทางทะเล กฎระเบียบประมงชายฝั่ง และการดูแลป่าชายเลน เพื่อให้ชาวบ้านและผู้มาเยือนเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากร และวิธีอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ฐานเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้เชิงอนุรักษ์ฟื้นฟูลำคลองและทรัพยากรสัตว์น้ำพันธุ์ไม้ป่าชายเลนตำบลพินนา ได้แก่

ฐานเรียนรู้ธนาคารหอยจืดแจ่ง ฐานเรียนรู้กล้าพันธุ์กล้าไม้ป่าชายเลน ฐานเรียนรู้ต้นกล้าโคกพะยอม ฐานเรียนรู้กอซังกอทางมะพร้าวพันธุ์สัตว์น้ำ และฐานเรียนรู้แปลงฟื้นฟูป่าชายเลน กิจกรรมแต่ละฐาน เช่น

ช้างอมะพร้าวพื้นฟูสัตว์น้ำ

นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ “ช้างทางมะพร้าว” เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมานได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการทำช้างทางมะพร้าว เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในคลองจะสมาดและปากอ่าวคลองท่าจีน ระยะทางกว่า 10 กิโลเมตร ทุกปี

ช้างอมะพร้าวกว่า 250 ชุด ภูววงเรียงรายตลอดแนวคลอง เพื่อสร้างแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน เช่น ปูแสม ปลากระบอก และกุ้งพื้นบ้าน ชาวบ้านยังได้ร่วมกันจัดทำคู่มือการทำช้างอมะพร้าว โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งต่อองค์ความรู้ให้กับชุมชนชายฝั่งอื่น ๆ ที่ต้องการฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งของตนเอง และช่วยกันประชาสัมพันธ์ให้กับคนที่สนใจ

“เราทำช้างเหมือนปลูกบ้านให้ปลา พอสัตว์น้ำกลับมาคนก็อยู่ได้ ทะเลก็อยู่ได้” แกนนำเครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน กล่าว

ปลูกป่า ปล่อยปลา ฟื้นฟูความสมดุล

ตลอด 3 ปีที่ผ่านมา เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมานได้ฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมกว่า 24 ไร่ มีการปลูกต้นไม้กว่า 18,000 ต้น และร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งศูนย์ป่าไม้สตูล ประมงจังหวัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รวมถึงชาวบ้านในตำบลใกล้เคียง และจัดกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย และพันธุ์ปลาพื้นถิ่นกว่า 1,000,000 ตัว โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล เพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ให้ทะเลตำบลพิมานอีกครั้ง

ขยะ

ปัญหาขยะของตำบลพิมานถูกจัดการโดยใช้หลักการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยในพื้นที่ชุมชนจะได้รับการแจกตะแกรงคัดแยกขยะรีไซเคิลกับ 15 ชุมชนนำร่อง และสร้างแนวตักขยะของชุมชนริมฝั่งคลองอย่างชุมชนน้ำขาวยาว 250 เมตร ชุมชนชนาธิปยาว 300 เมตร และชุมชนซอยปลาเค็มยาว 300 เมตร เพื่อลดขยะจากใต้ถุนบ้านไม่ให้กระจายลงสู่ลำคลอง ส่วนขยะที่คัดแยกแล้วถูกบริหารจัดการผ่านธนาคารขยะและนำเงินมาจัดสรรคืนในรูปแบบของกองทุน

ชุมชนตำบลพิมาน สามารถลดปริมาณขยะ
จาก 17 ตันต่อปี เหลือเพียง 15 ตันต่อปี

นอกจากนั้น อีกหนึ่งกิจกรรมที่โดดเด่นของเครือข่ายทสม. ตำบลพิมาน และชุมชน คือ การอนุรักษ์พันธุ์หอยจู้บแจง ซึ่งเป็นหอยพื้นถิ่นที่หายากและมีราคาสูง พวกเขาได้รับพื้นที่สนับสนุนจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จำนวน 3 ไร่ เพื่อปล่อยพันธุ์หอย ปลูกแซมในเขตศูนย์เรียนรู้ ต่อมาได้พัฒนาเป็น “ธนาคารหอยจู้บแจง” เพื่อเพาะพันธุ์และปล่อยหอยตัวเต็มวัยคืนสู่ธรรมชาติในวันสำคัญต่าง ๆ จนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเยาวชน ชาวประมง และหน่วยงานรัฐที่สนใจแนวทางอนุรักษ์หอย และทรัพยากรทางทะเล

พัฒนาศักยภาพ เพื่อยกระดับเครือข่าย

เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน ได้พัฒนาองค์ความรู้ และศักยภาพของคนในชุมชน ผ่านการเข้าร่วมอบรม เสริมสร้างศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งทุน จากกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม เพื่อหาทุน สนับสนุนโครงการอนุรักษ์ในระยะยาว หนึ่งในผลสำเร็จ คือ “โครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูลำคลองทรัพยากรสัตว์น้ำ และพันธุ์ไม้ป่าชายเลนตำบลพิมาน” ซึ่งได้รับความร่วมมือ จากกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านโคกพะยอม และหน่วยงาน พันธมิตรในจังหวัดสตูล รวมถึงอีกหลายโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งนี้ เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน มีความพร้อมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับผู้ที่สนใจ รวมไปถึงคณะศึกษาดูงาน โดยจะเชิญ เครือข่าย ทสม. ในพื้นที่ใกล้เคียง อย่างเช่น เครือข่าย ทสม. ตำบลคลองขุด ตำบลควนขัน ตำบลตำมะลัง เข้ามา มีส่วนร่วมและจัดกิจกรรมร่วมกัน

สร้างผู้นำคนรุ่นใหม่

เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน ได้ให้ความรู้กับเยาวชน ที่เข้ามาเรียนรู้ในศูนย์ฯ และมีการจัดกิจกรรมสำรวจขยะ คลอง ป่าชายเลน สัตว์บก สัตว์น้ำ และเก็บข้อมูลพื้นที่ เป็นฐานข้อมูล เพื่อใช้พัฒนาและขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ โดยมีศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 24 (ตำมะลัง สตูล) เข้ามาร่วมสร้างกระบวนการศึกษาข้อมูล ตลอดจนสอน การเพาะกล้าไม้และดูแลต้นกล้าป่าชายเลนให้กับนักเรียน ในพื้นที่ตำบลพิมาน

เครือข่ายทสม.ตำบลพิมานได้ฟื้นฟูแนวชีวิตของระบบนิเวศ บริเวณคลองเจ๊ะสมาดอย่างต่อเนื่อง ต้นโกงกาง เริ่มแตกใบเขียว สัตว์น้ำวัยอ่อนเริ่มกลับมา แสดงถึงความสำเร็จของการอนุรักษ์ที่ขับเคลื่อนโดย “มือของ ชาวบ้านเอง” บ้านโคกพะยอม จึงไม่ใช่แค่ที่ตั้ง ของศูนย์เรียนรู้แต่เป็นภาพจำลองของความร่วมมือระหว่าง คนกับธรรมชาติที่สอนให้รู้ว่าการอนุรักษ์ไม่ใช่เรื่องของใคร คนหนึ่ง แต่คือเรื่องของ “เราทุกคน”

ทสม.

ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

2568

นายบุญจันทร์ จำปาทอง

ทสม. จังหวัดอุดรธานี

ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่สีเขียว

เรื่องเล่าลุงแอ๊ด ผู้ปลูกชีวิตให้ผืนดิน

ยามเช้า แสงแดดส่องลอดใบไม้ริมทาง บนถนน พระธรรมวิสุทธิมงคลเจียบสงบ มีรถกระบะสีเขียว จอดอยู่เสียดจอบกระแทบดินเป็นจังหวัดกับชายวัย 60 กว่าปีในเสื้อแขนยาวสีด ๆ ก้มหน้าขุดหลุม ปลูกต้นไม้ข้างทางอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย นายบุญจันทร์ จำปาทอง หรือที่เรียกกันว่า “ลุงแอ๊ด” ทสม. ตำบลบ้านจั่น ผู้ชอบปลูกต้นไม้เป็นชีวิตจิตใจ เพราะเขาบอกว่า “ปลูกแล้ว มันเรียกสมาธิได้ดีจริงๆ บางคนบอกว่าผมบ้าไปแล้ว ตามเสาไฟก็ปลูก” เขายิ้ม

ลุงแอ๊ดเล่าว่า

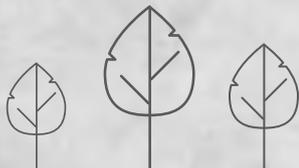
ผมเข้ามาเป็น ทสม. ตำบลบ้านจั่นตั้งแต่ ปี 2562 ผมคิดว่าบ้านเรามีพื้นที่สีเขียวน้อย ดินก็เสื่อมโทรม สมัยนี้โลกก็ร้อน ส่งผลกระทบ ไปหมด ตอนแรก ๆ ผมเริ่มทำจากตัวผม ใช้แนวคิดปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง มีหลายงานที่ผมเข้าไปช่วยทำครับ

4 ป. ทสม. เครื่องมือคู่กาย

ป. ประสาน

บทบาท ทสม. ของลุงแอ๊ด เริ่มจากการประสานงาน กับหลายหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น “ผมได้รับการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจั่น และเทศบาลตำบลบ้านจั่น ในเรื่องรถบรรทุกน้ำ สำหรับ รดต้นไม้ครับ ส่วนข้อมูลวิชาการ ถ้าไม้ทั้งยางนา จิก ตะเคียน พะยุง ชิงชัน สัก ผมได้รับจากศูนย์เพาะชำกล้าไม้ คำกั้ง สำนักจัดการป่าไม้ที่ 6 (อุดรธานี) และสำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี ส่วนสนับสนุนกำลังพลในการปลูกป่าและปรับปรุงพื้นที่ ลุงแอ๊ดทำงานกับกองทัพบก มณฑลทหารบกที่ 24 (มทบ.24) และ กรมทหารราบที่ 13 รวมถึงสำนักงาน พัฒนาภาค 2 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา สนับสนุน เครื่องจักรกลหนักและปรับพื้นที่ขุดคลองไส้ไก่ ในโครงการ โคก หนอง นา โมเดล และการทำเกษตรกรรมที่ยั่งยืนครับ

สำหรับการทำงานกับโรงเรียนนั้น ลุงแอ๊ดทำกิจกรรม ปลูกต้นไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับ โรงเรียนค่ายประจักษ์ศิลปาคม และโรงเรียนวัดปากกสะทอน โรงเรียนเซนต์เมรี่ โดยมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านคอยสนับสนุน รวมพลชาวบ้านชวนกันมา

ป. ประชาสัมพันธ์

ลุงแอ๊ด และชุมชนใช้การสื่อสารออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่ไม่ว่าจะเป็น Facebook และกลุ่มไลน์ชุมชน เผยแพร่กิจกรรมปลูกป่า และการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรป่าไม้ และดำเนินงานของโครงการโคกหนองนาโมเดล และการทำเกษตรกรรมยั่งยืนโดยลุงแอ๊ดร่วมกันจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ที่ถนนพระธรรมวิสุทธิมงคลและวัดป่ากกสะทอน แจกจ่ายปุ๋ยหมักจากใบไม้ และเวลาที่นักเรียนมาดูงานลุงแอ๊ดจะรับบทบาทเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้เรื่องต้นไม้และการอนุรักษ์

ผมก็จะเล่าให้เด็ก ๆ ฟังว่าต้องปลูกพืชคลุมดินนะ ผมมีกล้าไม้ใหญ่ ที่เพาะไว้ก็มี ยางพลอง ต้นรัง มะค่าโมง มะค่าแต้ เป็นไม้ยืนต้น หลังจากนั้นก็จะพากันไปปลูกที่ป่าชุมชนบ้าง พื้นที่สาธารณะบ้าง ใครจะปลูกก็ต้องรับผิดชอบต้นไม้ที่ตนปลูกด้วย เวลาทำกิจกรรมผมก็จะ Live สดผ่าน Facebook และ Youtube ด้วยครับ ตอนนี้ มีเยาวชนจากโรงเรียนค่ายประจักษ์ศิลปาคม และโรงเรียนวัดป่ากกสะทอน มาร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ในป่าชุมชนดงหนองทา และถนนพระธรรมวิสุทธิมงคลกว่า 10,000 ต้นแล้วครับ

ลุงแอ๊ดเล่าว่า

การปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน และคนรุ่นใหม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะพวกเขาจะเป็นกำลังหลักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต การสื่อสารและสร้างการรับรู้จึงต้องทำอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ผ่านกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้จริงและเป็นที่น่าสนใจเข้าถึงกับสื่อออนไลน์ที่เด็ก ๆ สนใจ

ป. ปฏิบัติ

หนึ่งในโครงการสำคัญที่ลุงแอ๊ดริเริ่มคือ “โคกหนองนาโมเดล และการทำเกษตรกรรมยั่งยืน” ที่โรงเรียนค่ายประจักษ์ศิลปาคม พื้นที่ซึ่งเคยเป็นดินเสื่อมโทรมได้ถูกพลิกฟื้นด้วยภูมิปัญญาธรรมชาติ การปลูกพืชคลุมดิน ทำปุ๋ยหมักจากใบไม้ และขุดคลองไส้ไก่กักเก็บน้ำจนวันนี้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมของเยาวชน

ลุงแอ๊ดยังนำชุมชนปลูกต้นไม้กว่า 10,000 ต้นตลอดแนวถนนพระธรรมวิสุทธิมงคล และร่วมฟื้นฟูป่าชุมชนดงหนองทา กว่า 195 ไร่ ให้กลับมาเขียวข่มอีกครั้ง พร้อมจัดกิจกรรมให้ความรู้ในโรงเรียน ส่งเสริมการแยกขยะ และโครงการ “รับซื้อใบไม้” เพื่อลดขยะอินทรีย์ และเขายังทำหน้าที่ แจ่งเตือนภัยสิ่งแวดล้อม และประสานงานกับผู้นำท้องถิ่น เพื่อป้องกันปัญหาไฟป่า น้ำท่วม และต้นไม้ล้ม ทั้งหมดนี้ทำให้ลุงแอ๊ดกลายเป็นแบบอย่างของทสม. ตำบลบ้านจั่น ผู้สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและเยาวชนอย่างแท้จริง

ผมไม่หยุดปลูก เพราะปลูกแล้วก็จะ
มีสมารถด้วยถ้าที่ตรงนี้ปลูกเต็มแล้วก็จะไปหา
ที่อื่นปลูก ปลูกไปเรื่อย ๆ ครับ เพราะจะเป็น
ร่มเงาให้ลูกให้หลานครับ

ลุงแอ๊ดเล่าขณะกำลังหยิบกล้วย กกล้วยประดูใส่รถ
คันเขียวคู่ใจ

ป ประเมินผล

ลุงแอ๊ดติดตามและแจ่งเตือนภัยด้านสิ่งแวดล้อมตรวจวัดคุณภาพน้ำ สำนวความหลากหลายทางชีวภาพและติดตามโครงการก่อสร้างถนนพระธรรมวิสุทธิมงคล เพื่อดูการเจริญเติบโตของต้นไม้ และปลูกเสริมหรือซ่อมต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนดงหนองทา ตลอดจนติดตามคุณภาพดินและน้ำในพื้นที่โคก หนอง นา โมเดล และการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

วันนี้คำว่า “ลุงแอ๊ดคนบ้าปลูกต้นไม้” ได้กลายเป็น “ผู้สร้างป่าและพื้นที่สีเขียว” เขาคือแบบอย่างของคนธรรมดาที่ลงมือทำจริงไม่รอคำสั่งจากใคร “ผมไม่ได้บ้า ผมมีความสุข” ลุงแอ๊ดยิ้มก่อนจะก้มลงกลบดินรอบต้นไม้ที่เพิ่งปลูกในเช้านี้

นายวิเชียร ศรีลิปิน

กสม. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ
จากแม่น้ำเน่าเสีย สู่ “ป่าในเมือง” ที่คนปราณบุรีภาคภูมิใจ

หากย้อนเวลากลับไปเมื่อปี 2547 แม่น้ำปราณบุรีที่ไหลผ่านชุมชนตลอดแนวจากเทือกเขาทางตอนเหนือจนถึงปากน้ำอ่าวไทย เคยเป็นเพียงลำน้ำขุ่นคล้ำเต็มไปด้วยผักตบชวาและขยะลอยเกลื่อน สายน้ำที่เคยหล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนกลับกลายเป็นบ่อน้ำเน่าเสีย คนส่วนใหญ่เลือกที่จะเดินหนี แต่คนกลุ่มหนึ่งในชุมชนเลือกที่จะเข้ามาแก้ปัญหา จนเกิดเป็นเครือข่ายอาสาสมัครที่ชื่อว่า “ภูมิใจรักษ์ รักษ์แม่น้ำปราณบุรี” คอยเก็บขยะกำจัดวัชพืชและเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายทสม. อำเภอปราณบุรี โดยมีนายวิเชียร ศรีลิปิน เป็นประธานเครือข่าย ทสม.

ป. ประสาน – รวมพลังคนแม่น้ำสายเดียวกัน

วิเชียรเริ่มต้นจากการพูดคุยกับเพื่อนบ้านวัดล่าง วัดเขาน้อยล่าง และโรงเรียนใกล้เคียงในปี 2547 ชวนกันทำความสะอาดคลอง วางบันไดไม้ไผ่ลงน้ำให้คนในชุมชนเข้าถึงได้ และจัดลอยกระทงจากกาบกล้วยแทนโฟม เขาใช้กิจกรรมเล็ก ๆ เหล่านี้เป็นเวทีให้คนในชุมชนได้กลับมาร่วมมือกันอีกครั้ง

ส่วนการทำงานกับเครือข่าย ทสม. ในตำบลปราณบุรี จะประชุมกันเพื่อวางแผนและหาแนวทางฟื้นฟู โดยได้แบ่งงานตามแม่น้ำสายหลักของกลุ่มน้ำปราณบุรี ออกเป็น ผู้อนุรักษ์ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผน เกิดเป็นกิจกรรมและโครงการต่างๆ โดยจัดประชุมขึ้นปีละ 2 ครั้ง

สำหรับปัญหาหนักเกี่ยวกับผักตบชวา ได้มีการประสานงานไปยังเทศบาลปรางบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลเขาน้อย ค่ายธนรัตน์ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเข้ามาช่วยขุดลอกและตรวจสอบคุณภาพน้ำ จนแม่น้ำเริ่มกลับมามีชีวิตอีกครั้ง นอกจากนี้เขายังได้จัดตั้ง “กลุ่ม 25 ตำบลประด” ให้ช่วยสอดส่องดูแลรักษาแม่น้ำ จัดกิจกรรมแข่งเรือยาว และมวยแม่น้ำ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่รู้ตระหนักว่าชุมชนคือเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง

ป. ปฏิบัติ - จากต้นน้ำถึงปลายน้ำ ปากกลับมามีชีวิต

เมื่อเครือข่ายเข้มแข็งขึ้น เขาจึงเดินทางหน้าพื้นที่ป่าไม้ตลอดลุ่มน้ำปรางบุรี โดยเริ่มจากการปลูกป่าชายเลน การปลูกเสริมต้นไม้เดิม และการสร้างฝายมีชีวิต เพื่อช่วยลดการกัดเซาะของน้ำ ฝายเหล่านี้ไม่เพียงชะลอน้ำ แต่ยังเป็นแหล่งพักพิงของสัตว์น้ำ และเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพของลำน้ำสายนี้

ณ ศูนย์เรียนรู้ “บ้านดิน ภูผา ป่าในเมือง” ที่ตำบลเขาน้อย วิเชียรได้รวมเอาความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และการจัดการขยะมูลฝอยไว้ในที่เดียว ที่นี่เป็นเสมือน “ห้องเรียนธรรมชาติ” สำหรับเยาวชน เขาสอนให้เด็ก ๆ ปลูกป่า ผลิตลูก EM Ball เพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำ และเรียนรู้การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า

นอกจากนี้เขายังร่วมกับโรงเรียนตำรวจ โรงเรียนวันทา มาริอา และศูนย์การเรียนรู้นอกระบบอำเภอปรางค์บุรี ให้เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมจากประสบการณ์จริง เช่น การสังเกตสีน้ำ การเก็บเมล็ดพันธุ์พืชพื้นถิ่น และการสร้างบ้านปลาในแม่น้ำ

ป. ประชาสัมพันธ์ – เสียงของแม่น้ำดังขึ้นอีกครั้ง

ในยุคแรกวิเชียรใช้เสียงตามสายของเทศบาลและเคเบิลทีวีท้องถิ่น เพื่อเล่าข่าวสิ่งแวดล้อม จากนั้นจึงขยายช่องทางการสื่อสารสู่โลกออนไลน์ โดยใช้ Facebook ส่วนตัวและกลุ่ม “เหยี่ยวข่าว ทสม.” เพื่อเผยแพร่กิจกรรม เครือข่ายต่างๆ ตั้งแต่ “กลุ่มราชสีห์” “กลุ่มปรางค์บุรีปลอดภัย” “กลุ่ม 25 ตาสับประรด” ไปจนถึงกลุ่มเยาวชน “1 คน 1 ต้น 1 ฟน” ต่างช่วยกันประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชน

นอกจากนี้เขายังเปิดพื้นที่ความร่วมมือให้สื่อและหน่วยงานภายนอก เช่น กองสาธารณสุข เทศบาลตำบลปรางค์บุรี และสำนักงานควบคุมมลพิษที่ 4 เข้ามาร่วมสำรวจ ตรวจวัดคุณภาพน้ำ และรายงานสถานการณ์ผ่านเพจของชุมชนทำให้คนทั่วทั้งจังหวัดรู้จัก “ปรางค์บุรี” ในมิติใหม่ของการร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม

ป. ประเมินผล – ป่าที่คนสร้าง และคนรักษา

ทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้น วิเชียรไม่เคยปล่อยให้สูญเปล่า เขามีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลอยู่เสมอ ทั้งการวัดคุณภาพน้ำร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ การติดตามพันธุ์ปลาและพืชน้ำ รวมถึงการเฝ้าระวังภัยพิบัติในพื้นที่บ้านโรงสูบ

ผลลัพธ์ที่จับต้องได้นั้นคือ แม่น้ำปราณบุรีสะอาดขึ้น กว่าที่เคย ปลาน้ำจืดกลับมาว่ายอีกครั้ง ชุมชนปลอดภัย เกิดทำน้ำเฉลิมพระเกียรติที่ใช้จัดงานประเพณีลอยกระทง ได้อย่างปลอดภัย และที่สำคัญคือ “ป่าไม้ริมแม่น้ำ” เริ่มฟื้นคืนสภาพ กลายเป็นแนวกันชนธรรมชาติ ที่ช่วยชะลอน้ำและเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับเมืองอย่าง ยั่งยืน

วิเชียรยังทำหน้าที่ถ่ายทอดประสบการณ์ไปยัง เครือข่ายอื่น เช่น เครือข่าย ทสม. ลุ่มน้ำอยุธยา ที่มา ศึกษาดูงานถึงศูนย์บ้านดินภูเขา ป่าในเมือง และเขาก็ ไม่หยุดอยู่แค่นั้น ปัจจุบันเขากำลังพัฒนาศูนย์เรียนรู้ แห่งนี้ให้เป็น “พื้นที่ต้นแบบความเป็นกลางทาง คาร์บอน” และสร้างนวัตกรรมการนำขยะมาแปรรูป เป็นของฝากเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน

แรงอาสาชายคนนี้ได้นำป่าชายเลนกลับมามีชีวิต แม่น้ำใสสะอาด และคนในชุมชนได้เรียนรู้ว่าการอนุรักษ์ ไม่ได้เป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่นี่คือ “พลังร่วม ของผู้คนริมสายน้ำเดียวกัน”

นายเกษม จำพันดุง

ทสม. จังหวัดจันทบุรี

ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

วันยาว...ทางยาวของคนรักภัยโลก

ลมทะเลพัดผ่านแนวโคงทางที่เริ่มสูงขึ้นกว่า
ปีที่แล้ว เกษม จำพันดุง ทสม. จังหวัดจันทบุรี เอ่ยพร้อม
รอยยิ้มอ่อนโยน

ผมอยู่กับป่าชายเลนมาตั้งแต่เด็กครับ
ตอนนั้นยังไม่รู้หรอกว่ามันสำคัญแค่ไหน
จนกระทั่งวันหนึ่ง...ป่าหายไปต่อหน้าต่อตา

112

เมื่อวิกฤตเป็นโอกาส

ปี 2540 ประเทศไทยเผชิญวิกฤตต้มยำกุ้ง
คนจำนวนมากกลับบ้าน เกษมก็เช่นกันจากหนุ่มเมือง
กลับมาเป็นชาวบ้านตำบลวันยาว จังหวัดจันทบุรี ได้เริ่มต้น
งานอนุรักษ์จาก “ศูนย์” ตอนนั้นเกษมเป็นบัณฑิตอาสา
เกษมเห็นทั้งปัญหาน้ำเสีย ขยะ และป่าชายเลน
ที่ถูกบุกรุก เลยตั้งใจว่าจะทำอะไรสักอย่างให้บ้านเรา
อยู่ได้เหมือนเดิม

จาก 3 ไร่แห่งความหวัง สู่ 36 ไร่ แห่งการเรียนรู้

เกษมเริ่มจากพื้นที่ของตัวเองเพียง 3 ไร่ปลูกส้มมะปืด
กว่า 400 ต้น แซมด้วยพืชสวนครัวและไม้พื้นถิ่น เขาเล่าว่า

ผมชอบต้นมะปืด เพราะมันอยู่กับชุมชน
เรามาาน คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้จักแล้ว
ผมอยากปลูกและอนุรักษ์ไว้ ของดีบ้านเรา
ยังมีอยู่ จะผสมเป็นเครื่องดื่ม หรือทำเป็นยา
แก้เจ็บคอก็ได้ สร้างรายได้ให้กับชุมชนครับ

พื้นที่เล็ก ๆ นั้นค่อยกลายเป็น แปลงเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีบ่อน้ำเลี้ยงปลา และระบบสมาร์ทฟาร์ม (Smart Farm) ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA) ให้สามารถควบคุมการให้น้ำและปุ๋ยผ่านโทรศัพท์มือถือ เทคโนโลยีที่จับมือกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างลงตัว ต่อมาเขาขยายแนวคิดไปยังพื้นที่สาธารณะกว่า 36 ไร่ ที่ชุมชนร่วมกันดูแล เป็นป่าชายเลนใกล้ปากแม่น้ำเวฬุ เกษมเล่าว่า

ตอนแรกตรงนี้โล่งเลยครับ ไม่มีต้นไม้ ไม่มีสัตว์น้ำ เราเริ่มปลูกโกงกาง แล้วตอนนี้กลายเป็นแหล่งอนุบาลลูกปูลูกปลาเป็นกกลับมาหาอีกครึ่ง ส่วนพืชหายากเราปลูกประสักดอกแดง (พังกาหัวสุมดอกแดง) กันใหม่ ตอนนี้อะลองทำแปรงจากผลของประสักดอกแดง เอามาทำบัวลอย ทำขนมประสักดอกแดง ต่อยอดยกระดับพืชพันธุ์อื่น ๆ ด้วยครับ

4 ป. ของเกษม

เกษมไม่ได้ทำงานคนเดียว เขาขับเคลื่อนงานผ่านหลัก 4 ป. คือ

ป. ประสาน

สร้างเครือข่ายรอบตัว ตั้งแต่ชาวบ้านไปจนถึงภาครัฐและเอกชน โดยเขาจะมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาทรัพยากรชีวภาพตำบลวันยาว รวมสมาชิก 80 คน มีทั้งคนเลี้ยงปู คนปลูกผัก คนทำไส้เดือน คนทำขนม ทุกคนเชื่อมโยงกันด้วยทรัพยากรในชุมชน เกษมยังทำงานร่วมกับหน่วยงานมากมาย ไม่ว่าจะเป็นกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดูแลกฎหมายเกี่ยวกับป่าชายเลน กรมเจ้าท่าดูแลกฎหมายที่เกี่ยวกับการเดินเรือ และกรมประมงดูแลเรื่องการจับสัตว์น้ำการทำประมงสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดจันทบุรี ในเรื่องการบริหารจัดการเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านจังหวัดจันทบุรี สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล

(DEPA) สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) หรือ BEDO พัฒนาชุมชน การศึกษา นวัตกรรมและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ป. ประชาสัมพันธ์

เกษมใช้สื่อออนไลน์เชื่อมโยงใจคนรุ่นใหม่ ทั้ง Facebook “เกษม จำพันดุง” และเพจ “วิสาหกิจชุมชนพัฒนาทรัพยากรชีวภาพตำบลวันยาว” สำหรับกิจกรรมใหญ่ประจำปี “ปลูกป่า กินหอย ปล่อยปู ดูเหยี่ยว เทียววันยาว” กิจกรรมนี้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการรวมพลังทั้งตำบล นอกจากนั้นเกษมยังบอกเล่าไปยังเยาวชน เพื่อสอน การปลูก การดูแล การแปรรูป การทำธนาคาร์ตันไม้ ในโรงเรียน โดยมีวิทยาลัยอาชีวศึกษาออมสินอุบลรัตน์ โรงเรียนขลุงรัชดาภิเษก โรงเรียนวัดซึ่งล่าง และโรงเรียน วัดวันยาวล่าง

ป. ปฏิบัติ

“เราพูดอย่างเดียวไม่ได้ ต้องทำให้เห็น” เกษมลงมือ ปลูก ดูแล และแปรรูปผลผลิตด้วยตัวเอง บนพื้นที่ ของเขาจัดเป็นฐานเรียนรู้เรื่องการจัดการต้นมะปืด แบบครบวงจร การจัดการดินและผลิตปุ๋ยมูลไส้เดือน จากกลุ่มผู้เลี้ยงไส้เดือนดิน การปลูกผักปลอดสาร จากกลุ่มผู้ปลูกผักตำบลวันยาว การทำผ้ามัดย้อม จากสี่ธรรมชาติ โดยใช้ใบมะปืดและใบไม้ในป่าชายเลน ปัจจุบันมีจำนวนต้นมะปืดเพิ่มขึ้น ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น เวลาเขาเดินไปที่จุดแสดงสินค้า “เฮ้ยมะปืด จันทๆ” เสียงนักท่องเที่ยวคุยกันนั้นเป็นความภูมิใจของเกษม ที่เกิดจากการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

ที่จับต้องเก็บกินได้ใช้ประโยชน์ได้ เขาสร้างมูลค่าเพิ่มจาก มะปืดจันทบุรี ทำเป็นซอส ขนม และสินค้าธรรมชาติ จนกลายเป็นสินค้าออนไลน์บนหลายแพลตฟอร์ม และ OTOP

ป. ประเมินผล

เขาใช้วิธีง่ายๆ คือ “ดูรอยยิ้มของคนในชุมชน”

วันนี้คนเริ่มปลูกมะปืดมากขึ้น พันธุ์ไม้ชายเลนเติบโต ลูกปูในคลองมีมากขึ้น และความร่วมมือของคนในตำบล ก็แน่นแฟ้นกว่าเดิม

เกษมยืนมองต้นไม้ที่เขาและเพื่อน ๆ ปลูกไว้เมื่อสิบปี ก่อน “มันค่อย ๆ โต เหมือนคนเรานั้นแหละ ถ้ารู้จักอดทน รู้จักดูแล สักวันก็เห็นผล” เขาเชื่อว่าความยั่งยืนไม่ได้อยู่ที่ งบประมาณ หรือเครื่องมือแต่อยู่ที่เราไม่ยอมให้บ้านเกิด ของตัวเองต้องสูญเสียไปอีก

นางสาวกรแก้ว สายวงศ์

ทสม. กรุงเทพมหานคร

ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ขยะเหลือศูนย์กับเครื่อง่าย ทสม. และเหล่าอาสา

เสียงคลื่นที่ซัดพร้อมขวิดแก้วกลิ้งกระทบกันในเช้าวันหนึ่งของปี 2563 กรแก้ว สายวงศ์ หรือ ป้ากุงกำลังก้มเก็บขยะอยู่ริมชายหาด เธอเป็นอาสาสมัครอิสระมาช่วยชายหาดลัดหีบให้สะอาดขึ้น ป้ากุงเล่าอย่างเรียบง่ายว่า

ป้ากุงไปเก็บขยะที่ชายทะเลสามครั้งห่างกันเดือนละหน แต่ทุกครั้ง ขยะไม่ได้ลดลงเลยเหมือนเราแค่เก็บปลายทางของปัญหาเท่านั้น

สิ่งที่พบระหว่างก้มเก็บขยะกลับสร้างคำถามใหญ่ในใจป้ากุง ทำไมขยะอันตรายนะ เช่น เข็มฉีดยา หัวเบ็ดตกปลา ตะปู ถึงมาอยู่ที่ชายหาด? และถ้าเก็บเท่าไรก็ไม่หมดเราต้องทำอะไรดี จากชายหาดวันนั้น ป้ากุงเริ่มตั้งคำถามกับตัวเองว่าสิ่งที่ได้ทำนั้นเดินมาถูกทางหรือยัง? จนในที่สุด คำตอบที่ได้ คือ ต้องย้อนกลับไปจัดการ “ที่ต้นทาง” สิ่งแรกที่ป้ากุงทำ คือ ค้นคว้าหาความรู้เพื่อหาวิธีไม่ให้มีขยะทิ้งไปให้รถเก็บขยะแม่แต่ชิ้นเดียว ป้ากุงมองหาหน่วยงานที่ให้ความรู้จริงจัง และนั่นคือจุดเริ่มต้นที่ป้ากุงก้าวเข้าสู่วงการ ทสม. ภายใต้การทำงานกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (เดิม)

ถ้าเราอยากให้คนอื่นเชื่อ ต้องเริ่มจาก
ลงมือให้เห็นจริงก่อน

ป่ากุงยิ้มและเริ่มวางแผนในใจ หลังจากการเรียนรู้กับกรม บ้านป่ากุงกลายเป็น“ห้องเรียนเล็ก” สำหรับน้องๆ อาสาสมัครและคนในชุมชนป่ากุงออกแบบสื่อการสอนที่เข้าใจง่าย อธิบายวงจรของขยะ การจัดการแบบไม่ซับซ้อน ให้ทุกคนเห็นว่าการแยกขยะไม่ใช่เรื่องยากเลย บทบาท ทสม. ของป่ากุงมีพื้นที่ทำงานคือ กทม. 50 เขต และปริมณฑล แต่ป่ากุงทำงานด้วยอย่างเข้มข้น คือ เขตสะพานสูง จนเกิดกิจกรรมต่อเนื่องในโรงเรียนกว่า 25 แห่ง นักเรียนกว่า 4,500 คน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะจากป่ากุงและทีมงาน

3 ชุมชนนำร่องที่จะลงเรือลำเดียวกับป่ากุงคือ ชุมชนบ้านม้าเกาะล่าง ชุมชนหัวบ้านคลองบางเลา และชุมชนมัสยิดยามีลูล์ฮาดะห์ พวกเขาาร่วมกันทำกิจกรรมจัดการขยะ โดยมีป่ากุงเป็นที่เลี้ยง

ขยะเหลือศูนย์กับเหล่าอาสาและเครือข่าย

ป่ากุงไม่ได้หยุดเพียงสอนเรื่องขยะ แต่ยังสร้างเครือข่ายอาสาและภาคีที่แข็งแรง ป่ากุงร่วมกับสำนักงานเขตสะพานสูง ชุมชนในเขตและนอกเขต ติดต่อผู้รับซื้อขยะรีไซเคิลรายใหญ่มารับซื้อขยะถึงที่ ขยะชิ้นไหนสร้างมูลค่าต่อยอดได้ก็ช่วยกัน และบูรณาการงานร่วมกับเครือข่าย Recycle Food Waste ขยะ RDF เพื่อให้โรงเรียนและชุมชนไม่มีขยะตกค้างในพื้นที่

สำหรับหน่วยงานอื่นๆ ที่มาช่วยป่ากุงทำงาน เช่น คณะขับเคลื่อนกรุงเทพมหานคร โซนตะวันออก บริษัทเอกชนในธุรกิจขยะรีไซเคิล เป็นต้น

ถ่ายทอดความรู้ สร้างคนรุ่นใหม่

ป่ากุงมองไกลเกินกว่าการจัดการขยะในวันนี้ เธอเริ่มสร้าง “นักสื่อสารสิ่งแวดล้อมรุ่นใหม่” ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เยาวชนกว่า 4,500 คน จาก 25 โรงเรียน รวมทั้งสอนใน “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดใต้ จังหวัดฉะเชิงเทรา

เธอยังถ่ายทอดแนวคิดและนวัตกรรมสู่กลุ่มอาสาที่หลากหลาย ทั้ง “ทีมแพทย์วิถีธรรม” “ทีมวัดบันดาลใจ” “ทีมอาสาสัตหีบ” และ “ผีน้อยนักสู้” ที่นำแนวคิดไปต่อยอดในพื้นที่ของตน

พัฒนาต่อเนื่อง สู่วัตรกรรมสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันป่ากุงกำลังพัฒนาหลักสูตรร่วมกับ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะเชิงเทรา ในหัวข้อ “การพัฒนาพื้นที่สำเร็จรูปจากขยะของขม” เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มจากขยะพลาสติก พร้อมทั้งวางแผนสร้าง “ศูนย์เรียนรู้ต้นแบบเพื่อการป้องกันฟื้นฟูและอนุรักษ์ธรรมชาติ” บนพื้นที่ 2 ไร่ เขตสะพานสูง รวมถึงตั้งเป้าวัดค่าการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้กว่า 10,000 ต้น ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ภายในปี 2569

อุปสรรค และพลังศรัทธา

แม้การทำงานจะไม่ได้ราบรื่นเสมอไป ป่ากุงต้องเผชิญกับความท้าทายในเครือข่ายอาสาสมัคร ที่บางส่วนยังขาดความเข้าใจในการทำงานจริงในพื้นที่ แต่ป่ากุงไม่ย่อท้อ กลับใช้วิธีสร้างทีมใหม่จากคนที่มีใจจริง ตั้งกลุ่ม “ทสม.ร่วมLESS” เพื่อรวบรวมอาสาสมัครที่มีเป้าหมายเดียวกัน ทำงานเพื่อสิ่งแวดล้อมด้วยความจริงใจ

“เราต้องไม่รอให้ใครมาเปลี่ยน แต่เริ่มจากเราเองก่อน แล้วโลกจะค่อยๆ เปลี่ยนตาม” ป่ากุงบอก

ผลลัพธ์ที่วัดได้ และสิ่งที่วัดไม่ได้

ผลงานของป่ากุงสะท้อนชัดทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

- ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำกว่า 142 กิโลกรัม คาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า
- เยาวชนกว่า 4,500 คน ได้รับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม
- ชุมชนต้นแบบ 3 แห่ง จัดการขยะได้อย่างเป็นระบบ
- เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่จากการรีไซเคิลและอัพไซเคิล

แต่สิ่งที่ประเมินค่ามิได้ คือ “การเปลี่ยนทัศนคติของผู้คน” ให้เชื่อว่า ขยะทุกชิ้นมีคุณค่า และคนธรรมดา ก็สามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้ หากเริ่มลงมือทำจริง

นายธีรวัฒน์ ต๊ะวิภา

ทสม. จังหวัดแพร่

ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการไฟฟ้า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง

จากควันไฟสู่ความยั่งยืน: เส้นทาง 4 ป. ทสม. บ้านทุ่งศรี

ยามเช้า “บ้านทุ่งศรี” หมู่บ้านเล็กๆ ที่โอบล้อมด้วยภูเขาและผืนป่า คือพื้นที่ที่ครั้งหนึ่งเคยถูกควันไฟปกคลุมทุกฤดูแล้ง แต่วันนี้ก็กลับกลายเป็นชุมชนต้นแบบแห่งการจัดการไฟฟ้า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง ผู้ที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ คือ “นายธีรวัฒน์ ต๊ะวิภา” ชายผู้นำชุมชนและประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลทุ่งศรี และอำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ ผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้วยความเชื่อที่ว่า เริ่มจากความเข้าใจ นายธีรวัฒน์จึงเริ่มลงพื้นที่คุยกับชาวบ้านทีละกลุ่ม ชวนกันหาทางออกแทนการเผา จากกิจกรรมเล็กๆ กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ร่วมกัน

ชาวบ้านเริ่มเห็นผลลัพธ์จากการไม่เผา ดินอุดมสมบูรณ์ ปลุกพืชได้ดีขึ้น ผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งสารเคมี นับจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้แนวคิด “ชุมชนปลอดการเผา” นั้นเกิดขึ้น

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลอดการเผา และปลอดขยะ

จากความสำเร็จในการลดการเผาในที่โล่ง นายธีรวัฒน์ จึงต่อยอดแนวคิดนี้ไปสู่การจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลอดการเผาบ้านทุ่งศรี” ซึ่งต่อมากลายเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบปลอดขยะ

ศูนย์แห่งนี้ไม่เพียงเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ แต่คือแหล่งเรียนรู้ของชีวิตจริงที่ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วม เช่น

- ▶ การสาธิตทำปุ๋ยอินทรีย์จากเศษวัสดุทางการเกษตร
- ▶ การคัดแยกขยะรีไซเคิลและสร้างมูลค่าเพิ่ม
- ▶ การจัดการขยะอันตรายและขยะอินทรีย์อย่างถูกวิธี
- ▶ การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนจากวัสดุเหลือใช้
- ▶ แปลงผักสวนครัวอินทรีย์ และพืชผลปลอดสารเคมี

ทุกกิจกรรมถูกออกแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านทุ่งศรี เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

เสียงตามสายยามเช้าในหมู่บ้านทุ่งศรี ดังก้องไปทั่วหมู่บ้านทุกวัน “วันนี้ไม่มีใครเผาหะครับ” เป็นประโยคที่ชาวบ้านคุ้นหูจนกลายเป็นวิถีของชุมชน เพราะทุกคนเชื่อว่า “เราคือเจ้าของหมู่บ้านร่วมกัน” และการจะรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ ต้องเริ่มจากพลังของคนในพื้นที่ ภายใต้อาณัติ “4 ป.” ที่กลายเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนงาน ทสม. และสิ่งแวดล้อม

ป. แรก - ประสาน

การทำงานเริ่มจากการ “ประสานใจคน” นายธีรวัฒน์ คิดว่าทุกการเปลี่ยนแปลงต้องมาจากความเข้าใจร่วมกัน เขาจึงชวนผู้นำชุมชน กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาลตำบล ร้องกว้าง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดแพร่ สำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่) สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 สาขาแพร่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และภาคเอกชนในท้องถิ่น รวมถึงประสานหน่วยงานด้านเกษตร ปศุสัตว์ พัฒนาชุมชน พัฒนาที่ดิน และ

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อช่วยกันบูรณาการแก้ไขปัญหา “การเผาในที่โล่ง” และพัฒนาทางเลือกให้เกษตรกร โดยระดมความคิด วิเคราะห์ปัญหา และร่วมกันหาทางออก ตั้งแต่การป้องกันไฟป่า การลดการเผาในพื้นที่เกษตร ไปจนถึงการสร้างอาชีพเสริมให้คนในหมู่บ้าน แนวคิด “ร่วมคิด ช่วยทำ ร่วมแบ่งปัน และร่วมรับประโยชน์” จึงไม่ใช่เพียงคำขวัญ แต่คือแนวทางที่ทำให้คนทุ่งศรีกลายเป็นหนึ่งเดียว

ป.ที่สอง - ประชาสัมพันธ์

เมื่อเข้าใจกันแล้ว สิ่งสำคัญคือ “การสื่อสาร” ชุมชนใช้ทุกช่องทางตั้งแต่หอกระจายข่าว เสียงตามสาย ไปจนถึง Line กลุ่ม Facebook และ Tik Tok เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของการอนุรักษ์และผลการทำงานให้ทุกคนรับรู้ การพูดคุยกันในวงประชุมหมู่บ้านจึงไม่ใช่เพียงการแจ้งข่าว แต่เป็นการสร้างเครือข่าย และประชาสัมพันธ์สินค้าในชุมชน เพราะหากเกษตรกรหลายรายเริ่มปรับเปลี่ยนจากการเผาฟางข้าวโพดมาเป็นการทำปุ๋ยหมัก การแปรรูปวัสดุเหลือใช้ จะเกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน และการทำงานยังเชื่อมโยงกับเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้ผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลอดการเผาและศูนย์ชุมชนปลอดขยะของบ้านทุ่งศรีจนบ้านทุ่งศรีกลายเป็น “พื้นที่ตัวอย่างแห่งการสื่อสารเพื่อสิ่งแวดล้อมยั่งยืน”

ป.ที่สาม - ปฏิบัติ

จากการสื่อสารสู่การลงมือทำ บ้านทุ่งศรีกลายเป็นต้นแบบ “ชุมชนปลอดการเผา” และ “เกษตรอินทรีย์ปลอดภัย”

นายธีรวัฒน์เป็นต้นแบบของการทำเกษตรปลอดการเผา เกษตรอินทรีย์ และเกษตรปลอดภัย โดยร่วมกับชาวบ้านพัฒนาแปลงเกษตรกว่า 700 ไร่ให้เป็น “เขตเกษตรปลอดการเผา” ซึ่งช่วยลดปัญหาไฟป่าและหมอกควันได้อย่างเห็นผลและร่วมกันจัดตั้งธนาคารต้นไม้

ปัจจุบันบ้านทุ่งศรีได้รับการรับรองจากองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) ว่าสามารถกักเก็บก๊าซเรือนกระจกได้ 427.526 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า

นอกจากนี้ นายธีรวัฒน์ยังร่วมสนับสนุนกิจกรรมของหน่วยงานกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่าเพิ่มพื้นที่สีเขียว การสร้างฝายชะลอน้ำ การรณรงค์งดเผาในที่โล่ง และ การเป็นวิทยากรบรรยายเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เป็นต้น

ป.สุดท้าย - ประเมินผล

นายธีรวัฒน์เน้นการติดตาม ประเมินผล และรายงาน สถานการณ์อย่างต่อเนื่อง มีการตรวจสอบจุดความร้อน (Hotspot) และประสานหน่วยงานเมื่อพบการเกิดไฟป่า รวมทั้งร่วมตั้งจุดสกัดและคัดกรองคนเข้าป่าในช่วงฤดู ห้ามเผา นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการติดตามร่วมกับ ชุมชน เช่น การตรวจวัดคุณภาพน้ำ การสำรวจพันธุ์พืช และสัตว์ และการแจ้งเตือนภัยธรรมชาติ เช่น น้ำหลาก ดินถล่ม ฯลฯ

ในด้านการประเมินผลทางสังคมและเศรษฐกิจ นายธีรวัฒน์ได้เชื่อมโยงการทำงานกับหน่วยงาน หลายภาคส่วน เช่น

- ▶ โครงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและ สิ่งแวดล้อม สนับสนุนงบประมาณตั้งศูนย์เรียนรู้ ปลอดภัยเผา

- ▶ กองทุนสิ่งแวดล้อม สนับสนุนงบประมาณ 500,000 บาท ให้เครือข่าย ทสม. ตำบลทุ่งศรี ธนาการอมสิน และธนาการเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สนับสนุน การพัฒนาโฮมสเตย์ ธนาการต้นไม้ และตลาด สีเขียว
- ▶ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ร่วมสนับสนุนองค์ความรู้ ด้านเกษตรและฝายชะลอน้ำ

ผลจากการทำงานร่วมกันของชาวทุ่งศรีอย่างเป็น ระบบ ทำให้บ้านทุ่งศรีได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบ ของการทำงานเชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วม ที่ทำให้ ชุมชนทุ่งศรีกลายเป็นพื้นที่ตัวอย่างของจังหวัดแพร่ ภายใต้วิสัยทัศน์

วิถีชุมชนคนเกษตร
เขต Zero Waste – Go to Low Carbon
City by BCG

นายธีรวัฒน์เป็นผู้นำที่ไม่เพียงดับไฟป่าในผืนดิน แต่ยัง “จุดไฟแห่งการเรียนรู้ให้กับชุมชนทุ่งศรี” เพื่อพาชุมชนก้าวสู่นาคตที่เขียว สะอาด และยั่งยืน อย่างแท้จริง

นายบุญญพัฒน์ คำทอง

ทสม. จังหวัดสิงห์บุรี

ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร

บ้านจ่ากรับแลนด์ โมเดลความยั่งยืนแห่งเมืองสิงห์

เมื่อวิกฤตโควิด-19 ผู้คนในชุมชนต่างต้องเผชิญชะตากรรมเดียวกัน ขาดรายได้ ขาดแหล่งอาหาร และขาดความมั่นคงในชีวิต แต่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งของอำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี มีชายหนุ่มคนหนึ่ง que เลือกจะลงมือทำมากกว่ารอให้ใครช่วย เขาคือ บุญญพัฒน์ ทำทอง รองประธานเครือข่าย ทสม. จังหวัดสิงห์บุรี ผู้จุดประกายแนวคิด “ปลูกอาหาร ปลูกชีวิต” ให้แก่ชุมชนบ้านจ่า

ช่วงนั้นชุมชนบ้านจ่าไม่มีป่าชุมชนหรือแหล่งอาหาร สาธารณะ ผู้คนต่างเดือดร้อนไม่สามารถออกไปทำงานได้ บุญญพัฒน์มองเห็นว่า “ความมั่นคงทางอาหาร” คือคำตอบ บุญญพัฒน์จึงเริ่มจากสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้ว นั่นคือ ผักสวนครัวหลังบ้านจากการปลูกกินเองต่อยอดเป็นการแลกเปลี่ยนอาหารระหว่างครัวเรือน ก่อนจะรวมกลุ่มกันจำหน่ายผลผลิต และต่อยอดสู่การถนอมอาหาร เพื่อเก็บไว้กินในยามจำเป็น นอกจากนี้เขายังนำชุมชนเข้าร่วมโครงการ “โคก หนอง นา โมเดล และการทำเกษตรกรรมยั่งยืน” ของกองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างระบบเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่ ไม่เพียงแต่สร้างแหล่งอาหาร แต่พื้นที่เกษตรของบุญญพัฒน์ยังกลายเป็นแหล่งพักพิงของชีวิตเล็ก ๆ อย่างเช่น ไก่ ปลา ผัก และแมลง เป็นต้น

หลักคิด “4 ดี” กับการลงมือทำจริง

แนวทางการทำงานของบุญญพัฒน์ยึดหลัก “4 ดี” ได้แก่ ทัศนคติดี มองปัญหาเป็นโอกาส ความรู้ดี เรียนรู้และต่อยอด จากศาสตร์พระราชาร่างกายดี ลงมือทำเองทุกขั้นตอน วาจาดี ใช้คำพูดสร้างแรงบันดาลใจให้คนรอบข้าง

เป้าหมายที่ชัดเจนคือ “ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจัดการขยะที่ต้นทาง และสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในชุมชน” ด้วยทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อก้าวสู่เศรษฐกิจ

ศูนย์เรียนรู้ “บ้านจ่ากรีนแลนด์”

จากพื้นที่เล็ก ๆ กลายเป็น ศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลบ้านจ่า ปัจจุบันเป็นศูนย์การเรียนรู้ในจังหวัดสิงห์บุรี โดยมีฐานการเรียนรู้ ได้แก่ คนรักขนน้ำ คนติดดิน คนรักแม่ธรณี คนรักสุขภาพ คนเอาถ่าน คนมีน้ำยา และคนเก็บขยะ ศูนย์แห่งนี้ไม่ได้เป็นเพียงแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่จุดประกายแนวความคิดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแบบครบวงจรให้แก่คนรุ่นใหม่ ปัจจุบันผลผลิตเกษตรของศูนย์ถูกจำหน่ายภายใต้แบรนด์ “บ้านจ่ากรีนแลนด์” และได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี ในการพัฒนามาตรฐานผลผลิตให้มีมาตรฐานและต่อยอดสู่การแปรรูป

พลังเครือข่ายเพื่อสิ่งแวดล้อม

ความสำเร็จของปญญพัฒน์ไม่ได้เกิดจากการทำงานคนเดียว แต่คือ “พลังประสาน” จากหลายภาคส่วน เช่น

- กองทุนสิ่งแวดล้อม
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางระจัน
- ท้องถิ่นจังหวัดสิงห์บุรี
- ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชัยนาท
- สำนักปศุสัตว์จังหวัดสิงห์บุรี
- ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี และสตรีภาคกลางนนทบุรี
- สถานีพัฒนาที่ดินสิงห์บุรี

ปญญพัฒน์ใช้ทุกเครือข่ายให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในด้านความรู้ การส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น การเพาะกล้าไม้ การลดใช้สารเคมี และการจัดการขยะอันตรายในชุมชน จนเกิดกลุ่มวิสาหกิจ “อาหารสุขภาพดีพอ บ้านเก่าโพธิ์หลังเสือ” ที่รวมตัวกันผลิตสินค้าปลอดภัยจากครัวเรือน

ประชาสัมพันธ์ด้วยใจ

ปัญญาพัฒนาในฐานะนักสื่อสารสิ่งแวดล้อมได้ใช้ทุกช่องทางในการเผยแพร่ความรู้ ตั้งแต่เสียงตามสาย Facebook กลุ่มไลน์ ไปจนถึง TikTok และ YouTube ของเครือข่าย ทสม. จังหวัดสิงห์บุรี เขาให้ความรู้เรื่องภาวะโลกร้อน การลดก๊าซเรือนกระจก การคัดแยกขยะ และการทำเกษตรปลอดสารพิษ

การร่วมโครงการ LESS (Low Emission Support Scheme) ทำให้เครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านจ่า ได้รับประกาศเกียรติคุณจากองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) เนื่องจากสามารถลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกได้ 37.865 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า

ปฏิบัติจริง เห็นผลจริง

จากผู้นำต้นแบบในพื้นที่ ปัญญาพัฒนาได้ลงมือทำมากกว่า 10 กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น

- สร้างป่าครอบครัว เพื่อเป็นแหล่งอาหารและที่พักพิงของสัตว์น้ำ
- ทำโคก หนอง นา โมเดล ลดสารเคมี และสร้างระบบนิเวศเกษตร
- รณรงค์คัดแยกขยะ ลดการเผา และสร้าง “ถังขยะเปียกลดโลกร้อน” ทุกครัวเรือน
- ปลูกต้นไม้ แจกจ่ายกล้าไม้ และสร้างธนาคารกล้าไม้ในชุมชน
- แปรรูปผลผลิตเกษตร เพิ่มมูลค่าและรายได้ให้ชุมชน

การประเมินผลที่วัดได้จริง

โครงการโคก หนอง นา และการทำเกษตรกรรมยั่งยืน รวมถึงศูนย์เรียนรู้บ้านจ่ากรีนแลนด์มีผลลัพธ์ชัดเจนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจคุณภาพน้ำและดินดีขึ้น หลังงดใช้สารเคมีตลอด 2 ปี พื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น และเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ เช่น ปลา นิล ปลาตะเพียน ปลาหลด และหอยโข่ง ชุมชนมีอาหารเพียงพอ และสามารถเพาะเมล็ดพันธุ์พืชหายากไว้ต่อยอด อย่างเช่น บวบ มะระขี้นก น้ำเต้า แพง แดงไทย ถั่วพู เม็ดฝาง ถั่วฝักยาวลายเสือ มะเขือเปราะ เป็นต้น เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องผ่านฐาน “คนรักขี้เถ้า คนรักสุขภาพ คนเก็บขยะ” ที่เด็กเยาวชน และประชาชนเข้ามาเรียนรู้ได้จริง

วันนี้ “บ้านจ่ากรีนแลนด์” ไม่ใช่เพียงชื่อแบรนด์สินค้าการเกษตร แต่คือ “สัญลักษณ์แห่งความยั่งยืน” ของตำบลบ้านจ่า ที่เกิดจากความคิด ความเพียร ของรองประธานเครือข่าย ทสม. จังหวัดสิงห์บุรีที่ชื่อ ปัญญาพัฒนา ทำทอง ผู้ปลูกผัก และความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน

นายสมนึก ชุมประยูร

ทสม. จังหวัดพัทลุง

ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง
เสี่ยงจากปลายคลื่นทะเลสาบสงขลา กับ ทสม. นักอนุรักษ์ทะเล

บ้านคลองขุดมีพื้นที่กว่า 4,300 ไร่ ตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลา แต่เดิมทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ทว่าเมื่อการทำประมงผิดกฎหมายเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นอวนรุน อวนลาก หรือการจับปลาในถดว้างไข่ ระบบนิเวศถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว รายได้ของชาวประมงหดหาย ชีวิตของครอบครัวเริ่มสิ้นคตอน

ทุกครั้งที่เราเห็นฝูงปลาเข้ามาใกล้ฝั่งเห็นเด็ก ๆ ได้กินปลาสด ๆ จากทะเล เรารู้เลยว่าความเหนื่อยทั้งหมดมันมีค่า

ในฐานะ “ทสม.” ที่คร่ำหวอดในงานชุมชนมากกว่า 20 ปี นายสมนึก ทสม. จังหวัดพัทลุง หรือผู้ใหญ่สมนึก ไม่ยอมอยู่เฉย ได้รวมพลังคนในชุมชน โดยจัดตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งบ้านคลองขุด” ขึ้นในปี พ.ศ. 2560

“บ้านปลา” สร้างชีวิตให้ทะเล

กิจกรรมแรกที่ยุใหญ่สมนึกริเริ่ม คือ “โครงการบ้านปลา” จุดประกายให้ชาวบ้านร่วมกันสร้างแหล่งอาศัยให้สัตว์น้ำได้ทะเลสาบสงขลา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2564-2566 ทำรวมแล้วกว่า 76 หลัง ถูกวางเรียงรายในปากน้ำบ้านคลองขุด กลายเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่สัตว์น้ำกลับมาอาศัยเพาะพันธุ์ และฟื้นตัวอย่างเห็นได้ชัด ชาวบ้านกลับมา มีรายได้จากการทำประมงพื้นบ้านตลอดทั้งปี ผู้ใหญ่สมนึกกล่าวว่า

“ธนาคารกุ้งก้ามกราม” พันธุ์ดีจากชุมชน

นอกจาก “บ้านปลา” แล้ว อีกหนึ่งนวัตกรรมของชุมชน คือ “ธนาคารกุ้งก้ามกรามบ้านคลองขุด” ที่ผู้ใหญ่สมนึก จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2564 โดยร่วมมือกับสำนักงานประมง จังหวัดพัทลุงและสมาคมรักษาทะเลไทย

ชุมชนเพาะเลี้ยงแม่พันธุ์กุ้งก้ามกรามจากธรรมชาติ ปล่อยลูกกุ้งคืนสู่ทะเลสาบสงขลา ปีละกว่า 10 ล้านตัว จนถึงปัจจุบันมีจำนวนรวมกว่า 40 ล้านตัว ซึ่งนอกจาก จะช่วยเพิ่มประชากรกุ้งในธรรมชาติแล้ว ยังสร้าง รายได้ให้ชาวประมงเฉลี่ยวันละ 800-1,500 บาท และ ต่อยอดเป็น “ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกุ้ง” เช่น กุ้งแห้ง ปลาจ๋า และปุ๋ยอินทรีย์จากเปลือกกุ้ง นี่คือการสร้างจ ฐานรากตามแนวคิด BCG Model (Bio-Circular-Green Economy) ที่แท้จริง ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า หมุนเวียน กลับสู่ธรรมชาติและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

“กติกาทะเล” เพื่อความยั่งยืน

ผู้ใหญ่สมนึกและชาวบ้านยังร่วมกันออก “ข้อตกลง หมู่บ้าน” เพื่อควบคุมการทำประมงอย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะ เป็นการห้ามจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ (ยกเว้น เพื่อการวิจัย) หากมีผู้ฝ่าฝืนถูกปรับเรือลำละ 5,000 บาท หรือ เครื่องมือขึ้นละ 9,000 บาท และห้ามใช้อวนล้อม และการดำน้ำยิงปลาในคลอง รวมถึงอนุญาตให้ อวนกัควางได้ไม่เกิน 5 ฝืนต่อครั้ง กติกาเหล่านี้ไม่เพียง ฟื้นความอุดมสมบูรณ์ให้ทะเล แต่ยังสร้างวินัย และความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีการ จัดการขยะที่ต้นทาง เพื่อไม่เพิ่มขยะให้ทะเลอีกด้วย

4 ป. พลัง กสม.

ป.ประสาน - รวมพลังทุกภาคส่วน

ผู้ใหญ่สมนึกทำหน้าที่เป็น “โช้ช้อกลาง” เชื่อมโยงทุกภาคส่วนให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง มหาวิทยาลัยทักษิณ สมาคมรักษ์ทะเลไทย สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง และ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวง

ป.ประชาสัมพันธ์ - สื่อสารสร้างจิตสำนึก

เสียงตามสายทุกเช้าในหมู่บ้านคือหนึ่งในเครื่องมือสำคัญของผู้ใหญ่สมนึกใช้เวลาไม่กีนาทีในยามเช้าเล่าเรื่องทะเล เรื่องการอนุรักษ์ และเชิญชวนให้ชาวบ้านร่วมกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังใช้ช่องทางออนไลน์ เช่น LINE กลุ่มหมู่บ้าน, Facebook, TikTok และ Live สด เพื่อสื่อสารกับเครือข่ายและสังคมภายนอกเสียงเล็ก ๆ จากบ้านคลองขุดจึงกลายเป็นพลังแห่งการเรียนรู้ที่ส่งต่อไกลเกินกว่าริมฝั่งทะเลสาบ

ป.ปฏิบัติ - ทำจริง เห็นผลจริง

จากบทบาท “ผู้นำชุมชน” ผู้ใหญ่สมนึกได้ขับเคลื่อนกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูชายฝั่งตลอดกว่า 20 ปี ตั้งแต่จัดทำเขตอนุรักษ์ สร้างบ้านปลา ฟื้นพันธุ์กุ้งก้ามกราม ไปจนถึงการจัดการขยะอย่างยั่งยืนในชุมชนทุกกิจกรรม สะท้อนความเข้าใจในภูมินิเวศ และการเคารพต่อธรรมชาติในแบบของชาวบ้านคลองขุด

ป.ประเมินผล

ผู้ใหญ่สมนึก เครือข่าย ทสม. และคนในชุมชน ได้ดำเนินการตรวจสอบ เฝ้าระวัง และติดตามรายงาน สถานการณ์ภัยพิบัติในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง พร้อม ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบ เป็นประจำผ่านระบบเสียงตามสายทุกวัน รวมทั้งในกรณี เกิดเหตุฉุกเฉิน เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมรับมือภัยพิบัติ เช่น ฝนตกหนัก น้ำท่วม พายุ หรือลมแรง

นอกจากนี้ ยังได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานควบคุมมลพิษและสิ่งแวดล้อมที่ 14 (สุราษฎร์ธานี) และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพัทลุง ในการตรวจสอบคุณภาพน้ำ ในคลองขุดและบริเวณทะเล รวมทั้งร่วมกับชุมชน สำรวจและติดตามความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ ทั้งพันธุ์พืช สัตว์บก และสัตว์น้ำ เพื่อประเมินการ เปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งก่อนและหลัง การดำเนินงาน

สร้างผู้นำรุ่นใหม่เกษตรกร

ผู้ใหญ่สมนึกไม่เพียงดูแลคนรุ่นปัจจุบัน แต่ยังมอง ไปถึงอนาคต ผู้ใหญ่สมนึกเริ่มสร้าง “ผู้นำรุ่นสอง” ให้เยาวชนในหมู่บ้านได้เรียนรู้การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน ผ่านกิจกรรมเวิร์กช็อป การลงพื้นที่ และ การสื่อสารเรื่อง “การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ” เพื่อให้การอนุรักษ์กลายเป็นวัฒนธรรม ของชุมชน

กว่า 20 ปี ของผู้นำชุมชนได้สร้างการเปลี่ยนแปลง ที่ยิ่งใหญ่ได้ หากมีหัวใจที่เชื่อมั่นในพลังของคนใน ชุมชน ทะเลสาบสงขลาที่เคยร้างไร้ชีวิต วันนี้กลับมา เต็มไปด้วยฝูงปลา กุ้ง หอย และเสียงหัวเราะของชาวบ้าน ที่มีรายได้มั่นคงอีกครั้ง “ผมเชื่อว่า ถ้าเรารักทะเล ทะเลก็ จะรักเรา” สมนึก ชุมประยูรผู้นำแห่งบ้านคลองขุด ผู้ปลุก ชีวิตให้ทะเลกลับมามีลมหายใจอีกครั้ง

เครือข่าย ทสม.

ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

2568

เครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัย

อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว

จาก “หมู่บ้านปลอดการเผา” สู่ “สังคมคาร์บอนต่ำ” แห่งล้านนา

เมื่อคนอยู่กับป่าอย่างเข้าใจ
ป่าก็จะอยู่กับคนอย่างยั่งยืน

นี่คือปรัชญาที่หลอมรวมจิตวิญญาณของคน ตำบลโชคชัยให้กลายเป็นพลังเล็กๆ ที่ยิ่งใหญ่เปลี่ยนแปลงพื้นที่แห่งการเผาไหม้ในอดีต ให้กลายเป็นผืนดินสีเขียวแห่งความหวังในวันนี้

จุดเริ่มต้นของ “หมู่บ้านปลอดการเผา”

บ้านแม่เลียบ และบ้านแม่ปิง เป็นพื้นที่สำคัญของป่าชุมชนตำบลโชคชัย ครอบคลุมพื้นที่กว่า 4,000 ไร่ แต่สิ่งที่น่าทึ่งกว่านั้นคือ พลังของชุมชนที่ช่วยกันดูแลแนวป่าเฉลิมพระเกียรติมากถึงกว่า 10,000 ไร่ จากอดีตที่เต็มไปด้วยปัญหาหมอกควันและการเผาป่าเพื่อหาของป่า วันนี้พวกเขาได้เปลี่ยนวิกฤตให้กลายเป็นโอกาสด้วยแนวคิด “อยู่กับป่าอย่างรู้ค่า” ทุกหมู่บ้านเริ่มต้นจากปัญหาเดียวกันคือ ป่าที่เสื่อมโทรม น้ำที่หายไป และรายได้ที่ไม่เพียงพอ แต่เมื่อรวมพลังกันภายใต้ เครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัย ทุกเสียงกลายเป็นพลังที่ขับเคลื่อนให้เกิด “หมู่บ้านปลอดการเผา” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559

ป่าคืนชีวิต

ชาวบ้านโชคชัยเชื่อว่า “ป่า คือ แหล่งอาหารของชีวิต” การฟื้นฟูป่าไม่ได้หมายถึงการปลูกต้นไม้เท่านั้น แต่คือการฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ป่าที่สมบูรณ์มีเห็ดป่าเก็บขายได้ตามฤดูกาล เกิดรายได้เสริมจากของป่าที่ไม่ทำลายต้นไม้ อย่างพวกเห็ด ผักหวานหน่อไม้ ส่วนไม้ไผ่ในกอแก้ว ซึ่งนำมาจักสานเป็นเสวียน สุ่มไก่ หรือเครื่องใช้ในครัวเรือน สร้างรายได้หมุนเวียนภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ การตัดไม้ไผ่แกในกอยังช่วยลดเชื้อเพลิงสะสมในป่า ลดโอกาสการเกิดไฟป่าโดยตรง “พอเราไม่เผา เห็ดก็ขึ้นเยอะขึ้น ดินขึ้นขึ้น น้ำไม่แห้งเร็วเหมือนก่อน” คำบอกเล่าของผู้เฒ่าบ้านแม่เลียบ

สร้างสรรคจากภูมิปัญญา – สู่อุตสาหกรรม สีเขียว (BCG)

ในทุกกิจกรรมของเครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัย
ยังสร้างคุณค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลายเป็น
อาชีพที่มั่นคง

- **ปลูกแห่่ง (คล้า)** เพื่อให้ได้คล้ามาทอเป็น
“เสาดแห่่ง” หรือ “เสื่อคล้า” ที่ให้สัมผัส
เย็นสบาย เป็นเอกลักษณ์ล้ำนาแท้
- **ปลูกฝ้ายพื้นถิ่นและฝ้ายหลวง** โดยมีกลุ่มทอผ้า
ในหมู่บ้านสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้าย สายสิญจน์
ในพิธีกรรมล้ำนา

 ปลูกไผ่ชางหม่น เพื่อสร้างรายได้หมุนเวียน
และใช้เป็นวัตถุดิบในการจักสาน เสวียน
เพื่อเตรียมจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่พึ่งพา
ตนเอง

 ปลูกหวาย เพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบปรุงเมนูขึ้นชื่อ
อย่าง “ยำหวายปลาตากแห้ง” ที่เป็นเอกลักษณ์
ของตำบลโชคชัย หวาน มัน หอม และรักษา
คุณค่าทางสมุนไพรไว้ครบถ้วน

แนวคิดทั้งหมดนี้คือการนำ “ศาสตร์พระราชา” มาใช้
กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สอดคล้องกับแนวทาง
BCG Model (Bio-Circular-Green Economy) ที่สร้าง
รายได้โดยไม่ทำลายธรรมชาติ

พลังความร่วมมือ : จากป่าสู่ใจกลางชุมชน

เบื้องหลังความสำเร็จของเครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัย คือการประสานความร่วมมือที่แน่นแฟ้นระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในมิติใหม่ของการร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม

- ▶ เครือข่าย ทสม. จังหวัดเชียงราย และอำเภอ ดอยหลวง เป็นแกนกลางเชื่อมโยงและถ่ายทอดองค์ความรู้
- ▶ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงราย ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา กำหนดแนวทางการดำเนินงาน จัดทำเอกสารและข้อมูล
- ▶ สำนักจัดการป่าไม้ที่ 2 (เชียงราย) เจ้าของพื้นที่ป่าชุมชนที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมกิจกรรมได้เต็มรูปแบบ
- ▶ ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบลโชคชัย (ศกร.) สนับสนุนนักศึกษาและงบประมาณเสริมอย่างต่อเนื่อง

วิถีและวัฒนธรรมล้านนากับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่จับต้องได้ เช่น สืบชะตาป่าสืบชะตาคน บวชป่า-ผ้าป่าต้นไม้ และสร้างฝายชะลอน้ำและป่าเปียก

ป่าคือห้องเรียน – เยาวชนคืออนาคต

เครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัย ให้ความสำคัญกับ “เยาวชน” อย่างยิ่งเพราะเชื่อว่า “การอนุรักษ์จะยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อเยาวชนเข้าใจ” กิจกรรม “จิตอาสาเด็ก” เป็นการสร้างค่านิยมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมชุมชนโดยเชิญชวนให้เด็กในโรงเรียนเข้าร่วมดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนในฐานะจิตอาสาเด็ก และเปิดรับสมัครเครือข่าย ทสม. เป็นประจำทุกปี และเครือข่ายฯ ยังได้มอบเครื่องปั่นอัดขยะ ซึ่งเป็นนวัตกรรมการบริหารจัดการขยะให้กับโรงเรียนในเขตบริการ เพื่อให้มีการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีการถอดบทเรียนจากกิจกรรมอยู่เป็นประจำ

แนวทางการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ยังมีการสร้างผู้นำธรรมชาติโดยอัตโนมัติ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน (วัยรุ่นรุ่นแม่) ที่เป็นตัวแทนจากทางชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มเฉพาะ

ช่วยให้พวกเขามีพื้นที่ในการจัดการและตัดสินใจ ทำให้เกิดเป็นผู้นำคนรุ่นใหม่ ที่จะสานต่อภารกิจพิทักษ์ป่าในอนาคต

การขยายเครือข่าย และพื้นที่เรียนรู้

ชุมชนแห่งนี้เป็นหมู่บ้านปลอดการเผาบ้านแม่เลียบ ตั้งแต่ปี 2559 ทำให้ได้รวมหมู่บ้านที่เกิดปัญหาหมอกควันไฟป่า จนเกิดเป็นเครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัย และหลายชุมชนมีอุดมการณ์ในทิศทางเดียวกัน ทำให้เครือข่ายสามารถรวมทุกตำบลในอำเภอโดยหลวง โดยมีส่วนราชการทั้งภายในและภายนอกให้การช่วยเหลือ และมีฐานเรียนรู้ที่สามารถมาศึกษาดูงานต้นแบบเครือข่ายปลอดการเผาที่ได้ผสมผสานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กันจำนวน 3 แห่งจากผืนป่าสู่คาร์บอนเครดิต – ก้าวต่อสู่เศรษฐกิจสีเขียว

วันนี้ตำบลโชคชัยเป็นหมู่บ้านปลอดการเผาที่มีระบบกองทุนดูแลป่าจากการจัดผ้าป่าและการบริจาคของผู้ประกอบการในพื้นที่ ชุมชนยังได้รับงบประมาณจาก โครงการคาร์บอนเครดิต เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชน เพิ่มแหล่งอาหาร สร้างฐานเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แผนในอนาคตคือการสร้าง “ระบบข้อมูลสิ่งแวดล้อมดิจิทัล” เพื่อบันทึกต้นไม้บัญชีคาร์บอน และพื้นที่สีเขียวของแต่ละหมู่บ้านเชื่อมต่อผ่านเทคโนโลยีโดยคนรุ่นใหม่ในเครือข่าย วันนี้เครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัยได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ทั้งคน ป่า และน้ำ ต่างก็เกื้อกูลกัน

เครือข่าย ทสม. อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ
ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ

คลองลาดบางกร่าง – สายน้ำเก่าแก่ที่กลับมามีชีวิต

คลองลาดบางกร่าง สายน้ำเก่าแก่ยาว 7.6 กิโลเมตร เชื่อมระหว่างคลองอ้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย เคยเป็นเส้นทางน้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตและระบบนิเวศริมฝั่งคลอง แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา คลองกลับเผชิญปัญหาขยะ น้ำเสีย และระบบนิเวศเสื่อมโทรม

ขยะครัวเรือน น้ำเสียจากชุมชน และตะกอนสารเคมีสะสมทำให้สภาพน้ำเสื่อมโทรม มีกลิ่นเหม็นและพืชน้ำไม่สามรถเติบโตได้ตามธรรมชาติ เครือข่าย ทสม. อำเภอเมืองนนทบุรี จึงเข้ามาดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อฟื้นฟูสภาพคลองโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน

ความร่วมมือเพื่อฟื้นฟู

เครือข่าย ทสม. อำเภอเมืองนนทบุรี ได้ร่วมมือกับชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อฟื้นฟูคุณภาพน้ำ และพืชพันธุ์ริมคลอง กิจกรรมเริ่มจากการปรับปรุงน้ำโดยใช้ EM Ball หรือ บอลจุลินทรีย์ ช่วยปรับสภาพน้ำ ลดกลิ่นและสิ่งสกปรก พร้อมกับปลูกพืชน้ำ เช่น พุทธรักษา เพื่อดูดซับมลพิษตามธรรมชาติ โดยมี

เครือข่าย ทสม. อำเภอเมืองนนทบุรี และเหล่าบรรดาอาสาสมัคร จะหมั่นเวียนกันรดน้ำ ใส่ปุ๋ย และเก็บเศษใบไม้ ทำให้ต้นไม้มิริมคลองเติบโตได้ต่อเนื่อง และเป็นสัญลักษณ์ของความร่วมมือในชุมชน

ฟื้นฟูสองฝั่งคลอง

การปลูกต้นไม้ริมคลอง เช่น พุทธรักษา กล้วยาสลิก และพืชบำบัดน้ำ ช่วยกรองน้ำเสียและลดผลกระทบจากน้ำเค็มช่วงฤดูแล้ง การเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมทำให้ต้นไม้สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน พืชน้ำและต้นไม้ริมคลองที่ปลูกช่วยสร้างสีน้ำและบำบัดคุณภาพน้ำเป็นตัวกรองธรรมชาติให้กับระบบนิเวศของคลองลัดบางกร่าง

การสร้างความร่วมมือและกิจกรรมอนุรักษ์

การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

การฟื้นฟูคลองต้องอาศัยความร่วมมือทั้งชุมชน โรงเรียน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ การประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายรณรงค์ และการจัดเวทีเสวนากาแฟ ประจำเดือนเพื่อรับฟังปัญหาและแลกเปลี่ยนแนวทางแก้ไข พร้อมใช้ช่องทางออนไลน์เผยแพร่ข้อมูล

กิจกรรมอบรมและเวิร์กชอป

ชุมชนได้รับความรู้เรื่องการจัดการขยะในครัวเรือน เช่น การคัดแยกขยะ การทำถังขยะเปียก และการผลิตน้ำหมักชีวภาพ เพื่อบำบัดน้ำเสีย บางพื้นที่ยังติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียขนาดเล็ก เพื่อลดการปล่อยน้ำเสียลงคลองโดยตรง

กิจกรรมอบรมและเวิร์กชอป

- การขายสินค้าจากวัสดุรีไซเคิล
- จัดค่ายเยาวชนเรียนรู้สิ่งแวดล้อม
- ทอดผ้าป่าขยะรีไซเคิล
- ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองลาดบางกร่าง

กิจกรรมเหล่านี้สร้างรายได้สนับสนุนงานอนุรักษ์
พร้อมปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นคุณค่าของคลอง

ห้องเรียนธรรมชาติและเศรษฐกิจสีเขียว

คลองลาดบางกร่างได้รับการพัฒนาเป็น ศูนย์เรียนรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมตำบลบางกร่าง เพื่อให้เยาวชน ชุมชน และผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ผ่านกิจกรรมพายเรือเก็บขยะ ตรวจวัดคุณภาพน้ำ ปลูกพืชบำบัดน้ำ และศึกษาผลกระทบ จากน้ำเค็ม น้ำแล้ง น้ำท่วม และน้ำเน่าเสีย

โรงเรียนและวัดในพื้นที่ ได้ร่วมจัดนิทรรศการและ เวิร์กชอปเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พร้อมสร้างฐานข้อมูล ออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้เยาวชนและชุมชน โดยมีโครงการฟื้นฟูคลองลาดบางกร่างเชื่อมโยง กับเศรษฐกิจสีเขียวเป็นกลไกในการส่งเสริม

สร้างเยาวชนเพื่อความยั่งยืน

เครือข่าย ทสม. รุ่นเก่าได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ทั้งการทำเกษตรและพืชบำบัดน้ำ พลังงานสะอาด และการจัดการน้ำ โดยประสบการณ์ตรงจะเป็น ต้นแบบให้กับเด็กและเยาวชนและนักอนุรักษ์รุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดแกนนำอนุรักษ์คลอง และขยายองค์ความรู้ สู่ครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้นอกระบบ เช่น การจัดการขยะ การผลิตน้ำหมักชีวภาพ และการ สร้างผลิตภัณฑ์รักษ์โลก

ในที่สุดคลองลาดบางกร่าง กลายเป็นสัญลักษณ์ ของความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และเยาวชน ที่ร่วมกันสร้างความยั่งยืนและคืนคุณภาพ ชีวิตให้แก่ชุมชน

เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแม่เฒ่า อำเภอเวียงค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ
ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ
เครือข่าย ทสม. พลังของกลุ่มคนรักษาป่า

กลางหุบเขาอันโอบล้อมด้วยสายหมอกของอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีหมู่บ้านหนึ่งซ่อนตัวอยู่ท่ามกลางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ “บ้านหนองแม่เฒ่า” หมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน จากหมู่บ้านอาสาสมัครในสมัยสงคราม กลายมาเป็นชุมชนที่ลุกขึ้นมาปกป้องผืนป่าด้วยหัวใจของคนธรรมดา

พวกเรามองเห็นว่าถ้าไม่ลุกขึ้นมาดูแลกันเอง ป่าผืนนี้คงไม่เหลือให้ลูกหลานแน่ๆ

เสียงจากหนึ่งในคณะกรรมการหมู่บ้านเล่าถึงจุดเริ่มต้นของการรวมพลัง

จุดเริ่มต้นของเครือข่าย

ในอดีตตำบลหนองแม่เฒ่าเป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้งและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตั้งอยู่ใกล้กับเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งมีทุ่งหญ้าสะวันนาผืนใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เมื่อราวปี 2520 หมู่บ้านแห่งนี้เคยเป็นฐานของกองทัพอากาศที่ 3 ที่มีขีปนาวุธขีปนาวุธโจมตีให้บุกรุกป่า ทำให้พื้นที่รอบหมู่บ้านเขียวขจีไปด้วยต้นไม้ใหญ่กว่า 5,000 ไร่

แต่หลังสงครามยุติ ความสงบกลับมาพร้อมกระแสการแสวงหาที่ดินทำกิน ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็ถูกบุกรุกอย่างต่อเนื่อง จนเหลือไม่ถึง 3,000 ไร่ ความทุกข์ใจของคนในชุมชนจึงเริ่มก่อตัวขึ้น

เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2558 ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดประชุมประชาคมและก่อตั้ง “โครงการป่าชุมชนหนองแม่เฒ่า” ภายใต้แนวคิดที่เรียบง่ายแต่ทรงพลัง “คนอยู่ป่ายัง” แนวคิดนี้เป็นการจุดประกายของการทำงานร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติของ “เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแม่เฒ่า”

เครือข่าย ทสม. พลังของกลุ่มคนรักป่า

จากการรวมกลุ่มของชาวบ้าน นักอนุรักษ์ และผู้นำชุมชน เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแม่นา ได้เข้ามา มีบทบาทสำคัญในการดูแลพื้นที่ป่าชุมชน และฟื้นฟู ความหลากหลายทางชีวภาพ

พวกเขาไม่เพียงแต่ปกป้องผืนป่าที่เหลืออยู่ แต่ยัง เชื่อมโยงการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น พัฒนาเส้นทางศึกษา ธรรมชาติรอบลำน้ำเข็ก จัดกิจกรรมล่องเรือชมดอกไม้ป่า หายาก และเปิดพื้นที่ให้กางเต็นท์ท่ามกลางอากาศหนาว เย็นตลอดปี

ตำบลหนองแม่นายังเป็นถิ่นของ “แมงกะพรุนน้ำจืด” แห่งเดียวในประเทศไทย และมีผีเสื้อหลากหลายสายพันธุ์ อาศัยอยู่ ทำให้ที่นี่กลายเป็นห้องเรียนธรรมชาติที่มีชีวิต ที่ผู้มาเยือนได้เรียนรู้จากสิ่งรอบตัว

เราอยากให้คุณมาเที่ยวเห็นคุณค่าของ ธรรมชาติ ไม่ใช่มาเพื่อกำลาย

คำพูดสั้นๆ ของหนึ่งในสมาชิก ทสม. ตำบลหนองแม่นา สะท้อนแนวคิดของชุมชนที่ยึดหลักเศรษฐกิจสีเขียว BCG (Bio-Circular-Green Economy) และมุ่งสู่สังคม คาร์บอนต่ำ

ทำงานเป็นเครือข่าย เพื่อรักษาไว้ ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ

การขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่ายทสม. ตำบลหนองแม่เฒ่า ไม่ได้เกิดจากใครคนเดียว แต่เกิดจาก “การทำงานเป็นกลุ่ม” ที่มีทั้งส่วนราชการ องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมแรงร่วมใจ

ทุกเดือนจะมีการประชุมแบบไม่เป็นทางการ “สภาภาคแพทสม.” เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยน และวางแผนงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องในบรรยากาศเป็นกันเอง นอกจากนี้ยังมีการจัดทำแผนพัฒนา 3-5 ปี เพื่อวางทิศทางอนาคตของพื้นที่ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้ชุมชน

สร้างคน สร้างความรู้ สร้างเครือข่าย

สิ่งหนึ่งที่ทำให้เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแม่เฒ่าเติบโต คือ “การเรียนรู้ร่วมกัน” พวกเขาได้รับการพัฒนาศักยภาพ ผ่านการอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเพิ่มความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ สมาชิกหลายคนยังเป็นผู้นำในพื้นที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายระดับจังหวัดและกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (เดิม) หรือ กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม (ใหม่)

สื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้

เพื่อให้คนทั้งในและนอกพื้นที่เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแม่เฒ่า ใช้ช่องทางการสื่อสารหลากหลาย ทั้งเสียงตามสาย วิทยุชุมชน Facebook, Line และ TikTok รวมถึงการบอกเล่าข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เหล่านี้ช่วยให้ชุมชนเล็กๆ แห่งนี้กลายเป็นพื้นที่เรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมที่ทั้ง “คนในพื้นที่” และ “คนภายนอก” ต่างรับรู้และร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาธรรมชาติ

หนองแม่เฒ่าแบบอย่างของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

วันนี้ บ้านหนองแม่เฒ่าไม่เพียงเป็นชุมชนริมอุทยานที่มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ แต่ยังเป็น “ต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน” ที่นี้ไม่มีเส้นแบ่งระหว่าง “คน” กับ “ป่า” เพราะทุกชีวิตต่างพึ่งพากัน

และตราบใดที่แนวคิด “คนอยู่ ป้ายัง” ยังคงฝังแน่นในชุมชนหนองแม่เฒ่าก็จะยังคงเขียวข่ม โดยมีเหล่าบรรดาเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแม่เฒ่า เป็นผู้พิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพให้ลูกหลานได้เรียนรู้ต่อไป

เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย

อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ชุมชนคุณและชุมชน

“อ้อมน้อย” ตำบลที่เต็มไปด้วยโรงงานและผู้คนหนาแน่นที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรสาคร ปัญหาขยะน้ำเสีย คิวพิษ และฝุ่นPM2.5 เป็นดังภาพชินตาในชีวิตประจำวัน และหากใครจะจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพคงต้องใช้สรรพกำลังอย่างมาก แต่ในปี 2562 “เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย” ที่รวมพลังขึ้นจากคนกลุ่มเล็ก ๆ ของชุมชนแห่งนี้ได้ก้าวเข้ามา เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น โดยมีแกนนำอย่างนายโรวินทร์ มีเจริญ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย ที่เป็นจุดประกายให้กับพวกเขา

โครงการสุดว้าว : เปลี่ยนขยะเป็นรายได้ เปลี่ยนน้ำมันเก่าเป็นพลังงานใหม่

โครงการ “ขยะเหลือ (เรา) ขอ”

โครงการนี้เริ่มขึ้นจากแนวคิดที่ว่า “ขยะทุกชิ้นมีค่าหากเราแยกมันให้ถูกทาง” เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อยได้ร่วมมือกับเทศบาลนครอ้อมน้อยและประชาชนใน 28 ชุมชน เปิดรับการบริจาคขยะรีไซเคิล เช่น ขวดพลาสติก กระป๋องโลหะ และเศษวัสดุต่าง ๆ เพื่อนำไปขายต่อและคืนกำไรให้สังคมเพียง 3 ปี (พ.ศ. 2565-2567)

เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย สามารถรวบรวมขยะได้กว่า 4,260.3 กิโลกรัม และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ถึง 6,465.27 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า

รายได้จากการขายขยะส่วนหนึ่งถูกนำเข้ากองทุนสิ่งแวดล้อมของตำบล เพื่อใช้จัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้ยากไร้ในพื้นที่

โครงการ “ทอดไม้กั้ง”

ปัญหาน้ำเสียและท่อระบายน้ำอุดตันที่เกิดจากการทิ้งน้ำมันปรุงอาหารใช้แล้ว คือแรงบันดาลใจให้เกิดโครงการนี้ เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย ได้จัดตั้ง “สถานีรับซื้อน้ำมันใช้แล้ว” หมายเลข สค.023 โดยทำงานร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสาคร และบริษัท ธนโชค ออยโลท์ จำกัด สถานีนี้รับซื้อน้ำมัน ในราคากิโลกรัมละ 15-18 บาท โดยกำไรคืนเข้าสู่กองทุนชุมชน มีทีมงานเครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย คอยจัดหาของสมนาคุณแทนเงินสดสำหรับผู้บริจาค เป็นการช่วยทั้งการบรรเทาหน้า้เน่าเสียจากครัวเรือน และเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภค

ตลอดปีที่ผ่านมา เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย สามารถรวบรวมน้ำมันใช้แล้วได้กว่า 2,737 กิโลกรัม สร้างรายได้ให้ชุมชนกว่า 60,214 บาท

จากน้ำมันเก่าสู่เชื้อเพลิงอากาศยาน ต้นแบบ BCG โมเดลระดับประเทศ

โครงการ “ทอดไม้ทิ้ง” ของเครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย ถือเป็นหนึ่งในโครงการต้นแบบของประเทศไทยที่สามารถเชื่อมโยง เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) อย่างครบวงจร ตั้งแต่ครัวเรือนถึงโรงงานอุตสาหกรรม

ชุมชนนี้ยังได้รับการยอมรับจากกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นหนึ่งใน “20 พื้นที่นำร่องชุมชนคาร์บอนต่ำระดับประเทศ” และได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2566-2570 เพื่อพัฒนา “ต้นแบบชุมชนคาร์บอนต่ำด้านการจัดการขยะและเกษตรยั่งยืน”

สร้างเครือข่าย สร้างการเปลี่ยนแปลง

การขับเคลื่อนงานด้านสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงลำพัง แต่เกิดจากการสร้างและประสานกับ “เครือข่ายพันธมิตร” และทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน จนเกิดเป็นพลังร่วมที่ทำให้โครงการต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง

ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย ได้ร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร จัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมอัปไซเคิลและรีไซเคิลเพื่อสังคม นำขวดพลาสติกที่ใช้แล้วจากชุมชนมอบให้ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อนำไปผลิตเป็น “รองเท้าสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน” ภายใต้โครงการ “ขยะเหลือ (เรา) ขอ” ประจำปี 2567

เก็บขยะป่าชายเลน

ในวันคุ้มครองโลก (Earth Day 2024) เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย ได้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและบริษัทเอกชน จัดกิจกรรม เก็บขยะในป่าชายเลน เพื่ออนุรักษ์รักษาทะเลและฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่ง

แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย ทสม. ตำบลอื่น ๆ

นอกจากการทำงานในพื้นที่ของตนเอง เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย ยังเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย ทสม. จากตำบลอื่น ๆ ในจังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดใกล้เคียง เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ด้านการจัดการขยะ และต่อยอดแนวทางที่ประสบความสำเร็จให้กับพื้นที่อื่นได้เรียนรู้และนำไปปรับใช้ โดยมีการทำงานร่วมกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสาคร จัดนิทรรศการทอดไม่ทิ้งโมเดล ให้กับคณะศึกษาดูงานจากจังหวัดชัยนาท ภายใต้กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนสามง่ามท่าโบสถ์

การแลกเปลี่ยนในครั้งนั้นเป็นจุดเริ่มต้นให้หลายพื้นที่ได้นำแนวทางของเครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อยไปปรับใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันเครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย มีสมาชิกกว่า 166 คน จาก 28 ชุมชน ซึ่งมากที่สุด ในจังหวัดสมุทรสาคร และยังคงขยายเครือข่ายไปยังเยาวชนและกลุ่มใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เป้าหมายต่อไปคือ “ศูนย์การเรียนรู้ด้านการจัดการขยะครบทุกชุมชน” พร้อมพัฒนาโครงการอัปไซเคิล เช่น กระจ่างต้นไม้จากขวดพลาสติก หรือไม้กวาดจากขยะรีไซเคิล เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ทรัพยากรในพื้นที่แม้อยู่มีอุปสรรค เช่น พื้นที่จัดเก็บจำกัด หรือราคาน้ำมันใช้แล้วที่ผันผวน แต่เครือข่ายยังคงมุ่งมั่น ด้วยหัวใจเดียวกันว่า “สิ่งแวดล้อมดี เริ่มที่คนกันเอง” ภาพรวมของตำบลอ้อมน้อยในวันนี้เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่หายใจได้สะดวกมากขึ้น และเป็นภารกิจร่วมกันที่จะช่วยสร้าง “สมุทรสาครสีเขียว” ให้เป็นจริงและจับต้องได้ในรุ่นเรา

เครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ
ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร
จากสวนชาวเก๋าสู้สังคมคาร์บอนต่ำ

ริมฝั่งแม่น้ำเมย เส้นแบ่งพรมแดนไทย-เมียนมา พื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เคยเป็นเมืองสงบที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แร่ธาตุ และแหล่งน้ำอันอุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนเข้ามาแทนที่ การค้า การลงทุน และการอุตสาหกรรมได้หลั่งไหลเข้าสู่พื้นที่อย่างรวดเร็ว เครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว ภายใต้การนำของนายอุดม คำอ่อน หรือกำนันอุดม ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว ที่ลุกขึ้นมาทำหน้าที่ “ผู้รักษแผ่นดิน” เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นในชุมชน

เมื่อวิกฤตเป็นโอกาส

กำนันอุดมเริ่มต้นด้วย “โคก หนอง นา โมเดล” ในพื้นที่เพียง 1 ไร่ 45 ตารางวา เรียกกันว่า “สวนชาวเก๋” พื้นที่แปลงเล็กที่กลายเป็นต้นแบบการฟื้นคืนชีวิตให้ผืนดินเสื่อมโทรม เขาขุดหนองกักเก็บน้ำ ปลูกพืชหมุนเวียนที่กินได้ และเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เพื่อสร้างอาหารและรายได้หมุนเวียนภายในครัวเรือน “เราปลูกเพื่อกิน เหลือค่อยขาย” เขาว่าอย่างเรียบง่าย แต่นั่นคือจุดเริ่มของความมั่นคงทางอาหารที่ชุมชนชายแดนเริ่มเข้าใจ

เกษตรทฤษฎีใหม่ช่วงสถานการณ์โควิด-19

ในปี พ.ศ. 2563 การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด-19) ทำให้ชายแดนแม่สอดต้องปิดตัวลง ชาวบ้านขาดรายได้จากแรงงานและการค้าขาย ต่อมาปี 2564 เครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว จึงได้ริเริ่มโครงการ “1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่” เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนกลับมาพึ่งตนเองในบ้านเกิดอีกครั้ง ผลลัพธ์คือ ทุกครัวเรือนมีผัก มีไข่ มีปลา และมีรายได้เสริมจากผลผลิตในพื้นที่ มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลผ่านการประชุมแบบสภากาแฟของเครือข่าย ซึ่งสมาชิก ทสม. และชาวบ้านใช้เป็นเวทีมาพบปะ พูดคุยกันทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อแบ่งปันแนวทางการทำเกษตร พัฒนาโครงการ และร่วมแก้ปัญหาในพื้นที่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการทำงานที่เปิดกว้างและอบอุ่น

ขยายผลสู่ศูนย์เรียนรู้ 12 ฐาน สร้างเศรษฐกิจสีเขียว

การจัดทำโครงการ โคก หนอง นา ของเครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว สามารถแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในการอนุรักษ์ดิน และน้ำ และมีการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างต่อเนื่อง จนเกิดผลผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เกิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นถิ่นที่มีมากกว่า 200 ต้น ผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุธรรมชาติมากกว่า 5,000 กิโลกรัม พันธุ์เบ็ด และพันธุ์ปลา มากกว่า 5,000 ตัว และสามารถจากจ่ายเพื่อการบริโภคในครอบครัว และคนในชุมชน ต่อยอดไปสู่การสร้างรายได้กลับคืนสู่ครัวเรือนตนเอง และชาวบ้านในตำบลแม่ตาว โดยแปลงต้นแบบเครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาวได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดตาก และได้ขยายพื้นที่เป็น ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืน 12 ฐานการเรียนรู้ ภายในศูนย์ประกอบด้วยกิจกรรมมากมาย เช่น

- ฐานที่ 1 ศูนย์การแลกเปลี่ยนความรู้
โคกหนองนา โมเดล
- ฐานที่ 2 พระแม่โพสพ
- ฐานที่ 3 ไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง
- ฐานที่ 4 การเรียนรู้ เลี้ยงเป็ด และการขยาย
พันธุ์เป็ดบาบารี และเป็ดไข่พันธุ์
กากีแคมป์เบลล์
- ฐานที่ 5 บ่อเลี้ยงปลาหมอเทศ
- ฐานที่ 6 การทำแซนวิชปลา
- ฐานที่ 7 การเลี้ยงไก่ไข่ที่เล็กฮอร์น
- ฐานที่ 8 วิธีการเผาถ่าน
- ฐานที่ 9 วิธีการเลี้ยงกบ
- ฐานที่ 10 การเพาะพันธุ์ปลา
- ฐานที่ 11 การเลี้ยงหอยและปลาพื้นบ้าน
- ฐานที่ 12 การปลูกต้นไม้ด้วยปุ๋ยอินทรีย์

การดำเนินโครงการนี้ สามารถอนุรักษ์
พันธุ์พืชพื้นถิ่นไว้ได้กว่า 200 ชนิด มีการผลิต
ปุ๋ยอินทรีย์มากกว่า 5,000 กิโลกรัมต่อปี
พร้อมทั้งแจกจ่ายพันธุ์สัตว์น้ำและพันธุ์เป็ดไข่
ให้ชาวบ้านมากกว่า 5,000 ตัว จนทุกหมู่บ้าน
ในตำบลแม่ดาวสามารถสร้างแหล่งอาหาร
ในครัวเรือนของตนเองได้

สื่อสารสร้างการเรียนรู้सानเครือข่าย

เครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว ไม่ได้ทำงานเงียบ ๆ แต่ใช้สื่อในยุคใหม่เพื่อขยายพลัง เช่น

 กลุ่ม Facebook “ทสม. ตำบลแม่ตาว” และ Line กลุ่มเครือข่าย สำหรับแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการเผยแพร่ความรู้

 เสียงตามสาย วิทยุชุมชน และ Facebook Live เพื่อให้ประชาชนรับรู้การดำเนินงาน

 การจัดอบรมและศึกษาดูงานโดยมีผู้เข้ามาเรียนรู้แล้วกว่า 9,000 คน นับตั้งแต่ปี 2566

บูรณาการเครือข่าย สู่สังคมคาร์บอนต่ำ

เพราะตำบลแม่ตาวอยู่ในเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เครือข่ายจึงร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น

 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดตาก

 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดตาก

 กองทุนสิ่งแวดล้อม

 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกหมู่บ้าน

ร่วมกันขับเคลื่อนโครงการลดการเผาในพื้นที่สร้างปัยห้หมักจากวัสดุธรรมชาติ และปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียว เพื่อมุ่งสู่ “สังคมคาร์บอนต่ำ” อย่างแท้จริง

ขยายผลสู่ศูนย์เรียนรู้ 12 ฐาน สร้างเศรษฐกิจสีเขียว

จากผืนดินเพียง 1 ไร่กว่า ๆ ในวันนี้ ศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้มาเยือนนับพันในวันนี้ เครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว ได้พิสูจน์แล้วว่า “การพัฒนา” ไม่จำเป็นต้องแลกด้วยการทำลายธรรมชาติ หากแต่เป็นความสามัคคี และการรวมตัวของคนในตำบล ศูนย์รวมของจิตใจ (วัด) และโรงเรียน ในรูปแบบบวรที่ร่วมดำเนินกิจกรรมได้อย่างเป็นหนึ่งเดียวในขณะทีการเฝ้าระวังของเครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว เพื่อคอยดูแลสอดส่องพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษในปัจจุบันนั้น ส่งผลให้ไม่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกเลย

เครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิวเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง

คลอง ป่าชายเลน และถ่วงน้ำของพลังเครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิวเวศน์ จังหวัดระนอง

ยามน้ำทะเลหนุนสูง ลำน้ำเค็มค่อย ๆ ไหลเข้าท่วม รากไม้โกงกางที่ยืนหยัดอยู่มานาน ชุมชนเล็ก ๆ ริมน้ำชายฝั่ง ชื่อว่า “ด่านท่าเมือง” ตั้งอยู่ในเขตป่าชายเลนของ ตำบลเขานิวเวศน์ จังหวัดระนอง เป็นชุมชนที่ผู้คนอาศัย อยู่ท่ามกลางน้ำและป่า ใช้ทรัพยากรธรรมชาติรอบตัว เป็นทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน แต่ภาพของความสมบูรณ์ ในวันวานเคยถูกกลืนหายไป เมื่อพื้นที่ป่าชายเลน ถูกให้สัมปทานขุดแร่ดีบุก เรือขุดขนาดใหญ่แล่น เข้ามาในพื้นที่ พร้อมเสียงเครื่องจักรที่ดังแทนเสียงคลื่น ไม้โกงกางถูกตัดทิ้ง การขุดลอก และการรบกวน ระบบนิเวศ ทำให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เหลือเพียงร่องรอยของรากไม้แห้งแล้งและดินโคลน ที่ขาดชีวิต

ในปี พ.ศ. 2552 นายมนู สุขยิ่งเจริญ ชาวบ้าน ที่เติบโตมากับป่าและทะเล มองเห็นว่าหากไม่ลงมือ ทำตอนนี้ ป่าชายเลนแห่งด่านท่าเมืองอาจสูญหายไป ตลอดกาล ได้รวมกลุ่มคนในชุมชนที่มีใจรักสิ่งแวดล้อม มาเป็นอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) และรวมตัวเป็นเครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิวเวศน์ จังหวัดระนอง ที่จะช่วยกันฟื้นฟู พื้นที่เสื่อมโทรม ดูแลแหล่งน้ำ และเก็บขยะในป่าชายเลน

อย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือเล็ก ๆ นี้ค่อย ๆ ขยายผล จนกลายเป็นกิจกรรมใหญ่ที่มีหน่วยงานภาครัฐและ ชุมชนร่วมมือกัน โดยเฉพาะกับ ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากร ป่าชายเลนที่ 6 (เมืองระนอง) ซึ่งเข้ามาช่วยสนับสนุน ความรู้และอุปกรณ์

บูมดักขยะ: เกราะป้องกันป่าชายเลน

เครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิเวศน์ ได้ประสานงานกับ ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เมืองระนอง) และชุมชนสร้างบูมดักขยะในคลอง เพื่อกันไม่ให้ขยะลอยเข้าสู่พื้นที่ป่าชายเลน พร้อมติดตั้ง ตะแกรงดักขยะที่บ่อระบายน้ำ เพื่อไม่ให้ขยะจากป่าชายเลนย้อนกลับเข้าสู่คูระบายน้ำในหมู่บ้าน การจัดการที่เป็นระบบนี้ช่วยลดขยะและฟื้นฟูระบบนิเวศให้กลับมาสมบูรณ์ได้อีกครั้ง

การจัดการขยะ

การจัดขยะในพื้นที่ป่าชายเลนของโครงการป่าในเมือง ตำบลเขานิเวศน์ และรอบ ๆ ป่าชายเลนทางเครือข่าย ทสม.ฯ จะมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมาร่วมจัดกิจกรรมจัดเก็บขยะและนำไปคัดแยก โดยขยะรีไซเคิลใช้ระบบธนาคารขยะ และขยะทั่วไปก็จะรณรงค์ให้ชุมชน ลดการใช้และนำถุงผ้ามาใส่แทนการใช้ถุงพลาสติก แต่ถ้าขยะถุงพลาสติกยึดจะนำไปกลั่นเป็นน้ำมันรถ เพื่อใช้กับเครื่องจักรทางการเกษตรสำหรับขยะอินทรีย์จากครัวเรือนจะนำไปใส่ถังขยะอินทรีย์รักษ์โลกทำเป็นปุ๋ยไปใส่พืชผักสวนครัว กิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นจากแรงร่วมมือของคนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน นักเรียน และร้านค้าท้องถิ่น ต่างช่วยกันดูแลพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ

สิริธรรมชาติจากลูกตะบูน : จากป่า สู่ผืนผ้า

156

ชาวบ้านด้านทำเมืองและเครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิเวศน์ ไม่ได้เพียงมองป่าในฐานะแหล่งอนุรักษ์ แต่ยังมองเห็นคุณค่าในฐานะ “แหล่งสร้างสรรค์อาชีพใหม่” หนึ่งในกิจกรรมที่โดดเด่นคือ “ผ้ามัดย้อมจากลูกตะบูน” โดยนำลูกตะบูน ซึ่งเป็นผลของไม้ชายเลนชนิดหนึ่ง เมื่อนำมาสกัดสี จะได้เจดสีน้ำตาลนวลอมเทาเป็นเอกลักษณ์ สีที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไปตามความเข้มของเปลือกไม้และระยะเวลาการหมัก โดยมีศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เมืองระนอง) ช่วยพัฒนาเทคนิคการมัดย้อมลวดลายเฉพาะตัว เช่น ลายคลื่นทะเล ลายรากโกงกาง และลายเกลียวคลื่น ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับธรรมชาติรอบตัว และสร้างรายได้ให้ครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้น กิจกรรมนี้ยังเป็นกิจกรรมเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนได้เห็นว่ ป่าชายเลนไม่ใช่แค่ที่อยู่ของสัตว์ แต่เป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมและพึ่งพาได้อย่างเคารพธรรมชาติ

สร้างคน สร้างความรู้ สร้างเครือข่าย

ความเข้มแข็งของเครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิเวศน์ ไม่ได้มาจากงบประมาณหรือโครงการใหญ่โต แต่มาจาก “การพูดคุยกัน” ในทุกมุมของชุมชน เครือข่าย ทสม. มักจัดประชุมอย่างเป็นทางการในศาลาหมู่บ้าน หรือ ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เมืองระนอง) เพื่อวางแผนและติดตามงาน โดยมีการประชาสัมพันธ์ สื่อสารให้คนทั้งในและนอกชุมชนรับทราบข้อมูลผ่าน Line กลุ่ม คณะกรรมการชุมชน, สมาชิกชุมชน, ทสม. อำเภอเมือง, ทสม. จังหวัด, Facebook Live สด วิทยุชุมชน เสียงตามสาย

สิ่งที่น่าประทับใจไม่แพ้กัน คือ “การพูดคุยนอกรอบ” ในวงสภากาแฟหรือร้านน้ำชา ซึ่งกลายเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการที่ได้ผลจริง หลายแนวคิดที่ดีเกิดขึ้นจากวงสนทนาเหล่านี้ เช่น การจัดระบบรับซื้อขยะรีไซเคิล การขยายพื้นที่ดักขยะ หรือการสร้างกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

เราอาจไม่มีโต๊ะประชุมใหญ่ แต่มีโต๊ะน้ำชา
ที่คุยกันจนเกิดงานจริง

สมาชิก ทสม. ตำบลเขานิเวศน์ กล่าวด้วยรอยยิ้ม

ต่อยอดและร่วมแรง เพื่อคลองและป่าชายเลน

การทำงานของเครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิเวศน์ ไม่ได้หยุดอยู่แค่ในพื้นที่ แต่ยังพัฒนาความรู้และทักษะของสมาชิกให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยเข้าร่วมอบรมโครงการพัฒนาระบบสุขาภิบาลในชุมชนด้านท่าเมือง สะอาด น่าอยู่ ประชาชนสุขภาพดี จัดโดยเทศบาลเมืองระนอง และไปศึกษาดูงานที่ ชุมชนบ้านสามช่องเหนือ จังหวัดพังงา เพื่อเรียนรู้แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนอย่างยั่งยืน ทุกวันนี้ คลองในเขานิเวศน์สะอาดขึ้น ป่าชายเลนกลับมาสมบูรณ์ และผู้คนในชุมชนมีความผูกพันกันแน่นแฟ้นมากขึ้น เครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิเวศน์ แสดงให้เห็นว่า การดูแลสิ่งแวดล้อมสามารถเริ่มได้จากสิ่งเล็กๆ เช่น การเก็บขยะในคลอง การวางแผนพูดคุยในวงน้ำชา หรือการแบ่งปันความรู้ในหมู่บ้าน เพราะเมื่อทุกคนร่วมมือกัน เป้าหมายของการอนุรักษ์ก็อยู่ไม่ไกลเกินเอื้อม

ทสม. ดีเด่น

ระดับจังหวัด

2568

นายวัลชัย ศรีพอ

ทสม. ตีเด่น จังหวัดกาฬสินธุ์

จากลานดินสู่ซูเปอร์มาร์เก็ตธรรมชาติ

เรื่องนี้ไม่ใช่นิทานแต่เป็นเรื่องจริงของนายวัลชัย ศรีพอ ทสม. ตำบลมหาไชย ที่เริ่มต้นเลี้ยงวัวมาตั้งแต่ปี 2550 ด้วยภาวะแห้งแล้งน้ำขาดแคลน เขายืนมองบนพื้นที่ว่างเปล่าที่เต็มไปด้วยกรวดและวัชพืช และฉุกละหุกคิดว่า ถ้าปล่อยไปแบบนี้อาชีพและธุรกิจคงจะทรุด ทำให้เขาตัดสินใจเปลี่ยนคอกวัวให้เป็นป่า

บนพื้นที่กว่า 50 ไร่ แห่งนี้ วัลชัยไม่ได้ปลูกป่าแบบธรรมดา แต่เลือกใช้วิธีปลูกป่าแบบผสมผสาน โดยเน้นพันธุ์ไม้ท้องถิ่นและไม่เศรษฐกิจที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น ยางนา พะยุง สัก มะค่าโมง และตะเคียนทอง

เมื่อต้นไม้เริ่มโต วัลชัยได้นำพืชเข้ามาปลูกเพิ่มในแปลง ไม่ว่าจะเป็น ผักหวานป่า เห็ด มะม่วง และลำไย ผลออกมาในพื้นที่รกร้างนั้นกลายเป็น “ซูเปอร์มาร์เก็ตธรรมชาติ” ที่สามารถหล่อเลี้ยงครอบครัวและชุมชนได้

ตลอดระยะเวลา 18 ปีที่ผ่านมา วัลชัยได้เพิ่มพื้นที่สีเขียวประมาณ 20% ช่วยเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยป่าแปลงนี้เป็นเหมือนหลักประกันยามแก่ที่ไม่สร้างภาระไว้ให้ลูกหลาน แม้ว่าจะมีอุปสรรคยามแล้งที่ไฟป่าลามมาจากอุทยานฯ บ้าง แต่เขาจะปรับเวลาปลูกและสร้างแนวกันไฟรอบแปลง

ทำให้ปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้กลายเป็น “ศูนย์การเรียนรู้สวนป่าวัลชัยฟาร์ม” ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง, การเผาถ่าน, และศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนภาพต่อไปของศูนย์ฯ นี้ พร้อมทั้งจะเตรียมสร้างพิพิธภัณฑ์วิถีวิถีไท ห้องประชุม และคาเฟ่ไว้เสริมให้กับแขกไปใครมา นี่คงจะพอสรุปได้ว่า วัลชัยเป็นทั้งทสม. และต้นแบบที่เสกสรรสร้างป่าให้เกิดแหล่งอาหารอาชีพ และแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

นายวิญญู ริงษ์ธรรม

ทสม. ดีเด่น จังหวัดนครศรีธรรมราช

“ลงมือทำคือคำตอบ” จากป่าผืนเขียวถึงฝายน้ำใจของคนเมืองคอน

ท่ามกลางผืนป่าและพื้นที่สีเขียวที่อุดมสมบูรณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีเรื่องราวของชายผู้เปี่ยมด้วยหัวใจสีเขียวท่านหนึ่งที่มีชื่อ วิญญู ริงษ์ธรรม ผู้ที่ทำงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่สีเขียว มาอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง 20 ปี (ตั้งแต่ปี 2546 ถึง 2568) ด้วยหลักการคิดที่เรียบง่ายแต่ทรงพลังว่า “ลงมือทำคือคำตอบ”

วิญญูไม่ได้เพียงแค่ปลูกต้นไม้ แต่ได้สร้างระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์กลับคืนสู่พื้นที่อำเภอนาบอนตลอด 2 ทศวรรษที่ผ่านมา จากการปลูกต้นไม้ตั้งแต่ปี 2546 ได้สร้างความชุ่มชื้นและกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลากหลายชนิด ทั้งหมูหริ่ง กระรอก ตัวเงินตัวทอง ชะมด และนกนานาชนิด และในพื้นที่เต็มไปด้วยไม้เศรษฐกิจยืนต้นที่มีคุณค่า เช่น ไม้ตะเคียน ไม้ยางนา ไม้พะยอม และไม้สัก นอกจากนี้ วิญญูได้สร้างฝายใต้สะพานราคาด้อยงา เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรเพื่อให้พอเพียงในฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังได้รณรงค์ห้ามจับปลาด้วยการช็อตไฟฟ้า ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในลำคลองเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

วิญญูได้ขยายผลไปสู่ชุมชน โดยมีการฝึกอบรมและถ่ายทอดแนวคิดการทำงาน นวัตกรรม และบทเรียนให้แก่เครือข่าย ทสม.

ในพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงเขาวงคน และประชาชนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการรณรงค์การลดใช้ถุงพลาสติกเพื่อจัดการขยะและลดการใช้ถุงพลาสติกในโรงเรียนด้วยการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ อย่างแข็งขัน เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลนาบอน และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครศรีธรรมราช (ทสจ.)

ความสุขของวิญญูคือ การขยายพื้นที่ปลูกต้นไม้ไปเรื่อย ๆ เพราะมีความสุขทุกครั้งที่ได้เฝ้าทอดต้นไม้ที่ปลูกเองมานานกว่า 20 ปี

นายแหวฮามะ บากา

ทสม. ดีเด่น จังหวัดนราธิวาส

ป่าชุมชน 100 ไร่ จากแรงบันดาลใจสู่ศูนย์เรียนรู้ระดับจังหวัด

เรื่องราวของ นายแหวฮามะ บากา มีแรงบันดาลใจ หลังเข้าร่วมงานกิจกรรมวัน ทสม. แห่งชาติ เมื่อปี 2560 และมีการสัมมนา ของ ทสม. ดีเด่นซึ่งกระตุ้นให้แหวฮามะ มีความมุ่งมั่นในการเปลี่ยนพื้นที่ในท้องถิ่นให้เป็น พื้นที่สีเขียว แหวฮามะจึงบุกเบิกและพัฒนาป่าชุมชนขนาด 100 ไร่ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญของจังหวัดนราธิวาส

ตลอดระยะเวลา 5 ปี (ตั้งแต่ปี 2562-2567) โครงการ ที่ดำเนินการเกิดผลลัพธ์ได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนเข้ามา ศึกษาเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่าปีละ 2,000 คน ในพื้นที่ที่มีการปลูกต้นตะเคียนทองกว่า 200 ต้น ซึ่งมีมูลค่า ทางเศรษฐกิจถึง 150,000 บาท

นอกจากนี้ การทำงานของแหวฮามะยังโดดเด่น ในด้าน การประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในการสนับสนุน องค์ความรู้ด้านงานวิจัย รวมถึงการได้รับการสนับสนุน งบประมาณติดตั้งพลังงานแสงอาทิตย์จากสำนักงาน พลังงานจังหวัดนราธิวาส จำนวน 800,000 บาท ในปี 2565

ความสำเร็จไม่ได้หยุดอยู่แค่การจัดการทรัพยากร ในพื้นที่ป่า แต่ยังขยายผลไปสู่การอนุรักษ์ความหลากหลาย ทางชีวภาพ โดยมีการจัดทำ “วังปลา” หรือแหล่งเพาะพันธุ์ ปลาโดยได้รับการสนับสนุนพันธุ์ปลาน้ำจืดจากกรมประมง ปีละ 100,000 – 200,000 ตัว เพื่อปล่อยลงในแหล่งน้ำ ของชุมชน เป็นการเสริมความมั่นคงทางอาหารและเป็น งานวิจัยท้องถิ่นที่สำคัญ

ปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้ได้รับการยกระดับให้เป็น “ศูนย์เรียนรู้ เกษตรและสิ่งแวดล้อมสวนแหวฮามะ” และในอนาคต แหวฮามะยังคงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาพื้นที่นี้อย่างต่อเนื่อง ให้เป็นต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อม และตั้งใจที่จะ พัฒนาไปสู่การเป็น “สถาบันเกษตรและสิ่งแวดล้อม” เพื่อเป็นแนวทางและแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสืบไป

นายคำฟอง คะแก้ว

กสม. ดีเด่น จังหวัดบึงกาฬ

จากป่าที่ไหม้ สู่ป่าที่รัก

เมื่อป่าภูวาว-ภูลังกา จังหวัดบึงกาฬ เคยเผชิญกับไฟป่า และการรุกที่ดินจากนายทุน จนชุมชนแทบสูญเสียวัตถุทรัพยากร แต่ชายคนหนึ่งยืนหยัดฟื้นฟูทุกอย่างให้กลับมาเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ เขาคือ คำฟอง คะแก้ว รองประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอบุงคล้า ผู้รักป่า และดูแลมานานกว่า 26 ปี และเมื่อปี 2543 ขณะที่คำฟองเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไฟป่าที่เกิดจากการเผาของชาวบ้านและการกว้านซื้อที่ดินของนายทุนทำให้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม คำฟองตระหนักว่าการฟื้นฟูป่าเป็นเรื่องเร่งด่วน โดยใช้หลัก 4 ป. ของ ทสม. มาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา โดยมีพื้นที่ทำงานอยู่ที่ป่าชุมชนบ้านนาจาม 50 ไร่ และป่าอนุรักษ์ภูวาวกว่า 200,000 ไร่

คำฟองเริ่มจากการประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่น และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวาว สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังไฟป่า พร้อมสื่อสารสร้างสำนึกให้ชาวบ้านเข้าใจประโยชน์

ของการอนุรักษ์และผลเสียของการเผาป่า มีการจัดตั้งศูนย์ป้องกันอัคคีภัยประจำหมู่บ้าน รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลผ่าน Facebook, Line และเวทีประชุม พร้อมคำขวัญที่ว่า “อากาศดี มีอาหารพร้อม ป่วยคงอยู่ คู่ชุมชน”

คำฟองปลูกต้นไม้ สร้างฝายชะลอน้ำ ทำแนวกันไฟ ปลูกหวายและกล้วย เพื่อเป็นอาหารช้างป่า และพัฒนาพื้นที่เป็น ศูนย์เรียนรู้ “บุงคล้าโมเดล” มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง โดยการสำรวจสัตว์ป่าและพืชพันธุ์อาหารการแจ้งเตือนชาวบ้าน และประเมินผลกระทบจากโครงการต่างๆ ป่าฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าเพิ่มขึ้น ชาวบ้านมีอาหารและรายได้จากการเก็บหาของป่า พฤติกรรมของคนในชุมชนเปลี่ยนไป หันมารักและหวงแหนทรัพยากรจากป่าที่เคยไหม้ วันนี้กลับกลายเป็นป่าที่รักและอุดมสมบูรณ์ เป็นทั้งแหล่งอาหาร ที่พึ่งพิง และตกทอดเป็นมรดกให้คนรุ่นต่อไป

นายจุน รวดเร็ว

ทสม. ตีเด่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทสม. ผู้ปลูกป่า

นายจุน รวดเร็ว ประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอกุยบุรี มองเห็นว่า 47 หมู่บ้านส่วนใหญ่มีที่ดินสาธารณะที่ปล่อยรกร้างทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เลยมหาพลิกฟื้นคืนพื้นที่แห้งแล้งให้เป็นสวนป่าและแหล่งอาหารของชุมชน โดยนำแนวคิด “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาใช้

นายจุนริเริ่มใช้พื้นที่สาธารณะ 25 ไร่ ปลูกป่าไผ่และป่าครอบครัว พร้อมสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีหลัก 4 ป. ของ ทสม. เป็นเครื่องมือติดกาย โดยเริ่ม *ป.ประสาน* ด้วยการเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ชุมชน โรงเรียน วัด และภาคเอกชน เพื่อร่วมกิจกรรมปลูกป่าและสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ระดับหมู่บ้านถึงอำเภอ ส่วน *ป. ประชาสัมพันธ์* จะใช้วิธีดั้งเดิมอย่างประกาศเสียงตามสาย การพบปะประชาชนผสานกับยุคใหม่อย่าง Line, Facebook, เพจ “ศูนย์เรียนรู้ป่าครอบครัวบ้านเขาราง แพนเพจ” เพื่อบอกเล่าเรื่องราว

เศรษฐกิจพอเพียง ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และการจัดการขยะ และลงมือทำด้วย *ป.ปฏิบัติ* จะรวมทีมไปปลูกป่า โดยได้ฟื้นฟูพื้นที่ 25 ไร่ ให้เป็นสวนป่าและแหล่งอาหารของชุมชน พร้อมเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติและโครงการพระราชดำริตั้งแต่ปี 2556-2566 และสุดท้ายคือ *ป.ประเมินผล* การนำทีมเครือข่าย ทสม. ในพื้นที่ช่วยกันเฝ้าระวังและแจ้งเตือนติดตามการบุกรุกป่า

ส่วนปัญหาภัยแล้ง ดินเค็ม นายจุนจะแก้ไขด้วยการสร้างสระน้ำ คลองไส้ไก่ ปลูกพืชปรับดิน และล้อมลาดหนาม สิ่งที่นายจุนภูมิใจ คือ การเห็นต้นไม้เติบโต และมีสัตว์ป่ากลับเข้ามาอาศัยตามธรรมชาติ โดยส่งต่อความรู้ให้กับโรงเรียนและการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อสร้างผู้นำรุ่นใหม่ในการอนุรักษ์ เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงการดูแลธรรมชาติ

นางสาวรุ่งอรุณ กรกิ่ง

ทสม. ตีเต๋น จังหวัดปราจีนบุรี

ถ้ารักป่า ป่าก็จะรักษาเรา

ในจังหวัดที่ธรรมชาติและอุตสาหกรรมต้องอยู่ร่วมกันอย่างจังหวัดปราจีนบุรี ยังมีผู้หญิงหนึ่งคนที่ลุกขึ้นมาปกป้องผืนป่าอย่างจริงจัง เธอคือ นางสาวรุ่งอรุณ กรกิ่ง ทสม. อำเภอนาดี ผู้ใช้หลัก “4 ป.” ขับเคลื่อนการอนุรักษ์ทั้งป่า คน และชุมชนให้เติบโตไปพร้อมกัน

รุ่งอรุณมีพื้นที่ทำงานในป่าชุมชน 3 แห่ง รวม 154 ไร่ และชักชวนเครือข่าย ทสม. กับชาวบ้านในพื้นที่ร่วมกันปลูกป่าเพิ่มกว่า 100 ไร่ภายใน 2 ปี พร้อมทั้งจัดทำแปลงคำนวณคาร์บอนตามโครงการสนับสนุนกิจกรรมลดก๊าซเรือนกระจกของโครงการ LESS เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของต้นไม้ต่อการลดโลกร้อน รุ่งอรุณยังส่งเสริมให้เพาะพันธุ์กล้าไม้ท้องถิ่น เช่น ยางนา พญาแคนนา และขี้เหล็ก เพื่อให้ชุมชนมีพันธุ์ไม้ใช้ต่ออย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ พี่รุ่งอรุณยังสนับสนุนพันธุ์ต้นไม้ เมล็ดผัก และไก่พันธุ์ไข่ให้กับ 50 ครัวเรือน ทำให้คนในพื้นที่มีอาหารปลอดภัยสำหรับประกอบอาหาร และมีรายได้เพิ่มเฉลี่ยเดือนละ 1,000 บาท พร้อมลดค่าใช้จ่ายเคมีได้ปีละ 2,500 บาทนอกจากนี้เธอยังผลักดันนโยบาย “หยุดเผาป่า” จัดทำแนวกันไฟกว่า 300 ไร่ และรณรงค์ให้เกษตรกรเก็บฟางแทนการเผาต่อซังในพื้นที่การเกษตร

อีกหนึ่งบทบาทสำคัญคือการเป็น “ตัวเชื่อม” รุ่งอรุณประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลผู้นำชุมชน โรงเรียน หน่วยป่าไม้ และอุทยานทับลาน ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการขับเคลื่อนการดูแลป่า และในช่วงหน้าแล้งยังมีการขอความอนุเคราะห์รถน้ำมารดต้นไม้ เพื่อให้กล้าไม้รอดชีวิต รุ่งอรุณยังสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ผ่านกิจกรรมเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านบุพราหมณ์ อรุณอนุสรณ์ และวัดสารวราราม เข้ามาเรียนรู้เรื่องวิถีชุมชน การดูแลป่า และผลกระทบของสภาพภูมิอากาศเพื่อเป็น “ทสม. รุ่นต่อไป”

แม้จะติดปัญหาด้านเวลาของคนวัยทำงาน จนผู้ร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ แต่พี่รุ่งอรุณยังเดินหน้าต่อวางแผนปลูกป่าเพิ่มอีก 100 ไร่ ทำแนวกันไฟเพิ่มอีก 300 ไร่ และขยายองค์ความรู้ด้านการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศให้กว้างขึ้น วันนี้ปราจีนบุรีจึงไม่ได้มีเพียงอุตสาหกรรม แต่ยังมีป่าชุมชนที่เติบโต... ด้วยหัวใจของผู้หญิงคนหนึ่ง

นายวิชอบ เกิดแก้ว

ทสม. ตีเต๋น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่อ “ป่า” งอกงามในผืนนาอยุธยา ตามรอยพ่อหลวง

เมื่อปี 2563 นายวิชอบ เกิดแก้ว ได้ตัดสินใจลาออกจากงาน และมุ่งมั่นทำเกษตรเต็มตัวบนที่ดิน 10 ไร่ โดยยึดหลักปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นเข็มทิศนำทาง จนได้ก้าวเข้าสู่วงการ ทสม. ตำบลบ้านหลวงเมื่อปี 2565 และใช้สูตรลับในการอนุรักษ์พื้นที่ป่า และการเพิ่มพื้นที่สีเขียว คือ “ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” เพื่อเปลี่ยนบ้านให้เป็นป่า

พื้นที่ของนายวิชอบเป็นที่กล่าวขาน ด้วยการปลูกป่าตามหลัก “ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” เพื่อบำรุงรักษาระบบนิเวศ ลดโลกร้อน และสร้างความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันบนพื้นที่เพียง 10 ไร่แห่งนี้ มีต้นไม้หลากหลายชนิดรวมกันถึง 367 ต้น ทั้งไม้ยืนต้น ไม้ผล และไผ่ เช่น กระถิน ยางนา มะม่วง มะฮอกกานี และไผ่กิมชุง ซึ่งต้นไม้เหล่านี้ไม่ได้ให้แค่ร่มเงา แต่ยังทำหน้าที่เป็นเหมือน “ปอด” ที่สามารถดูดซับมลพิษในอากาศและสร้างออกซิเจนได้

นอกจากนี้มีการเข้าร่วมโครงการสนับสนุนกิจกรรมลดก๊าซเรือนกระจก โครงการ LESS ขององค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) สามารถคำนวณการกักเก็บคาร์บอนได้ถึง 36.693 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (kgCO₂eq)

การดำเนินงานของนายวิชอบ ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการดำรงชีพแบบพอเพียง ผลผลิตที่ได้จากสวน เช่น กล้วยและมะพร้าว ยังสร้างรายได้หมุนเวียนประมาณ 1,000 ถึง 2,000 บาทต่อเดือน ที่สำคัญที่สุดคือการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยนำเศษอาหารและใบไม้มาหมักทำปุ๋ยพางข้าวจากการเกษตรจะนำไปเป็นอาหารปลา และพันธุ์ไม้ผลไม้ก็แบ่งปันให้กับชุมชน

ต่อมาพื้นที่ของนายวิชอบ จึงถูกผลักดันให้เป็น “ศูนย์เรียนรู้ระดับพื้นที่” และศูนย์ประสานงานเครือข่ายทสม. ระดับอำเภอ เป็นต้นแบบให้เยาวชนและประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ความสำเร็จนี้เกิดขึ้นได้จากการประสานพลังร่วมกับทุกภาคส่วน โดยทำงานกับ องค์การบริหารส่วนตำบล พลังงานจังหวัด และสถานีเพาะชำกล้าไม้ รวมถึงขยายผลให้คนชุมชนเข้ามาเป็นเครือข่าย ทสม. เพิ่มขึ้น เพื่อช่วยกันดูแลรักษาป่า

นายชิราวุธ แป้นสุภา

ทสม. ตีเด่น จังหวัดเพชรบูรณ์

ฟันเฟืองสีเขียวแห่งเพชรบูรณ์

ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีชายคนหนึ่งที่เปลี่ยนความเชี่ยวชาญให้กลายเป็นชีวิตและความสุขของชุมชน นั่นคือ นายชิราวุธ แป้นสุภา แรงขับเคลื่อนสำคัญของป่าชุมชน ด้วยหลักการทำงานในฐานะ ทสม. ตามหลัก 4 ป. คือ *ประสาน ประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติ และประเมินผล*

ชิราวุธได้ประสานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานรัฐและเอกชน เพื่อจัดหาและแจกจ่ายกล้าไม้ให้นำไปปลูกในบ้านและป่าชุมชน ทั้งไม้เศรษฐกิจและไม้ผลกินได้ เช่น พะยุง ประดู่ สัก เพื่อสร้างแหล่งอาหารและรายได้ พร้อมผลักดันโครงการปลูกป่าภูเขาหัวเหียน ป่าบิตคัน และป่าชุมชนอื่น ๆ พร้อมกันนี้ เขายังประชาสัมพันธ์ทุกช่องทาง ตั้งแต่เสียงตามสาย เวทีประชุมหมู่บ้าน ไปจนถึงโซเชียลมีเดีย เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนเห็นคุณค่าของป่า

ในด้านการปฏิบัติชิราวุธเป็นผู้นำศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ และสร้างฝายชะลอน้ำ รวมถึงได้ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ที่บ้านหินโง่น ช่วยเติมชีวิตให้ผืนป่า และสร้างแหล่งอาหารตามฤดูกาล เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักหวาน นอกจากนี้ ชิราวุธยังติดตามเฝ้าระวังไฟป่า ดินถล่ม และน้ำท่วมผ่านเครือข่ายไลน์กว่า 20 กลุ่ม

ส่วนการขยายผลเขาพัฒนาศูนย์ ทสม. ระดับอำเภอ บนพื้นที่กว่า 20 ไร่ เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้คนรุ่นใหม่และหน่วยงานต่าง ๆ มาศึกษาและต่อยอด แม้เจออุปสรรคเรื่องงบประมาณและการบูรณาการเครือข่าย ชิราวุธยังทำงานร่วมกับชุมชน พูดคุย ระดมความคิด และลงมือทำจริง ทำให้การอนุรักษ์ป่าเป็นเรื่องที่ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมได้ ชิราวุธ เป็นฟันเฟืองสีเขียวขับเคลื่อนให้ทุกคนเห็นคุณค่าของป่าและเข้าใจว่า “ป่าที่เขียวคือชีวิตและความสุขของทุกคน”

นายบพพล คำลือ

กสม. ดีเด่น จังหวัดศรีสะเกษ

22 ไร่ที่กักคาร์บอน : ป่าชุมชนบ้านกู่ที่ช่วยให้โลกหายใจ

ย้อนไปเมื่อปี 2554 พื้นที่รกร้าง 22 ไร่ในตำบลกู่ เคยเต็มไปด้วยร่องรอยการบุกรุกป่าและกองขยะที่ถูกทิ้ง สะสมมานาน แต่ด้วยสายตานุรักษ์ของ นายบพพล คำลือฤทธิ กสม. ตำบลบ้านกู่ ได้ชักชวนชุมชนจัดประชาคม หมู่บ้าน และร่วมกับกรมป่าไม้ผลักดันให้พื้นที่เสื่อมโทรม แห่งนี้กลายเป็น “ป่าชุมชนบ้านกู่” อย่างสมบูรณ์

แนวคิด “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” กลายเป็น กุญแจสำคัญ ที่ทำให้เกิดการฟื้นฟู ทุกต้นไม้อุถูกปลูกด้วย เจตนาสร้างแหล่งอาหาร ลดรายจ่าย และเพิ่มพื้นที่สีเขียว ให้ชุมชน ป่าแห่งนี้จึงไม่ใช่เพียงแนวต้นไม้ แต่คือ “ครัวของ ชุมชน” ที่ใคร ๆ ก็เข้าไปเก็บยอด ใบ หม่อ ผล หรือหัวไม้ป่า ได้อย่างเสรี ความอุดมสมบูรณ์ของป่าช่วยพยุงครัวเรือน หลายหลัง ทั้งลดภาระค่าใช้จ่ายและสร้างรายได้เสริม จากผลผลิตตามฤดูกาล

ล่าสุดพื้นที่ป่าชุมชน 22 ไร่แห่งนี้ยังได้รับการประเมิน จากองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การ มหาชน) ภายใต้โครงการสนับสนุนกิจกรรมลดก๊าซเรือน กระจก โครงการ LESS สามารถกักเก็บก๊าซเรือนกระจก ได้มากถึง 659 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า ยืนยันได้ว่าป่าที่เกิดจากสองมือของนายบพพล และคนในชุมชนแห่งนี้กำลังช่วยโลกหายใจดีขึ้นไป พร้อมกับหล่อเลี้ยงผู้คน

ปัญหาไฟป่าที่เคยคุกคามในอดีตถูกแก้ไขด้วยแนวกันไฟ ที่นายบพพลและชาวบ้านร่วมกันสร้างอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันประสบการณ์ทั้งหมดถูกต่อยอดสู่กิจกรรม “ค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชน” และเผยแพร่ผ่าน สื่อออนไลน์ เพื่อส่งต่อแรงบันดาลใจและองค์ความรู้ สู่ผู้คนวงกว้าง

นายเกษม สีง่า

ทสม. ตีเต๋น จังหวัดกำแพงเพชร

ธนาคารน้ำใต้ดิน กับนักอนุรักษ์กลางน้ำ

เมื่อฤดูฝนชาวบ้านกลางน้ำอย่างชุมชนท่าเสากระโดง ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ต่างได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมไร่นาทุกปี พืชผลเสียหายจมน้ำ พอถึงหน้าแล้งดินแตกระแหง ปลูกอะไรก็แล้งตาย ต่อมาความหวังเกิดขึ้น เมื่อหน่วยงานรัฐเข้ามาสร้างฝายน้ำล้นท่าเสากระโดง และทำการผันน้ำสู่แก้มลิงเพื่อช่วยปรับระดับน้ำให้เหมาะสมในแต่ละฤดูกาล

ต่อมาหนุ่มออฟฟิศอย่างเกษม สีง่า แปลงโฉมมาเป็นแกนนำอาสา โดยเขาเริ่มรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำท่าเสากระโดงวางระบบแบ่งปันน้ำผ่านคลองซอยและคลองไส้ไก่ทุกแปลงไร่นามีการกำหนดกฎกติกาการใช้น้ำอย่างเป็นธรรม และเมื่อเกษมรับบทบาทเป็นทสม. อย่างเต็มตัวเขาได้ต่อยอดงานอาสาโดยเริ่มทำธนาคารน้ำใต้ดินแบบระบบเปิดคือบ่อใหญ่เก็บน้ำหลากในฤดูฝน สุกกลับ

มาใช้ในหน้าแล้ง ส่วนระบบปิดเป็นบ่อขนาด 1 X 1 เมตรใส่ท่อ PVC เป็นช่องระบายอากาศ คลุมด้วยผ้าไนลอนไนลอนและหินกรองเศษดิน เพื่อให้หน้าค่อยๆ ซึมลงสู่ชั้นน้ำบาดาล ทั้ง 2 ระบบนี้ช่วยให้ชุมชนรับมือกับภัยพิบัติทางน้ำที่ไหลมาจากทางเหนือได้

เกษมได้ส่งต่อความรู้เรื่องต้นแบบการพัฒนาการทำธนาคารน้ำใต้ดินและการอนุรักษ์น้ำไปยังพื้นที่ต้นน้ำกลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องการแบ่งปันการใช้น้ำ การทำฝายน้ำล้น การทำเกษตรเชิงอนุรักษ์ปลอดการเผาวัสดุในการเกษตร การทำเกษตรแบบใช้น้ำน้อย และการรับมือกับภัยพิบัติ โดยเขาเชื่อว่าผลงานเชิงประจักษ์ของชุมชนท่าเสากระโดงนับเป็นความร่วมมือของ ทสม. และชุมชน ที่รู้คุณค่าของทรัพยากรน้ำ และการใช้น้ำอย่างยั่งยืน

นางอานันต์ศรี แก้วเลิศตระกูล

ทสม. ดีเด่น จังหวัดเชียงใหม่

แม่แดดน้อยโมเดล น้ำสร้างชีวิต

ความแห้งแล้งบนดอยสูงบ้านแม่แดดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ปกคลุมชุมชนมานาน

ชาวบ้านต่อแถวอาบน้ำ 2-3 วันครั้ง การเพาะปลูกสิ้นหวัง จำนวนการปลิดชีพตนเองเพิ่มมากขึ้น ทำให้หนักสู้อย่างแม่หลวงเป็ล นางอานันต์ศรี แก้วเลิศตระกูล ประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอกัลยาณิวัฒนา ประกาศร่ำว่า “ความแห้งแล้งต้องจบที่รุ่นของเรา” และแม่แดดน้อยโมเดลก็เริ่มต้นขึ้น

แม่หลวงเป็ลไม่ยอมให้ความทุกข์ถูกส่งต่อไปยังลูกหลาน และเอ่ยว่า “ที่ไหนเขาเจริญเราจะไปเรียนรู้จากเขา” หลังจากเธอกลับมาจากดูงานที่มุงมันประสานงานและเขียนขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และความช่วยเหลือกับจากหลายหน่วยงาน และก็พร้อมทั้ง

ขอแรงคนในชุมชนให้มาช่วยกันกักเก็บน้ำฝน รวบรวมน้ำไหลทิ้งจากถนนลงสู่ท่อ เก็บน้ำจากฟ้าเข้าสู่แท็งก์ของหมู่บ้านที่ได้รับบริจาคมา และส่งเสริมให้แต่ละบ้านก็แยกเก็บน้ำไว้ใช้ในครัวเรือน “วันนี้แค่หมูนกก็อกก็มีน้ำไหลมาใช้ได้เลย” แม่หลวงเป็ลเอ่ยด้วยรอยยิ้ม

แม่หลวงเป็ลรู้ดีว่าแก้ปัญหาได้อย่างเดียวไม่พอจึงชวนชาวบ้านและเด็ก ๆ รวมกลุ่มทำแนวกันไฟ เผ่าระวังไฟป่า บวชป่า ฟื้นฟูผืนน้ำ และการทอผ้า จนเกิดเป็นกลุ่มทอผ้าซูใจ มีผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์ เด ปอ ภู สร้างรายได้ และเสริมใจให้พู่ใจกับชุมชน

“ทำอะไรก็ให้มาซึ่งความสุข เราต้องดูว่าบ้านเรามีปัญหาอะไร เรามาช่วยกันแก้ปัญหา ตามรอยแบบที่แม่หลวงทำ ถ้าไม่มีเรา คนรุ่นหลังก็สานต่อได้” ความชุ่มชื้นและความหวังใหม่เริ่มงอกงามสู่เยาวชนที่พร้อมจะเดินตามรอยหญิงแกร่งแห่งดอยสูง

นายอับดุลเลาะห์ ขำทองทับ

กสม. ดีเด่น จังหวัดนครนายก

ทางน้ำเก่า ความร่วมมือใหม่ และชีวิตชุมชน

ในอดีต คลอง 3 ตำบลดอนยอ จังหวัดนครนายก เคยเป็นวิถีชีวิตหลักของชุมชน ที่ใช้ในการสัญจรไปมา หาผักหาปลาถิ่นตามวิถีดั้งเดิม น้ำใสและคลองที่คดเคี้ยว เชื่อมระหว่างบ้านเรือน แต่เมื่อถนนหนทางเข้ามาแทนที่ การสัญจรทางน้ำ บางช่วงคลองก็ตื้นเขิน บางเว้งเต็มไป ด้วยผักตบชวาและขยะที่ลอยมาติดเป็นแพ

สภาพคลองที่ไม่เห็นพื้นน้ำทำให้ นายอับดุลเลาะห์ ขำทองทับ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลดอนยอ จังหวัดนครนายก และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลดอนยอ เริ่มมาทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน เพื่อฟื้นฟูลำคลองดอนยอตลอดสายกว่า 15 กิโลเมตร ให้กลับมาใสสะอาดจนสามารถจัดกิจกรรมประเพณี แข่งเรือพายได้ และเกิดตลาดริมน้ำที่สร้างรายได้ และกระชับความสัมพันธ์ในชุมชน

ความร่วมมือในการอนุรักษ์ไม่ได้หยุดอยู่แค่การทำ ความสะอาดคลอง บ้านเรือนแนวริมคลองได้ร่วมกัน จัดกิจกรรมปลูกพืชสวนครัวปลอดสาร เพื่อลดค่าใช้จ่าย ในครัวเรือน และเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนแลกเปลี่ยน ผลผลิตกัน และในวันสำคัญของทุกปีนายอับดุลเลาะห์ ยังเป็นแกนนำพาจิตอาสาชุมชนและเยาวชนเก็บ ผักตบชวาเพื่อนำมาทำปุ๋ยหมัก รมรงค์ให้ชาวบ้าน ทำถังขยะเปียก น้ำหมักชีวภาพ และใช้ EM Ball ปรับสภาพ

บ่อสาธารณะของตำบลดอนยอ รวมถึงร่วมปลูกหญ้าแฝก บริเวณขอบอ่างเก็บน้ำชุมชน เพื่อป้องกันดินสไลด์ และรักษาความชุ่มชื้น

จากคลองที่เคยถูกทะเลเลย วันนี้คลอง 3 ตำบลดอนยอ กลับมามีชีวิตอีกครั้ง น้ำใสคลองสะอาด เรือพายแล่นล่อง กลางน้ำ ตลาดริมน้ำคึกคัก และพืชสวนครัวเบ่งบาน นี่คือการรวมมือและความตั้งใจของคนในชุมชน ที่ทำให้คลองเก่ากลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชน อีกครั้ง

นายเศรษฐโชค อยู่กรอบ

กสม. ดีเด่น จังหวัดกำแพงเพชร

“บึงทับแสด” สมบัติล้ำค่าของคนกำแพงเพชร

บึงน้ำจืดขนาดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงผู้คนและระบบนิเวศมายาวนาน กำลังเผชิญปัญหาความเสื่อมโทรม ทั้งสัตว์น้ำที่ลดลง ป่าไม้ถูกบุกรุก และคุณภาพน้ำที่ถดถอย จึงเป็นจุดที่ “นายเศรษฐโชค อยู่กรอบ” ประธานเครือข่าย กสม. อำเภอลานกระบือ ลูกขึ้นมาดิ่งพลังชุมชนให้ร่วมกันอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้ทรัพยากรยังคงอยู่และเป็นประโยชน์กับทุกคน

เริ่มจาก ธนาคารพันธุกรรมท้องถิ่น ที่รวบรวมและขยายพันธุ์พืชพื้นบ้านหายาก พร้อมแปลงเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่อด้วยการ ฟื้นฟูบึงทับแสด ผ่านการปล่อยพันธุ์ปลาน้ำจืดท้องถิ่นฟื้นฟูพืชน้ำและปรับปรุงคุณภาพน้ำจนบึงกลับมาเป็น “Food Bank” ของชุมชนอีกครั้ง

สิ่งสำคัญคือ การมีส่วนร่วมแบบ 360 องศา เปิดพื้นที่ให้คนทุกวัยมีบทบาท ทั้งการวางแผน การลงมือทำ

และประเมินผล รวมถึงการตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ บึงทับแสดและเครือข่ายเยาวชนพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างแกนนำรุ่นใหม่ ที่สานต่องานอนุรักษ์

เศรษฐโชคได้นำระบบติดตามความหลากหลายทางชีวภาพแบบดิจิทัล ที่เปิดให้ประชาชนและนักเรียนร่วมสำรวจข้อมูลชนิดพันธุ์ และ ศูนย์เรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ที่ใช้บึงทับแสดเป็นห้องเรียนกลางแจ้งสำหรับเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ

ความทุ่มเทเหล่านี้ทำให้บึงทับแสดกลายเป็น พื้นที่ต้นแบบศูนย์การเรียนรู้อันเนื่องมาจากพระราชดำริของจังหวัดกำแพงเพชร และเป็นแหล่งศึกษาดูงานจากหลายพื้นที่ เป้าหมายระยะยาวคือการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นายธนากร แสงเพชร

กสม. ดีเด่น จังหวัดเพชรบูรณ์

บ้านบนภูเขา อินสไปร์ของหมู่บ้าน

เมื่อนายธนากร แสงเพชร ทสม. ตำบลสระแก้ว ได้ก้าวเข้าวงการ ทสม. มาเมื่อ 7 ปีที่แล้ว เพราะแรงบันดาลใจของธนากรเริ่มต้นจากการไปสร้างบ้านบนภูเขา ได้สัมผัสความงามของป่า อากาศบริสุทธิ์ แหล่งน้ำ และแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ธนากรได้รู้สึกถึงความมหัศจรรย์ในธรรมชาติและอยากรักษาความงดงามนี้ไว้ให้กับคนรุ่นหลังได้ชื่นชม

ธนากรตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า มลพิษ และภาวะโลกร้อน ที่กำลังส่งผลกระทบต่อชีวิตของเราทุกคน และเชื่อมั่นว่า ทุกคนที่อยู่บนโลกใบนี้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ได้ แม้จะแค่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวัน งานหลักของพีธนากรคือการสร้างให้ทุกคนได้เรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ และรับมือกับโลกร้อนด้วยการใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และพีธนากรเรียนรู้เมล็ดพันธุ์และพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ผ่านโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (อพ.สธ.) เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและคงความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน และจัดให้มีกิจกรรมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาใช้ดำเนินงานในโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน และจัดทำพื้นที่โรงเรียนเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเน้นการ “ปฏิบัติจริง” ในประเด็นดังกล่าว รวมถึง

เรื่องการจัดการขยะ การอนุรักษ์ป่าชุมชนและการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมเสริมอย่างลูกเสือรักษาสีโลกได้ไปบูรณาการร่วมกับการเรียนการสอนลูกเสือ และจัดค่ายลูกเสืออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่ปี 2562 ที่โรงเรียนชัยบอนวิทยาคม ความสำเร็จของพีธนากรเกิดจากการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง เช่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบูรณ์, สถานีเพาะชำกล้าไม้จังหวัดเพชรบูรณ์โรงเรียนชัยบอนวิทยาคม และชุมชนสระแก้ว

แผนในอนาคตยังดำเนินตามแนวคิดของการสร้างฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพท้องถิ่น รวมถึงข้อมูลชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติได้คงอยู่อย่างสมดุล

นางเรวดี นาคโต

ทสม. ตีเด่น จังหวัดปทุมธานี

จากพริกไทยสู่เส้นทางรักโลก

เริ่มจากต้น “พริกไทย” พืชประจำตำบลสวนพริกไทย ที่ทำให้ นางเรวดี นาคโต ทสม. ตำบลสวนพริกไทย จังหวัดปทุมธานี ต้องการอนุรักษ์ไว้ จนเริ่มปลูกผักปลอดสารพิษ และสมุนไพรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นไพล ขมิ้น ตะไคร้หอม มะกรูด อัญชัน แล้วต่อยอดไต่เต้าด้วยการแปรรูป เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า

ที่เรวดีนำสมุนไพรในชุมชนมาแปรรูปเป็นสินค้าโฮมเมด เช่น น้ำมันเหลืองไพล-ขมิ้น สบู่มะขาม-ขมิ้น แชมพูอัญชัน และสเปรย์กันยุงตะไคร้หอม พร้อมปลูกผักปลอดสารพิษขายให้คนในและนอกพื้นที่ เพื่อสุขภาพดี ถ้วนหน้า ยังไม่พอเท่านั้นที่เรวดียังได้ผลิต Eco Product อย่างตะกร้าจากผักตบชวา กระเป๋าจากกล่องนมอีกด้วย

ที่เรวดีได้ประสานกับหลายหน่วยงาน ตั้งแต่ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดปทุมธานี ไปจนถึง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อยกระดับความรู้อาชีพ และความปลอดภัยด้านสุขภาพของชาวสวนพริกไทยอย่างยั่งยืน และยังเป็นวิทยากรและแม่งานประจำกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การสอนปลูกผักปรุงสมุนไพร สานกระเป๋าไปจนถึงการคัดแยกขยะ และยังพาเยาวชนเข้ามาสืบสานแนวคิดรักโลกอีกด้วย ในวันนี้ที่เรวดีสัมผัสได้ว่า ทุกคนในชุมชนได้ช่วยกันปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ใช้สมุนไพรให้เกิดประโยชน์ ลดขยะ และมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว

นายมิล พุทธิจุน

ทสม. ตีเต๋น จังหวัดราชบุรี

18 ปี บนเส้นทาง ทสม.

ตลอด 18 ปี ในบทบาท “ทสม.” ของ นายมิล พุทธิจุน รองประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอวัดเพลง เขา คือ คนที่มีจิตอาสาแรงกล้า ทั้งด้านเกษตรปลอดภัย การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า

ทุกวันของมิลจะเป็นเหมือนศูนย์กลางที่คอยประสานงาน ร่วมกับวัด องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน กรมประมง เกษตรอำเภอ และพัฒนาชุมชน เพื่อผลักดันกิจกรรม ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้า โดยเฉพาะการเป็น วิทยากรถ่ายทอดความรู้เรื่องน้ำหมักชีวภาพ โดยสอนตั้งแต่จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง ฮอโรโมนไข่ ไปจนถึงน้ำหมักปลาถ่ายทอดให้หมู่บ้านข้างเคียงและชุมชน ต่างๆ นำไปใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตและฟื้นฟูคุณภาพดิน

พื้นที่ทำงานของมิลไม่ต้องก้าวไปไหนไกล เพราะเขา จัดบ้านตนเองให้เป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ปลุกผักและผลไม้ โดยในทุกปีมิลจะนำปลา ผัก และ มะพร้าว น้ำหอม ส่งตรวจหาสารตกค้างเพื่อสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยทางอาหารให้ชาวบ้าน และที่ศูนย์เรียนรู้ยังสอนการคัดแยกขยะ งดเผาตอซัง ลดถุงพลาสติกกล่อง และปลูกจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านการประชาสัมพันธ์ปากต่อปาก

นายมิลน้อมนำ ศาสตร์พระราชาและหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในชีวิตประจำวัน จนสามารถลดรายจ่าย สร้างความมั่นคงทางอาหาร และเป็นตัวอย่างที่จับต้องได้ ให้กับชุมชนวัดเพลง

นางสาวอำพรรณ โพธิ์สิทธิ

ทสม. ต่าบลนาดี จังหวัดสมุทรสาคร

“ของมันต้องมี” ด้วยภูมิปัญญาของชาวนาดี

เมื่อขยะเหลือทิ้งก่อให้เกิดอาชีพที่ดีต่อสุขภาพนั้น ทำอย่างไร คงต้องมาฟังจาก นางสาวอำพรรณ โพธิ์สิทธิ ทสม. ต่าบลนาดี เธอเป็นหนึ่งในกำลังสำคัญของ เครือข่าย ทสม. ต่าบลนาดี ที่ต้องการยกระดับ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน ด้วยแนวคิดที่ว่า “ของเหลือ...เราไม่ทิ้ง แต่เราทำให้มันเท่มากขึ้น!”

อำพรรณเริ่มต้นจาก “ขยะอินทรีย์” ที่ถูกทิ้ง เปล่าประโยชน์ เธอเลยชวนกลุ่มชาวบ้านมารวมตัวกัน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำผลิตภัณฑ์รักษ์โลกที่ใช้ได้จริง ในทุกบ้าน ไม่ว่าจะเป็น น้ำยาล้างจานชีวภาพ แชมพู สบู่จากผลไม้และพืชพื้นบ้าน ไปจนถึง น้ำยาซักผ้าจากยางมะละกอ และสเปรย์กันยุงกลิ่น มะกรูด ด้วยสูตรออแกนิก No Chemical, No Drama ใช้ดี ปลอดภัย และรักษ์โลกไปในตัว

อำพรรณยังเป็นวิทยากรหลัก โดยได้เข้าไปให้ความรู้ แก่นักเรียนในโรงเรียน ให้รู้จักคัดแยกขยะ ทำผลิตภัณฑ์ สบู่ไฟด้วยตัวเอง และปรับพฤติกรรมให้รักษ์โลกแบบ ง่าย ๆ แต่ได้ผลจริง โดยทำงานร่วมกับเครือข่าย ทสม. ต่าบลนาดี ชุมชนนาดี และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อน กิจกรรมลดขยะและลดน้ำเสียอย่างต่อเนื่อง

ผลงานของเธอและกลุ่ม ทสม. นาดีได้รับการผลักดัน จากทั้งเทศบาล โครงการ “สมุทรสาครสีเขียว” และ องค์การระดับสากล จนสามารถตั้งเป็น “ศูนย์เรียนรู้ ด้านสิ่งแวดล้อม” ที่ใครก็มาเรียนรู้ได้ และนี่คือความสำเร็จ ที่ยืนบนพื้นฐานของความตั้งใจจริงและพลังของชุมชน ในอนาคตอำพรรณวางแผนในการปลูกพืชสมุนไพรเพิ่ม และจะทำตลาดรักษ์โลกเพื่อส่งออก นี่ทำให้เห็นแล้วว่า อำพรรณ โพธิ์สิทธิ สวมบทบาท ทสม. ผู้มีความสามารถ และสร้างสรรค์ สร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในทุกมิติ

นายเพชรพรรณ จันทเกตู

กสม. ดีเด่น จังหวัดสกลนคร

ปาครอบครัวต้นผึ้ง : การอนุรักษ์และนวัตกรรมจากใบไม้

ตำบลต้นผึ้ง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาการลดลงของป่าอย่างต่อเนื่อง เพราะการบุกเบิกพื้นที่ป่าของเกษตรกรและการปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้พื้นที่ป่าและความหลากหลายของพืชสมุนไพรลดลงอย่างมาก

นายเพชรพรรณ จันทเกตู กสม. ตำบลต้นผึ้ง และประธานวิสาหกิจชุมชนป่าครอบครัวต้นผึ้ง ได้เข้ามาเป็นแกนนำในการรักษาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าของบรรพบุรุษ ปัจจุบันพื้นที่ป่าแห่งนี้ได้รับการฟื้นฟูและอนุรักษ์รวม 1,360 ไร่ จากพื้นที่ป่าทั้งหมด 4,700 ไร่ของจังหวัด โดยป่าเหล่านี้ได้กลายเป็นแหล่งอาหารสำคัญ เช่น ผักหวาน เห็ด หน่อไม้ และพืชสมุนไพร ที่หล่อเลี้ยงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต้นผึ้งเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนต้นผึ้งมีความเข้มแข็งและร่วมมือกันดูแลธรรมชาติ เก็บผลผลิตจากป่าโดยมีเอกสารสิทธิ์ถูกต้อง ส่วนการจัดการปัญหาเรื่องไฟป่า เพชรพรรณได้เก็บใบไม้แห้งมาแปรรูป โดยเขาได้ริเริ่มโครงการ “เปลี่ยนใบไม้เป็นรายได้” พัฒนานวัตกรรมเครื่องขึ้นรูปภาชนะจากใบไม้ เช่น ใบไผ่ ใบพลวง และกาบกล้วย โดยนำมาประกอบและขึ้นรูปเป็นจานถ้วย จำหน่ายใบละ 3-4 บาท ซึ่งภาชนะเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นภาชนะที่ปลอดภัยจากสารก่อมะเร็งแล้ว ยังสอดคล้องกับเทรนด์รักษ์โลก

และช่วยสร้างเพิ่มมูลค่าเพิ่ม สร้างรายได้ให้กับชุมชนตำบลต้นผึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “นอนนาแก้จน” ทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นต้นแบบของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การดำเนินการนี้ประสบความสำเร็จด้วยการที่นายเพชรพรรณได้ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายหลายหน่วยงานในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ สกลนคร ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนโครงการ รวมถึง องค์การบริหารส่วนตำบลต้นผึ้ง และหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรต่างๆ

นางสาวจันทน์นิภา หวานสนิท

ทสม. ดีเด่น จังหวัดกระบี่

ตัวจริงสายกรีนแห่งกระบี่ จัดการขยะแบบไม่เวอร์วัง

ในชุมชนเล็ก ๆ ของจังหวัดกระบี่ ชื่อของพี่จันทน์นิภา หวานสนิท รองประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลลำทับ กลายเป็นเหมือนไอคอนสายรักษ์โลก ที่ทำให้เรื่อง “ขยะ” ดูเป็นเรื่องใกล้ตัว เธอคือ ทสม. ที่ตั้งใจทำงานอย่างต่อเนื่อง จนสามารถชวนคนทั้งชุมชนมาปรับพฤติกรรมร่วมกัน

พี่จันทน์นิภาเริ่มจากการผลักดัน 3Rs ให้เป็นเรื่องง่าย ใช้ได้ทุกวัน ทั้งการลดขยะตั้งแต่ต้นทาง พกแก้ว พกถุงผ้า เลี่ยงพลาสติกใช้ครั้งเดียว ไปจนถึงการต่อยอดของเหลือใช้ทางการเกษตรให้กลายเป็นปุ๋ยหมัก ลดต้นทุนและดีต่อสิ่งแวดล้อม

อีกไอเดียที่คนในพื้นที่ชอบมากคือการ “อัพไซเคิล” ขยะให้กลายเป็นของใช้ใหม่ เช่น กระจ่าง กระจุกอมสิน หรือของทำมือเก๋ ๆ ที่ขายสร้างรายได้เสริม แถมได้ประโยชน์จริง

ไฮไลต์ที่ทำให้หลายคนอึ้งคือการนำ “หนอนแมลงวันลาย” มาช่วยจัดการขยะเปียก ทำให้ชุมชนลดปริมาณขยะอินทรีย์ได้อย่างลงตัว และยังได้อาหารสัตว์จากกระบวนการนี้ด้วย เป็นแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบสุดคุ้ม

ส่วนเรื่องการพูดคุยประสานงานพี่เขาเชื่อมโยงกับ องค์การบริหารส่วนตำบลหน่วยงานรัฐ โรงเรียน และเครือข่ายต่าง ๆ โดยถ่ายทอดความรู้ผ่านกิจกรรมอบรมและสื่อออนไลน์ ทำให้คนในหมู่บ้านรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่คุณค่าที่ทุกคนมีส่วนร่วมได้

วันนี้ขยะไม่ใช่ปัญหาของชุมชนกระบี่อีกต่อไป แต่เป็นการโอกาสสร้างรายได้ ความรู้ และชาวตำบลลำทับ มีคุณภาพชีวิตที่ดี

นายสมศักดิ์ ทุมพร

กสม. ดีเด่น จังหวัดกำแพงเพชร

ชุมชนต้นแบบกับปฎิหาริย์สีเขียวแห่งกำแพงเพชร

เคยสงสัยไหมว่า ขยะกองโตข้างถนนจะกลายเป็น “ทองคำ” ได้อย่างไร แต่เรื่องจริงที่บ้านป่าเหียง จังหวัดกำแพงเพชร ภายใต้การนำของ นายสมศักดิ์ ทุมพร ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลวังบัว ผู้ไม่ยอมจำนนต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไร้ผู้รับผิดชอบ

ด้วยความตั้งใจที่จะลดปริมาณขยะและถุงพลาสติกที่เกลื่อนกลาดในชุมชน นายสมศักดิ์และเครือข่าย ทสม. ตำบลวังบัว ได้ร่วมกันคัดแยกขยะที่ต้นทาง แต่ความพิเศษที่ไม่เหมือนใครคือเขาไม่ได้แยกขยะแค่ 4 ประเภท แต่ต่อ ยอดให้ขยะเปียกกลายเป็นน้ำหมักชีวภาพ ทั้งน้ำหมักหน่อกล้วย น้ำหมักจาวปลวก น้ำหมักหัวปลา ส่วนเศษอาหารส่งต่อไปเลี้ยงไส้เดือน เพื่อผลิตปุ๋ย

มูลไส้เดือนชั้นเลิศ สำหรับไม้ไผ่ในท้องถิ่นพากันตัดมาสานเป็นตะกร้าสวยๆ จะได้หิ้วไปใส่ของที่ตลาด นอกจากนี้ยังได้นำน้ำหมักชีวภาพมาทำเป็นแชมพูสมุนไพร และน้ำยาอเนกประสงค์

ส่วนการประชาสัมพันธ์ได้รณรงค์ให้ “ฝังถังขยะเปียกในครัวเรือน” เพื่อลดก๊าซเรือนกระจก และส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรตามแนวคิด โคก หนอง นา โมเดล เพิ่มพื้นที่สีเขียว และลดการเผาตอซังข้าว แต่ให้ไถกลบและใช้ฟางคลุมดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ผลลัพธ์ที่ได้นั้นเป็นมากกว่าความสะอาด เพราะมันคือการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เปลี่ยนพฤติกรรมคนในชุมชนให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และยังสร้างศูนย์การเรียนรู้ โคก หนอง นา โมเดล ที่ได้ถ่ายทอดการจัดการ ในด้านการเกษตรและขยะไปพร้อมๆกัน ด้วยความร่วมมือของชุมชน ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นี่คือการเริ่มต้นจากจุดเล็กๆที่ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างปฎิหาริย์สีเขียวได้จริง

นางรพีพรรณ ยมแสง

ทสม. ดิเด่น จังหวัดตราด

“ปฏิบัติการ Trash Heroes” ของคุณยายเมืองตราดในยุคคาร์บอนต่ำ

ลีลาของคุณยายถือตะกร้าหาขายไปได้เลย เพราะที่จังหวัดตราดนี่เองมี “คุณยายพลังเขียว” รพีพรรณ ยมแสง ทสม. ตำบล

แหลมงอบ ได้สร้างตำนานบทใหม่ขึ้น โดยเธอเป็นกองทัพ “Trash Heroes” ต่อสู้กับศัตรูร้ายที่มองไม่เห็นอย่าง “ก๊าซเรือนกระจก” ด้วยภารกิจเปลี่ยนขยะธรรมดาให้กลายเป็นโอกาสสีเขียวที่ยั่งยืน

ไฉนที่สุดว้าวของคุณยาย คือการใช้ “ขยะ” เป็นกุญแจไขไปสู่การพัฒนาชุมชนแบบครบวงจร เธอไม่ได้แค่เก็บ แต่เธอนั้น “เปลี่ยนแนวคิดพฤติกรรม” ให้กับคนในพื้นที่ได้มีวิถีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างถาวรภายใต้หลักการ 4ป.

ที่แข็งแกร่งดุจดั่งเกราะ เช่น การประสานร้อยใจ รวบรวมทุกภาคีเครือข่าย ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานราชการ และบริษัทเอกชน ให้กลายเป็น “ทีมรวมพลัง” ในการกองทัพพื้นที่ ปลุกกระแส ใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียสุดฮิตอย่าง TikTok และ Live สด รวมถึงปล่อยไวรัลความรู้เรื่องโลกร้อน และการรับมือ รวมถึงสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนคนรุ่นใหม่หันมาเข้าวงการรักษ์โลกอย่างคึกคัก

คุณยายรพีพรรณได้ปราบปรามขยะโดยไม่มีวันหยุดในทุกวันที่ 5 ของที่นี้จะเป็นวันทำความสะอาดแห่งชาติ ไม่ต้องรอเทศกาล หรือฮีเวนทีเดียว แต่พลเมืองชาวแหลมงอบจะรู้กันว่า จะมารวมตัวกันเพื่อแยกขยะที่ศูนย์ป้องกันเทศบาล ซึ่งกลายเป็นโรงแยกขยะย่อยๆ พร้อมเสียงหัวเราะและรอยยิ้มของเครือข่าย ทสม. ตำบลแหลมงอบ และภาคส่วนที่เข้ามาช่วยกัน

สำหรับภารกิจ “Clear the Coast” คุณยายและทีมงานสวมบทบาทเป็นหน่วยกู้ภัยชายฝั่ง ลงพื้นที่เก็บกวาดขยะทะเลที่ถูกคลื่นพัดมา ทั้งการลุยหาเจ้าหลาว การทำความสะอาดอ่าวบ้านคลองมาต และการลุยเก็บขยะชายฝั่งสากลที่บ้านธรรมชาติล่าง การจัดการขยะของคุณยายยังมี “แปลงร่างขยะ ไม่ทิ้งอะไรไว้ข้างหลัง” เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชน

นางสาวบุหลิน ตั้งเก็บ

ทสม. ดีเด่น จังหวัดตรัง

มดตะนอยโมเดล : ยะสร้างสุข สร้างรายได้ สร้างอนาคต

หมู่บ้านเล็ก ๆ ริมหาดในจังหวัดตรัง ชื่อบ้านมดตะนอย ที่ครั้งหนึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและเชื้อโรค เหตุเพราะขยะมากกว่า 1 ตันต่อวันไหลลงสู่ทะเลทุกครั้งที่มีน้ำทะเลลง ทำลายทั้งหญ้าทะเลและชีวิตของพะยูนอย่างน่าเศร้า แต่ใครจะรู้ว่าชาวบ้านฮึดสู้กับปัญหาและประกาศภารกิจพลิกโฉมชุมชนบ้านมดตะนอย ภายใต้บทบาทของนางสาวบุหลิน ตั้งเก็บ ทสม. หมู่บ้านมดตะนอย ผู้ที่ได้รับการประเมินผลงานด้านการจัดการขยะในระดับ A++ รวมทั้งชาวบ้านมดตะนอยที่ไดรรวมพลังกันก่อตั้ง “ธนาคารขยะมูลฝอยบ้านมดตะนอย” ขึ้น ธนาคารขยะนี้แหละคือชุมชนทรัพยากรใหม่ พวกเขาเปลี่ยนการคัดแยกขยะที่เคยเป็นภาระให้กลายเป็นกิจวัตรประจำวันของครัวเรือนที่ทำงานอย่างพร้อมเพรียง

ธนาคารขยะมีเงินฝากหมุนเวียนกว่า 5.37 ล้านบาท และมีเงินออมสะสมของสมาชิก 297 คน กว่า 23,456 บาท เพราะพวกเขาไม่ได้แค่ขายทิ้ง แต่ยังนำขยะที่ไม่ใช้แล้ว โดยเฉพาะ “เศษอวน” จากการประมง มาเนรมิตเป็น “กระเป๋าทรงอวนรักษ์โลก” และเปลี่ยนหลอดกาแฟเป็น “หมอนป้องกันแผลกดทับ” สร้างรายได้และมูลค่าเพิ่ม

บุหลินและชาวบ้านมีระบบจัดการโดยใช้ “ขยะบุญ” โดยรับบริจาคขยะรีไซเคิลแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้พวกท่านมีรายได้จากการขาย เป็นการสร้างกิจกรรมและความสามัคคีของชุมชน และเมื่อเกิดการคัดแยกขยะเป็นที่ เป็นทาง

ทำให้บ้านสะอาด สุขภาพชาวบ้านดีขึ้น ไม่มีผู้ป่วยไข้เลือดออกหรือหอบหืดเพิ่มขึ้น แถมยังได้รับการรับรองว่าช่วยลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าได้ถึง 10.621 ตัน วันนี้บ้านมดตะนอยไม่ได้เป็นแค่หมู่บ้าน แต่เป็น “ศูนย์เรียนรู้จัดการขยะ” ที่มีคณะศึกษาดูงานจากทั่วสารทิศมาเยี่ยมมาชม

นอกจากนี้บุหลินและเครือข่ายทสม. หมู่บ้านมดตะนอย ได้ผสานธนาคารขยะเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามแนวคิด BCG Model โดยมีแผนในอนาคตคือ การเปิดเส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนใหญ่ ที่จะพาไปชมวิถีชีวิตชาวบ้าน นั่งเรือดู สันหลังมังกร ล่องเรือคายัคในอูโมงค์ป่าโกงกาง นับเป็นการจัดการขยะที่ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยว พร้อมกับสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน

นางสาวนารวม หลวงท่าเม

ทสม. ดีเด่น จังหวัดนครพนม

“ของมันต้องมี” ด้วยภูมิปัญญาของชาวนาดี

เมื่อบ้านพิมาน จังหวัดนครพนม กลายเป็นแชมป์ไร้ขยะระดับประเทศ เรื่องนี้ไม่ใช่แค่การแยกขยะธรรมดา นี่คือ “ปฏิบัติการZeroWaste” ของนางสาวนารวมหลวงท่าเม ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน

เมื่อ “รถเก็บขยะไม่มาจ้าา” เพราะขยะจำนวนมาก ทำให้รถขยะของ องค์การบริหารส่วนตำบลพิมาน วิ่งเก็บไม่ทัน ขยะก็ล้นเต็มถัง จนชาวพิมานต้องกุมขมับ แต่แทนที่จะบ่นไปวันๆ คงไม่เกิดการแก้ปัญหา นารวม และเครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน ได้ช่วยกันคัดแยกขยะ และจัดการขยะที่ต้นทางโดยมี “กฎ 10 ข้อสุดปัง” ที่ต้องแยกให้ปะ เก็บให้ถูกที่ ครบทุก 488 ครัวเรือน

ผลลัพธ์เธอ? จากที่เคยมีขยะกองโตมากถึงวันละ 430 กิโลกรัม ตอนนี้อัดฮวบเหลือแค่ 74 กิโลกรัม เท่านั้น ลดลงไปกว่า 80% โดยเฉพาะขยะอินทรีย์ แปลงไปเป็นปุ๋ยหลังบ้าน ขยะรีไซเคิลก็ส่งแยกให้กลับไปใช้ประโยชน์

และที่เจ๋งสุดๆ คือทีมผู้พิทักษ์รุ่นเยาว์ “คณะกรรมการ ตาวิเศษน้อย” เป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วที่คอยเก็บกวาดถนนทุกวันอาทิตย์ แถมยังเป็นนักประชาสัมพันธ์ตัวจิ๋วที่คอยเตือนเรื่องขยะทุกเช้าอีกด้วย

นารวมได้ทำหลักประกันให้กับชุมชนพิมานแล้วว่า วิถี “บ้านสวย หลังบ้านสวน” นี้จะยั่งยืนไปอีกนานแสนนาน

นางสาวไพจิตร ไปโหนด

ทสม. ดีเด่น จังหวัดนครราชสีมา

ตวจริงสายกรีนเมืองย่าโม นักจัดการขยะแบบไม่เวอร์วัง

บ้านหนองกุงพัฒนาอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา การจัดการขยะไม่ใช่เพียงงานประจำของชุมชน แต่เป็น “ภารกิจเปลี่ยนโลก” ของนางสาวไพจิตร ไปโหนด ทสม. อำเภอบัวลาย ซึ่งได้พัฒนาการขยะที่เคยชบเซาให้กลับมา มีชีวิตอีกครั้ง ด้วยการเปลี่ยนวิธีคิดของคนในชุมชนจาก “ขยะตัวร้าย” ให้เป็น “ทรัพย์สินมีค่า”

ทุกวันนี้หลายครัวเรือนหันมาคัดแยกขยะ เพื่อจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยขยะรีไซเคิลจะถูกรวบรวมและเปลี่ยนให้เป็นคะแนนสะสม และมีสวัสดิการและรายได้เล็กน้อยๆ ตอบแทน ทุกคนรู้สึกได้ว่าเมื่อเต็มน้ำหมดขวด ก็จะแยกขวดพลาสติกไว้ในถุงข้างบ้าน หากเป็นขวดแก้วก็ใส่แยกไว้อีกถุง ส่วนขยะอินทรีย์ก็จะแยกไปทำปุ๋ย ทำให้สมาชิกแต่ละครัวเรือนเคยชินกับพฤติกรรมการคัดแยกขยะที่ไม่ได้ยุ่งยาก

ส่วนโอเดียสร้างสรรค์ของบ้านหนองกุงพัฒนานั้น ไพจิตรและเพื่อนๆ เครือข่าย ทสม. อำเภอบัวลาย ได้นำขยะพลาสติกแปรรูปเป็นไม้กวาดและอิฐทางเดิน ของกาแปผูกนำไปประดิษฐ์เป็นกระเป่าและดอกไม้ ทำให้แขกไปใครมาที่มาเยี่ยมชมลงพื้นที่ในชุมชน ก็ซื้อติดไม้ติดมือกลับไป

ปัจจุบันชุมชนบัวลายสามารถจัดการขยะได้ไม่น้อยกว่า 1 ตันต่อเดือน สามารถลดภาระการจัดเก็บ และได้รับการรับรองจาก องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก ว่าสามารถลดก๊าซเรือนกระจกได้มากถึง 3.735 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า การจัดการขยะของไพจิตร ไม่ได้ทำให้หมู่บ้านสะอาดเพียงอย่างเดียว แต่เขาได้เปลี่ยนใจ เปลี่ยนโลกให้กับคนในชุมชน เพื่อก้าวสู่สังคมคาร์บอนได้อย่างเป็นรูปธรรม

นางสาวศิริพร หาญณรงค์

ทสม. ดีเด่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปฏิบัติการสู่สังคมคาร์บอนต่ำ ณ หัวหิน

มุมมองของชายฝั่งทะเลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรื่องราวของการต่อสู้กับปัญหาขยะในชุมชนได้กลายมาเป็นต้นแบบระดับประเทศของ ศิริพร หาญณรงค์ ประธานเครือข่าย ทสม. ระดับตำบลหัวหิน และเป็นกำลังหลักของปฏิบัติการสู่สังคมคาร์บอนต่ำ

ย้อนไปเมื่อปี พ.ศ. 2561 เครือข่าย ทสม. ตำบลหัวหิน และหนองแก ร่วมกับ 4 ชุมชน ได้เล็งเห็นถึงปัญหาขยะในครัวเรือนที่ถูกทิ้งรวมกันจนเพิ่มปริมาณและกลายเป็น “ขยะที่ไม่มีมูลค่า” จึงเกิดปฏิบัติการคัดแยกขยะในครัวเรือนและประดิษฐ์ “ถังหมักกรีนโลก (Green Cone)” เพื่อเปลี่ยนขยะอินทรีย์ให้เป็นปุ๋ย แต่ความน่าทึ่งไม่ได้

หยุดอยู่แค่นั้น พวกเขายังได้สร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อ “ยกระดับคุณค่า” และ “สร้างมูลค่าเพิ่ม” ให้แก่ขยะรีไซเคิลและขยะกำพร้าวโดยการนำไปทำเป็นม่านมูลีและหมอนจากหลอดกาแฟ, กระเป๋าจากถุงน้ำยา, และอัฐบล็อกลูกเต๋าทองแดงที่ผสมเศษแก้ว และขยะกำพร้าว

ศิริพร ยังมีส่วนร่วมในการทำข้อตกลงร่วมกับชาเลี้ยงชุมชนในการจัดเก็บขยะรายสัปดาห์ พร้อมทั้งทำให้เครือข่ายเป็น “ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจหมุนเวียนเทศบาลเมืองหัวหิน” ที่มีคณะทำงานจากกว่า 20 จังหวัด จำนวนรวม 41 คณะ เดินทางมาศึกษาดูงานในช่วงปี 2566-2567 ปฏิบัติการนี้ยังช่วยผลักดันให้เทศบาลเมืองหัวหินได้รับรางวัลเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืนระดับอาเซียนอีกด้วย

ปัจจุบัน ศิริพร และเครือข่าย ทสม. ตำบลหัวหิน กำลังก้าวไปสู่เป้าหมายเพื่อ “ความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality)” ภายในปี ค.ศ. 2050 เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Low Emission Support Scheme: LESS) นี้คือ “พลังประชาชน” ที่ยืนหยัดเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก

นายถัน อังปอง

ทสม. ตีเด่น จังหวัดปราจีนบุรี

เรื่องเล่าจากศูนย์บริหารและจัดการขยะรีไซเคิลชุมชนท่าหิน

ในจังหวัดปราจีนบุรี การเดินทางของ นายถัน อังปอง ทสม. จังหวัดปราจีนบุรี ผู้พลิกขยะพลาสติกให้กลายเป็นสินทรัพย์ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะเห็นชุมชนมีรายได้และจัดการขยะอย่างถูกวิธี ผลงานเด่นของเขาคือ “การจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก” โดยมีฐานปฏิบัติการอยู่ที่ ศูนย์บริหารและจัดการขยะรีไซเคิลชุมชนท่าหิน

นี่คือการประยุกต์ใช้โมเดลเศรษฐกิจหมุนเวียน Circular Economy ภายใต้แนวคิด BCG Model ที่ไม่ได้มองข้ามสิ่งที่มีมูลค่าอย่างขวดพลาสติก โดยได้รับการสนับสนุนทั้งองค์ความรู้จากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปราจีนบุรี และการสนับสนุนอุปกรณ์จากภาคเอกชนอย่างบริษัท ENVICCO ในเครือ GC ที่รับซื้อขวดพลาสติกรีไซเคิลในราคาสูง

ปัจจุบันศูนย์ สามารถจำหน่ายขวดพลาสติกไปแล้วรวม 11.6 ตัน และได้รับการรับรองการลดก๊าซเรือนกระจกจากโครงการ LESS ถึง 7.722 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยลดขยะรีไซเคิลที่ต้องนำไปกำจัดที่หลุมฝังกลบ

ความสำเร็จนี้ไม่ได้วัดแค่ตัวเลขเท่านั้น แต่ยังวัดด้วยคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ที่มีงานมั่นคง มีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่การเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นายถันยังคงสานต่อวิสัยทัศน์ด้วยการวางแผนในอนาคต เพื่อจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสำหรับค่ารักษาพยาบาลและค่าฌาปนกิจของสมาชิก พร้อมทั้งเตรียม ขยายเครือข่ายรับซื้อขวดพลาสติกไปยังอำเภออื่น ๆ เพื่อให้โมเดลการจัดการขยะที่ยั่งยืนสามารถขยายผลไปในวงกว้าง

นายกสิธาดา คล้อยมี

ทสม. ดีเด่น จังหวัดเพชรบุรี

“คลองบางทะเล” สายน้ำแห่งชีวิตที่ฟื้นคืน

ท่ามกลางป่าชายเลนและกลิ่นทะเลเมืองเพชรมี “คลองบางทะเล” เส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนตลอดแนว 7 กิโลเมตร คลองแห่งนี้ไม่ใช่แค่ที่จอดเรือหรือทางสัญจรเท่านั้น แต่ยังเป็นปราการป้องกันน้ำท่วม เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นพื้นที่ป่าชายเลนหล่อเลี้ยงชาวประมงกว่า 150 ครัวเรือน ครั้นเมื่อสายน้ำแห่งนี้เผชิญกับวิกฤตขยะ โดยเฉพาะ “พลาสติก” ตัวร้ายที่ลอยเกลื่อนมาติดตามรากโกงกาง นายกสิธาดา และชุมชนในท้องถิ่น จึงต้องช่วยกัน “รักษาและฟื้นฟู” ระบบนิเวศ รวมถึงสุขภาพของคนในชุมชน โดยช่วยกันเก็บขยะ ก่อนที่มันจะกลายเป็นไมโครพลาสติกที่สัตว์น้ำกินเข้าไป และย้อนกลับมาก่อโรคร้ายให้กับชุมชน

ปฏิบัติการ “บูมดักขยะ” จึงเริ่มต้นขึ้นที่คลองบางทะเล โดยมี นายกสิธาดา และอาสาสมัครพิทักษ์ทะเล

หาดเจ้าสำราญ-แหลมผักเบี้ย และเครือข่าย ทสม. จากหลายพื้นที่ รวมถึงเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ทช.) สถานีตำรวจ ไปจนถึงเยาวชนจาก 4 โรงเรียน เข้ามาร่วมแรงร่วมใจกันรักษาและฟื้นฟูนับตั้งแต่ปี 2562 จนปัจจุบันมีการเก็บขยะจากทุ่นกักขยะไปแล้วกว่า 260,594 ชิ้น โดยขยะที่พบมากที่สุด คือ ถุงพลาสติก ที่มากกว่าครึ่งของปริมาณขยะทั้งหมด

แรงอาสาก็เกิดขึ้นไม่ได้หยุดแค่การเก็บ แต่ต่อยอดเปลี่ยนขยะให้มีมูลค่า เช่น การนำเปลือกหอยซากที่เหลือทิ้งจากการประมงมาทำเป็นปุ๋ย และการรีไซเคิลขยะพลาสติกเป็นโต๊ะเก้าอี้เพื่อใช้ในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ โดยจัดกิจกรรมเก็บขยะในคลองทุกวันพุธ เพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชน

ในวันนี้ คลองบางทะเลไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่ปฏิบัติการ แต่กำลังจะพัฒนาไปสู่ศูนย์เรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ณ ศาลพ่อปู่ยี่ เป็นต้นแบบที่ถ่ายทอดแนวคิดและกระบวนการทำงานสู่ชุมชนอื่น ๆ ตอกย้ำว่า การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนเริ่มต้นได้จากความรักในสิ่งแวดล้อมของคนในพื้นที่เอง

นางสาวแทนทอง กันแต่ง

ทสม. ดีเด่น จังหวัดเพชรบูรณ์

“ร้านค้าแลกแต้ม” โมเดลการจัดการขยะสู่ชุมชนปลอดคาร์บอน

ยะลันเมืองเป็นวาระระดับชาติ และที่ตำบลลานบ่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ก็กำลังเผชิญกับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะขยะพลาสติกและโฟม ทำให้ นางสาวแทนทอง กันแต่ง ทสม. ตำบลลานบ่า ริเริ่มโครงการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยมีนโยบายของรัฐ และหลายหน่วยงาน มาช่วยคิดและสนับสนุนการทำงาน

“ถ้าทุกคนเปลี่ยนไปใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติกก็สามารถลดถุงพลาสติกได้เยอะเลยนะ” แทนทองบอกกับเพื่อนเครือข่าย ทสม. ขณะนั่งวางแผนการทำงาน

การรณรงค์เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมคนในชุมชนในการจัดการขยะต้นทางตามนโยบายของรัฐเหมือนจะเป็นวิธีที่ทางเครือข่าย ทสม. และแทนทองจะลงมือทำ โดยใช้ร้านค้าแลกแต้มเป็นแรงจูงใจให้คนในชุมชนลดการใช้ถุงพลาสติกและโฟม โดยมีแต้มสะสมเพื่อนำไปแลกสินค้าเล็กๆน้อยๆ สำหรับขยะพลาสติกก็จะนำไปขายให้กับร้านรีไซเคิล และประเภทไหนที่ขายไม่ได้ราคาอย่างพวกไม้กวาด ถู้น้ำยาปรับผ้านุ่ม ก็จะทำเป็นหมวก หรือที่วางแก้ว วางชาม ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะที่จะต้องนำไปฝังกลบ และลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศ

ความสำเร็จในการจัดการขยะที่ต้นทางทำให้ชุมชนลานบ่าได้รับถ้วยพระราชทานในโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero waste) เมื่อปี พ.ศ. 2562 โดยมีรายได้เสริมจากขยะให้กับคนในชุมชน แทนทองและเครือข่าย ทสม. ไม่ได้หยุดอยู่แค่ถ้วยรางวัลนี้

แทนทองขยายผลด้วยการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ และจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้การคัดแยกขยะและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์” ขึ้น ณ ที่ทำการกำนันตำบลลานบ่า อำเภอหล่มสัก ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ระดับพื้นที่ที่มุ่งสู่การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อไปอย่างยั่งยืน

นายสินชัย พรหมพุก

ทสม. ตีเด่น จังหวัดสุโขทัย

พลิกฟางสู่นาคตสีเขียว

ในชุมชนตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย นายสินชัย พรหมพุก ประธานเครือข่าย ทสม. จังหวัดสุโขทัย ได้มองเห็นคุณค่าที่ซ่อนอยู่ในวิถีเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม จากฟางที่ถูกเผาทิ้งเกิดเป็นควันดำในช่วงหมดฤดูการเก็บเกี่ยว เขาคิดว่า ฟางพวกนั้นไม่ใช่ฟางเส้นสุดท้าย แต่กลับช่วยสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน และทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น

ย้อนถอยหลังไปเมื่อปี 2563 เขาได้เริ่มทำโครงการรีไซเคิลฟางข้าว โดยทำเป็นก้อน ๆ เพิ่มมูลค่า และสร้างรายได้

กลับสู่ครัวเรือนเกษตรกร และลดคาร์บอนของชุมชนลงได้อย่างมาก นอกจากนี้ นายสินชัยยังผลักดันให้เกิดการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ควบคู่กับการรณรงค์

ให้งดการเผาในที่โล่ง โดยร่วมกับโรงงานน้ำตาลที่เข้ามา ร่วมอบรมงดเผาไร่อ้อย และรณรงค์ให้ปลูกต้นไม้ทั้งในบ้าน และพื้นที่สาธารณะประโยชน์

ส่วนการทำงานกับเครือข่าย ทสม. ตำบลวังลึก ได้จัดกิจกรรมอบรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเผาในที่โล่ง หมอกควัน ฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 และแจกต้นไม้ เพื่อปลูกเป็นกำแพงกันฝุ่นธรรมชาติให้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ยังเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ในเรื่อง การคัดแยกขยะกับทางเทศบาลตำบลวังลึก และคอยติดตามสถานะโลกร้อนกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่

วันนี้กองฟางที่เคยไร้ค่าเปลี่ยนเป็นองค์ความรู้ที่ส่งผ่านให้กับเยาวชนทสม. รุ่นใหม่ โดยมีนายสินชัยเป็นต้นแบบที่ดี และพร้อมขยายผลไปยังพื้นที่ดำเนินงานใกล้เคียง

นายประวิทย์ นิลวิเชียร

ทสม. ดีเด่น จังหวัดภูเก็ต

“ภารกิจผู้กล้าสีเขียว” แห่งภูเก็ต

“ผู้กล้าสีเขียว” คนสำคัญอย่างนายประวิทย์ นิลวิเชียร ทสม. ตำบลป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต ที่ไม่ได้สวมผ้าคลุม ด้วยวิสัยทัศน์ที่ต้องการพลิกโฉม” กองขยะ” ให้กลายเป็น อารูธในงาน VIP ที่ชื่อว่า “จัดการขยะมูลฝอย เพื่อสกัดกั้น ก๊าซเรือนกระจก”

มหากาพย์ที่กินเวลาถึง 16 ปีเต็ม (ตั้งแต่ปี 2552 ถึง 2568) บนพื้นที่ปฏิบัติการกว่า 1,400 ไร่ วิสัยทัศน์โดดเด่นของประวิทย์คือ การมองเห็น “ขุมทรัพย์” ใน “ปัญหา” ที่จุดประกายภารกิจของเขา ด้วยการฟังเสียงชาวบ้าน มุ่งมั่นที่จะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสานกับแนวคิดเศรษฐกิจ สีเขียว Green Economy มาสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ จนเกิด ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น การทำ EM Ball บำบัด น้ำเสีย ถ่านชาโคลจากเศษวัสดุธรรมชาตินำมาบำรุงดิน การแปรรูปแสมพูและสับจากสมุนไพรรักษาชายเลน

ประวิทย์ได้รวมภาคีผู้ร่วมขับเคลื่อนทั้งคนในชุมชน และเครือข่าย ทสม. หน่วยงานรัฐ และเอกชนเพื่อเป็น หน่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ องค์ความรู้ และกำลังใจ ทำให้พวกเขามีพลัง “การมีส่วนร่วม” มากพอที่จะช่วยกัน พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับมาสมดุลอีกครั้ง

นอกจากนี้ ประวิทย์ และเครือข่าย ทสม. ยังเดินหน้า เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและคนรุ่นใหม่ ในโรงเรียน รวมถึงจัดตั้งพื้นที่ปฏิบัติการต้นแบบให้เป็น “ศูนย์เรียนรู้ระดับชาติ” เพื่อให้ใคร ๆ ก็สามารถทำตามได้

ในอนาคตอันใกล้ ภารกิจผู้กล้าสีเขียวของประวิทย์ ยังดำเนินงานต่อเนื่องด้วยการยกระดับผลงานแบบ ไม่มีหยุดพัก ทั้งการวิจัยต่อยอดผลิตภัณฑ์ การพัฒนา หลักสูตร และการสร้างงานอนุรักษ์อย่าง เช่น วังปลา และการรักษาพันธุกรรมพืชท้องถิ่น

นางวาสนา รอดยวน

ทสม. ต่าบลังงนง จังหวัตรระนง

ปาฎีหารีจกนงวตพลาตทกสูกงทูนหมูนเวียบบญญ

ลีมภาพ “ขยะ” ที่สทปรกและไร้ค่าไปได้เลย เพราะที่บ้านเลขที่ 6/13 หมู่ 1 ต่าบลังงนงนง จังหวัตรระนง ขยะได้เป็นกอนขุมทาร์พียแห่งบญญที่เชื่อมประสานความยังยืนไว้ ทั้งหมดเกิดขึ้นจากสตรีที่ชื่อว่า วาสนา รอดยวน ปรธานครือข่าย ทสม. ต่าบลังงนงนง ที่ได้สร้างกอนทูนหมูนเวียบบญญจากขยะรีไซเคิล

จุดเริ่มต้นของกอนทูนหมูนเวียบบญญ นี้เหมือนนิทานที่เริ่มจากวิกฤตครั้งเมื่อโควิด 19 ระบาดหนัก วาสนาและทีมครือข่าย ทสม. ต่าบลังงนงนง ได้รวมพลังกันทำภารกิจ “แยก ขวด ช่วย หมอ” พอภารกิจเสร็จสิ้น พวกเขาก็คิดต่อว่า “เมื่อขวดพลาตทกมันมีค่า แล้วเราจะปล่อยให้มันเป็นภาระกอนขยะไม่ได้” จากนั้นโอเดียของเธอก็ผุดขึ้นว่า “เราต้องเปลี่ยนขยะเป็นบญญ”

ที่นี้ขยะไม่ได้แค่ถูก “ขาย” แต่ได้นำมาสร้างสรรค์ เช่นเมื่อขวดแก้วแตกก็จะประดิษฐ์เป็นของเก้ๆ ส่วนน้ำมันพืชที่ใช้แล้วก็นำไปทำสบู่ล้างมือ แม้แต่พลาตทกและถุงต่าง ๆ ก็ถูกแยกเพื่อนำไปกลั่นเป็นน้ำมันสำหรับเครื่องจักร นับเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับขยะ และสอดคล้องแนวคิดเศรษฐกิจหมูนเวียบบญญสู่สังคมคาร์บอนต่ำ แต่ที่เจ๋งที่สุดคือรายได้จากการขายขยะทั้งหมด ไม่ได้เข้ากระเป๋าใครเลย แต่ถูกเปลี่ยนเป็น “บญญ” นำไปซื้อผ้าอ้อมผู้ใหญ่ ถุงยังชีพ และของใช้จำเป็น มอบให้กับผู้ป่วยติดเตียง ผู้ยากไร้ และเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ กอนทูนนี้ได้จุดประกายความหวังให้กับ 30 ครัวเรือน

กอนทูนนี้สามารถลดภาระให้กับเทศบาลต่าบลังงนงนง และยังสร้างสถิติรักษ์โลกด้วยการรวบรวมขยะรีไซเคิลได้รวมกว่า 4,246 กิโลกรัม สามารถลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ถึง 4,526 กิโลกรัม คาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า ภายในระยะเวลาเพียง 2 ปี จากปี 2566 – 2567 นี้เป็นผลงานของวาสนาและครือข่าย ทสม. ต่าบลังงนงนง และทุกหน่วยงานในพื้นที่ ที่คอยช่วยกันคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ทำให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใคร ๆ ก็อยากมาเยี่ยมชม ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกวุฒิสภา(ส.ว.) คณะทำงาน สหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ(IUCN) หรือแม้แต่นักวิจัยจากเกาหลี กอนทูนหมูนเวียบบญญจากขยะรีไซเคิล จึงไม่ใช่แค่โครงการ แต่คือ “ตำนานสิ่งแวดล้อม” แห่งบลังงนงนง ที่รอให้คนทั่วประเทศมาพิสูจน์และนำไปทำตาม

นางสุกัลยา คำก่อตั้ง

กสม. ดีเด่น จังหวัดระยอง

The Rayong Waste Crusher เปลี่ยนขยะให้เป็นทองคำ

นี่ไม่ใช่หนังแอ็กชัน แต่เป็นภารกิจของครูสาวคนหนึ่ง ที่ตัดสินใจลุกขึ้นมา “เปลี่ยนโลก” ให้บ้านเกิดตัวเอง

เรื่องนี้เริ่มขึ้นที่จังหวัดระยอง เมื่อ นางสุกัลยา คำก่อตั้ง กสม. จังหวัดระยอง หรือเรียกกันว่า ครูสุกัลยา เป็นตัวเอก ของเรื่อง ครูสุกัลยามองขยะเปรียบเสมือนทรัพยากรเลอค่า และเริ่มเปลี่ยนโรงเรียนบ้านเจริญสุขให้กลายเป็น ศูนย์บัญชาการต่อต้านขยะ โดยประกาศเป็น “โรงเรียน ปลอดขยะ (Zero Waste School) พร้อมสัญญาว่า “ห้ามโฟมเข้าโรงเรียน 100%”

เครื่องมือที่สำคัญของงานนี้ คือ “ธนาคารขยะรีไซเคิล” ด้วยนวัตกรรมสุดเจ๋งที่เรียกว่า “นวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี 4 ส.” ซึ่งเป็นการสอนแบบลงมือทำ (Active Learning) ที่ไม่ใช่แค่สอนให้รู้ แต่สอนให้ ‘รัก’ และ ‘รักษา’ สิ่งแวดล้อม

ผลลัพธ์หรือ? มันเหนือกว่าที่คิด!

ครูสุกัลยาผงาดคว้ารางวัลท้องถิ่น “รางวัลครูผู้ผลิต นวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี” ระดับดีเยี่ยม จากสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาครองในปี 2567 ส่วนเวทีเอเชีย โรงเรียนบ้านเจริญสุขและครูสุกัลยา ก้าวขึ้นไปเป็น 1 ใน 5 โรงเรียนสุดท้าย (Finalists) ของทวีปเอเชีย บนเวที 2023 Southeast Asian Waste Hero Awards แถมยังได้ Asian Waste Hero Awards ปี 2566 ไปครองอีกด้วย

เมื่อได้เปิดตัว “ระยองโมเดล” เธอร่วมทำงานกับ พันธมิตรระดับประเทศและโลกอย่างบริษัทเอกชน ในกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเลียมและDOW(กลุ่มบริษัทดาว) สร้างต้นแบบ “ระยองโมเดล” ในการจัดการพลาสติก และขยะอย่างครบวงจร นอกจากนี้ ทีมฮีโร่ของครูสุกัลยา ได้ปลูกป่าชายเลน และปล่อยปูแสม เพื่อช่วยโลกกักเก็บ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และสนับสนุนการสร้างคาร์บอน เครดิต

วันนี้โรงเรียนเล็ก ๆ ในตำบลวังหว้า ได้กลายเป็น “ศูนย์เรียนรู้” และ “โรงเรียนต้นแบบ” ด้านการจัดการขยะ ที่ถูกยกย่องทั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลและ ระดับนานาชาติ พวกเขาสามารถเปลี่ยนขยะให้เป็นทอง และเปลี่ยนท้องถิ่นให้ไร้ขยะได้จริง

นายบันทึง ม่วงศรี

ทสม. ดิเด่น จังหวัดสมุทรปราการ

จากขยะ...สู่รีไซเคิลเขียว! ปฏิวัติคลองบางปลากรด

ใครจะเชื่อว่าเมืองที่เคยเป็นสวนมะพร้าวน้ำหอม จะเปลี่ยนเป็นกองขยะล้นถังในพริบตา? ในคลองบางปลากรด จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนที่มีมะพร้าวน้ำหอม มาตั้งแต่อดีต แต่การเจริญของเมืองทำให้มีขยะทิ้ง เกื่อนก่อกอง ทำให้ นายบันทึง ม่วงศรี ทสม. จังหวัดสมุทรปราการ ชักชวนชุมชนตำบลในคลองปลากรด ช่วยกัน “ดีท็อกซ์” เก็บขยะให้บ้านเรือนสะอาด

ในคลองบางปลากรด และนายบันทึงนำหมอนจอมเขมือบ เหล่านี้มากำจัดขยะเปียกและเศษอาหารในโรงเรียน สร้างเป็นศูนย์เรียนรู้ “Organic Waste Big Betterfly” หรือที่เรียกว่า “หมอนกินขยะ” เปลี่ยนขยะให้เป็นปุ๋ย ชั้นเลิศ และเป็นอาหารไก่ ทำให้สามารถปิดวงจรขยะได้อย่างอัจฉริยะ และได้เผยแพร่ไปยังโรงเรียนต่างๆ ในชุมชน คลองปลากรดอีกด้วย

—
192

เริ่มจากการใส่ “แรงจูงใจติดจรวด” ด้วยโครงการ “คัดแยกแลกซื้อ” ที่ทำให้ขยะรีไซเคิลกลายเป็นทองคำ ชาวบ้านขนขยะมาขายให้กับ องค์การบริหารส่วนตำบล ในคลองบางปลากรด ที่รับซื้อในราคายุติธรรม ทำให้จากขยะที่ทิ้งขว้างกลายเป็นขยะรีไซเคิลที่เก็บรวบรวม ได้มากถึง 37.5 ตันต่อปี แถมขยะในถังก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด เปลี่ยนเป็น “ธนาคารขยะ” ที่มีสมาชิกกว่า 2,000 ชีวิต

สำหรับขยะหมดทางไปอย่าง “ขยะกำพวด” (พวกขวดสี กระจก แก้ว หลอดพลาสติก) ถูกนำมาแปลงโฉมเป็นสินค้า แฟชั่นรักษ์โลก เช่น หมวก หรือกระเป๋าสะพายเก๋ๆ โดยมีการสานตะกร้าแบบดั้งเดิมเพื่อถือไปซื้อปิ้งย่างทุกเช้าเย็น ที่นี้ได้รังสรรค์เส้นพลาสติกกรีไซเคิลและสร้างแบรนด์ สุดชิคอย่างเช่น “โสภาทะกร้า คุณยายไฮโซ”

ที่สำคัญคือ การค้นพบ “ซูเปอร์ฮีโร่ตัวจิ๋ว” ที่ชื่อว่า หมอนแมลงวันลาย (BSF) ที่ทางเครือข่าย ทสม. ตำบล

การจัดการขยะได้เสริมสร้างเศรษฐกิจสีเขียวของชุมชน ในคลองปลากรด ทำให้ชุมชนมีรายได้ครัวเรือนที่เพิ่มมากขึ้น และได้สร้าง “รอยยิ้มสีเขียว” อย่างยั่งยืน

นางสมพิศ กลับบ้านเกาะ

ทสม. ดีเด่น จังหวัดสมุทรสาคร

ชุมชนศิริมงคล...เปลี่ยนขยะเป็นความสุข

เรื่องราวเริ่มต้นที่ ชุมชนศิริมงคล หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านเกาะ จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองขนาดเล็กที่เคยประสบปัญหา “ขยะเต็มถัง” และปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นทุกปี ทว่าปัญหาเหล่านี้ได้กลายเป็นจุดริเริ่มของโครงการดีๆ ที่นำโดย นางสมพิศ กลับบ้านเกาะ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านเกาะ

จากแรงบันดาลใจเล็กๆ ที่เริ่มต้นจากการคัดแยกขยะในครอบครัว ได้ขยายสู่การริเริ่มโครงการ “ถนนปลอดถัง” โดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ ห่วงใจสำคัญ ของโครงการคือการสร้างความรู้ความเข้าใจให้คนในชุมชน ลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง และใช้ระบบนัดหมายเวลาในการจัดเก็บแทนการมีถังขยะตั้งประจำกิจกรรมที่สร้างความสุขและแรงจูงใจคือ “ขยะรีไซเคิลแลกไข่” ซึ่งดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง

การขับเคลื่อนนี้ไม่ได้หยุดอยู่แค่การจัดการ แต่ยังต่อยอดไปสู่แนวคิด BCG Model (Bio-Circular-Green) โดยมีการนำขยะรีไซเคิลมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า นั่นคือ “ไม้กวาดจากขวดพลาสติก” ซึ่งมีการผลิตไปแล้วกว่า 100 ด้าม เพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน บริจาคให้วัดและโรงเรียน และจำหน่ายสร้างรายได้ลดรายจ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และวิธีการทำไม้กวาดนี้ให้กับคนในชุมชนและนักเรียนอีกด้วย

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นชัดเจนเป็นรูปธรรม ชุมชนศิริมงคลมีปริมาณขยะที่ส่งกำจัดลดลง มีการรวบรวมขยะรีไซเคิลได้ถึง 2,328 กิโลกรัม (ตุลาคม 2566 - สิงหาคม 2567) ชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่สำคัญคือ ครัวเรือนในชุมชนได้รับส่วนลดค่าธรรมเนียมจัดเก็บขยะจาก 40 บาท เหลือเพียง 30 บาท ต่อครัวเรือน ทั้งยังช่วยสร้างรายได้จากการจำหน่ายขยะรีไซเคิลและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ความสำเร็จนี้ได้ทำให้ชุมชนแห่งนี้ถูกผลักดันให้เป็น แหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นไปตามแผนงานในอนาคตที่ตั้งเป้าไว้ สะท้อนให้เห็นว่า พลังความร่วมมือของคนในชุมชนสามารถเปลี่ยนปัญหาสิ่งแวดล้อมให้เป็นโอกาส และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างยั่งยืน

นายบุญช่วย คันทะสอน

ทสม. ตีเด่น จังหวัดสระบุรี

เมื่อ “โลกเดือด” จุดประกายให้ชาวบ้านซบแห่งลุกขึ้นสู้!

ในยุคที่โลกก้าวเข้าสู่ “ยุคโลกเดือด” อย่างเป็นทางการ ปัญหาขยะมูลฝอยและการเผาในที่โล่งได้กลายเป็นตัวร้ายเงียบที่คุกคามสุขภาพและเร่งให้เกิดภาวะเรือนกระจก แต่ที่ หมู่บ้านซบแห่ง ตำบลวังม่วง จังหวัดสระบุรี ฮีโร่สิ่งแวดล้อมนามว่า บุญช่วย คันทะสอน ได้ลุกขึ้นมาเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส

เรื่องราวเริ่มต้นจากความเข้าใจง่ายๆ ที่ว่า “ขยะไม่ใช่แค่ขยะ” หากรู้จักจัดการอย่างถูกวิธี ด้วยหลักการ 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) ชาวบ้านทุกคนในครัวเรือนจึงเริ่มปฏิบัติการ “คัดแยกขยะทองคำ” ไม่ว่าจะเป็นขวดพลาสติก ถุงพลาสติก หรือกระดาษ ก็ถูกล้างและคัดแยกอย่างดีเพื่อนำไปขายสร้างรายได้เสริม นี่คือการเปลี่ยนขยะให้เป็นเงินอย่างแท้จริง

แต่ที่น่าทึ่งกว่านั้นคือการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เศษอาหารและเศษใบไม้จากครัวเรือนไม่ได้ถูกปล่อยทิ้งให้เน่าเสีย แต่ถูกนำมาทำเป็นถังขยะเปียก ซึ่งเปลี่ยนขยะอินทรีย์ให้กลายเป็นปุ๋ยสำหรับพืชผักสวนครัว นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดสุดล้ำอย่างการนำถุงพลาสติกเหลือใช้มาแปรรูปเป็น “น้ำมัน” หรือนำขวดพลาสติกมาทำเป็นเส้นเพื่อใช้ทำ “ไม้กวาด” สร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างน่าทึ่ง

การรวมพลังจากภาคีเครือข่าย ทั้งอำเภอวังม่วง องค์การบริหารส่วนตำบลวังม่วง และผู้นำชุมชน เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรมและวัดผลได้จริง ปริมาณขยะในชุมชนลดลงอย่างเห็นได้ชัด ผู้คนมีสุขภาพที่ดีขึ้นจากการยุติการเผาในที่โล่ง และที่สำคัญที่สุดคือการช่วยลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกให้กับชุมชนซบแห่ง และที่นี้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการจัดการขยะและทรัพยากรธรรมชาติ

นางอิสรา ทูมาจันทร์

ทสม. ดีเด่น จังหวัดหนองคาย

เมื่อ “แม่บ้าน” ลุกขึ้นมาสู้โลก

เคยเห็นกองขยะสูงจนน่าท้อใจ ที่ตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ก็เคยมีภาพแบบนั้น เล็กๆ ของนางอิสรา ทูมาจันทร์ ทสม. จังหวัดหนองคาย กำลังตัดพ้อกับเพื่อนเครือข่าย ทสม.

ขยะที่เพิ่มขึ้นทุกวัน การเผาในที่โล่ง และการจัดการที่ไม่ถูกวิธี กลายเป็นเหมือนฝันร้ายเงียบๆ ที่คุกคามชุมชน ทำให้ นางอิสรา ทูมาจันทร์ ทสม. ตำบลโพธิ์ตาก ไม่ได้รอให้ใครมาช่วยแก้ปัญหา แต่เริ่มจากครัวเรือนตนเองที่ทำได้โดยง่าย และลงมือจัดการขยะได้เลย

อิสราได้เริ่มต้นในการจัดการขยะด้วยการคัดแยกขยะง่ายๆ 4 ประเภท เป็นตัวอย่างให้ครัวเรือนข้างบ้านและคนอื่น ๆ ได้หยุดดูสิ่งๆ ที่เริ่มปฏิบัติการพลิกโลกด้วยการคัดแยกขยะ 4 ประเภท อย่างเป็นระบบในบ้าน ไม่ว่าจะ เป็นเศษอาหารก็นำไปเป็นอาหารปลาและปุ๋ยหมักสำหรับต้นไม้ที่เธอปลูกไว้รอบบ้าน การเปลี่ยนพฤติกรรมของ

อิสราเป็นหน้าที่ของแม่บ้านยุคโลกร้อนที่ควรใส่ใจ ในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง และยังแสดงถึงการทำงาน ด้วยวิธีพอเพียง พอประมาณ และพึ่งพาตนเอง

อิสราทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2560 ทำให้การทุ่มเท 8 ปีที่ผ่านมาไม่ได้เปล่าประโยชน์ เพราะเมื่อโครงการ “โพธิ์ตากสีเขียว” จากการร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ตาก ได้เก็บรวบรวมปริมาณขยะ ถึงกับต้องร้องว้าว เพราะปริมาณขยะที่เคยท่วมท้นถึง 71 ตันต่อวัน ได้ถูกหั่นลดลงอย่างฮวบฮาบ เหลือเพียง 22.793 ตันต่อวัน เท่านั้น ปริมาณขยะที่ลดลงทำให้ประหยัดงบประมาณในการจัดการ และยังกู้คืนศักดิ์ศรีของชุมชนที่ช่วยกัน ทำให้บ้านเมืองสะอาดขึ้น และที่สำคัญทุกคนในชุมชน ได้เปลี่ยนพฤติกรรมที่มีจิตสำนึกร่วมกันในการจัดการขยะ อิสรายังได้พัฒนาพื้นที่ 4 ไร่ 1 งานของตนเอง เพื่อทำโครงการนาร่อง “โคก หนอง นา โมเดล” และมีแผนที่จะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ต่อไป

นายจันที ดวงสำราญ

ทสม. ดิเด่น จังหวัดขอนแก่น

25 ปีแห่งคำสาบาน “เมื่อป่าส่งเสียงขอชีวิต และชาวบ้านน้ำพองลุกขึ้นสู้”

มหากาพย์การต่อสู้ที่ดินใช้เวลากว่า 25 ปี ณ ฝืนป่าอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่เคยถูกปกคลุมด้วยมลพิษ ป่าแห่งนี้ไม่ใช่แค่ที่ดิน แต่เป็นคลังอาหารที่ให้หน่อไม้ เห็ด และไข่มดแดง แต่สิ่งที่ป่าได้รับคืนคือควนพิษ และเปลวไฟที่ไหม้ไหม้ซ้ำซากจนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทรุดโทรมลงทุกปี และไฟก็รุนแรงถึงขั้นจะเผาบ้านเรือนให้เป็นเถ้าถ่าน

ในห้วงเวลานี้เอง นายจันที ดวงสำราญ ประธานเครือข่าย ทสม. จังหวัดขอนแก่น ได้ลุกขึ้นมา “ปลุก” สำนึกของชุมชน ด้วยการนั่งคุยกันอย่างไม่เปิดฉากจนชาวบ้านได้ลงมติดูร่วมกัน คิดแบบเดียวกัน ทำสิ่งเดียวกัน เพื่อเฝ้าโทษให้กับป่าด้วยการสร้างแนวกันไฟไม่ให้ขาดช่วงแม้แต่ปีเดียว ซึ่งเป็นเหมือนค้ำยันสัญญาณที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ปี 2543 และยังคงดำเนินต่อไปอย่างเข้มข้น

เมื่อเปลวไฟถูกสกัดกั้น ฝืนป่าก็เริ่มฟื้นตัวราวกับได้ดื่มยาอายุวัฒนะ ฝืนป่ากลับมาหนาแน่น ต้นกล้าไม้พันธุ์ต่าง ๆ ผุดขึ้นมาเต็มพื้นดินอีกครั้ง ทั้งไผ่ป่า กระรอก และ กระแต ก็ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว เพราะรังของพวกมันปลอดภัยจากไฟป่า ขณะเดียวกันชาวบ้านก็ตระหนักถึงพิษภัยของฝุ่นควันและอันตรายจากไฟป่า พวกเขากลายเป็น “ยามพิทักษ์ป่า” และร่วมมือกันดูแลแหล่งอาหารของชุมชน

ภารกิจไม่ได้สิ้นสุดแค่บนบก แต่นายจันทีได้ขยายแนวคิดสู่ใต้น้ำ ด้วยการสร้างวังปลาโดยใช้ “กำ” (เศษไม้) ลงไปในลำน้ำ 2-3 ครั้งต่อปี ผลผลิตที่ได้ถูกนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ปลา ที่ได้จากเชืนอนุบลรัตนขายดิบขยาดิ

นอกจากนี้จันทียังพาชุมชนจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางผ่านโครงการถุงขยะสามช่อง คัดแยกขยะรีไซเคิลเพื่อนำไปขาย ส่วนขยะอินทรีย์ถูกนำไปเลี้ยง หมู ไก่ สุนัข ซึ่งเป็นการหมุนเวียนทรัพยากรแบบครบวงจร เมื่อผู้ใหญ่มีส่วนร่วมแล้ว เด็กและเยาวชนก็ต้องเข้าร่วมด้วยจันทีได้เชิญชวนให้มาเป็น “หน่วยปฏิบัติการรุ่นจิ๋ว” ในช่วงวันหยุดเพื่อให้เด็กทุกคนได้เห็นด้วยตาตัวเองว่าแหล่งอาหาร อากาศ และร่มเงามาจากป่าใกล้ชุมชน และเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องสืบทอดเจตนารมณ์นี้ให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

นายบุญสืบ สุขพลอย

ทสม. ดีเด่น จังหวัดตาก

เมื่อ ‘แม่สลิด’ ลูกชิ้นสุ้ จนกลายเป็น ‘หมู่บ้านปลอดเผา’ แห่งตำบล

ปี พ.ศ. 2562 ณ ตำบลแม่สลิด อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ไม่ได้มีเพียงความร้อนระอุจากแสงอาทิตย์ แต่ยังมี “ฮอตสปอต” (Hot Spot) แผลเผาจนติดอันดับ 1 ของจังหวัดตาก ครวินไฟจากป่าลอยปกคลุมท้องฟ้าอย่างหนาแน่น ทำให้ชาวบ้านต้องหายใจเอาฝุ่น PM2.5 เข้าไปเต็มปอด สัตว์ป่าล้มตาย และผืนนาที่อุดมสมบูรณ์ได้รับความเสียหาย ปีวิกฤตนี้เองทำให้

นายบุญสืบ สุขพลอย ประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอบ้านตาก ลูกชิ้นมาปกป้องบ้านเกิดไม่ให้ถูกเผา โดยได้จุดประกาย “ภารกิจ 5 ปี (2563-2568)” เพื่อเปลี่ยนความสิ้นหวังให้กลายเป็นพลังแห่งการอนุรักษ์ โดยมีเป้าหมายคือ การปกป้องพื้นที่ 7 ป่าชุมชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่สลิด-โป่งแดง ปฏิบัติการฟื้นฟูคือ

การนำเศษกิ่งไม้ลำไยที่ปกติจะถูกเผาทิ้ง กลายเป็นวัตถุดิบชั้นดีที่ถูกนำเข้า “เตาเผาถ่านไร้ควันขนาด 200 ลิตร” นวัตกรรมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยกำจัดเชื้อเพลิงชั้นดีออกจากป่า แต่ยังแปรสภาพเป็น “ถ่านหุงต้มไร้ควัน” ที่ชาวบ้านเอาไปขาย สร้างรายได้เสริมก้อนโต (เผา 1 ครั้งได้ถ่าน 16 กิโลกรัม ขายได้เงิน 40 บาทต่อถุง 2 กิโลกรัม)

ส่วนการจัดการกับใบไม้แห้งทางชุมชนจะช่วยกันสาน “เสวียนจากไม้ไผ่” (คล้ายรั้วกลมๆ) สำหรับเก็บกวาดใบไม้กิ่งไม้แทนการเผา แล้วปล่อยให้ธรรมชาติทำหน้าที่เปลี่ยนซากพืชเหล่านี้เป็น “ปุ๋ยหมัก” ชั้นดี นอกจากนี้

ยังทำฝายชะลอน้ำและขยะออมบุญ โดยฝายจะช่วยกักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อการเกษตรในช่วงแล้ง และผลักดันกิจกรรม “ขยะออมบุญ” ที่เปลี่ยนขยะเป็นเงิน ลดการเผาขยะในครัวเรือน โดยผลจากการปกป้องปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ในปี 2563 จำนวนจุดความร้อนในตำบลแม่สลิด ลดลงถึง 125 จุด ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันความสำเร็จของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และชัยชนะครั้งสำคัญที่สุดมาถึง ในปี 2567 เมื่อกรมควบคุมมลพิษยกย่องให้ตำบลแม่สลิดเป็น “ศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านปลอดการเผา” อย่างเป็นทางการ

วันนี้ป่าที่เคยถูกทำลายได้ตอบแทนความรักของชาวบ้านโดยมอบ “เห็นไร่เหลือง เห็นโคน” ซึ่งเป็นของขวัญจากธรรมชาติที่สร้างรายได้มหาศาล และที่สำคัญกว่าสิ่งใดคือ การที่ชุมชนแห่งนี้ได้ส่งต่อเมล็ดพันธุ์แห่งการอนุรักษ์นี้ไปยัง “คนรุ่นใหม่” ให้เป็นกองทัพรักษาสีเขียวตลอดไป เรื่องราวของตำบลแม่สลิดจึงไม่ใช่แค่ภารกิจดับไฟ แต่เป็นการจุดไฟแห่งความหวังในใจคนนั่นเอง

นายสวาท พินยา

ทสม. ดิเด่น จังหวัดน่าน

“เกมพลิก” กุ้งช่าง เมื่อใช้ขยะสู้กับควนไฟ

ในพื้นที่หุบเขาที่อากาศบริสุทธิ์อย่างจังหวัดน่าน ใครกันที่ต้องรับบทเป็น “คนแก้เกม” ยามเกิดวิกฤตหมอกควนและไฟป่าบุกมาถึง ที่อำเภอทุ่งช้าง คงจะไม่พ้น “นายสวาท พินยา” (หรือสวาทหินผา) ประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอทุ่งช้าง และเกษตรกรผู้ไม่ยอมจำนนต่อวิกฤตการณ์ พี่สวาทไม่ได้মনตวิเศษแต่สิ่งที่ใช้คือความอดทนตลอด 18 ปี ผสมผสานภูมิปัญญาที่มองเห็นโอกาสในกองขยะ

เมื่อ 30 ปีที่แล้ว การเผาในที่โล่งเริ่มกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ จนเกิดเป็นวงจรควนไฟที่ส่งผลร้ายต่อสุขภาพและทรัพยากรธรรมชาติ สวาทจึงเริ่มลงมือ “พลิกเกม” โดยไม่ใช้วิธีการแบบเดิมๆ เขามองเห็นวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรเป็น “ทองคำสีเขียว” พี่สวาทชวนชุมชนมาทำเกษตรแบบยั่งยืนยุคแต่ล้ำสมัย ด้วยการนำวัสดุเหล่านั้นมาทำเป็นปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพคุณภาพสูง

นอกจากนี้เขายังใช้พืชสมุนไพรในท้องถิ่นในการผลิตสารกำจัดศัตรูพืช เพื่อลดการใช้สารเคมีลงอย่างสิ้นเชิง

พี่สวาทเข้าใจดีว่าการต่อสู้กับไฟป่าและภัยแล้งนั้นทำคนเดียวไม่ได้ เขาจึงทำหน้าที่เป็น “สะพาน” เชื่อมโยงทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นการประสานกับหน่วยงานราชการ เพื่อจัดอบรมลดการเผา การขอความร่วมมือจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน มาช่วยสร้าง “ฝายแกนดินซีเมนต์” เพื่อกักเก็บน้ำให้ความชุ่มชื้นแก่ผืนป่า รวมถึงการร่วมมือกับสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดน่าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภารกิจสีเขียวนั้น สามารถผนวกกับทุกภาคส่วนของสังคมได้จริง

การพลิกเกมไฟป่าในครั้งนี้ คือความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนได้หันมาใส่ใจการคัดแยกขยะ มีการอนุรักษ์ป่าและน้ำอย่างจริงจัง ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของอำเภอทุ่งช้าง สู่การมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สวาทได้แสดงให้เห็นว่าการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงไม่จำเป็นต้องเริ่มจากนวัตกรรมราคาแพง แต่เริ่มจากความกล้าคิดนอกกรอบ และการใช้ภูมิปัญญาจากฐานรากของชุมชนเอง

นายสมาน นวนเกิด

ทสม. ตีเด่น จังหวัดพิษณุโลก

ไฟงอดอนโมเดล : จุดเริ่มต้นเล็กๆ สู่การหยุดเผาและฟื้นคืนชีวิตให้แผ่นดิน

ท่ามกลางผืนนาและสภาพอากาศที่เคยขมุกขมัว จากควันไฟในพื้นที่ ตำบลไฟงอดอน อำเภอเมืองพิษณุโลก มีเรื่องราวของ นายสมาน นวนเกิด ประธานเครือข่าย ทสม. จังหวัดพิษณุโลก ผู้ยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาไฟป่าหมอกควัน มายาวนาน จนกระทั่งเขาได้เปลี่ยนวิถีเกษตรให้เป็นแบบปลอดการเผา โดยการเชิญชวนชาวบ้านให้หันมาใช้ การไถกลบตอซัง และเศษวัชพืชด้วยเครื่องจักรไม่เพียงแต่ ลดควันและมลพิษ ยังทำให้ดินไม่เสื่อมโทรม แถมยัง ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายการเตรียมดินก่อนปลูกได้ถึง ไร่ละ 150-200 บาท

นอกจากนี้ สมานยังนำแนวคิดการเพิ่มมูลค่าจาก สิ่งเหลือใช้รอบตัวเข้ามาประยุกต์ใช้ในชุมชน ขยะเปียก หรือเศษอาหารจะถูกนำไปทำ “หลุมเปียกลดโลกร้อน” และแปรรูปเป็นปุ๋ยหมักเพื่อบำรุงต้นไม้ ลดการซื้อ ปุ๋ยเคมี ขณะที่ขยะรีไซเคิลจะถูกรวบรวมเพื่อจำหน่าย สร้างรายได้เสริมที่น่าสนใจคือการจัดตั้ง “แหล่งคัดแยกขยะ กองบุญ” ซึ่งเงินที่ได้จากการขายขยะจะถูกนำไปช่วยเหลือ สังคม ทั้งนักเรียนยากจน ผู้ป่วย และชมรมผู้สูงอายุ นับเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรหมุนเวียนอย่าง ครบวงจรโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการรณรงค์และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนงดการเผา ส่งผลให้คุณภาพสิ่งแวดล้อม ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ตัวเลขยืนยันความสำเร็จคือ “จุดความร้อน (Hotspot)” ที่ลดลง จาก 9 จุดในปี 2566 เหลือเพียง 3 จุดในปี 2567 และ 2568 คุณภาพอากาศที่ดีขึ้น ส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพของคนในชุมชน

ทุกวันนี้ตำบลไฟงอดอนไม่ได้เป็นเพียงตำบล ที่ทำการเกษตรเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่เป็นต้นแบบ ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงเป็นพื้นที่ การจัดการไฟป่า หมอกควัน และลดการเผาในที่โล่ง ได้อย่างยั่งยืน

นายประดิษฐ์ อารมณดี

ทสม. ดีเด่น จังหวัดเพชรบูรณ์

ภารกิจ 13 ปี ‘นักรบไฟป่าด้วยมือเปล่า’ แห่งเพชรบูรณ์

กว่าที่ท้องฟ้าจะปลอดโปร่ง พ้นจากเงาของควันพิษ ต้องอาศัยความทุ่มเทของ นายประดิษฐ์ อารมณดี ประธานเครือข่าย ทสม. จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ซึ่งไม่รอความหวังจากใคร แต่ได้ต่อสู้กับไฟป่าและมลพิษจากการเผาในที่โล่งด้วยสองมือเปล่ามาแล้ว 13 ปีเต็ม

บนพื้นที่ 100 ไร่ ลุงประดิษฐ์ไม่ได้เป็นแค่ผู้นำปลูกต้นไม้ตามกระแส หากแต่มีแผนการทำงานที่ชัดเจนด้วยปฏิบัติการ “แทรกซึม” ปลูกป่า ลุงประดิษฐ์นำทีมเข้าไปปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าเดิม และขยายแนวคิดสู่โรงเรียนและวัดชัยบอน เพื่อให้เด็ก ๆ 600 คน ได้มีส่วนร่วมในการปลูกป่าและช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้ร่มเย็น

ในช่วงฤดูไฟป่า ลุงประดิษฐ์และเครือข่าย ทสม. และทีมจิตอาสา จะเป็นนักรบไฟป่าเหมือนหน่วย SWAT ป้องกันไฟป่า พวกเขาเฝ้าระวังไฟอย่างไม่ลดละ โดยมีวัดชัยบอนเป็น “ฐานทัพ” สำรองเพื่อเตรียมรับมือเหตุฉุกเฉิน และยามเมื่อถอนกำลังลุงประดิษฐ์ก็จะเปลี่ยนบทบาทเป็นดีเจเคลื่อนที่ปราบหมอกควัน ใช้รถคู่ใจออกตระเวนกระจายเสียงไปตามหมู่บ้านในอำเภอบึงสามพัน เพื่อรณรงค์ขอความร่วมมือให้ชาวบ้าน หยุดเผา และนำขยะไปคัดแยก และทำปุ๋ยหมัก

ลุงประดิษฐ์ไม่ได้บอกให้คนแค่หยุดเผา แต่เขายังได้จัดตั้ง “ธนาคารขยะชุมชน” ที่เปลี่ยนขยะให้เป็นมูลค่า เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ลดขยะที่จะถูกลักลอบเผาองอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังเป็น “ครู” ถ่ายทอดวิชา และองค์ความรู้ให้กับเด็กๆ อีกด้วย

แม้ต้องต่อสู้กับไฟป่าและหมอกควันมายาวนานกว่า 13 ปีแล้ว แต่จิตใจของลุงประดิษฐ์ไม่เคยย่อท้อ มีแต่จะ “ทำ และทำต่อไป” เพราะเขาเชื่อมั่นว่า การลงมือทำด้วยสองมือเปล่าได้สร้างการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ให้กับชุมชน กันจุกและดูแลสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

นางมนิรัตน์ สุวรรณศรี

กสม. ดีเด่น จังหวัดมุกดาหาร

นักสู้หน้าแล้ง วีรสตรีพิทักษ์ป่าภูไม้ไร่

หากคุณกำลังมองหาสตรีผู้มีหัวใจที่ใหญ่กว่าภูเขา นี่คือเรื่องราวของนางมนิรัตน์ สุวรรณศรี กสม. ตำบลน้ำเที่ยง สตรีแห่งจังหวัดมุกดาหาร ผู้ซึ่งอุทิศตนเพื่ออนุรักษ์ผืนป่า ชุมชนภูไม้ไร่

เมื่อป่าที่เป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งต้นน้ำสำคัญ ถูกบุกรุกและทำลาย คุณูปการของมนิรัตน์จึงไม่ได้จำกัดแค่การดูแลป่า แต่ได้สู้เพื่อแก้ปัญหา “ไฟป่า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง” อย่างถอนรากถอนโคน ด้วยกลยุทธ์การทำงานที่ไม่โดดเดี่ยว เขาไม่ได้ทำแนวกันไฟ ด้วยตัวคนเดียว แต่ได้สร้าง “เครือข่ายความร่วมมือ” ที่เข้มแข็ง จากพันธมิตรรอบชุมชน ตั้งแต่ศูนย์ป่าไม้

องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเที่ยง ไปจนถึงโรงเรียน ทั้งหมดถูกรวมเข้าด้วยกัน เพื่อฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกัน ไฟป่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักป่าแก่เยาวชน และคนในพื้นที่ ซึ่งผลลัพธ์ก็คือ ไฟป่าลดลง พื้นที่ป่า ปลอดภัยขึ้น และที่สำคัญคือ การลดฝุ่นละออง PM 2.5 ให้กับชุมชน

มนิรัตน์ยังคงมุ่งมั่นส่งต่อการพิทักษ์ป่าด้วยการจัดทำ แผนอนุรักษ์และป้องกันการเผาป่าในพื้นที่ป่าชุมชน ภูไม้ไร่ เพื่อให้วีรกรรมนี้ไม่จบลงแค่ภารกิจเฉพาะหน้า แต่จะถูกขยายผลไปเป็นศูนย์การเรียนรู้ของตำบลน้ำเที่ยง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

นายอดุลย์ อภิวงค์

ทสม. ดีเด่น จังหวัดลำปาง

รหัสลับ 572 ไร่ เมื่อ ทสม. ลำปางชูชีวิต “ซูเปอร์มาร์เก็ต” กลางป่า

เคยไหม? ที่อยากมีซูเปอร์มาร์เก็ตส่วนตัวกลางป่าที่เปิด 24 ชั่วโมง แลเห็นทุกอย่างในร้านยังเป็นออร์แกนิกแท้ ๆ นี่ไม่ใช่ฝันแต่เกิดขึ้นที่บ้านท่ากลาง-ท่าใต้ หมู่ 7 ตำบลบ้านกิว จังหวัดลำปาง ด้วยฝีมือของนายอดุลย์ อภิวงค์ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านกิว ผู้พลิกผืนป่าที่เคยขาดเจ็บให้กลับมาเป็นชุมชนทรัพย์

หากย้อนกลับไปเมื่อหลายสิบปีก่อน ป่าเบญจพรรณ 572 ไร่ ที่โอบล้อมหมู่บ้านนี้ไว้ไม่ได้เป็นมิตรอย่างที่ควร ชาวบ้านคุ้นเคยกับการ “ตัดไม้” เพื่อสร้างบ้านขาย และทุกปีเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้ง เทศกาลไฟป่าที่มาพร้อมหมอกควันหนาทำให้สัตว์ป่าหุดหาย กิ่งไม้เพียงปัญหาเรื้อรังที่แก้ไม่ตกนั้นทำให้ผู้ใหญ่อดุลย์ตัดสินใจว่า ถึงเวลาที่ต้องหยุดวงจรปัญหาเหล่านี้ หลังจากไปล้มคมความคิดจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ จึงกลับมาประกาศกติกาเหล็กปิดป่าห้ามตัดไม้ ตั้งแต่ปี 2547 และเริ่มต้นภารกิจ “ชูชีวิตป่า” ด้วยการลงมือทำเอง

การฟื้นฟูป่าให้กลับมาหายใจได้อีกครั้ง ต้องอาศัยทั้ง “ศาสตร์และศิลป์” ไม่ใช่แค่การห้าม แต่คือการดูแลแบบครบวงจร ชุมชนได้รวมตัวกันเป็น “กองทัพมด” ทำงานอย่างเป็นระบบ มีการนำชาวบ้านทำ “ฝายชะลอน้ำ” ติดตั้งไว้ในลำห้วยเล็ก ๆ ทุกปี ไม่เพียงแค่กักเก็บน้ำ แต่ยังเป็น “เครื่องลดความเร็ว” ของน้ำไม่ให้พัดพาตะกอนไปหมด และเพิ่มความชุ่มชื้นให้ป่าตลอดฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้ง “ทีมม้าเร็ว” และ “ทีมดับไฟป่า” พร้อมชุด “อยู่เวรยาม” คอยลาดตระเวนป่าในช่วงฤดูไฟป่าเสมือนมีหน่วยรักษาความปลอดภัยประจำป่าตลอด 24 ชั่วโมงความสำเร็จไม่ได้สู้เพียงลำพัง แต่ได้รับความร่วมมือจาก อบต. บ้านกิว ที่สนับสนุนรถดับเพลิงและกำลังคน และที่สำคัญคือได้เข้าร่วมโครงการ “คาร์บอนเครดิต” ทำให้ป่าแห่งนี้กลายเป็นผู้ผลิตอากาศบริสุทธิ์ขายให้กับภาคเอกชนอย่าง SCG ลำปาง และ SET ตลาดหลักทรัพย์ โดยได้ทุนสนับสนุนปีละ 50,000 บาท เพื่อนำมาต่อยอดการดูแลป่าอีกด้วย ตอนนี้ซูเปอร์มาร์เก็ตกลับมาเปิดได้อีกครั้ง ทั้งเห็ด หน่อไม้ ผักป่า ผักอีรัม มะกอกป่า มีไว้ให้เก็บกินและเก็บขายเป็นรายได้เสริม รวมถึงผู้ใหญ่อดุลย์ได้นำเยาวชนรุ่นใหม่มาอบรม อาทิ “การทำฝายชะลอน้ำ” และ “การลาดตระเวน” เพื่อให้ “คนรุ่นลูกหลาน” ได้เป็นผู้สืบทอดมรดกผืนป่าแห่งนี้ต่อไป ดังนั้น ป่าบ้านท่ากลาง-ท่าใต้ จึงไม่ได้เป็นเพียงรหัสลับ 572 ไร่ แต่เป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นฟูป่าของ ทสม. ตำบลบ้านกิว และชุมชนที่ร่วมแรงร่วมใจกัน

สิบตรีประพันธ์ สังข์ป้อม

กสม. ดีเด่น จังหวัดลำพูน

วีรบุรุษแห่งป่าแม่ตื่น ผู้พิทักษ์ลมหายใจแห่งลำพูน

ณ “ป่าแม่ตื่น” บ้านห้วยโป่งสามัคคี จังหวัดลำพูน ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นชุมชนเขาที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ สัตว์ป่า และของป่า กลับต้องเสื่อมโทรมจาก “ไฟป่าและหมอกควัน” ทว่า ท่ามกลางความท้าทายนี้ ได้มีวีรบุรุษอย่าง สิบตรีประพันธ์ สังข์ป้อม ประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอสี ผู้ซึ่งผูกพันกับผืนป่ามาตั้งแต่วัยเด็กได้เข้ามาช่วยเหลือแก้ไขวิกฤตนี้ได้อย่างทันท่วงที

ประพันธ์รู้ดีว่าการอนุรักษ์ไม่ใช่แค่เรื่องของคน ๆ เดียว แต่ต้องอาศัย “พลังเครือข่าย” ที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนค่านิยมเดิมๆ ของคนรุ่นก่อนที่เชื่อว่า “ไฟป่าป่าเป่ง มดแดงเต็ง...” (การเผาป่าทำให้หาของป่าได้ง่าย) ให้กลายเป็นจิตสำนึกแห่งการหวงแหน

ในฤดูฝนเขาเป็นผู้นำพาชาวบ้านสร้าง ฝายชะลอน้ำ ปลูกป่า และทำ พิธีบวชป่า เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการอุปโภค บริโภคและการเกษตรของชุมชนตลอดปี ในช่วงหน้าแล้งภารกิจคือ การตั้งรับ และทีมงานได้ร่วมกันทำแนวกันไฟอย่างแข็งขัน จัดตั้งเวรยามเฝ้าระวังการลักลอบเผาป่า ตั้งจุดตรวจ และร่วมลาดตระเวนดับไฟป่าอย่างไม่ย่อท้อ ซึ่งความพยายามนี้ ได้มีการจัดทำสถิติข้อมูลการเกิดไฟป่าในพื้นที่หมู่ที่ 11 เพื่อใช้ในการประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมด้วย

ผลลัพธ์ของชุมชนไม่ใช่แค่รางวัลแต่คือ การฟื้นคืนชีวิตให้กับระบบนิเวศ ป่าแม่ตื่นที่เคยเสื่อมโทรมกลับมามีชีวิต

อีกครั้ง กลายเป็นแหล่งอาหาร แหล่งรายได้ แหล่งเรียนรู้ และเป็นทุนสำรองอันล้ำค่าของทุกครอบครัวในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายมากมาย ทั้งเทศบาล ตำบลแม่ตื่น ศูนย์ป่าไม้จังหวัดลำพูน และหน่วยงานอื่น ๆ

การอนุรักษ์ที่ยั่งยืนเริ่มต้นจากความรักและจิตสำนึกของคนในพื้นที่ และส่งต่อเจตนารมณ์นี้ไปยังคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ป่าแม่ตื่นยังคงเป็น “ลมหายใจ” ที่สมบูรณ์ของคนลำพูนตลอดไป

—
203

นางอนงค์ ชำนาญ

ทสม. ตีเด่น จังหวัดสระแก้ว

เปลวไฟและฝุ่นพิษกับผู้กล้าแห่งผืนป่าแห่งสระแก้ว

เรื่องราวของ “นางอนงค์ ชำนาญ” ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลแซร์อ้อ ผู้ไม่ยอมจำนนต่อ “ควันไฟ” และ “ฝุ่นพิษ” ที่ปลิวปกคลุมชุมชนจนแทบหายใจไม่ออก โดยมีสาเหตุมาจากการเผาขยะและเศษวัสดุการเกษตร จนกลายเป็นต้นตอของการเกิดไฟป่าชุมชน

“ไม่ใช่แค่การดับไฟ แต่คือการเปลี่ยนความคิดคน” คือ หลักการที่อนงค์ยึดถือ และเริ่มรณรงค์ให้ชาวบ้าน เลิกเผา พร้อมทั้งจัดตั้ง “หน่วยดับเพลิงชาวบ้าน” เพื่อคอยประสานงานกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และองค์การบริหารส่วนตำบลแซร์อ้อ เพื่อดำเนินตามแผนที่ได้ชักซ้อมกันไว้ เวลาที่เกิดไฟป่าไหม้กระหน่ำ ซึ่งมีการทำต่อเนื่องทุกปี ส่งผลให้พื้นที่ป่าชุมชนและป่าสาธารณะขนาด 47 ไร่ และแนวป่าสงวนกว่า 5 กิโลเมตร กลับมาเขียวขจีอีกครั้ง

อนงค์ยังได้ขยายการดูแลไปสู่การอนุรักษ์สัตว์ป่า เช่น กระต๊องหรือหมี หรือสัตว์ป่าที่หลงออกมาจากอุทยานแห่งชาติปางสีดา เพื่อนำปัญหาเข้าสู่การแก้ไขระดับจังหวัด และมีการจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวังและสร้างรั้วป้องกันสัตว์ป่าอย่างจริงจัง

สำหรับการสร้างกำลังคนรุ่นใหม่ให้มาช่วยสานงานต่อ อนงค์และเครือข่าย ทสม. ร่วมกับภาครัฐและเอกชน ช่วยกันเปิด “ศูนย์การเรียนรู้เพาะเห็ดบ้านแผ่นดินเย็น” ตามแนวคิด BCG Model ที่ไม่ได้สอนแค่เรื่องเห็ด แต่เป็นศูนย์เชื่อมประสาน และเป็นฐานความรู้ด้านการอนุรักษ์และการต่อสู้กับไฟป่า เพื่อให้คนที่สนใจและเยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้และลงมือทำจริง เช่น การทำ “โป่งเทียม” เพื่อรองรับสัตว์ป่า และเป็นแหล่งเรียนรู้ความหลากหลายของพันธุ์ไม้ในพื้นที่อีกด้วย

นายนิวัตร บุญสูง

ทสม. ตีเด่น จังหวัดกระบี่

หมอดินอาสา สร้างเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัย

การเกษตรแบบดั้งเดิมที่พึ่งพาสารเคมีมาอย่างยาวนานได้ส่งผลกระทบต่อร่างกาย ทำให้สารเคมีในเลือดสูง ด้วยเหตุนี้นายนิวัตร บุญสูง ทสม. บ้านควนยาว ต้องการเปลี่ยนแปลงให้พื้นที่ตนเองและชุมชนเป็นเกษตรอินทรีย์ ปลูกพืชแบบผสมผสาน เพื่อให้ทุกคนมีสุขภาพที่ดีขึ้น

ด้วยนิวัตรเป็นหมอดินอาสา ทำให้การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องง่ายสำหรับเขาโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในพื้นที่เกษตรของตนเอง รวมถึงการรักษาดินแบบไม่เผาทำลาย ปลูกต้นไม้ เก็บใบไม้มาทำปุ๋ย เลี้ยงเหินแดงทำอาหารไก่และปลา ใช้เหินแดงมาเพาะซำกิ่งไม้และพืชผัก หลังจากนั้น นายนิวัตรได้เชิญชวนเครือข่าย ทสม. และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในอำเภอลำทับ อาทิ เกษตรอำเภอ, พัฒนาชุมชน, หมอดินอาสาหมู่บ้าน ชุมชนบ้านควนยาว ประมงอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลดินแดง และ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มาร่วมกันปลูกผัก เพื่อสร้างแหล่งอาหาร ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ตลอดจนช่วยกันดูแลและฟื้นฟูป่าชุมชน และป่าสาธารณะ โดยปลูกต้นไม้เป็นป่าแนวกันชน เพื่อให้ป่ามีผลผลิต เช่น เห็ด หน่อไม้ หญาหวาน และอาหารจากการปลูกพืชแซมยาง และได้ต่อยอดผลผลิตมาแปรรูป เช่น น้ำผึ้งจากการเลี้ยงผึ้งโพรงตามธรรมชาติ

นิวัตรใช้กลุ่มไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการส่งต่อและแลกเปลี่ยนความรู้ ทั้งกลุ่มไลน์ชุมชนบ้านควนยาว เพื่อใช้ปรึกษาเรื่องพืชผักสวนครัว ส่วนกลุ่มไลน์สตรีอำเภอลำทับมีไว้พูดคุยเรื่อง ผ้าผัดย้อมจากสีธรรมชาติ หากใครจะรณรงค์เรื่องการไม่เผาหญ้าก็จะสื่อสารในกลุ่มไลน์แปลงใหญ่ผึ้งโพรงตำบลดินอุดม

ส่วนการติดตามและประเมินผลนิวัตรจะร่วมมือกับเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ ได้แก่

- **สำรวจแหล่งน้ำ:** ร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งไทรทอง
- **สำรวจชนิดพันธุ์พืช:** ร่วมมือกับกลุ่มผึ้งโพรงแปลงใหญ่ดินอุดม
- **วัดค่าดิน:** ให้บริการวัดค่าดินแก่เพื่อนสมาชิกในชุมชน

ความมุ่งมั่นของนิวัตรทำให้ชุมชนมีอาหารปลอดภัย สิ่งแวดล้อมดีขึ้น และมีผลผลิตคุณภาพที่สามารถขายได้ตามฤดูกาล

นางศิริพร จรศรชัย

ทสม. ตีเด่น จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อดินจากกาฬสินธุ์สู่เกษตรยั่งยืน

ผืนนาที่เคยถูกทาบทับด้วยสารเคมีถูกแทนที่ด้วยพืชท้องถิ่น และเป็นบ้านของ นางศิริพร จรศรชัย ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลมหาไชย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้เปลี่ยนวิถีเกษตรครั้งใหญ่ เพราะตระหนักถึงภัยเงียบของสารเคมีที่กัดกินทั้งดิน สุขภาพ และเงินในกระเป๋า

“เราเห็นแล้วว่าทำแบบเดิมมันไม่ใช่คำตอบ” ศิริพรกล่าวพร้อมรอยยิ้มที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่น จุดเริ่มต้นคือก้าวออกจากระบบเกษตรเชิงเดี่ยวสู่การทำเกษตรผสมผสานแบบหมุนเวียนในแปลงนี้ทุกอย่างเกื้อกูลกันอย่างเป็นระบบไม่ว่าจะเป็นไก่ที่เลี้ยงไว้ไม่ได้ให้แค่ไข่ไว้ขาย แต่ยังให้ปุ๋ยชั้นดี และเมื่อนำไปบำรุงผัก ผลผลิตก็กรอบอร่อย ส่วนที่เหลือก็แปรรูปวนกลับไปเป็นอาหารสัตว์

สิ่งสำคัญไม่ได้มีแค่เรื่องปากท้อง แต่ยังตระหนักว่าต้องช่วยดูแลโลก ปลูกพืชยืนต้น อย่างเช่น ยางนา พะยอม รั้ง เพื่อเป็นไม้เบิกนำ ให้ร่มเงา และช่วยดูดซับก๊าซเรือนกระจก และยังได้อุนัขฝักหวานป่า ตลอดจนร่วมกับเครือข่าย ทสม. และชุมชนช่วยสนับสนุนในการเฝ้าระวังการเกิดไฟป่าในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ และการรณรงค์ให้ชุมชนลดการเผาวัสดุและพื้นที่การเกษตร

แม้ว่าศิริพรจะต้องเผชิญกับอุปสรรคตามฤดูกาล ทั้งภัยแล้งและน้ำท่วม แต่ก็ได้เลือกพันธุ์ไม้ที่ทนน้ำและการใช้เศษวัสดุคลุมดินเพื่อรักษาความชุ่มชื้นทำให้ไร่แห่งนี้ส่งผลผลิตทางอาหารและส่งต่อความรู้ด้านการเกษตรอย่างยั่งยืนให้กับคนรุ่นหลังด้วยความภูมิใจ

นายเชาวฤทธิ์ ภิญโญทรัพย์

กสม. ดีเด่น จังหวัดชัยภูมิ

ผู้สร้างแหล่งอาหาร และพลังสุขภาพ

เมื่อเอ่ยชื่อ นายเชาวฤทธิ์ ภิญโญทรัพย์ ชาวบ้านบ้านสามสวนกลาง จังหวัดชัยภูมิมักจะยิ้มออกมาโดยไม่รู้ตัว เพราะชายคนนี้เป็นประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอบ้านแท่น ผู้ยืนหยัดเคียงข้างชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร

เชาวฤทธิ์เป็นแบบอย่างของความทุ่มเทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนโดยการสร้างแหล่งน้ำในพื้นที่การเกษตรและเพิ่มพื้นที่สีเขียวด้วยการทำแหล่งเรียนรู้โคก หนอง นา และเกษตรอินทรีย์ พร้อมทั้งปลูกป่า 5 ระดับ ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ทำให้ระบบนิเวศสมบูรณ์ขึ้น และยังลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ทำให้ชุมชนมีแหล่งอาหารที่เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังช่วยประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน ประชาชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลสามสวน เพื่อช่วยกันอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านแท่นเพื่อประชาสัมพันธ์รณรงค์การเผาตอซังข้าว เผาอ้อย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ช่วยสนับสนุนบุคลากรและองค์ความรู้ในการปรับพื้นที่เป็น โคก หนอง นา และสำนักงานประมงอำเภอบ้านแท่นช่วยสนับสนุนพันธุ์ปลา และยังร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุขเพื่อสำรวจและวิเคราะห์ประเด็นพฤติกรรมเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อสุขภาพในชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชนปลูกเสริมป่าชุมชนภูตะเภา ป่าหัวไร่หลายนา และปลูกป่าในพื้นที่สาธารณะต่างๆ

นายแดน เมืองปา

ทสม. ดิเด่น จังหวัดเชียงราย

เกษตรกรอินทรีย์บนคอยนางนอนรากฐานความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

บนเนินดินสูง “สวนแดนดินคอยนางนอน” ของ นายแดน เมืองปา ทสม. จังหวัดเชียงราย เป็นเส้นทาง เกษตรอินทรีย์จากแรงบันดาลใจที่ได้เข้าร่วมอบรม “ทำนา 1 ไร่ ได้เงิน 1 แสน” เมื่อปี 2553 ความรู้ใน ครั้งนั้นได้เปลี่ยนมุมมองชีวิตจากเกษตรเคมีสู่การพอมิ พอกิน พออยู่ พอใช้ พอทำบุญ เหลือกินแบ่งปัน ตามแนว ศาสตร์พระราชากษัตริย์ทฤษฎีใหม่

แดนเริ่มต้นจากการลงมือทำในพื้นที่ของตนเอง โดยการนำฟางข้าว เศษใบไม้ ชีห่มู ชีวัว มาผสมกับน้ำหมัก ชีวภาพ เพื่อทำ “ปุ๋ยไม่กลับกองแม่โจ้” ซึ่งได้ผลผลิต ปีละกว่า 5 ตัน ทำให้ดินที่เคยแข็งกลับฟื้นตัวร่วมชยุ ษาข้าวอินทรีย์เริ่มออกงามเขาทำการเก็บเมล็ดพันธุ์เองทุกปี ทั้งข้าวหอมนิลจักรพรรดิ ข้าวเหนียว กข5 และข้าวหอม อุบล ซึ่งช่วยลดต้นทุนและลดการใช้สารเคมี ทำให้ได้ ผลผลิตที่ปลอดภัยให้ครอบครัวกินตลอดปี การทำงาน แบบหมุนเวียนทรัพยากร จากฟางข้าวไปเป็นเห็ดฟาง จากวัชพืชไปเป็นน้ำหมักชีวภาพ

เมื่อพื้นที่เริ่มอุดมสมบูรณ์ แดนจึงเปิดสวนแดนดิน คอยนางนอนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่ เกษตรกร นักเรียน มูลนิธิบ้านคอยแต่น้อง และเครือข่าย สมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนจังหวัดเชียงราย (SDGSPGS) เพื่อสาธิตการทำน้ำหมักจุลินทรีย์ ฮอร์โมนไข่ การปลูก ผักอินทรีย์ การลดการเผา ร่วมสร้างพฤติกรรมใหม่ที่เป็น มิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้หลายครัวเรือนเริ่มเปลี่ยน วิธีทำเกษตร ลดการใช้สารเคมี และหันมาเก็บพันธุ์พืชท้องถิ่นเช่นเดียวกับนายแดน

ความสำเร็จของแดนได้ขยายไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ อาทิ “ข้าวกล้องอินทรีย์แดน เมืองปา” และ “ข้าวกล้อง อินทรีย์ไร่दारเหนือ” รวมถึงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชท้องถิ่น เช่น กระเทียม หอมแดง เมล็ดผักกาด พริก ฟักน้ำเต้า ไปจนถึงคลังเมล็ดพันธุ์ชุมชนขนาดย่อม นอกจากนี้ แดนยังเป็นวิทยากรร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัด เชียงราย สถานีเพาะชำกล้าไม้ดงมะตั้น และโรงเรียน ต่าง ๆ พร้อมทำงานด้านเฝ้าระวังภัยพิบัติ เช่น ติดตาม ระดับน้ำ แจกเตือนน้ำหลาก และตรวจสภาพพื้นที่หลัง อุทกภัย วันนี้นสวนแดนดินคอยนางนอนเป็นทั้งคลังเสบียง และ “ห้องเรียนกลางแจ้ง” โดยได้รับแรงสนับสนุนจาก กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เข้าใจในวิถีที่ยั่งยืน จากผลงานเล็ก ๆ ของครอบครัว กลายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ขยายไกล สู่ชุมชน

นายอนุชา รุ่งตรานนท์

ทสม. ดิเด่น จังหวัดเชียงใหม่

ป่าอยู่ได้ คนก็อยู่ดี

นายอนุชา รุ่งตรานนท์ ประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอดอยหล่อ ผู้ผลักดันให้ชุมชนบ้านสันนกแก้ว อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ก้าวพ้นจากวงจรเกษตรเชิงเดี่ยวที่ทำลายดิน น้ำ และป่า ไปสู่ความมั่นคงทางอาหารและการอยู่กับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

อนุชาได้ชักชวนเยาวชนชนคนรุ่นใหม่จากโรงเรียนบ้านใหม่หนองหอย ให้ร่วมกันทำปุ๋ยหมักจากเศษพืชในท้องถิ่น เพื่อลดการใช้สารเคมีในไร่นา ขณะเดียวกัน อนุชายังร่วมมือกับ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่ และ ทสม. อำเภอดอยเต่า กิจกรรมบวชป่า ซึ่งเป็นพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้

ผู้คนตระหนักว่า “ป่า” นอกจากจะเป็นพื้นที่ต้นน้ำแล้ว ยังเป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชน โดยทุก ๆ แปลงนาที่รกร้างจะถูกเปลี่ยนให้เป็นที่ปลูกพืชผสมผสาน และหลายคนยังปลูกพืชกินได้ไว้รอบบ้าน ช่วยลดรายจ่ายครัวเรือน ขณะเดียวกันชุมชนยังรวมพลังรณรงค์ไม่เผาเศษวัชพืช เพื่อตัดวงจรหมอกควันและมลพิษ

วันนี้บ้านสันนกแก้วไม่ได้เป็นเพียงหมู่บ้านเกษตรกรทั่วไป แต่กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบที่สะท้อนถึงความมั่นคงทางอาหารที่ทุกคนได้ร่วมกันเลือกเดินเส้นทางใหม่ที่ทำให้คนอยู่ดี และป่าอยู่ได้แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

นางสาวกมลศรี พลบุญ

ทสม. ตีต่น จังหวัดตรัง

สาเกษตรอินทรีย์ สืบทอดข้าวพื้นเมืองตรัง

ท่ามกลางกระแสการพัฒนาที่มีผู้หญิงคนหนึ่งที่ยืนหยัดสืบต่อความสำคัญของข้าวพื้นถิ่นอย่างจริงจัง คือ นางสาวกมลศรี พลบุญ ทสม. ตำบลวังคีรี จังหวัดตรัง ผู้เป็นแกนนำด้านการอนุรักษ์และพัฒนาอาหารพื้นบ้านควบคู่กับการเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนพร้อมด้วยเครือข่าย ทสม. ตำบลวังคีรี และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวนาตำบลวังคีรี ซึ่งประกอบด้วย 25 ครัวเรือนรวมพื้นที่ปลูกข้าวกว่า 130 ไร่ทำการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง 3 สายพันธุ์ ได้แก่ ข้าวเล็บนก ข้าวเข้มทอง และข้าวเบายอดม่วง ซึ่งข้าวเบายอดม่วงนี้เป็นข้าวประจำถิ่น

ของคนตรัง ด้วยลักษณะพิเศษคือความนุ่ม เคี้ยวง่าย เหมาะกับผู้สูงอายุ และเป็นพันธุ์ที่ถูกคัดเลือกสายพันธุ์และเก็บรักษามายาวนานกว่า 100 ปี ผ่านภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เลือกเก็บ “แม่รวง” อันเป็นรวงที่ดีที่สุดเพื่อทำพันธุ์ต่อในฤดูกาลถัดไป

กมลศรีมีวิธีการปลูกแบบอินทรีย์ผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพาะปลูกในช่วงเดือนกันยายน-ธันวาคม และเก็บเกี่ยวเดือนมกราคม ได้ผลผลิตเฉลี่ย 400 กิโลกรัมต่อไร่ รวมกว่า 52 ตันต่อปี ข้าวเปลือกขายได้ในราคาสูงถึงตันละ 19,000 บาท ซึ่งกลุ่มข้าวขายดีที่สุดคือ ข้าวเบายอดม่วง GI ที่สร้างรายได้หลักให้กับชุมชนตามการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจ BCG ของจังหวัดตรัง โดยพัฒนา Value Chain ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรของจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม

บทบาทของกมลศรีต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยนำจุดเด่นของข้าวเบายอดม่วงที่อุดมด้วยสารต้านอนุมูลอิสระและมีสารฟีนอลิกมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หลากหลาย เช่น ข้าวสารบรรจุถุง ข้าวสุญญากาศ คุกกี้ข้าวพื้นเมือง ทอ้งม้วน โรตีสกรอบ และนวัตกรรมใหม่ “กาแฟสำเร็จรูปข้าวเบายอดม่วง” ที่กลายเป็นสินค้าขึ้นชื่อประจำชุมชน กมลศรี พลบุญ ทสม. ผู้ไม่เพียงอนุรักษ์แต่ยังต่อยอดและนำพาข้าวพื้นเมืองตรังให้ก้าวไปข้างหน้าสู่อาหารแห่งอนาคตอย่างสง่างาม

นายสมาน รักษาพรหมณ์

ทสม. ดีเด่น จังหวัดนครปฐม

ทสม. บักปั้นดินแห่งนครปฐม

ถ้าพูดถึงคนที่ทำงานเพื่อสิ่งแวดล้อมและเกษตร ด้านเกษตร คือ นายสมาน รักษาพรหมณ์ เป็นหนึ่งในตัวจืดของ ทสม. ตำบลดอนตูม และกรรมการที่ปรึกษา ในคณะกรรมการเครือข่าย ทสม. จังหวัดนครปฐม ที่ทำงานแบบทุ่มเทจนชาวบ้านยกให้เป็น “ทสม. ผู้ปั้นดินให้มีชีวิต”

สมานมีสไตล์การทำงานที่ไม่เหมือนใคร นั่นคือ “ทำนาให้รวยแบบไม่ทำร้ายโลก” สิ่งแรกที่สมานยึดมาตลอดกว่า 10 ปี คือ ไม่เผาตอซัง เพราะเชื่อว่า “ดินดีคือจุดเริ่มต้นของทุกอย่าง” การไม่เผานอกจากช่วยลด PM 2.5 แล้ว ยังทำให้ดินกลับมาฟู นุ่ม และอุดมสมบูรณ์อย่างยอดเยี่ยม ตลอดจนการใช้ ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมี ปลายเล็บ ช่วยลดต้นทุนได้มาก แต่คุณภาพข้าวยังแน่นเหมือนเดิม เรียกว่าฉลาดทั้งกับเงิน ทั้งกับดินจริง ๆ

ความสนใจในเรื่องดินยังต่อยอดสู่การเป็นผู้ผลิต ปุ๋ยอินทรีย์ “ปุ๋ยเกษตรก้าวไกล ตราหมวกเขียว” ที่กระแสแรงมากจนมือเดอร่วงหน้าแบบไม่ต้อง Live โรงงานต้องเร่งผลิตให้ได้มากถึง 100 ตัน สะท้อนถึงความต้องการของตลาดที่สูงมาก และแสดงให้เห็นว่าคุณภาพของผลิตภัณฑ์ คือ สิ่งที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรทั่วประเทศอย่างแท้จริง

สมานถือเป็นต้นแบบของคนรักสิ่งแวดล้อมที่ไม่เพียงพูดเฉย ๆ แต่ทำจริง ลงมือจริง และสร้างการเปลี่ยนแปลงแบบจับต้องได้ สมกับตำแหน่ง “ทสม. นักปั้นดินสุดปัง” แบบไม่ต้องสงสัย

นางดวงพร วงษ์วรุณ

ทสม. ตีเด่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เรื่องเล่า โคก หนอง นา โมเดล ริมทะเลบ่อนอก

ท่ามกลางผืนทรายปนร้อนนวลใกล้ทะเลอ่าวไทย ณ ตำบลบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งพื้นที่เกษตรจะพบปัญหาดินไม่สมบูรณ์และพึ่งพาสารเคมีเป็นหลัก ดวงพร วงษ์วรุณ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลบ่อนอก ได้นำทีมชาวบ้านพลิกวิกฤตสู่โอกาส ด้วยการน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานของเธอใช้ “โคก หนอง นา โมเดล” เป็นเครื่องมือในการทำงาน โดยเริ่มต้นด้วยทุนทรัพย์ส่วนตัว และพัฒนาเป็นพื้นที่เรียนรู้วิถีกรรมเกษตรยั่งยืนด้วยวิถีชาวเล พวกเขาไม่เพียงขุดคลองไส้ไก่และหลุมขมครกเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง แต่ยังเลี้ยงดินหรือที่เรียกว่า “หม่มดิน” เพื่อให้ความชื้นในดินร่วนปนทรายและใช้ปุ๋ยที่ทำจากเศษอาหาร เพื่อสร้างเมลอนปลอด

ความมุ่งมั่นของดวงพรและเครือข่าย ทสม. ไม่ได้หยุดอยู่แค่บนบก แต่ยังขยายไปสู่ทะเล ด้วยการทำ “ธนาคารปู” โดยรับซื้อปูไข่จากกลุ่มประมงมาอนุบาลและปล่อยคืนลงทะเล และเติมเต็มความหลากหลายทางชีวภาพให้กับท้องถิ่น

ปัจจุบันที่นี่เป็นทั้งแปลงเกษตรอินทรีย์และศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิต เป็นการเรียนรู้ระบบที่มีองค์ความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ มีการตั้งกองทุนปันผลเกษตร ทสม. เพื่อจัดสรรผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและยั่งยืน ดวงพรและเครือข่าย ทสม. ได้ช่วยกันถ่ายทอดให้กับครู นักเรียน และชุมชนข้างเคียงได้นำไปปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ของตนเองให้อยู่รอดปลอดภัย

นายอาบีเด็ง ยูโซะ

กสม. ดีเด่น จังหวัดปัตตานี

ผู้พลิก “ยะฮันกรีย์” ให้เป็นความมั่นคงทางอาหาร

หมู่ที่ 5 บ้านน้ำป่อตะวันออก อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ชุมชนเล็กๆ แห่งนี้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมจากฝีมือของ อาบีเด็ง ยูโซะ รองประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอปะนาเระ ผู้ริเริ่ม “ปัตตานีโมเดล” ที่เปลี่ยนขยะอินทรีย์ให้กลายเป็นต้นทุนใหม่ของชีวิตและแหล่งอาหารที่ยั่งยืน

อาบีเด็งเริ่มต้นจากใจที่ย่างๆ แต่ทำทนาย “ทำอย่างไรให้ขยะเปียกไม่เป็นภาระ แต่กลับสร้างประโยชน์ได้” เขาคิดในใจ และเริ่มศึกษาและทดลองสูตรน้ำหมักชีวภาพจากเศษพืชและสัตว์ โดยใช้จุลินทรีย์พื้นถิ่นเป็นตัวเร่ง ก่อนพัฒนาต่อยอดเป็น “ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด” ที่เกษตรกรใช้ได้สะดวก ลดต้นทุน ปลอดภัย และไม่พึ่งพาสารเคมี ชุมชนประหยัดค่าใช้จ่าย ขณะเดียวกันผลผลิตก็ปลอดภัยขึ้นตามไปด้วย

ความทุ่มเททำให้บทบาท ทสม. เข้มข้นขึ้น และอาบีเด็งยังได้รับเลือกให้เป็นประธานศูนย์ผู้นำจิตอาสาพัฒนาชุมชน ซึ่งทำหน้าที่สร้างผู้นำใหม่ ถ่ายทอดทักษะชีวิตและอาชีพ และเป็นศูนย์ประสานงานสำคัญของเครือข่าย ทสม. รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ อาบีเด็งขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ตั้งแต่ระบบธนาคารขยะ การคัดแยกขยะในครัวเรือน ไปจนถึงการขยายองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้ผู้สนใจในกิจกรรมของศูนย์

กว่า 8 ปีที่ยืนหยัดทำงาน อาบีเด็งพิสูจน์ให้เห็นว่า แรงอาสาเล็กๆ ของเขาได้เปลี่ยนพฤติกรรม เปลี่ยนขยะให้กลายเป็นอาหารของพืช คอยหล่อเลี้ยงชุมชนอย่างยั่งยืนได้จริง ปัตตานีโมเดลที่เขาวางรากฐานไว้ จึงไม่เพียงจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ยังจัดการอนาคตของชุมชนให้มั่นคงทางอาหารอีกด้วย

นายสาริต ปานดวงแก้ว

ทสม. ดีเด่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จาก 4 ไร่ สู้อาหารยั่งยืนด้วย “โคก หนอง นา โมเดล”

บนพื้นที่เล็ก ๆ เพียง 4 ไร่ในชุมชนหนองไม้ซุงของนายสาริต ปานดวงแก้ว ทสม. ตำบลหนองไม้ซุง เป็นจุดเปลี่ยนอดีตมนุษย์เงินเดือนที่หันหลังให้ชีวิตเร่งรีบ หันมาปรับเปลี่ยนแปลงเกษตรส่วนตัวด้วยศาสตร์พระราชา ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเรียบง่ายที่ว่า “ต้องพึ่งพาตนเองให้ได้ก่อน” และเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พื้นที่ผืนนี้เป็นต้นแบบในความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

สาริตออกแบบพื้นที่โดยใช้ทฤษฎี “โคก หนอง นา โมเดล” เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการฟื้นฟูดิน น้ำป่า และการผลิตแหล่งอาหารไว้ด้วยกัน ที่นี่จึงเป็นเกษตรอินทรีย์เต็มรูปแบบที่ไม่ใช้สารเคมีส่วนวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรจะถูกนำมาผลิตเป็นปุ๋ยแทนการเผาและติดตั้งพลังงานแสงอาทิตย์ไว้ในแปลงเกษตร ผลผลิตอินทรีย์ที่หลากหลายถูกนำไปจำหน่ายแก่ถึงผู้บริโภคในตลาดชุมชน 2 แห่ง สร้างรายได้เฉลี่ยเดือนละ 20,000-30,000 บาท

ขณะเดียวกันผลผลิตนี้ก็เป็นแหล่งอาหารให้ครอบครัวและเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้สาริตยังต่อยอดผลผลิต เช่น ตะไคร้ มะกรูด และพริก มาพัฒนาเป็น “ปลาเห็ด” ที่กำลังพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน ออย. ปัจจุบันพื้นที่แปลงเล็กได้ขยายเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และได้เก็บรักษาพันธุ์พืชพื้นถิ่น เช่น ผักปลัง กระสัง และเถาว์ล้วยเปรียง พร้อมจัดกิจกรรมแจกเมล็ดพันธุ์พระราชทานให้ผู้สนใจนำไปปลูกต่อ ในยามว่างของสาริตจะไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชน โรงเรียน และผู้ที่สนใจ รวมถึงสื่อสารผ่าน Facebook และ TikTok เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้

สำหรับสาริต ปานดวงแก้ว ความสำเร็จที่แท้จริงไม่ใช่ตัวเลขรายได้ แต่คือการได้อยู่กับธรรมชาติอย่างพอดี สุขภาพที่ดีขึ้น และเป็น ทสม. ที่เป็นเสาหลักด้านความมั่นคงทางอาหารให้ชุมชน

นายเศรษฐ์ฐกรณ์ นาคพัฒน์

ทสม. ดีเด่น จังหวัดพิจิตร

จากเขาหัวโล้น สู่ชุมชนอุดมสุขระดับภูมิภาค

จากการเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของพัฒนาอำเภอทับคล้อ ที่มีการฝึกอบรมให้กับ 30 ครัวเรือนเพื่อใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และแก้ไขปัญหาเรื่องความมั่นคงทางอาหาร ทำให้นายเศรษฐ์ฐกรณ์ นาคพัฒน์ ทสม. ประธานเครือข่าย ทสม. จังหวัดพิจิตร และชาวทับคล้อเปลี่ยนจากการทำนาอย่างเดียวมาสร้างแหล่งอาหาร และตั้งเป็นศูนย์ต้นแบบ “ชุมชนอุดมสุข ระดับภูมิภาค” ที่ถ่ายทอดความรู้ในด้านการเกษตร เศรษฐกิจพอเพียง

การทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาชุมชน ของเศรษฐ์ฐกรณ์ได้แก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจาก ป่าเขาโล้น กลายเป็นป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารและสร้างวัตถุดิบอาหารธรรมชาติ คืนสู่ชุมชน มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 10 ฐานเรียนรู้

เช่น ฐานป่าชุมชน สมุนไพร การตีมีด กระจุกออมสินไม้ไผ่ เกษตรอินทรีย์ การเผาถ่าน การทำไม้กวาด การจักสาน ธนาคารขยะ และ โคนง นา

นายเศรษฐ์ฐกรณ์ได้ประสานงานกับทุกภาคส่วน เพื่อเชื่อมโยงการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อม ได้สนับสนุนงบประมาณ พัฒนาชุมชน สนับสนุนกิจกรรม หมู่บ้าน OTOP นวัตกรรมี และการทำงานกับ องค์การบริหาร ส่วนตำบล ทับคล้อ รวมถึง โรงเรียนบึงสีไฟ โรงเรียน วัดเขาทราย โรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น

นายไพฑูลย์ อินหา

ทสม. ดีเด่น จังหวัดเพชรบูรณ์

จากเกษตรกรทุนนิยมสู่เส้นทางเกษตรอินทรีย์

ณ ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ชุมชนเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับวิกฤตจากการทำเกษตรแบบทุนนิยมที่พึ่งพาสารเคมี ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนสูง ผลผลิตราคาตกต่ำ หนี้สินเพิ่มขึ้น รวมถึงก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ย่ำแย่ของทั้งเกษตรกรและผู้บริโภค ทำให้นายไพฑูลย์ อินหา ในฐานะ ทสม. จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ริเริ่มและผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรที่ตั้งใจปลูกพืชแบบอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2561 และก่อตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านวังร่อง โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติ

ความสำเร็จของกลุ่มเกิดจากการดำเนินงานตามหลัก 4 ป. ของ ทสม. อย่างครบถ้วน โดย ป. ประสาน นายไพฑูลย์ได้เชื่อมโยงกับหน่วยงานด้านเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำความรู้มาพัฒนาชุมชน

จนยกระดับเป็น กลุ่มแปลงใหญ่ผักอินทรีย์ตำบลห้วยไร่ ส่วนป. ประชาสัมพันธ์ มีการเผยแพร่ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมผ่านศูนย์เรียนรู้และสื่อออนไลน์ รวมถึงจัดแหล่งศึกษาดูงานเพื่อสร้างการรับรู้และการลดก๊าซเรือนกระจก รวมถึงสื่อสารไปตามช่องทางออนไลน์ สำหรับ ป.ปฏิบัติ นายไพฑูลย์ทำหน้าที่เป็นผู้นำต้นแบบด้านเกษตรอินทรีย์ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การจัดการน้ำ และสนับสนุนงานของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดความรู้ด้านสภาพภูมิอากาศและโครงการ BCG

สุดท้ายคือ ป. ประเมินผล โดยติดตามเผ้าระวัง และรายงานสถานการณ์ภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแก่ประชาชนและหน่วยงานอย่างรวดเร็ว ทำให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ในการดำเนินงานสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ถึงร้อยละ 17.91 และเพิ่มผลผลิตได้ร้อยละ 38.89 อีกทั้งยังได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ต่าง ๆ โดยใช้ตลาดนำการผลิต มีข้อตกลงซื้อขายกับบริษัท สุขภาพสังคม จำกัด (เลมอนฟาร์ม) ส่งผลให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 50 นอกจากนี้ กลุ่มยังมีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้ระบบมินิสปริงเกอร์ และพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการลดต้นทุน

นางเนตรนภา ปิมปา

ทสม. ดีเด่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้พลิกแผ่นดินแม่ฮี้ด้วยเกษตรผสมผสานตามรอยพ่อหลวง

กลางหุบเขาอำเภอปาย อดีตเป็นพื้นที่เกษตรเชิงเดี่ยวที่เสื่อมโทรม “นางเนตรนภาปิมปา” ทสม. จังหวัดแม่ฮ่องสอน มองเห็นว่าผลผลิตของชุมชนนั้นลดลง สิ้นคลอนถึงเสปียงอาหารชุมชน ที่เกิดจากการพึ่งพาสารเคมี จนส่งผลกระทบต่อดินเสื่อมสภาพ นับเป็นจุดพลิกที่เปลี่ยนแผ่นดินแม่ฮี้ให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง

เนตรนภาเชิญชวนเกษตรกรในตำบลแม่ฮี้ให้หันมาใช้แนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเกษตรผสมผสานและเกษตรอินทรีย์ นำมาตรฐาน GAP มาใช้ เพื่อให้ดินได้หายใจอีกครั้ง จากไร่ข้าวและข้าวโพดเชิงเดี่ยวที่เสื่อมโทรม เนตรนภาร่วมกับหลายหน่วยงานเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนหันมาปลูกไม้ผล พืชผักปลอดภัยในโรงเรียน และสนับสนุนให้หลายครัวเรือนทำปุ๋ยคอกเพื่อเพิ่มรายได้ เส้นทางแนวทางนี้ได้สร้าง 2 แปลงเกษตรที่ต่อยอดเป็นศูนย์เรียนรู้คือ “บ้านสวนอศิราห์ เกษตรตามรอยพ่อ” บนพื้นที่ 5 ไร่ที่ออกงามด้วย 12 ฐานเรียนรู้ และ “ศูนย์การเรียนรู้เกษตรผสมผสานบ้านแม่ฮี้” ซึ่งเป็นแหล่งปฏิบัติจริงของชุมชน

นอกจากนั้นเธอยังรับการสนับสนุนจากเนคเทค สวทช. (NECTEC: National Electronics and Computer) เพื่อใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการระบบน้ำ ที่คอยปรับน้ำตามเวลารวมถึงความชื้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดแรงงาน สำหรับบ้านสวนอศิราห์ได้พัฒนา

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น ทั้งสเปรย์กันยุงจากมะกรูด-ตะไคร้หอม น้ำส้มควันไม้ และเครื่องตีผสมสมุนไพร โดยร่วมวิจัยกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ช่วยให้ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ต่อยอดสู่ตลาดหน้าฟาร์ม ที่ให้เกษตรกรขายผลผลิตเอง

ในฐานะ ทสม. เนตรนภามีบทบาทเป็นผู้ประสานงานระหว่างท้องถิ่นทุกระดับ ตั้งแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครไฟฟ้า ไปจนถึงชุมชนในอำเภอปาย เพื่อทำแนวกันไฟ ปลูกต้นไม้ ฟันน้ำลดฝุ่น ทำฝายชะลอน้ำ และเก็บขยะในกิจกรรม Big Cleaning Day พร้อมสร้างพลังการอนุรักษ์ผ่านทั้งสื่อออนไลน์และออฟไลน์ ปัจจุบันตำบลแม่ฮี้มีความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้หญิงคนหนึ่งเลือกลงมือเสริมและสร้างความหวังลงไปในพื้นที่ และปล่อยให้ชุมชนร่วมกันเก็บเกี่ยวผลแห่งความเปลี่ยนแปลงไปด้วยกัน

นายสว่าง สุขแสง

ทสม. ดีเด่น จังหวัดร้อยเอ็ด

พลังขับเคลื่อนแห่งตำบลหนองแคนสู่ชุมชนยั่งยืน

นายสว่าง สุขแสง เป็นที่รู้จักในนามรองประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแคน ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ โดยนำศาสตร์พระราชามาใช้ร่วมกับเศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว เพื่อสร้างมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการทำเกษตรกรรมที่ยั่งยืนของนายสว่างส่งผลให้เกิดพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น และชุมชนมีการแปรรูปข้าวหอมมะลิเป็นผงขัดหน้าแบรนด์ “กุลา” ที่สร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรกว่า 50 ครอบครัว นอกจากนี้นายสว่างยังได้ช่วยฟื้นฟูป่าดอนหนองโจน โดยการปลูกต้นไม้กว่า 10,000 ต้นบนพื้นที่สีเขียวกว่า 211 ไร่ ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพอย่างมาก

นายสว่างยังได้จัดโครงการ ยุวชนพิทักษ์ป่า และค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้เด็กและเยาวชนกว่า 200 คน ได้เรียนรู้และลงมือทำจริงในพื้นที่ สร้างผู้นำรุ่นใหม่ในการอนุรักษ์ อีกทั้งการลดขยะพลาสติกในชุมชนกว่าร้อยละ 30 และการขยายแนวคิดไปยัง 5 ตำบล และกลุ่มชุมชนต่างจังหวัดกว่า 10 กลุ่ม

แนวทางการทำงานแบบเครือข่ายของนายสว่างทำให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่ได้สนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และบุคลากร ในอนาคตเขาวางแผนเพิ่มพื้นที่ป่าชุมชนจาก 100 ไร่ เป็น 300 ไร่ พร้อมขยายศูนย์การเรียนรู้ “โคก หนอง นา และเกษตรกรรมยั่งยืน” พัฒนาหลักสูตร STEAM ด้านสิ่งแวดล้อม และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากวัตถุดิบท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

นางพรเพ็ญ ไผ่สำฤทธิ์

ทสม. ตีเด่น จังหวัดลพบุรี

พลังประสานชุมชนโยงธรรมาสู่ความมั่นคงทางอาหาร

14 หมู่บ้านของตำบลโก่งธนู จังหวัดลพบุรี เคยเผชิญปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมและผลกระทบจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมายาวนาน แต่จุดเปลี่ยนเมื่อ นางพรเพ็ญ ไผ่สำฤทธิ์ ทสม. จังหวัดลพบุรี ลูกขึ้นมารับบทบาท “ผู้ประสานงาน” และ “ผู้รวมพลังชุมชน” เพื่อหาทางออกอย่างเป็นระบบ

พรเพ็ญเริ่มจากการเปิดวงหารือร่วมกับคณะกรรมการเครือข่าย ทสม. และผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู เพื่อทำความเข้าใจปัญหาและได้วิธีแก้ ด้วยการเริ่มโครงการ “บ้านนี้มีรัก ปลูกผักกินเอง” และ “ทางนี้มีผล ผู้คนรักกัน” ในหมู่บ้านของพรเพ็ญเป็นพื้นที่นำร่อง

พรเพ็ญได้เริ่มจากการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับ ทสม. ผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู ได้ชักชวนเพื่อนบ้าน 53 ครอบครัว มาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการปลูกผักและไม้ผล ให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ลดรายจ่าย และเพิ่มภูมิคุ้มกันให้ชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจุบันมีการขยายผลทั้งตำบลกว่า 850 ครอบครัว

การทำงานของพรเพ็ญในฐานะ ทสม. ทำหน้าที่ “ประสานข้อมูล” และ “เชื่อมการทำงาน” ของสมาชิก ทสม. ทุกหมู่บ้าน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง เธอรวบรวมปัญหาความต้องการ และ

ศักยภาพของพื้นที่ ส่งต่อไปยังองค์กรที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ พร้อมจัดเวทีเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และติดตามผลร่วมกับชุมชน เพื่อให้ทุกโครงการเดินหน้าอย่างเป็นรูปธรรม

กิจกรรมในโครงการมีหลากหลาย อาทิเช่น การปลูกผักปลอดสาร การทำปุ๋ยอินทรีย์ การนำน้ำหมักมาใช้ประโยชน์ ตลอดจนสนับสนุนการแปรรูปผลผลิตชุมชนให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น ผลลัพธ์เห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนพื้นที่สาธารณะให้มีไม้ผลกินได้ และทำให้ครัวเรือนมีอาหารสดจากแปลงของตนเองทุกวัน

โครงการเสริมอื่น ๆ เช่น ธนาคารน้ำใต้ดิน 150 จุดทั่วตำบล และดำเนินการชุมชนคาร์บอนเครดิต ที่สามารถลดก๊าซเรือนกระจกได้ถึง 69 ตันต่อปี ล้วนเกิดจากบทบาทประสานงานที่แข็งแกร่งของพรเพ็ญ ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาเดิมเข้ากับวิธีคิดใหม่เพื่อแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ด้วยการลงมือปฏิบัติและทักษะการประสานของพรเพ็ญ ไผ่สำฤทธิ์ จึงเป็นงาน ทสม. ที่ทำให้ตำบลโก่งธนูแหล่งอาหารมั่นคงและมีการดูแลสุขภาพอย่างเป็นระบบ

นายทองเรียน ประเสริฐ

ทสม. ตีเด่น จังหวัดเลย

ไร่นาสวนผสม สวนปุดอง

หลังจากเกษียณอายุราชการ นายทองเรียน ประเสริฐ ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลวังสะพุง จังหวัดเลย ได้ตัดสินใจทำเกษตรโดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บนพื้นที่ 5 ไร่ 2 งาน ซึ่งเคยเป็นไร่อ้อยและมันสำปะหลังที่พึ่งพาสารเคมี จนกลายเป็นศูนย์เรียนรู้ “ไร่นาสวนผสม สวนปุดอง” ในรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564

และทหารพันธุ์ดีค่ายศรีสองรัก ได้ช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหาร และช่วยจัดการเศษอาหารและของเสียในชุมชนและนำขี้หมูไปบำรุงดินเป็นปุ๋ยอินทรีย์ลดค่าใช้จ่ายในการเกษตรลงได้ นอกจากนี้เขายังได้ปลูกต้นขี้เหล็กกว่า 1,000 ต้น และทำระบบน้ำอัจฉริยะสำหรับภาคการเกษตร (IoT) ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอวังสะพุง จำนวน 6 ครัวเรือน

—
220

ศูนย์เรียนรู้สวนปุดองได้แบ่งพื้นที่ขุดสระกักเก็บน้ำ การทำนา การปลูกไม้ผลหลากหลายชนิด เช่น ทุเรียน มะม่วง ฝรั่งกิมจู เป็นต้น นอกจากนี้ยังเลี้ยงไก่ ปลายิน ปลาสด อีกด้วย

ส่วนการเลี้ยงหมูหลุมที่ร่วมมือกับสำนักงานสภาเกษตรกร จังหวัดเลย ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์

ส่วนการถ่ายทอดบทเรียนการทำงานของ ทสม. ทองเรียนได้ส่งต่อให้กับเครือข่าย ทสม. เยาวชนคนรุ่นใหม่ และพื้นที่เครือข่ายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตำบลวังสะพุง และช่วยกันเผยแพร่ผลงานด้านการเกษตรยั่งยืน ริโซเคิลขยะ การอนุรักษ์น้ำ รวมถึงการตั้งกลุ่มผู้นำด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ต่อไป

นายบพพร นิลพงศ์

ทสม. ดีเด่น จังหวัดสงขลา

ธนาคารปูแห่งบ้านเลค่าย การฟื้นทะเลด้วย ทสม. และชุมชน

เมื่อทรัพยากรทางทะเลในอำเภอร่อนตะโพกเริ่มล้นลง ทั้งปู ปลา กุ้ง หอย ไปจากทะเลที่เคยอุดมสมบูรณ์ ชาวประมงบ้านเลค่ายจึงรวมตัวกันเพื่อลุกขึ้นแก้ปัญหาอย่างจริงจัง หนึ่งในคนสำคัญคือ นายบพพร นิลพงศ์ กรรมการเครือข่าย ทสม. อำเภอร่อนตะโพก และประธานการบริหารจัดการประมงโดยชุมชน

บพพรเล่าว่า ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาปูเริ่มลดจำนวนลงอย่างน่ากลัวทั้งปะการังก็ฟอกขาว ภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบต่อมาก และคนก็มาทำประมงเกินศักยภาพที่ธรรมชาติจะฟื้นฟูได้เอง โดยเฉพาะการจับปูไข่นอกกระดองไปขาย ทำให้เกิดแนวคิด “ธนาคารปู” ของบ้านเลค่าย ซึ่งเป็นความร่วมมือของสมาชิกชุมชน 67 คน ร่วมกับ ทสม. ตำบลร่อนตะโพก และหน่วยงานพันธมิตรจำนวนมาก เช่น ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงอ่าวไทยตอนกลาง องค์การบริหารส่วนตำบลร่อนตะโพก สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงภาคเอกชน และเครือข่ายสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่เข้ามาช่วยให้ความรู้และสนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ ตอนนี้ถ้าชาวประมงจับปูไข่นอกกระดองได้ จะนำมาฝากในธนาคารปูเพื่อพักไข่จนปล่อยลูกปูกลับสู่ทะเล ส่วนแม่ปูจะถูกส่งคืนเจ้าของ ถือเป็น “ดอกเบี้ยยแห่งท้องทะเล” ที่จะออกเงยในอนาคต

ชุมชนยังร่วมกันกำหนด เขตอนุรักษ์ทรัพยากรทะเล บริเวณหมู่ 4 และหมู่ 7 กว่า 625 ไร่ ห่างจากฝั่ง 500 เมตร

โดยมีการใช้ทางมะพร้าว แกลลอน ๑๖ ลิตร และกติกาชุมชนช่วยกำกับ พร้อมทำงานร่วมกับเครือข่ายประมงพื้นบ้านและ ทสม. ในการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยมีเครือข่าย ทสม. เหล่าอาสา และกิจกรรม CSR ของภาคเอกชนมาช่วยกันเก็บขยะริมชายหาด การฟื้นฟูปะการังเทียม และทำบ้านปลา ส่วนการประสานงานของบพพรนั้น เขาจะใช้เครื่องมือทั้งออนไลน์และออฟไลน์เพื่อให้เกิดความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในทุกระดับ ทั้งกลุ่มอาสาสมัครท้องถิ่นโรงเรียน หน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม

วันนี้ธนาคารปูยังพัฒนาเทคนิคการเพาะพันธุ์ปูอย่างต่อเนื่อง และขยายแนวร่วมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตจากการที่ทะเลฟื้นตัวทำให้รายได้ชาวประมงเพิ่มขึ้นบทบาทของ ทสม. กลายเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างคุณค่าใหม่ให้ชุมชนบ้านเลค่าย ยืนยันได้ว่าการอนุรักษ์ที่ขับเคลื่อนด้วยเครือข่ายและความร่วมมือสามารถฟื้นทะเลให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ได้อีกครั้ง

นางมะลิ กัททโชติ

ทสม. ดีเด่น จังหวัดสมุทรปราการ

“เปิดปากน้ำ” กับ “ไข่บ้านแม่” แบรมดัดงองเมืองสมุทรปราการ

ในยุคที่ผู้คนหันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น ชื่อของ นางมะลิ กัททโชติ จากจังหวัดสมุทรปราการ ได้กลายเป็นต้นแบบ ทสม. ในการเกษตรและความมั่นคงทางอาหารที่ทำมาอย่างต่อเนื่องกว่า 5 ปี

ด้วยการพึ่งพาตนเองจากการทำเกษตรผสมผสาน ทำให้มะลิได้เลี้ยงปลา ปลูกผัก และทำนา และยังสนใจปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้เบอร์ 4 ที่สร้างรายได้และเป็นแหล่งอาหารให้กับครอบครัว

มะลิได้สนับสนุนต้นแบบการเลี้ยงเปิดริมคันบ่อปลา ภายใต้ฟาร์ม “ชั้นนี้ฟาร์ม” และได้ร่วมกันเพาะพันธุ์ลูกเปิดสายพันธุ์เปิดปากน้ำ เป็นพันธุ์พื้นเมือง ทำให้เกิด

ไข่เปิดปากน้ำขึ้น โดยได้รับความมือกับสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเพาะเลี้ยงและอนุรักษ์สายพันธุ์เปิดปากน้ำ จนฟาร์มของเธอได้รับการจัดตั้งให้เป็น ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์พื้นเมืองที่เปิดให้คนรุ่นใหม่และประชาชนเข้ามาศึกษาดูงาน

ในงานอนุรักษ์เธอยังนำผักตบชวามาเป็นอาหารให้กับเปิดปากน้ำ และปลูกผักบุ้งเพื่อช่วยเปิดทางน้ำให้ไหลสะดวก ทุกวันนี้เธอยังคงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผลงานให้มีความต่อเนื่อง โดยมีแผนเข้าร่วมเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน “หนึ่งแก้วฟาร์ม คนเขียว” เพื่อขยายช่องทางการตลาดและเพิ่มปริมาณการผลิตเปิดในอนาคต

นายเฉลิม จันทรหงษ์

ทสม. ดีเด่น จังหวัดสมุทรสาคร

เกษตรโรงงาน สุขภาพพอเพียงและแปลงอินทรีย์

พื้นที่เกษตรกรรมที่รายล้อมไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสาคร นายเฉลิม จันทรหงษ์ ทสม. จังหวัดสมุทรสาคร ได้เผชิญปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศ และที่สำคัญคือ อาหาร ทำให้เฉลิมหันมาสนใจใน “เกษตรปลอดภัย” และเริ่มลดการใช้สารเคมี ด้วยความพอเพียงมาตั้งแต่ปี 2551

เฉลิมได้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยปรับมาใช้โซลาร์เซลล์กับระบบน้ำในสวน ซึ่งสามารถลดต้นทุนค่าไฟฟ้าลงได้ ส่วนการปรับปรุงโครงสร้างดินจะใช้เปลือกไข่ เพื่อเพิ่มแคลเซียมและป้องกันหอยทาก รวมถึงใช้เศษอาหารและกากน้ำตาลมาหมักทำเป็นดินขุยไผ่ เพื่อช่วยเพิ่มจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในดิน

สวนของเฉลิมเป็นแบบเกษตรพอเพียง มีทั้งผักปลอดสารพิษ ไม้ผล พืชสมุนไพร และมีร่องน้ำสำหรับเลี้ยงปลา ส่วนการทำระบบน้ำแบบหมุนเวียนสามารถนำไปใช้ได้ถึง 3 รอบ คือ รอบแรกนำน้ำไปรดน้ำต้นไม้ ต่อจากนั้นปล่อยน้ำ ส่วนที่เหลือไปใช้เลี้ยงปลา และรอบสุดท้ายนำน้ำไปทำน้ำหมักชีวภาพ

ปัจจุบันสวนเกษตรแห่งนี้พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรอินทรีย์ ที่ได้รับความร่วมแรงร่วมใจกับคนในชุมชนกว่า 10 ราย รวมถึงร่วมทำงานกับภาคีเครือข่ายภาครัฐหลายหน่วยงานอย่างเข้มแข็ง เช่น เครือข่าย ทสม. จังหวัดสมุทรสาคร สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสาคร และสำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนการเกษตร นอกจากนี้ ยังได้ทำมะม่วงกวน ปลาแดดเดียว ปลาต้ม เพื่อเป็นสินค้าของชุมชนด้วย ภูมิปัญญาของเฉลิมได้สร้างอาหารปลอดภัย ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน

นายบัญชา เทียมครบุรี

กสม. ดีเด่น จังหวัดสระแก้ว

ป่าครอบครัว เกษตรปลอดภัย

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่อชีวิตเกษตรกรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นายบัญชา เทียมครบุรี (ทสม.) ตำบลวังสมบูรณ์ คือหนึ่งในผู้ลุกขึ้นมาสร้างคำตอบให้ชุมชนด้วยแนวคิด “พึ่งพาตนเอง พื้นฟูธรรมชาติ” ผ่านพื้นที่เรียนรู้ที่เขาเรียกว่า “ป่าครอบครัว เกษตรปลอดภัย”

พื้นที่เล็กๆ แห่งนี้ถูกออกแบบให้เป็นทั้งแหล่งอาหารและดูดซับคาร์บอนจากธรรมชาติ เขาปลูกไม้ใช้สอย ไม้กินได้ และไม้ผลผสมผสานอย่างเป็นระบบ จนกลายเป็นแปลงสาธิตที่สะท้อนถึงป่าครอบครัวตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ ขณะเดียวกัน เขายังชวนเพื่อนบ้านนำเศษวัสดุทางการเกษตรมารวมกลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก ลดการเผา ลดคว้นพิษ และลดต้นทุนได้อย่างเห็นผล จนสามารถผลิตปุ๋ยหมักได้มากถึง 3,000 กิโลกรัมต่อปี และแจกจ่ายให้เกษตรกรไปใช้ในแปลงเพาะปลูกของตนเอง

ผลลัพธ์ของความร่วมแรงร่วมใจปรากฏชัดในชุมชนบ้านวังสุรียา หมู่ 10 และบ้านมั่นคงชนบทวังสมบูรณ์ หมู่ 2 รวม 80 ครัวเรือน ที่หันมาใช้วิถีเกษตรปลอดภัยอย่างจริงจัง ลดสารเคมีลงอย่างมาก เพิ่มผลผลิต และได้อาหารที่ปลอดภัยขึ้น ทั้งยังมีสูตรปุ๋ยหมักท้องถิ่นที่ได้มาตรฐานเป็นของตนเอง นอกจากพื้นที่ดินและความมั่นคงทางอาหาร บัญชายังสานต่อความยั่งยืนด้วยการตั้ง “ธนาคารเมล็ดพันธุ์ชุมชน” เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาสายพันธุ์ผักพื้นบ้าน พร้อมเปิดพื้นที่เรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนในตำบล ให้เข้าใจคุณค่าของผืนดินและการจัดการทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ

จากต้นทุนของความตั้งใจที่เกิดขึ้นจากปัญหานี้ ได้ช่วยให้เกษตรกรมีอาหารปลอดภัย มีรายได้มั่นคง และมีส่วนร่วมช่วยรักษาภาวะโลกร้อนด้วยกัน

นายอนุรักษ์ ยิ้มสาระ

ทสม. ตีเด่น จังหวัดอ่างทอง

ทสม. ต้นแบบ เปิดทบทวนอนุรักษ์การกิจรักโลก

ถ้าพูดถึงคนรุ่นใหม่ไฟแรงที่จริงจังกับงานสิ่งแวดล้อม ชื่อของ พี่อนุรักษ์ ยิ้มสาระ ประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอสสามโก้ ต้องติดโผแน่นอน โดยแนวคิดน่าสนใจว่า “น้ำคือชีวิต” จึงเริ่มต้นภารกิจด้วยการจัดการน้ำ แบบรู้คุณค่า นำหลักการชลประทานมาช่วยให้การเพาะปลูก ใช้น้ำเท่าที่จำเป็น แล้วยังพัฒนาแหล่งน้ำพลังงาน โซลาร์เซลล์อีกด้วย

ผลงานของอนุรักษ์นั้นเน้น “การลงมือปฏิบัติ ที่พิสูจน์ด้วยการกระทำ” โดยมีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม อาทิ ทั้งเกษตรอินทรีย์ การทำน้ำหมัก-ปุ๋ยหมักชีวภาพ และการคัดแยกขยะที่ต้นทาง สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็น กิจกรรมตามขั้นตอน แต่เป็นการขับเคลื่อนจนเกิด ผลลัพธ์ที่จับต้องได้จริง ซึ่งเป็นความสำเร็จที่วัดได้จากการเปลี่ยนแปลงในชุมชน”

การทำงานของอนุรักษ์ยึด “หลัก 4 ป.” ถูกทุกข้อ **ป.ประสาน** เชื่อมภาคประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ ให้การทำงานด้านสิ่งแวดล้อมเดินหน้าไปพร้อมกัน **ป.ประชาสัมพันธ์** สื่อสารเรื่องการอนุรักษ์น้ำ ขยะ ดิน การลดการเผา และเรื่องโลกร้อนให้ชุมชนเข้าใจง่าย **ป.ปฏิบัติ** ทำจริง เป็นต้นแบบ ตั้งศูนย์เรียนรู้ให้คนมา ศึกษาดูงาน พร้อมร่วมกิจกรรมระดับจังหวัด **ป.ประเมินผล** ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ ไฮไลท์ที่สำคัญคือ ศูนย์เรียนรู้ ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ ที่อนุรักษ์ตั้งขึ้นเพื่อถ่ายทอด

ความรู้ให้คนในชุมชนและเยาวชนรุ่นใหม่ พร้อมขยายผล ไปสู่กิจกรรมรักษามรดกชาติอื่นๆ เช่น สร้างวังปลา และฐานข้อมูลวิจัยท้องถิ่น

แม้จะเจออุปสรรคอย่างคนในชุมชนมองว่าสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องไกลตัว แต่พี่อนุรักษ์เลือกแก้ปัญหาด้วยการ “ทำให้เห็นก่อน” พิสูจน์ด้วยผลงานจริงแล้วค่อยขยายผล สู่ทุกบ้าน ทุกครัวเรือนเป้าหมายต่อไปคือ ทำให้ชุมชนเห็น ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมร่วมกันมากขึ้น และนำไปใช้ ในชีวิตประจำวัน ทั้งหมดนี้เป็นบทพิสูจน์ที่ชัดเจนว่า อนุรักษ์ ยิ้มสาระ เกิดมาเพื่อเป็น ทสม. อย่างแท้จริง”

นายอุทัย บางเหลื่อ

ทสม. ดีเด่น จังหวัดอำนาจเจริญ

ผู้สร้างสรรคความรู้ สร้างคน และความยั่งยืนทางอาหาร

อุทัย บางเหลื่อ อดีตครูได้ก้าวเข้าสู่บทบาท ทสม. ตำบลปลาเค้า อำเภอเมืองอำนาจเจริญ เขียวชวนให้ชุมชนใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย โดยสร้างพื้นที่ของตัวเองเป็นศูนย์เรียนรู้คอยส่งต่อความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยนำ “ศาสตร์พระราชา” มาใช้ในการพัฒนา แปรวิถีเกษตรกรรมดาให้เชื่อมโยงสู่เศรษฐกิจสีเขียว (BCG) และสังคมคาร์บอนต่ำ

งานสำคัญคือการสร้าง “ศูนย์เรียนรู้สัมมะปิ” กว่า 30 ไร่ที่เขาแบ่งเป็นพื้นที่ทำเกษตรผสมผสาน และป่าหัวไร่ปลายนา 7 ไร่ ที่นี้ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้

ระบบนิเวศป่าทามให้กับโรงเรียน ชุมชน และเด็กเยาวชน ครูอุทัยได้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ของคน 3 วัย ในชุมชนและเครือข่าย ได้แก่ โดยมีปราชญ์ชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอด และมีเด็กและเยาวชนเป็นผู้รับการถ่ายทอด หรือผู้สืบทอด ซึ่งดำเนินการผ่านกิจกรรมการสำรวจ การเก็บข้อมูล ด้านกายภาพ ชีวภาพ ภูมิปัญญา และการใช้ประโยชน์ โดยมีใบงาน 9 ใบเป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจร่วมกัน

การทำโคกหนองนาโมเดลอย่างครบวงจร เพื่อเปิดให้ชุมชนและเยาวชนเข้ามาเรียนรู้ และมีการทำงานร่วมกันกับภาคีเครือข่ายอย่างมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา นักวิชาการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) จังหวัดอำนาจเจริญ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอำนาจเจริญ

ศูนย์เรียนรู้สัมมะปิได้เชื่อมโยงประเด็นวัฒนธรรม และธรรมชาติในชุมชน แม้ยามเผชิญปัญหาฝนแล้ง การปรับตัวด้วยพืชใช้น้ำน้อย และเมื่อราคาผลผลิตต่ำ เขาภูมิใจที่ทุกอย่างเกิดจากการลงมือทำด้วยตัวเอง และได้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบที่ชุมชนต่าง ๆ เดินทางมาศึกษาไม่ขาดสาย

นายสมพงษ์ คำพันธ์

กสม. ดีเด่น จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้นำเกษตรปลอดสารพิษต้นแบบ กสม. เหล่าเสือโก้ก

ตำบลแพงใหญ่ อำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนเกษตรขนาดใหญ่ที่มีผลผลิตหลากหลาย ทั้งพริกหัวเรือ ฟักทอง กะหล่ำปลี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แต่ในอดีต การใช้สารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชสูง ทำให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ทำให้นายสมพงษ์ คำพันธ์ ประธานเครือข่าย ทสม. อำเภอเหล่าเสือโก้ก ต้องการเปลี่ยนชุมชนการเกษตรแบบเดิมไปเป็นเกษตรปลอดสารพิษและเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2565-2568 ด้วยเป้าหมายลดต้นทุนและสร้างความปลอดภัยทางอาหารให้ชุมชน

การดำเนินงานเริ่มจากรวมกลุ่มเกษตรกรไม่ใช้สารเคมีในแปลง โดยทำงานกับทุกภาคส่วน ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานต่างๆ สนับสนุนด้านงบประมาณ เครื่องมือ และความรู้ ทำให้เกษตรกรมีผู้นำชุมชนเข้มแข็งและการทำงานแบบมีส่วนร่วม

พื้นที่แห่งนี้ยังเป็น ต้นแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” ที่ฟื้นฟูระบบนิเวศและสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครัวเรือนเกษตรกร ทั้งการปลูกพืชผสมผสานทำเกษตรอินทรีย์ และแปรรูปผลผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โครงการนี้ได้รับ

การสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนสิ่งแวดล้อมในปี 2567 ส่งผลให้ตำบลแพงใหญ่กลายเป็นตัวอย่างชุมชนเกษตรยั่งยืนที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับพื้นที่อื่น ๆ ในอำเภอ

ด้วยวิสัยทัศน์และการลงมือทำจริงของนายสมพงษ์ คำพันธ์ ชุมชนเหล่าเสือโก้กได้พิสูจน์ว่าการเกษตรปลอดสารพิษและเกษตรอินทรีย์ไม่ใช่เพียงความฝัน แต่เป็นทางเลือกที่ทำได้จริงและยั่งยืน

นายสมเดช นาคดี

ทสม. ดีเด่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้ค้นพบป่าชายเลนจากงะ

“พามาดูธรรมชาติหรือพามาดูขยะ” คำถามนี้เหมือนเงาสสะท้อนความจริงกว่า 25 ปีที่นายสมเดช นาคดี หรือน้าเตี้ยไม่อาจเมินเฉย เมื่อครั้งที่เขาพานักท่องเที่ยวพายเรือไปชมต้นโกงกางโบราณกว่า 100 ปี บริเวณศูนย์การเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนสิรินาถราชินี นับเป็นจุดเปลี่ยนของแรงอาสของ ทสม. สู่เครือข่ายอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านคลองเก่า

วันนี้หน้าเตี้ยร่วมกับเครือข่าย ที่มีสมาชิกกว่า 100 คน ช่วยกันเก็บขยะในพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณปากน้ำปราณ โดยเขาไม่ได้หยุดอยู่แค่การเก็บกวาด แต่คอยประสานการดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลกับทุกภาคส่วน

อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นเพาะชำต้นกล้าพันธุ์ไม้ชายเลน แจกจ่ายให้ชุมชนเพื่อขยายพื้นที่ป่า และเป็นวิทยากรช่วยบ่มเพาะกล้าเยาวชนเหล่ายุวมัคคุเทศก์เพื่อเชื่อมงานอนุรักษ์เข้ากับเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนการให้ความรู้วิถีชีวิตทางทะเลให้กับชุมชนปลายน้ำ เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางทะเล โดยบูรณาการทำงานแบบ “บวร” กับ ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ทั้งในพื้นที่อาสาสมัครต่างถิ่น รวมถึงชาวต่างชาติและองค์กรระหว่างประเทศ

เมื่อทุกคนในชุมชนช่วยกันดูแลผืนป่าและท้องทะเลนี้ ความอุดมสมบูรณ์ก็จะกลับมาอีกครั้ง พร้อมเสียงคลื่นเสียงนก และวิถีชีวิตที่ไม่ถูกกลบด้วยเสียงพึมพำเรื่องขยะอีกต่อไป

นายกัมพล ถิ่นทะเล

ทสม. ดีเด่น จังหวัดสตูล

บุมทรัพย์ทะเลคีนชีพ อ่าวปากบารา

เมื่อชาวประมงพื้นบ้านเห็นตรงกันว่า พวกเขาหาปูหาปลาได้น้อยลง ทำให้ต้องออกทะเลไปไกลกว่าเดิม บางวันก็ไม่คุ้มกับค่าน้ำมันที่ต้องวิ่งเรือออกไป สิ่งเหล่านี้กระทบถึงความมั่นคงของอาชีพประมงพื้นบ้านที่อาจต้องขายเรือทิ้งในที่สุด

นายกัมพล ถิ่นทะเล หรือ “ปะกัมพล” ทสม. นายกสมาคม ชาวประมงพื้นบ้านปากน้ำ และสวมหมวก ทสม. ของจังหวัดสตูล จึงลุกขึ้นมาฟื้นฟูบุมทรัพย์ทางทะเลอ่าวปากบารา

“ผมเริ่มทำธนาคารปูม้า อำเภอละงู ตั้งแต่ปี 2556 โดยรวบรวมไข่ปูม้ามาอนุบาล แต่เดือนแรกได้แม่ปูมาเลี้ยงเฉลี่ย 30-40 ตัว ในช่วงแรก และเราปล่อยไข่ปูกลับสู่ทะเลไม่ต่ำกว่า 300 ล้านฟอง” ปะกัมพลเล่าต่อด้วยแววตาแห่งความภูมิใจว่า “ปูที่ถูกปล่อยออกไปเจริญเติบโตเต็มวัยภายในช่วง 4 เดือน เท่ากับว่าใน 1 ปี ชุมชนได้ สร้างปูขึ้นมา 3-4 รุ่น” ความอุดมสมบูรณ์ของอ่าวปากบาราเริ่มเห็นผลชัดเจนเรื่อยมา

ตอนนี้เครือข่ายและสมาชิกของสมาคมประมงพื้นบ้านมีประมาณ 300 กว่าคน เราได้พากันทำซั้งกอทางมะพร้าว กำหนดพื้นที่วางซั้งเชือก แพลงหญ้าทะเล และปล่อยพันธุ์

สัตว์น้ำบนเนื้อที่กว่า 5,000 ไร่ และต่อยอดอาชีพเลี้ยงสาหร่ายขนนก ตลอดจนทำอาหารทะเลแปรรูปเพื่อวางขายที่ร้านคนจับปลา เป็นการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจของชุมชน

อ่าวปากบารากลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง จาก ทสม. นักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ที่สร้างความร่วมมือให้เกิดการฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลอย่างยั่งยืน ด้วยแนวคิดที่ว่า “ทำพออิ่ม” ตามวิถีประมงพื้นบ้านดั้งเดิม

นางสุภาพ คงรักษา

ทสม. ตีเด่น จังหวัดสมุทรสาคร

บ้านคูฉี: หัวใจอาสาเพื่อทะเล

พื้นดินโคลนที่เต็มไปด้วยหอยปากเปิดและสัตว์หน้าดิน ในชุมชนบ้านคูฉี ตำบลบางจะเกร็ง กลับเงียบเหงา ชาวบ้านต่างคุยปรับทุกข์ว่า “เคยหาหอยได้วันละสิบกิโล ยี่สิบกิโล แต่วันนี้ค้นหาเก่งๆ หาได้แค่สามกิโล สี่กิโลก็นับว่ามากแล้ว”

ภัยเงียบนี้คือคลานมาจากคนนอกพื้นที่เมื่อสองสามปีที่ผ่านมา “เขามาใช้พื้ลั่วซุด เก็บทีละมาก ๆ โดยไม่สนใจใคร” ชาวบ้านเล่าด้วยน้ำเสียงปนกังวลว่า การเก็บหอยปากเปิดเกินปริมาณและการใช้พื้ลั่วซุดกำลังทำลายหน้าดินและระบบนิเวศโดยรอบ ผลที่ตามมาคือหอยหลอดและสัตว์น้ำชายฝั่งลดลงอย่างรวดเร็ว

ผู้ใหญ่บ้านสุภาพ คงรักษา หนึ่งในกรรมการเครือข่ายทสม. ตำบลบางจะเกร็ง ผู้ประสานหลักในพื้นที่ลงมือแก้ปัญหาแบบบูรณาการกับทุกภาคส่วน เขาและตัวแทนหมู่บ้านได้ร่วมกันตั้งกฎกติกาการใช้เครื่องมือตามขนาดที่เหมาะสม กำหนดการใช้พื้นที่ และช่วยกันเฝ้าระวังการใช้เครื่องมือที่ใช้จับสัตว์น้ำในพื้นที่ดอนหอยหลอด และจัดเวรยามคอยสอดส่องผู้ที่เข้ามาลักลอบจับสัตว์น้ำผิดวิธีเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรให้ยังคงอยู่สืบไปจนถึงลูกหลาน

สิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านสุภาพทำไม่ได้หยุดเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังวางรากฐานเพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

ในอนาคต สุภาพได้ผลักดันให้ชุมชนร่วมกันปลูกป่าชายเลนเพื่อสร้างแนวป้องกันธรรมชาติไม่ให้ถูกกัดเซาะ พร้อมทั้งจัดตั้ง ธนาคารปูม้าชุมชนบ้านคูฉี โดยมีการปล่อยลูกปูและพันธุ์สัตว์น้ำคืนสู่ธรรมชาติ บริเวณปากอ่าวแม่กลองและคลองคูฉี นอกจากนี้ยังชวนคนในหมู่บ้านให้ทำบ้านปลาและวังปลา โดยนำโองที่ไม่ได้ใช้งานไปวางในทะเล เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยให้ปลาและสัตว์น้ำ พร้อมยังได้รณรงค์การคัดแยกขยะจากต้นทาง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดมลพิษกับทะเลบ้านคูฉี

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับจังหวัด

2568

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลทองมงคล

อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทองมงคลชวนสี่สับบนผืนป่าที่มีครูและพ่อครัว

ถ้าลองหลับตาแล้วนึกถึงป่าชุมชน คุณอาจจะเห็นภาพการปลูกต้นไม้เป็นแถว การเดินลาดตระเวน หรือการบวชป่า แต่ป่าชุมชนในพื้นที่ตำบลทองมงคล อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นี้กลับมีทั้งห้องเรียนธรรมชาติที่อบอุ่นไปด้วยกลิ่นสมุนไพรและเสียงหัวเราะของคนในชุมชน

ย้อนกลับไปปี 2545 เมื่อผืนป่าแห่งนี้ถูกบุกรุกและมีการขอสัมปทานระเบิดหิน ทำให้ชาวบ้านธรรมรัตน์ (ชื่อหมู่บ้านเดิม) ได้รวมตัวกันเพื่อขอพื้นที่คืน และจัดตั้งเป็น “ป่าชุมชนบ้านสายเพชร” ขึ้นใน หมู่ 9 เพราะเชื่อว่าจะช่วยรักษาป่า ดิน และน้ำไว้ได้ และพวกเขา ก็ได้รับชัยชนะจนได้จัดตั้งพื้นที่อนุรักษ์และเกิดเป็น “วนอุทยานห้วยน้ำซับ” ในที่สุด โดยมีเครือข่าย ทสม. ตำบลทองมงคล ที่คอยช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นี้เรื่อยมา

การทำงานของเครือข่าย ทสม. ตำบลทองมงคล ภายใต้การนำของนายวัชรินทร์ จันทรเดช ประธานเครือข่ายทสม. ตำบลทองมงคล ไม่ได้มีแค่วาระการประชุมในทุกวันที่ 9 ของเดือน เพื่อวางแผน 5 ด้าน (อนุรักษ์ฟื้นฟู ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควบคุมดูแล และใช้ประโยชน์) แต่พวกเขามี “ภารกิจเด่น” ที่น่าสนใจ คือ การเดินหน้าเก็บข้อมูลต้นไม้จำนวน 25,000 ต้น

เพื่อประเมินปริมาณการกักเก็บคาร์บอน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อผลักดันพื้นที่สู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน ปัจจุบันพื้นที่นี้ยังเป็นจุดหมุดเช็คอินของนักท่องเที่ยวในการชื่นชมความงามของ “ดอกกาสะลอง” ที่จะบานสะพรั่งในช่วงฤดูร้อน และเป็นแหล่งรวมของ “เซฟ” และ “นักประดิษฐ์” ประจำชุมชน เพราะพวกเขาเอาวัตถุดิบต่าง ๆ จากป่ามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ เช่น แชมพูสระผมจากใบหมีผสมอัญชัน สบู่เหลวจากขมิ้นชัน ชาสุขภาพจากใบครู่ น้ำมันไพล และน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสมุนไพรในป่า และเป็นรายได้เสริมให้กับชุมชน ส่วนการส่งไม้ต่อให้กับเด็กและเยาวชนนั้น ทางเครือข่าย ทสม. ตำบลทองมงคล ได้จัดแหล่งเรียนรู้บ้านอาจารย์-ป่า organic farm ซึ่งเป็นเสมือน “ห้องครัวและห้องทดลอง” เพื่อถ่ายทอดแนวคิดและบทเรียนให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ (ทสม.น้อย) และมีการดำเนินการไปแล้ว 5 รุ่น รุ่นละ 50 คน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลยางสาว อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ปาฏิหาริย์ 7 ปีองป่าต้นน้ำนกกัญภัย

“น้ำแล้ง ไฟป่า น้ำท่วมซ้ำซาก...” นี่ไม่ใช่คำพยากรณ์จากหนังสือวันสิ้นโลก แต่คือชีวิตจริงที่เคยเกิดขึ้นกับหมู่ที่ 13 ตำบลยางสาว อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผืนป่าที่เป็นทั้งชีวิตและอาชีพเกษตรกรรมของพวกเขา กำลังถูกคุกคามและเกิดความเสียหาย

แต่แล้วเหล่านักรสู้อย่าง เครือข่าย ทสม. ตำบลยางสาว ก็ได้รวมตัวกัน พวกเขาใช้แนวคิดสุดเจ๋งเพื่อทำการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่สีเขียวมาตลอด 7 ปี เต็ม โดยมีเป้าหมายเพื่อหยุดการเกิดผลกระทบที่รุนแรงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเปลี่ยนผืนป่าให้เป็น “ป่าต้นน้ำนกกัญภัย” ที่ช่วยชะลอความรุนแรงของน้ำหลาก และเป็นคลังเสบียงของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

พื้นที่ป่าในตำบลยางสาว นี้ได้รับการประกาศให้เป็น ‘ป่าชุมชน’ ร่วมกับกรมป่าไม้ โดยทางเครือข่าย ทสม. ตำบลยางสาว ได้จัดกิจกรรมปลูกป่าต้นน้ำรักษสิ่งแวดล้อมและตั้งทีมสอดแนมไฟป่า รวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้จากทุกภาคส่วน ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลยางสาว สถานีควบคุมไฟป่า และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบูรณ์ และได้นำหลัก BCG Model (เศรษฐกิจชีวภาพ-หมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว) มาปรับใช้เพื่อยกระดับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มมากขึ้นอย่างถาวร

วันนี้ที่ตำบลยางสาวมีอัตราการปลูกป่าลดลงในทางกลับกันพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นจนความหลากหลายทางชีวภาพกลับมาสู่ถิ่นฐาน ชาวบ้านในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น เกิดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนถึงปัญหากันมากขึ้น จนความสำเร็จนี้กลายเป็นต้นแบบให้ชุมชนใกล้เคียง นอกจากนี้ยังมีการส่งต่อตำนานการกัญภัยป่านี้ไปยังลูกหลานและเยาวชนในโรงเรียนผ่านค่ายและห้องเรียนธรรมชาติ เพื่อจะมารับไม้ต่อในการดูแลรักษาชุมชนทรัพยากรอันล้ำค่าของตำบลยางสาวต่อไป

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

“ป่าชุมชนดงใหญ่” ผลิตด้วยพลังเครือข่าย ทสม.

ป่าชุมชนดงใหญ่ในพื้นที่ตำบลดงใหญ่ และบ้านสนาม ตำบลเสื่อไกก์ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่เล็ก ๆ ที่มีพลังเครือข่าย ทสม. อำเภอวาปีปทุม มาช่วยกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและพื้นที่สีเขียว ที่ทุกวันลดน้อยลงไปอย่างต่อเนื่อง จึงต้องหาวิธีคิด สวนทาง เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กลับคืนมา

มีการน้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” โดยเฉพาะเรื่อง “การปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน นับเป็นการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ที่ผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดระยะเวลาดำเนินงานตั้งแต่ปี 2565 จนถึง 2567 เครือข่าย ทสม. อำเภอวาปีปทุม ได้จัดกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการปลูกต้นไม้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ลดภาวะโลกร้อน เฉลิมพระเกียรติฯ โดยการปล่อยพันธุ์ปลาน้ำจืด โดยประสานความร่วมมือ และได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งจากหลายภาคี เช่น

ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ของกรมป่าไม้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมหาสารคาม

ผลที่เกิดขึ้นและสามารถจับต้องได้ คือพื้นที่สีเขียว ในชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น และกลายเป็นแหล่งอาหารเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในพื้นที่ ที่เริ่มรู้สึกหวงแหนและช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ป่า ทำให้ปัญหาไฟป่าในหน้าแล้งก็ลดลงตามไปด้วย

ความยั่งยืนของเครือข่าย ทสม. อำเภอวาปีปทุม ยังเดินทางต่อเนื่อง ทั้งจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Model) ให้กับเยาวชนที่โรงเรียนดงใหญ่วิทยาคม เพื่อสร้างผู้นำรุ่นใหม่ และขยายผลไปยังอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ทำให้ป่าชุมชนดงใหญ่เป็นต้นแบบที่คอยสร้างแรงบันดาลใจให้ชุมชนอื่นๆ

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลสงเปือย

อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

เส้นทางสู่สังคมคาร์บอนต่ำ

ท่ามกลางกระแสการเติบโตของเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าและการเผาในพื้นที่ป่า เพื่อหาอาหารป่า ได้ทำให้พื้นที่ป่าลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สภาพแวดล้อมในชุมชนเสื่อมโทรม อากาศร้อนขึ้น และเกิดมลพิษต่าง ๆ ตามมา นี่คือสถานการณ์ที่เครือข่าย ทสม. ตำบลสงเปือย จังหวัดยโสธร มองเห็นและเลือกที่จะลุกขึ้นมาเป็น “ผู้พิทักษ์” ฟื้นป่าชุมชนของตนเอง โดยมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่สีเขียว

เครือข่าย ทสม. ตำบลสงเปือย ได้นำแนวคิดของ “ศาสตร์พระราชา” มาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อมุ่งสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) และสังคมคาร์บอนต่ำ โดยมีโครงการ “การดูแลรักษาป่าชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อประเมินปริมาณการกักเก็บคาร์บอน” ด้วยความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดยโสธร (ทสจ.) องค์การบริหารส่วนตำบลสงเปือย และศูนย์ป่าไม้ยโสธร พร้อมทั้งผู้นำชุมชนและประชาชนกว่า 89 คน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนประเมินปริมาณคาร์บอน

ผลลัพธ์ในเชิงปริมาณมีการรับรองว่าพื้นที่ป่าชุมชนสามารถกักเก็บคาร์บอนได้มากถึง 4,172,580 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า

ส่วนในเชิงคุณภาพนั้น ป่าชุมชนที่ครอบคลุมพื้นที่กว่า 457 ไร่ ปลอดภัยป่า และได้รับการฟื้นฟูพื้นที่สาธารณประโยชน์ และเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ อย่างเช่น เห็ดป่า ไข่มดแดง หน่อไม้ ซึ่งสร้างรายได้เสริมให้กับชาวบ้าน การดำเนินงานของเครือข่าย ทสม. ตำบลสงเปือย จึงเป็นต้นแบบของผู้สร้างความตระหนักให้ทุกภาคส่วนเข้ามาดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมก้าวสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำตามเป้าหมายของประเทศไทย

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลบ้านฉาง

อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

ป่าชุมชนบ้านฉางเป็นสำหรั ความยั่งยืนและความสุขของคน “ฉาง”

ใครว่าเรื่องสิ่งแวดล้อมต้องเครียดเสมอไป? เราขอแนะนำให้รู้จักกับ “เครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านฉาง” อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ฮีโร่สีเขียวแห่งบ้านฉางสำหรับที่รวมตัวกันมากกว่า 6 ปีแล้ว ในฐานะ “เครือข่าย ทสม. ระดับตำบล” พวกเขาไม่ได้มาเล่น ๆ แต่มาพร้อมภารกิจ

ที่นี่มีคณะกรรมการในการบริหารงานอย่างชัดเจน แล้วยังทำงานแบบมีส่วนร่วมร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฉาง พวกเขามีทั้งแผนระยะสั้น 1 ปี และแผนระยะยาว 5 ปี แล้วยังใช้ “สภาป่า” เป็นเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนแบบไม่เป็นทางการ จนเกิดเป็นการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ เครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านฉาง ยังไม่หยุดพัฒนาศักยภาพพวกเขาไปเข้าร่วมการอบรม สัมมนา และเข้าถึงแหล่งทุนจากกองทุนพัฒนาไฟฟ้า โดยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พลังงานสะอาด มาดำเนินงาน รวมถึงการเข้าร่วมโครงการ Carbon Credit อีกด้วย

การเป็นผู้นำกิจกรรมปลูกป่าในพื้นที่ พวกเขาสามารถเชิญชวนบริษัทเอกชนกว่า 20 แห่งมาร่วมปลูกต้นไม้กว่า 2,000 ต้น ไม่ใช่แค่ได้ป่าคืน แต่ยังสร้างรายได้จากการขายสินค้าชุมชนให้ชาวบ้าน ไม่น้อยกว่า 1,000 บาท ต่อร้านค้าต่อครั้ง นอกจากนี้ ป่าชุมชนแห่งนี้ยังกลายเป็นตู่กับข้าวธรรมชาติให้ครัวเรือนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์

ความยั่งยืนของ เครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านฉาง ได้ส่งต่อแนวคิดและบทเรียนการทำงานสู่คนรุ่นใหม่ โดยมีการจัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้ และจัดกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชน รวมถึงขยายแนวคิดและประสบการณ์ไปสู่ชุมชนอื่น สร้างเครือข่ายอนุรักษ์ที่เข้มแข็ง นับเป็นแบบอย่างของ “ฮีโร่สีเขียว” ที่ทำให้ป่าเป็นของชาติ อากาศเป็นของทุกคน และความสุขที่ยั่งยืนเป็นของชุมชนบ้านฉาง

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลป่าหวาย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ชุมชนป่าหวายร่วมใจปลูกป่า สู้อนาคตสีเขียว

ด้วยพลังเล็ก ๆ เมื่อรวมกันของชุมชนป่าหวายสามารถเปลี่ยนโลกได้ ด้วยตลอดหลายปีที่ผ่านมาชุมชนแห่งนี้ปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง โดยมี เครือข่าย ทสม. ตำบลป่าหวาย เป็นกำลังหลัก ทั้งการชวนชาวบ้านร่วมปลูกป่า ฝึกระวังการบุกรุก ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม พวกเขาเชื่อว่าการเพิ่มพื้นที่สีเขียว คือ ทางออกสำคัญของ การลดโลกร้อนและปัญหา PM 2.5

ทุกปีในวันแม่แห่งชาติและวันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เครือข่าย ทสม. จะประสานกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน พร้อมรับกล้าไม้จากกรมป่าไม้ แล้วชักชวนคนในชุมชนทุกวัยออกมาร่วมปลูกป่า บรรยากาศเต็มไปด้วยความสุข ความหวัง และความภูมิใจของการสร้างพื้นที่สีเขียวร่วมกัน

พวกเขายังเครือข่าย ทสม. ตำบลป่าหวาย มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกต้นไม้ในบ้านและสวนของตนเอง จนเกิดพื้นที่สีเขียวกระจายทั่วตำบล เพื่อช่วยดูดซับฝุ่นเพิ่มความชุ่มชื้น และทำให้ชุมชนร่มรื่นขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สำหรับการปลูกกล้าสู่เยาวชน พวกเขาทำงานร่วมกับ

โรงเรียนบ้านกล้วย อนุบาลสวนผึ้ง และโรงเรียนวัดหนองตามจัดอบรมและกิจกรรมปลูกป่าให้เด็ก ๆ เรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง เด็กหลายคนกลับบ้านพร้อมกล้าไม้และความภูมิใจว่าได้เป็น “ผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อมตัวน้อย” และยังเผยแพร่ความรู้ต่อไปยังกลุ่มแม่บ้านและชุมชนรอบพื้นที่ เพื่อให้การอนุรักษ์ขยายผลอย่างยั่งยืน ทั้งการเลือกพันธุ์ไม้ การปลูกป่า และวิธีดูแลพื้นที่สีเขียว

เครือข่าย ทสม. ตำบลป่าหวายทำให้เห็นแล้วว่า “ต้นไม้ต้นเดียวที่ปลูกวันนี้ รวมกันเป็นพื้นที่สีเขียวแปลงใหญ่ในวันหน้า”

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลเวียงตาล

อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

“ป่าเพื่อนรัก” แห่งบ้านแม่ตาลน้อย

เรื่องราวความรักระหว่างคนกับป่าไม่ได้มีอยู่แค่ในนิทาน แต่มันเกิดขึ้นจริงที่ป่าชุมชนบ้านแม่ตาลน้อย ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ผืนป่าแห่งนี้เคยมีชะตากรรมช่วงมกราคมถึงเมษายน เสียงปะทุของไฟป่าดังขึ้นเป็นประจำทุกปี ทิ้งไว้เพียงตอตะโก และหมอกควันหนาจนแทบมองไม่เห็น ปัญหาซ้ำซากนี้ทำให้ชาวบ้านต้องถามตัวเองว่า “เราจะยอมให้ไฟพรากสมบัติล้ำค่าของเราไปทุกปีจริงหรือ?”

จากคำถามนี้เองที่ เครือข่าย ทสม. ตำบลเวียงตาล และชาวบ้านจึงลุกขึ้นมา “ทำข้อตกลง” กับธรรมชาติอีกครั้ง ด้วยกลยุทธ์ที่เรียบง่าย และนุ่มนวล ด้วยหัวใจของ “ศาสตร์พระราช” ที่เน้นความเข้าใจธรรมชาติ เป็นที่ตั้ง ปฏิบัติการในการพลิกฟื้นคืนผืนป่าในครั้งนี้นำใช้หลักการ “ปลูกไม้ 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง” ฟังดูเหมือนปลูก 3 แต่ได้ 4 กำไรเห็น ๆ พวกเขาปลูกไม้กินได้ (เช่น มะม่วง มะค่า) ไม้ใช้สำหรับสร้างบ้าน (เช่น ไม้สัก ไม้แดง) และไม้ใช้เป็นฟืน ของแถมคือ

ความร่มเย็นและแหล่งน้ำจากป่าต้นน้ำ ที่ทำให้ชีวิตของชุมชนเวียงตาลดีขึ้นอย่างคาดไม่ถึง

นอกจากนั้น ยังช่วยกันสร้างฝายชะลอน้ำนับร้อยแห่ง เหมือนเป็นการฝัง “อ่างเก็บขนาดน้ำจิ๋ว” ไว้ทั่วป่า เพื่อให้ดินได้ต็มน้ำอย่างช้า ๆ และยังจัดชุดลาดตระเวนเฝ้าระวังไฟป่าอย่างเข้มแข็ง วันนี้ความพยายามได้ออกดอกออกผล ป่าชุมชนบ้านแม่ตาลน้อย กลับมาอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งอาหารชั้นยอด มีทั้งหน่อไม้ ผักหวานเห็ด งอกงามตามฤดูกาล ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมไม่ต้องไปหาซื้อผักจากตลาด โดยผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ยังเป็นแหล่งปลูกหญ้าเนเปียร์ ส่งไปเลี้ยงช้างที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยอีกด้วย เป็นการเชื่อมโยงชีวิตระหว่างคน ป่า และสัตว์ได้อย่างลงตัว

วันนี้ป่าชุมชนบ้านแม่ตาลน้อยเป็นเหมือนธนาคารอาหาร โรงงานผลิตน้ำขนาดใหญ่ที่เลี้ยงหล่อชีวิต ทั้งคนและสัตว์ป่าตลอดปี โดยมีเครือข่าย ทสม. ตำบลเวียงตาล คนในชุมชน และหลายหน่วยงานของรัฐและเอกชน คอยเป็นแรงงานให้กับธนาคารและโรงงานแห่งนี้ ส่วนการขยายผลพวกเขาได้สร้าง “ศูนย์อนุรักษ์ป่าต้นน้ำ” ขึ้นเพื่อเป็นโรงเรียนธรรมชาติให้กับเยาวชนและแบ่งปันแนวคิดนี้ไปยังชุมชนอื่น ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของเขา พวกเราคงเห็นแล้วว่า “เมื่อคนรักป่า ป่าก็จะรักตอบอย่างมั่งคั่งและยั่งยืน”

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลเสียว อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

อุดม บมเหง้า ป้ายิน คนยัง ความใส่ใจของเครือข่าย ทสม. ตำบลเสียว

ตำบลเสียว อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ ไม่ได้มีดีแค่วิวทิวทัศน์ แต่ยังมีเรื่องราวของกลุ่มคนทำงานหนักมานานกว่า 10 ปี เพื่อให้ป้ายยืนและผู้คนยังอยู่อย่างเครือข่าย ทสม. ตำบลเสียว ที่มีแรงบันดาลใจมาจากอุดม บมเหง้า เห็ดเผาะจ๋วงไว้ ไม่ตายทำฟัน ป้ายินฝนยัง

พื้นที่การทำงานคือป่าชุมชนโนนใหญ่ โดยช่วยกันสร้างแนวกันไฟ บวชป่า และปลูกต้นไม้เสริม และปลูกซ่อม และตรวจวัดการกักเก็บคาร์บอน มาอย่างต่อเนื่อง ความสำเร็จน่าภาคภูมิใจเชิงประจักษ์ถึงขั้นได้รับพระราชทาน “ธงอาสาพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” จาก

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง นอกจากนี้ ชุมชนยังมีกฎระเบียบการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนกำหนดไว้ชัดเจน นอกจากนี้ยังถ่ายทอดแนวคิดและการทำงานต่างๆ ในห้องเรียนธรรมชาติให้กับเยาวชนเพื่อสร้างเป็นมัคคุเทศก์น้อย

การขยายผลคือ ผลักดันเพื่อสร้างพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในส่วนนอกเขตชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ในพื้นที่หัวไร่ปลายนาของชุมชนใกล้เคียง และแผนที่จะพัฒนาให้ศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติเป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลเจริญศิลป์

อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร

ภารกิจป่าปลูกรัก ณ สกลนคร

ณ จังหวัดสกลนคร ที่นี้ไม่ได้มีแค่เนื้อโคขุนหรือ
ผ้าयो้มคราม แต่มี “แรงอาสาสุดซึ้ง” สุดป่วนชวนปลูก
ในนามของ เครือข่าย ทสม. ตำบลเจริญศิลป์

พวกเขาถือจอบจับกล้าไม้ช่วยกันเนรมิตพื้นที่ให้เป็น
สวรรค์ของพืชพรรณและสัตว์โลกตัวจิ๋ว เรื่องมันเริ่มจาก
เมื่อปี 2561 เมื่อกลุ่มคนเหล่านี้เกิดอาการรักป่าแบบ
จริงจังขึ้นมา และนำทฤษฎีสุดคลาสสิกอย่างศาสตร์
พระราชามาใช้เป็นอาวุธลับ โดยเฉพาะการจัดสรรพื้นที่
ด้วย “โคก หนอง นา โมเดล” จนทำให้พื้นที่ 33 ไร่
กลายเป็นห้องเรียนธรรมชาติสุดว้าว

ลองนึกภาพว่าพวกเขารวมตัวกันด้วยความรักใน
“ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” ไม่ใช่แค่ปลูกกิ่งๆ ขวางๆ
แต่เป็นการจัดการแบบครบวงจร ที่ทำให้ผืนดินได้หายใจ
และสิ่งที่ได้คือพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นมากกว่า 200 ไร่

พอได้ป่าคืนมาหลังจากการฟื้นฟู ทำให้เกิดรอยยิ้ม
บนดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์ ทุกคร้วเรือนมีพืชผัก
และสัตว์เลี้ยงที่ปลอดสารพิษไว้บริโภค โดยไม่ต้องจ่ายเงิน
ค่าผัก แถมยังทำกิจกรรมน่ารัก ๆ อย่าง “บ้านนี้มีรัก
ปลูกผักกินเอง” และโครงการใจดีสุดๆ อย่าง “ทางนี้
มีผลผู้คนรักกัน” ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระ
พระนิษัฎราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร
ที่เปลี่ยนพื้นที่วัดให้เป็นแปลงผักสาธารณะ ใครอยากกิน
ยอดไหนก็มาเด็ดไปได้เลย

สำหรับการแชร์ข้อมูลไปให้คนอื่น พวกเขาเปิดบ้าน
ตัวเองเป็นศูนย์เรียนรู้ และออกไปเป็นวิทยากรถ่ายทอด
วิชาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีรักป่าไปทั่วสารทิศ
ช่วง 5 ปีที่ผ่านมามีคนกว่า 2,000 คนที่มารับฟังรับชม
ไม่ว่าจะเยาวชน ลูกเสือ หรือแม้แต่เกษตรกรจากต่างถิ่น
ก็พาเดินทางมาขอองค์ความรู้จากเครือข่าย ทสม.
ตำบลเจริญศิลป์

เครือข่าย ทสม. ตำบลเจริญศิลป์ พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า
การรักษาโลกไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อ แต่เป็นภารกิจที่สนุกและ
มีความสุข โดยมี “ความรักและความร่วมมือ” เป็นส่วนผสม
สำคัญ

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

‘ป่าเงินป่าทอง’ แห่งแก่งคอย

หากพูดถึงจังหวัดสระบุรี หลายคนอาจนึกถึงภูเขา หินปูน แต่สำหรับอำเภอแก่งคอยแล้ว มีทีมเครือข่าย ทสม. อำเภอแก่งคอยกำลังชุ่มสร้างปรากฏการณ์ “ป่าเงินป่าทอง” อย่างเจียบ ๆ ด้วยความเชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่สีเขียว นี่คือการดำเนินงานที่ไม่ได้เกิดจากตำราเรียน แต่มาจากการผสมผสานปัญหาของสิ่งแวดล้อมเข้ากับความต้องการของชุมชน

เครือข่ายนี้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล โดยมีเป้าหมายใหญ่คือการมุ่งสู่ เศรษฐกิจสีเขียว (BCG) และสังคมคาร์บอนต่ำ พวกเขาไม่ได้ทิ้งของเก่า แต่กลับนำ ‘ศาสตร์พระราช’ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดสมัยใหม่ อย่าง เกษตรอินทรีย์ ที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เปิดให้คนมาสัมผัสวิถีชุมชนอย่างแท้จริง เปลี่ยนขยะเป็นพลังงาน หรือนำวัสดุเหลือใช้มาแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

แต่เคล็ดลับคือ เครือข่าย ทสม. เป็นโซ่ขอกกลาง คอยเชื่อมโยงให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร หนึ่งในกิจกรรมที่สร้างชื่อคือ การปลูกป่าที่เขาน้อย ซึ่งได้รับการสนับสนุน พันธุ์ไม้จากภาคเอกชน และพวกเขาได้ทำงานแบบ บูรณาการกับทุกภาคส่วนของรัฐ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น และสถานศึกษา

วันนี้ป่าชุมชนของชาวแก่งคอยได้ฟื้นกลับมา อุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์ จากป่าโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นหน่อไม้ ผักป่า ที่เก็บไป บริโภคหรือสร้างรายได้เสริม ทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้ กฎระเบียบของชุมชน เพื่อรักษาให้ดูยืนของชุมชน ใบนี้อันคงอยู่ได้อย่างยาวนาน

ส่วนการสร้างควมยั่งยืนด้วยการจัดอบรม ให้ความรู้กับคนรุ่นใหม่มีการจัดทำอย่างต่อเนื่อง และมีกองทุนสวัสดิการชุมชน ทำให้ “ป่าเงิน ป่าทอง ของชาวแก่งคอย” เป็นต้นแบบของการอยู่ร่วมกันระหว่าง คนกับป่าได้อย่างแท้จริง

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

Mission Green ผู้พิทักษ์ป่าแห่งหนองคาย กู้ชีพป่า 20 ไร่ ด้วยหัวใจ 16 ปี

เมื่อการอนุรักษ์ป่าเริ่มต้นด้วยความสนุก ทำให้เกิดกลุ่มผู้พิทักษ์ป่าแห่งหนองคายขึ้นที่ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ในนามของ เครือข่าย ทสม. ตำบลน้ำโมง พวกเขาไม่ได้ปลูกป่าด้วยความเครียด แต่ทำไปด้วยความมุ่งมั่นและความสนุก

ตั้งแต่ปี 2552 เมื่อผืนป่าในชุมชนเริ่มร่อยหรอลงอย่างน่าใจหาย เครือข่าย ทสม. ตำบลน้ำโมง ได้รวมตัวกันเพื่ออยากเห็นทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น และมีพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน พวกเขาได้ประกาศภารกิจกู้ชีพป่าในพื้นที่ 20-30 ไร่ รอบวัดโนนพระแก้ว วัดป่าจันทาราม และป่าช้าสาธารณะบ้านหนองแวง

ปฏิบัติการของผู้พิทักษ์กลุ่มนี้ดำเนินงานมาตลอดระยะเวลา 16 ปี ที่พวกเขาลุยทุกกิจกรรม เพื่อรักษาพื้นที่ป่าและเพิ่มพื้นที่สีเขียว และการทำแนวกันไฟ หากใครสนใจแต่ไม่เคยมีประสบการณ์ก็จะจัดอบรมเพื่อให้เกิดความชำนาญ แต่ถ้าใครพอมีเวลาว่างก็มาช่วยกัน

ปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ในพื้นที่วัดและพื้นที่สาธารณะ ส่วนการลดเศษวัสดุและขยะที่เป็นแหล่งของเชื้อไฟก็มีการรณรงค์โครงการ ลดรับ ลดให้ ลดใช้ถุงพลาสติก และงดการเผาในที่โล่ง รวมถึงเสวียนรักษ์โลกที่แต่ละโรงเรียนพาเด็กๆ และเยาวชนมาช่วยกันทำ และโดยมีการทำปฎิบัติจากเศษใบไม้รอบโคนต้นไม้ใหญ่

สำหรับพันธมิตรที่ทำงานร่วมกับเครือข่าย ทสม. ตำบลน้ำโมง มีทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำโมง โรงพยาบาลโรงเรียน และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจังหวัดหนองคาย ซึ่งช่วยสนับสนุนทั้งงบประมาณและเครื่องมือ จนสามารถผลักดันเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมให้บรรจุในแผนปฏิบัติการขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำโมง

ทุกเรื่องของผู้พิทักษ์กลุ่มนี้ได้ใช้หัวใจเป็นเครื่องนำทาง เพื่อให้ชุมชนมีรอยยิ้มและมีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลระบำ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

“ห้างส่องสัตว์” สานสัมพันธ์คน - สัตว์ ณ ห้วยขาแข้ง

ผืนป่ามรดกโลกห้วยขาแข้งที่ยิ่งใหญ่ไม่ได้มีเพียงความงาม แต่ยังมีความท้าทายในพื้นที่กันชนโดยรอบชุมชนกว่า 29 หมู่บ้านที่อยู่ติดแนวเขต ต้องพึ่งพาการเกษตรเชิงเดี่ยวและปศุสัตว์ ทำให้เกิด “ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่า” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อสัตว์ป่าขนาดใหญ่ โดยเฉพาะ ช้างป่า และวัวแดง ออกมาหาอาหารและทำลายพืชผลการเกษตร ความบาดหมางจึงเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า

แต่ที่ในพื้นที่ตำบลระบำ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี นำโดยเครือข่าย ทสม. ตำบลระบำ และชาวบ้าน 7 หมู่บ้าน ได้ร่วมกันจัดตั้ง “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวสัตว์ป่าตำบลระบำ” เพื่อช่วยกันแก้ไขวิกฤตจากความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่าโดยมีการท่องเที่ยวสัตว์ป่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญ

พวกเขาใช้ “ห้างส่องสัตว์” ซึ่งเคยเป็นที่นั่งเฝ้าระวังสัตว์ป่ายามดูแลผลผลิตทางการเกษตร ก็ถูกเปลี่ยนให้เป็นจุดชมสัตว์ป่า ซึ่งตรงจุดบริเวณนี้มีวัวแดงออกมาหากินมากกว่า 80 ตัว และยังมี ช้างป่า ละอง กวางป่า เสือโคร่ง และนกยูงไทย สลับหมุนเวียนออกมาทอดน่องให้นักท่องเที่ยวได้ส่องดูได้อย่างสมำเสมอ นอกจากนี้ยังมีการล่องเรือหางยาว ซึ่งเป็นเรือประมงพื้นบ้านคอยพานักท่องเที่ยวชมธรรมชาติและเรียนรู้วิถีชุมชน

กิจกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดรายได้มากถึง 12,340 บาท ในปี พ.ศ. 2565 และรายได้จากกิจกรรมเหล่านี้เพิ่มก้าวกระโดดเป็น 81,190 บาท และในปี 2566 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่าบรรเทาลงได้ในระดับหนึ่งทำให้ชาวบ้านในชุมชนเปลี่ยนจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาช่วยกันดูแลสัตว์ป่าและทรัพยากรป่าไม้

นอกจากนี้ทางเครือข่าย ทสม. ตำบลระบำ และชุมชนในพื้นที่ ยังได้เข้ารับการฝึกอบรมนักเล่าเรื่องชุมชนและเข้าร่วมโครงการประเมินความเป็นกลางทางคาร์บอน โครงการ STAR (Sustainable Tourism Acceleration Rating) ซึ่งเป็นโครงการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อยกระดับผู้ประกอบการการท่องเที่ยวสู่มาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสนับสนุนให้เยาวชนเป็นไกด์ชุมชนเพื่อบอกต่อเรื่องราวดีๆ ให้กับคนที่เข้ามาเที่ยวในพื้นที่ และช่วยกันวางแผนรวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

เครือข่าย ทสม. ตีเด่น ตำบลลุดเรือ

อำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

“หนองพุงมัน”: หัวใจสีเขียวที่ต้นอยู่ในตำบลลุดเรือ

กลางผืนดินแห่งอำเภอทุ่งศรีอุดม จังหวัดอุบลราชธานี มีเรื่องราวความสำเร็จของการอนุรักษ์ที่น่าสนใจซ่อนอยู่ ภายใต้การขับเคลื่อนของ เครือข่าย ทสม. ตำบลลุดเรือ ซึ่งได้ดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และพื้นที่สีเขียว บนพื้นที่ขนาดใหญ่ที่ชื่อว่า “หนองพุงมัน”

หนองพุงมันไม่ใช่แค่หนองน้ำธรรมดา แต่เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ครอบคลุมหลายหมู่บ้าน ทั้งหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 8 ของตำบลลุดเรือ มีขนาดพื้นที่รวม 58 ไร่ และมีเกาะกลางที่มีผืนป่าเดิมอยู่ราว 10 ไร่ เครือข่าย ทสม. ตำบลลุดเรือ เล็งเห็นศักยภาพของหนองน้ำแห่งนี้ จึงเริ่มพัฒนาให้กลายเป็น “สวนสาธารณะ” ที่มีการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากกำหนดบางส่วนของหนองน้ำให้เป็น “เขตอุทยาน” ห้ามจับปลาและสัตว์น้ำทุกชนิดเพื่อการอนุรักษ์

นอกจากนั้นยังปล่อยปลาและปลูกต้นไม้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวบริเวณเกาะกลาง โดยได้รับความร่วมมือ ล้นหลาม ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลลุดเรือ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่สนับสนุนในทุกมิติ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ รวมถึงท่านเจ้าคณะตำบลลุดเรือ นอกจากนี้เครือข่าย ทสม. ตำบลลุดเรือ ยังสอนทำ “กระติบข้าวเหนียวจากต้นคล้า” ซึ่งเป็นพืชพื้นถิ่น ทั้งลวดลายดั้งเดิม ผสมผสานกับลายสุดเก้ และทันสมัย และสอนความรู้เหล่านี้ให้กับเด็กและเยาวชนอีกด้วย

การพัฒนาหนองพุงไม่ได้ทำเชิงพื้นที่อย่างเดียว แต่ได้ปรับปรุงให้เป็น “ห้องเรียนธรรมชาติ” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านป่าไม้ การอนุรักษ์สัตว์น้ำ และการจัดการแหล่งน้ำ เพื่อสร้างผู้นำรุ่นใหม่ที่จะสืบทอดเจตนารมณ์ในการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุดเรือ

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลบึงยี่โก

อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

พลังชุมชนกำจัดกลิ่น

กลิ่นของเสียลอยคลุ้งจากชุมชนเก่าย่าน ตำบลบึงยี่โก เนื่องจากบางบ้านไม่มีบ่อบำบัด น้ำทิ้งครัวเรือน เต็มไปด้วยคราบไขมันและเศษอาหารถูกปล่อยลงท่อ โดยตรงจนสะสมเป็นกลิ่นเหม็นรบกวนทั่วบริเวณ เครือข่าย ทสม. ตำบลบึงยี่โก จึงได้จับมือกับชาวบ้าน เพื่อทดลอง ทำน้ำหมักชีวภาพและ EM Ball

พวกเขาขอรับเศษผักผลไม้จากแม่ค้าตลาดในชุมชน นำมาทำน้ำหมักชีวภาพจากเศษผักผลไม้ และปั้นเป็น EM Ball เพื่อแจกจ่ายตามบ้านและสถานที่สาธารณะ ของชุมชน นำไปเทลงในท่อระบายน้ำ ซึ่งช่วยในการย่อยสลายคราบไขมัน ลดกลิ่นเหม็น และยังลด ปริมาณขยะครัวเรือนที่ต้องนำไปทิ้งนอกพื้นที่

การร่วมมือครั้งนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงลำพัง หากได้รับพลังเสริมจากจิตอาสา อาสาสมัครท้องถิ่นรักษ์โลก (อสล.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ปทุมธานี เทศบาลบึงยี่โก และเทศบาลนครรังสิต ที่ช่วยสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และถ่ายทอดความรู้ การทำ EM Ball วิกฤตจากกลิ่นเหม็นได้กลายเป็น บทเรียนสำคัญที่ทำให้ทุกคนได้เรียนรู้ว่า “ปัญหา สิ่งแวดล้อมแก้ได้ด้วยมือเรา” และยังช่วยสร้างสายสัมพันธ์ ความร่วมมือที่แข็งแกร่งขึ้นในชุมชนเก่าแห่งตำบลบึงยี่โก

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

ความหลากหลายทางชีวภาพของบ้านยางออย

ป่าชุมชนบ้านยางออย และพื้นที่ชุ่มน้ำสงครามตอนล่าง เป็นแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งสมุนไพร ผักตามฤดูกาล หน่อไม้ เห็ดป่า และสัตว์ป่า แต่ความสมดุลของระบบนิเวศถูกคุกคามจากการบุกรุก การใช้ประโยชน์เกินพอดี และภัยพิบัติ

เครือข่าย ทสม. อำเภอศรีสงคราม โดยแกนนำ นางดรุณี สิงห์แขก เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมหลัก ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน การกำหนดกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ การเฝ้าระวัง ป้องกันการบุกรุก การปลูกและฟื้นฟูต้นไม้ รวมถึงการสร้างแนวกันไฟและพัฒนาป่าเป็น ศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการป่าอย่างยั่งยืน

พื้นที่ชุ่มน้ำสงครามได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแรมซาร์ไซต์แห่งที่ 15 ของไทย เครือข่าย ทสม. จัดเวทีเสวนา กิจกรรมปล่อยสัตว์น้ำ และรณรงค์สร้างความเข้าใจเรื่องความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

เครือข่ายฯ ผสานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและโคก หนอง นา โมเดล ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน โดยชุมชนปลูกผักสวนครัว เลี้ยงปลา ไข่ กบ เพื่อลดรายจ่าย และตั้งกลุ่มแปรรูปอาหารจากปลา เพื่อสร้างรายได้เสริม ถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชนผ่าน Facebook Live วิทยุชุมชน และเสียงตามสาย

แม้จะเผชิญอุปสรรค เช่น การเผาป่า ลุกป่าทำนาปรัง หรือภัยน้ำหลาก แต่เครือข่าย ทสม. ยังคงมุ่งมั่นสร้างสังคมคาร์บอนต่ำและเศรษฐกิจสีเขียวที่บ้านยางออยจึงไม่ใช่เพียงป่า แต่คือโรงเรียนชีวิต แหล่งอาหาร และพื้นที่เรียนรู้ของคนทุกวัย ที่ชุมชนและธรรมชาติอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลอ่างทอง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ป่าครอบครัวบ้านทุ่งพุฒิ: สีเขียวที่มากกว่าต้นไม้

ตั้งแต่ปี 2559 หลังชาวบ้านไปบรรมกับกรมป่าไม้ เรื่องสภาพแวดล้อมและภัยจากการตัดไม้ทำลายป่า พวกเขาจึงรวมตัวสร้าง ป่าครอบครัวบ้านทุ่งพุฒิ โดยมี เครือข่าย ทสม. ตำบลอ่างทอง คอยดูแล เพิ่มพื้นที่สีเขียว ปลูกไม้กินได้ ไม้สมุนไพร และสร้างแหล่งเรียนรู้ ชมดอกพุฒิซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

พวกเขาพากันปลูกต้นไม้ บวชป่า และใช้สมุนไพร สร้างรายได้ ทุกปีมีกิจกรรมปลูกต้นไม้สองครั้ง พร้อมจัด แผนใช้พื้นที่ป่าครอบครัวอย่างเป็นระบบ ทำให้ชุมชน ได้ประโยชน์ทั้งสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ส่วนงานชม ดอกพุฒิ ได้รับการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วน ตำบลอ่างทอง เกษตรอำเภอ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งงบประมาณ และแนวทางพัฒนาพื้นที่ สำหรับการถ่ายทอดความรู้

เครือข่าย ทสม. ตำบลอ่างทอง เปิดพื้นที่ให้เยาวชน และประชาชนเข้ามาศึกษาเรื่องป่า การใช้ประโยชน์ จากผลผลิต รวมถึงเชื่อมโยงประสบการณ์กับเครือข่าย ทสม. ในอำเภออื่น ๆ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจและการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง ส่วนการบริหารจัดการมีคณะกรรมการ ระดับตำบลประชุมเดือนละครั้ง วางแผนติดตามผล และ เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการระดับจังหวัด เพื่อพัฒนา ศักยภาพเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

การติดตามความเคลื่อนไหวของ เครือข่าย ทสม. สามารถกดติดตามได้ที่ Facebook ป่าครอบครัว บ้านทุ่งพุฒิ หรือ Line กลุ่ม ทสม. มีเรื่องเล่าน่าสนใจ และกิจกรรมสนุกๆให้ติดตามมากกว่าแค่เรื่องต้นไม้ ของบ้านทุ่งพุฒิโดยเครือข่ายยังเปิดกว้างให้ทุกคนเข้ามา มีส่วนร่วมและทำงานร่วมกันอีกด้วย

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลหนองกระทุ่ม

อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

โลกยืมที่หนองกระทุ่ม ด้วยความหลากหลายและต่อยอดสู่เศรษฐกิจชีวภาพ

ถ้าคิดว่าสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องไกลตัว ต้องมาดูการทำงานของ เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองกระทุ่ม จังหวัดสุพรรณบุรี ที่พวกเขาดูแลตั้งแต่ต้นไม้ใบหญ้า ไปจนถึงการตั้ง ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพระดับชุมชน แบบครบวงจรจนกลายเป็นต้นแบบ

เรื่องราวเริ่มจากความห่วงใยสุขภาพคนในชุมชน เพราะพบว่ามีสารเคมีในเลือดสูง คุณวิฑูล ธนาวิรัช ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองกระทุ่มได้ชักชวนชาวบ้านทำ เกษตรอินทรีย์ จากนั้นต้องเผชิญกับปัญหาใหญ่อย่างขยะพลาสติกและโฟม จนเกิดแนวคิด

ที่น่าสนใจอย่างการนำผลิตภัณฑ์ธรรมชาติอย่างเช่น กาบหมาก กาบไผ่ ใบกล้วยมาป้อนเป็นวัสดุใส่อาหาร ได้ออเดयरักษ์โลกแบบเต็มร้อย ซึ่งตรงกับแนวคิด BCG Model (เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว)

เครือข่ายฯ แห่งนี้ทำงานเป็นทีมนำโดยคุณวิฑูลมีการนำหลัก 4 ป. คือ ประสานงาน ประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติ และประเมินผล ทำให้งานเดินหน้าเป็นระบบ มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโลกยืม คอยขับเคลื่อนการทำงาน และพวกเขาได้เดินหน้าพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน ผ่านการอบรมและร่วมกับ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (BEDO) รวมถึงเข้าถึงทุนสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็น คณะกรรมการไตรภาคี เฝ้าระวังมลพิษโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ทั้งออนไลน์และออฟไลน์

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ชุมชนมีรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น เป็นแบบอย่างให้ปรับพฤติกรรมรักษ์โลก ศูนย์เรียนรู้กลายเป็นแหล่งศึกษาดูงาน และสร้างผู้นำรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดแนวคิดสุดเจ๋งนี้ต่อไป

เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองกระทุ่ม เป็น “นักพัฒนา” ที่ผสมผสานปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ สร้างการเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนได้อย่างภาคภูมิใจ และเป็นโมเดลที่วัยรุ่นอย่างเราไม่ควรมองข้าม

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลไทรงาม

อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร

รวมพลังเครือข่าย ทสม. ตำบลไทรงาม

เช้าวันอาทิตย์ถนนสายหลักของตำบลไทรงามจะคึกคักด้วยขบวนจักรยานของเด็ก ๆ และชาวบ้าน แต่ละคนถือถุงฟ้าเก็บขยะ ปั่นไปคุยไปอย่างอารมณ์ดี กิจกรรมเล็ก ๆ ที่สะท้อนหัวใจของการรวมพลัง เพื่อให้บ้านเรือนสะอาด

“เราทำด้วยใจ อยากเห็นบ้านเราสะอาด” ลุงรังสรรค์ เสือดี แกนนำ ทสม. ตำบลไทรงาม พูดสั้น ๆ แต่เต็มไปด้วยความหมาย การจัดการขยะของที่นี่ยังสร้างสีสันให้ชุมชน อาทิ กิจกรรม “ผ้าป่าขยะได้บุญลดขยะ” จะเปลี่ยนขยะรีไซเคิลให้เป็นบุญกุศล และกิจกรรม “เข้าวัดทำบุญปลอดถุง” ที่ส่งเสริมให้ญาติโยมหิ้วปิ่นโตใส่อาหารมาวัด

วัฒนธรรมการทำงานของตำบลไทรงาม จะเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม โดยอาศัยวงประชาคม วงน้ำชา และสภากาแฟ เป็นพื้นที่สำคัญในการพูดคุยกันอย่างเปิดใจ ในถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไข คำตอบที่ได้จึงไม่ใช่ความคิดของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นข้อตกลงร่วมที่ทุกคนพร้อมนำไปปฏิบัติ จากการ “ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมขยายผล”

นอกจากนี้ยังยึดหลักการทำงาน “4ป.” คือ ประสาน ประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติ และประเมินผล ผ่านกิจกรรม ทั้งการปลูกหญ้าแฝก ธรนรงค์ดเผาไร่นา การอัดฟาง ก้อนขาย หรือการทำถังขยะเปียกกลดโลกร้อน ทุกอย่างเกิดจากการลงมือทำจริงจังของชุมชน

ความพยายามของทุกฝ่ายทำให้ตำบลไทรงามได้รับรางวัลชมเชยระดับประเทศ โครงการชุมชนปลอดขยะ ZERO WASTE และเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานการจัดการขยะ รวมถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรม เต่าเผาชีวมวล

วันนี้ไทรงามเป็นหนึ่งในตำบลสะอาดตา น่าอยู่ ที่มีเสียงเพลงตามสายเปิดคลอให้ลูกบ้านช่วยกันลดขยะและรักษาสิ่งแวดล้อม

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลบ้านใหญ่

อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

“บ้านใหญ่ เมืองเล็ก หัวใจสีเขียว”

เมื่อพื้นที่โดยรอบของตำบลบ้านใหญ่จังหวัดนครนายก อยู่ใกล้ขุนเขาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่าง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้เครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านใหญ่ และชาวบ้านเริ่มตระหนักถึงการดูแลบ้านเกิด ให้ “สวยงาม สะอาด และยั่งยืน”

เสียงสะท้อนของชาวบ้านผ่านการประชุมประชาคม ของหมู่บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้

“เราต้องเริ่มจากเก็บขยะด้วยคนละไม้คนละมือก่อน นักท่องเที่ยวผ่านไปมาเขาจะได้แวะมาเที่ยว” คำพูดของ แกนนำเครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านใหญ่เอ่ยขึ้นกลางวง ประชุม เป็นแรงผลักดันให้เกิดการคัดแยกขยะอย่างจริงจัง

ห้วงมขยะที่กระจายอยู่ตามหัวมุมถนนค่อย ๆ หายไปด้วยการคัดแยกลงถังแต่ละสี โดยมีการขับเคลื่อน ของเครือข่าย ทสม. บ้านใหญ่ และภาคีในชุมชน จัดอบรม หลักสูตร “เรียนรู้ ดู ทำ” ให้กับคนในพื้นที่ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมคาร์บอนต่ำ ชาวบ้านเรียนรู้ที่จะ “ลดรับ ลดให้ ลดใช้ถุงพลาสติก” จนกลายเป็นพฤติกรรม ใหม่ของคนทั้งหมู่บ้าน หลายกิจกรรมสร้างผ่าน ฐานการจัดขยะ และเผยแพร่ข้อมูลผ่านกลุ่ม Line และ Facebook บรรดาเด็กๆเรียนรู้จากโรงเรียน ขณะที่ ผู้ใหญ่ก็เรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกัน ทุกบ้านมีถัง ขยะเปียกสดโลกร้อนตั้งไว้รอรับเศษอาหารในแต่ละวัน เพื่อหมักเป็นปุ๋ย ส่วนขยะรีไซเคิลถูกนำไปให้กับ “ธนาคารขยะบ้านหนองปร่าจัน” และบางชนิดต่อยอด ไปเป็นกระถางต้นไม้จากเสื้อเก่า แม้เงินออมจากขยะ และรายได้เล็กๆน้อยๆจากการแปรรูปไม่มากนัก แต่ช่วย ทำให้ตำบลบ้านใหญ่ เมืองเล็ก มีหัวใจสีเขียวแบบเดียวกัน

“เราทำเพราะอยากให้บ้านเราน่าอยู่ ไม่ใช่แค่วันนี้ แต่ เพื่อวันข้างหน้าของลูกหลาน” เสียงของประธานเครือข่าย ทสม. กล่าวด้วยรอยยิ้ม

บ้านใหญ่ที่ไม่ใหญ่แค่ชื่อ แต่ได้แสดงพลังที่ยิ่งใหญ่ วันนี้ทุกคนช่วยกันลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ มากถึง 1,194 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าต่อปี

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลชุมเห็ด

อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

เมืองชุมเห็ด กิน อยู่ รู้คิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เข้าตรูในตำบลชุมเห็ด ถนนสายเล็กๆ ใกล้ตลาดมีผู้คนถือตะกร้า บ้างก็ถือถุงผ้า ภาพเรียงบ่งชี้เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและศรัทธาในการใช้ชีวิตแบบ “กิน อยู่ รู้คิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” ของชาวชุมเห็ด และเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนงานของเครือข่าย ทสม. ตำบลชุมเห็ด แห่งเมืองบุรีรัมย์

เหล่าบรรดาเครือข่าย ทสม. ตำบลชุมเห็ดจะเป็นแกนนำให้กับชุมชนและประสานงานกับทุกหน่วยงานในพื้นที่ทำกิจกรรมหลากหลายที่จะช่วยให้ขยะลดลงจากชุมชน โดยในชุมชนจะช่วยกันจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง บางบ้านทำน้ำหมัก EM ส่วนกองเศษอาหารก็ถูกเปลี่ยนให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ ตามคอนต้นไม้ใหญ่จะทำ “เสวียนรักษโลก” เพื่อให้กิ่งไม้ใบไม้หล่นลงไปหมักเป็นปุ๋ยชั้นดีแบบอัตโนมัติ และหลายบ้านหันมาปลูกผักปลอดสาร บ้างก็ขาย บ้างก็แลกเปลี่ยนกันในชุมชน

สำหรับขยะรีไซเคิลวันนี้กลายเป็น “เงินออม” ของหลายครัวเรือน สะสมทีละน้อยจนกลายเป็นสวัสดิการที่ยิ่งใหญ่ในวันที่ความสูญเสียมาเยือน โดยมีกองทุนจากธนาคารขยะร่วมสนับสนุน 10,000 บาท เพื่อบรรเทาความทุกข์ในครอบครัว

บทพิสูจน์แห่งความพยายามและความสำเร็จกลายเป็นรางวัลทสม.ดีเด่นระดับจังหวัดพ.ศ.2563 ทสม.ดีเด่นดาวรุ่งระดับประเทศปี 2564 และ ทสม. ดีเด่นจังหวัดบุรีรัมย์ ปี 2565

เครือข่าย ทสม. ตำบลชุมเห็ดและทุกคนในชุมชนได้สัมผัสประจักษ์แล้วว่า ขยะไม่ใช่ของไร้ค่า หากอยู่ที่มือของคน “รู้คิด” และการที่ทุกคนมาร่วมกัน กินอยู่อย่างพอเพียง ย่อมสร้างสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลบ้านไร่

อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

กองทุนจากขยะ เปลี่ยนการเป็นรายได้

ผู้คนที่ทยอยหอบหิ้วถุงขยะรีไซเคิลมาเขารอคิวกันที่ศาลากลางหมู่บ้านตำบลบ้านไร่ บ้างถือขวดพลาสติก บ้างหิ้วกระสอบกระป๋องอลูมิเนียม ขยะเหล่านี้เป็น “เงินออม” ของชาวบ้านในกองทุนธนาคารขยะตำบลบ้านไร่ ที่เครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านไร่ ใช้ในการบริหารจัดการขยะครัวเรือนในพื้นที่

ขยะที่เก็บเข้าสู่ “ระบบออมทรัพย์” จะถูกบันทึกน้ำหนักและประเมินมูลค่า แล้วทำบัญชีสมาชิกไว้ที่กองทุน เมื่อได้จำนวนมากก็จะนำไปขายเพื่อให้เกิดทุนหมุนเวียนในกองทุน และมีการจัดสรรกำไรในรูปแบบ “สวัสดิการกองทุน” หากครอบครัวใดมีการสูญเสียสมาชิกจะได้รับเงินค่าฌาปนกิจศพ ครอบครัวละ 5,000 บาท และหากมีเด็กคลอดใหม่จะได้เงินเยี่ยมครอบครัวจำนวน 500 บาท

สำหรับขยะพลาสติกจะนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มโดยทำเป็นไม้กวาดจากขวดพลาสติก และพรมเช็ดเท้าจากเศษผ้าเหลือใช้ ส่วนเศษผักและผลไม้ก็จะหมักทำปุ๋ยโดยทางคณะกรรมการเครือข่าย ทสม. ตำบลบ้านไร่ ได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ณ หน่วยรับซื้อขยะเพื่อส่งต่อความรู้ความเข้าใจและแจกจ่ายวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดการขยะแต่ละครัวเรือน

“วันนี้หนูเก็บถุงนมมาล้างแล้วนำไปตากให้แห้งค่ะ” เสียงใสวัยประถมของนักเรียนโรงเรียนประจำตำบลบ้านไร่ สะท้อนให้เห็นรากฐานของการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการจัดการขยะตั้งแต่เล็ก

ตัวเลขการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการจัดการขยะที่มากถึง 165.212 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่าในปีนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลังแห่งการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะช่วยกันลดโลกร้อน

เครือข่าย ทสม. ต่าบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

ไผ่ยอดอนโมเดล: จุดเริ่มต้นเล็กๆ สู่การหยุดเผาและฟื้นคืนชีวิตให้แผ่นดิน

เมื่อความหวังได้ก่อตัวขึ้นในพื้นที่เล็กๆ ๓ ป่าชุมชน อ่างกบ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร จากที่ในอดีต ผืนป่าอ่างกบเคยถูกคุกคามจากภาพซ้ำ ๆ ของ “ไฟป่า” และ “ฝุ่นควัน” จนมองไม่เห็นอนาคต แต่ในวันนี้ผืนป่า ไม่ได้ถูกปล่อยให้ต่อสู้อย่างลำพังอีกต่อไป ทุกอย่าง ได้เปลี่ยนไป เมื่อเครือข่าย ทสม. ต่าบลโนนยาง ตัดสินใจ ที่จะรวมตัวกันในฐานะที่เป็นชาวบ้านของชุมชนโนนยาง เพื่อช่วยผืนป่าให้หลุดพ้นจากปัญหาไฟป่าและฝุ่น เพราะพวกเขาเข้าใจและผูกพันกับจังหวะชีวิตของป่า ผืนใกล้บ้านนี้ดีที่สุด

เครือข่าย ทสม. ต่าบลโนนยางได้สร้าง “ป้อมปราการ มิชีวิต” ด้วยการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ในการทำแนวกันไฟ แทนที่จะพึ่งพาเทคโนโลยีราคาแพง โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนต่าบลโนนยาง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และองค์กรท้องถิ่น ซึ่งสามารถควบคุมเปลวเพลิงที่เคยโหมกระหน่ำ ทำให้ปัญหาไฟป่าลดลงอย่างเห็นได้ชัด

หลังจากที่แก้ไขปัญหาไฟป่าได้แล้ว ก็มาดูแลเรื่อง เชื้อเพลิงที่อาจเป็นชนวนให้เกิดปัญหา เช่น เศษวัสดุ การเกษตร หรือขยะรีไซเคิล ก็ต้องช่วยกันคัดแยก โดยมีเครือข่าย ทสม. ต่าบลโนนยาง คอยสนับสนุนให้ชาวบ้านเลิกพึ่งพาลังขยะสาธารณะ และหันมาคัดแยกขยะ

จากที่บ้านตนเอง จากขยะที่เคยเป็นภาระกลายเป็นวัตถุดิบ ทำเงิน สร้างรายได้เสริมเล็กๆ น้อย ๆ และทำให้ชุมชน สะอาดมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นเครือข่ายทสม. ต่าบลโนนยางไม่ได้หยุดอยู่แค่การปกป้องผืนป่าในรุ่นตัวเอง แต่ได้จัดอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอให้แก่เด็กและเยาวชน คนรุ่นใหม่ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงความสำคัญ ของป่าชุมชน รวมถึงผลกระทบจากไฟป่าและฝุ่น PM2.5 พวกเขาได้สร้างพื้นที่เรียนรู้และสร้างผู้นำรุ่นต่อไป เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของการช่วยกันดูแลบ้านเกิด

เครือข่าย ทสม. ต่าบลโนนยาง ได้ทำงานเพื่อเชื่อมโยงทุกมิติ ตั้งแต่การปลูกต้นไม้เพื่อสร้างออกซิเจนไปจนถึงการยกระดับป่าชุมชนให้เป็นแหล่งเศรษฐกิจสีเขียว รวมถึงการทำเกษตรอินทรีย์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพจากสมุนไพรพื้นบ้าน ความสำเร็จนี้จึงนับเป็นชัยชนะของพลังชุมชนที่อาศัยความเข้าใจท้องถิ่นที่มาเปลี่ยนป่า

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลทุ่งทอง อำเภอทรายทองวัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร

เครือข่าย “ผู้พิทักษ์ทรัพยากร” แห่งทุ่งทอง

แปลง “โคกหนองนา” ของเครือข่ายทสม.ตำบลทุ่งทอง ที่นำโดย นายประจันต์ ดวงประชัน เป็นศูนย์บัญชาการ เล็ก ๆ ของพวกเขา เสียงหัวเราะจากวงสภากาแฟ ดังลอดจากศาลาไม้กลางสวน ที่เริ่มจากกาแฟหนึ่งแก้ว แล้วจบด้วยแผนการทำงานอย่างจริงจังของครอบครัวใหญ่อย่างเครือข่าย ทสม. ตำบลทุ่งทอง แห่งนี้

ที่นี่จะร่วมกันทำงานแบบ “เอามื้อสามัคคี” ไม่ว่าจะ วันนี้ช่วยกันทำปุ๋ยหมัก พรุ่งนี้แลกเปลี่ยนพันธุ์ มะขามพันธุ์ ไหนใครอยากได้ บอกมาเลย เตี้ยจัดให้ หรือการปลูกผัก เพาะกล้าไม้ ให้ทั้งตำบลก็ไม่ใช่เรื่องยาก ดังนั้น ในยุคของ โรคระบาดและภัยพิบัติ กลับทำให้บ้านทุ่งทองไม่เดือดร้อน เพราะเครือข่าย ทสม. ตำบลทุ่งทองมีแปลง “บ้านนี้มีรัก ปลูกผักกินเอง” แปลงผักริมทาง “ทางนี้มีผัก ผู้คนรักกัน” และ “ตู้กับข้าวข้างบ้าน” ที่ให้ใครก็ได้เดินมาเก็บผักสด ๆ โดยไม่ต้องควักเงินสักบาท สำหรับพื้นที่สาธารณะ

ในหมู่บ้าน เครือข่าย ทสม. ตำบลทุ่งทอง ก็จะมีพาเด็ก ๆ ออกไปสำรวจพืชสมุนไพรใน “ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” บางวันเรียนรู้การทำอาหารสัตว์จากผลผลิตในพื้นที่ โดยทุกกิจกรรมมีเป้าหมายเดียวกันเพื่อสอนให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติ และให้เด็กๆ ภูมิใจกับบ้านของตัวเอง

แม้จะยังคงเผชิญกับปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรและความเคยชินแบบเดิมๆ แต่เครือข่าย ก็เดินหน้าจัดอบรม “โคก หนอง นา โมเดล” เพื่อชวนคน ทั้งตำบลเปลี่ยนวิถีคิด เปลี่ยนวิธีปลูก และเปลี่ยนวิถีชีวิต ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือครัวเรือนจำนวนมากลดค่าใช้จ่าย ลงอย่างเห็นได้ชัด และผักปลอดภัยกลายเป็นของคู่บ้าน แทบทุกหลังและนี่เป็นเพียงจุดเริ่มต้น พวกเขา กำลัง ผลักดันให้โรงเรียนมีหลักสูตรเกษตรอินทรีย์ และในอนาคต ทุ่งทองอาจกลายเป็นแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์ที่ส่งไกล ไปถึง “ครัวโลก”

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลปังหวาน อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

สวนทุเรียนแห่งศรัทธา

บนผืนดินที่โอบล้อมด้วยแนวเขาสลับซับซ้อนของตำบลปังหวาน อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร สวนทุเรียนคือวิถีชีวิตของผู้คนมาหลายชั่วอายุคน แต่ความงดงามของพื้นที่ไม่ได้มาพร้อมองค์ความรู้ที่เพียงพอต่อการทำสวนอย่างยั่งยืน เกษตรกรจำนวนมากเคยเผชิญทั้งปัญหาดินเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมี และความขาดแคลนอาหารจนกระทบต่อคุณภาพชีวิต กระทั่งพวกเขาตัดสินใจลุกขึ้นรวมกลุ่มกันภายใต้ชื่อ เครือข่าย ทสม. ตำบลปังหวาน เพื่อเริ่มเขียนอนาคตใหม่ของเกษตรกรบ้านเกิด

จุดเริ่มต้นเล็กๆ ของ “กลุ่มทุเรียนแปลงใหญ่” กลายเป็นพลังขับเคลื่อนครั้งสำคัญ เมื่อเกษตรกรเริ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานด้านเกษตร พัฒนาที่ดิน และปศุสัตว์ แต่สิ่งที่น่าพลิกผันยิ่งกว่า คือการคิดค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุนและฟื้นฟูผืนดิน เช่น การผลิต ถ่านไบโอชาร์ เพื่อกักเก็บคาร์บอนและปรับปรุงดิน และการทำ น้ำหมักชีวภาพปุ๋ยหมัก ใช้เอง ลดสารเคมี ลดการเผา และฟื้นคืนความสมบูรณ์ของระบบนิเวศสวนทุเรียน

ตลอด 4 ปีของความมุ่งมั่น ผลลัพธ์เริ่มชัดเจนบนพื้นที่กว่า 300 ไร่ ต้นทุเรียนแข็งแรงขึ้น โรคพืชน้อยลง ต้นทุนลดลง และรายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอย่างมั่นคง เครือข่าย ทสม. ตำบลปังหวาน จึงถูกยกให้เป็นแบบอย่างของชุมชนที่ก้าวสู่เศรษฐกิจสีเขียว

(Green Economy) และเป็นพื้นที่เรียนรู้ระดับตำบลที่เปิดต้อนรับชุมชน เยาวชน และโรงเรียนผู้สูงอายุให้มาสัมผัสกับการทำการเกษตรแบบยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม

วันนี้พลังความร่วมมือของเครือข่ายทสม. ตำบลปังหวานยังขยายกว้าง สู่การประสานงานกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และอำเภอรอบข้างกว่า 4 อำเภอ เพื่อผลักดัน “ชุมชนคาร์บอนต่ำ” และสร้างสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ความสำเร็จของพื้นที่ตำบลปังหวาน จึงไม่ใช่แค่พื้นที่ทำสวนทุเรียนที่ออกงาม แต่คือความศรัทธาของผู้คนที่เชื่อว่า เมื่อดูแลดิน ดินก็จะดูแลเรา

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลหนองงูเห่าล้อม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ทสม. อาสา พลังชุมชน

ยามเช้าในตำบลหนองงูเห่าล้อม มักเริ่มต้นด้วยเสียงหัวเราะเบาๆ จากกลุ่มคนที่รวมตัวกันใต้ศาลาหมู่บ้าน บ้างยกกาแฟมาจิบ บ้างถือแฟ้มเอกสาร แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือ “แรงอาสา” ของ เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองงูเห่าล้อม

การทำงานของเครือข่าย ทสม.ตำบลหนองงูเห่าล้อม มีระบบการขับเคลื่อนที่มีการวางแผนชัดเจน สมาชิกหลายคนเป็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จึงสื่อสารกันคล่อง ร่วมประชุมกันทุกเดือนเพื่อกำหนดงานสิ่งแวดล้อมงานจิตอาสา หรือแม้แต่การดูแลเกษตรกรที่ต้องการพัฒนาแปลงปลอดภัย ทุกครั้งที่ประชุมจบมักต่อด้วยวง “สภากาแฟ” แบบกันเอง ที่พูดคุยจนเกิดไอเดียใหม่ ๆ เสมอ แต่สิ่งที่ทำให้เครือข่ายนี้ผสานกันเหนียวแน่นคือ “การเรียนรู้ไม่หยุดนิ่ง” นั่นเอง สมาชิกเครือข่าย ทสม.ตำบลหนองงูเห่าล้อม ลงมือทำจริงด้วยความตั้งใจ ตั้งแต่การทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ การหมักปุ๋ย

จากใบไม้ การเลี้ยงไส้เดือนเพื่อผลิตปุ๋ยชีวภาพ ไปจนถึงการจัดการน้ำมันพืชใช้แล้วแบบครบวงจร นอกจากนี้ยังมีการจัดการเมล็ดพันธุ์พื้นบ้านเพื่อให้เกิดธนาคารเมล็ดพันธุ์ของชุมชนที่เป็นโอเดียทั้งสร้างสรรค์และยั่งยืน

เมื่อมีโอกาส เครือข่ายก็ไม่ลืมออกไปเปิดโลกกว้าง ทั้งเวิร์กชอปของกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม การร่วมงานนำเสนอเมล็ดพันธุ์ หรือ การศึกษาดูงานเกษตรอินทรีย์และวิสาหกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจ BCG Model ที่ช่วยต่อยอดพลังคิดอย่างไม่น่าเชื่อ ทุก ๆ ทริปกลับมาพร้อมแรงบันดาลใจที่ทำให้ชุมชนเล็ก ๆ แห่งนี้มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น และทั้งหมดนี้เกิดจากการรวมพลังกันของผู้คนที่เชื่อว่า “บ้านของเรา ต้องดูแลด้วยมือของเราเอง” หนองงูเห่าล้อมจึงไม่ใช่แค่ตำบลหนึ่งในแผนที่ แต่คือพื้นที่ที่พิสูจน์ว่าการอนุรักษ์และการพัฒนาเดินไปด้วยกันได้ ถ้าชุมชนลุกขึ้นมาพร้อมแรงร่วมใจ

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลเขาพระทอง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ทสม. อาสาพลังชุมชน

พื้นที่เขียวขจีของตำบลเขาพระทอง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเรื่องราวของการรวมพลัง จากกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้ต้องการแค่ “อยู่รอด” แต่ต้องการ “อยู่ร่วม” กับธรรมชาติอย่างยั่งยืน เรื่องราวเริ่มต้นขึ้น เมื่อปี 2558 ภายใต้การนำของเครือข่าย ทสม. ตำบลเขาพระทอง โดยมีนางสมเด็จ เกื้อกุล ประธาน เครือข่าย ทสม. ตำบลเขาพระทอง ที่ต้องการแก้ไขปัญหา ให้กับชุมชน

เมื่อถึงหน้าแล้ง ลำคลองก็เหือดแห้ง เมื่อน้ำฝน มาเยือน น้ำก็หลากท่วม ทำให้เครือข่าย ทสม. ตำบล เขาพระทอง ได้สร้างฝายชะลอน้ำ โดยมีทาง อบต. องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระทอง ภาควิชาการรัฐ ภาคเอกชน และความร่วมมือจากจิตอาสา แกนนำชุมชนต่างๆ เข้ามา ช่วยกัน ส่งผลให้ชุมชนมีน้ำใช้ในการทำเกษตรตลอดปี ไม่เกิดปัญหาน้ำท่วม และมีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ปลาหลายชนิด ได้กลับมาสู่สายคลอง กลายเป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชน และยังเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาดุก ที่เลี้ยงเอง เช่น ปลาดุกร้า และ น้ำพริกปลาดุก ก่อตั้งเป็น “วิสาหกิจชุมชนผู้นำเกษตรผสมผสานทฤษฎีใหม่ เขาพระทอง” สร้างรายได้และอาชีพเสริมให้กับชาวบ้าน

เครือข่าย ทสม. ตำบลเขาพระทอง ไม่ได้เก็บความสำเร็จไว้กับตัว แต่เปิดพื้นที่เรียนรู้เรื่องการทำฝาย

การเลี้ยงปลา การทำเครื่องแกง ให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ และขยายผลไปยังเครือข่าย ทสม. ตำบลใกล้เคียง ผ่านการ สื่อสารที่เข้าถึงง่าย ทั้งผ่านเวทีประชุมของชุมชน โซเชียล มีเดีย วิทยุชุมชน และรายการโทรทัศน์

บทเรียนของเครือข่าย ทสม. ตำบลเขาพระทอง พยายามถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับทุกคนที่ก้าวเข้ามา สู่ห้องเรียนของพวกเขา จนกลายเป็นพื้นที่ต่อยอดเรื่อง การจัดการน้ำและดินด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมี ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เข้ามาสนับสนุนให้กับพวกเขา ได้สร้างเกษตรยั่งยืน ความมั่นคงทางอาหาร และสังคม ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังเลี้ยงขยายผลไปสู่ตลาด ของประเทศตามความคาดหวังในอนาคต ซึ่งได้สะท้อน ความแข็งแกร่ง และความเข้มแข็งของคนในชุมชน อย่างแท้จริง

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลธงชัย

อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

7 ปี เพื่อให้คนเป็นสุข พอเพียง สิ่งแวดล้อมดี และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

เมื่อพ่อเป็นชาวไร่และบอกไว้ว่าไม่ให้ซื้อผักตลาดมาทำอาหารเพราะสารตกค้าง ทำให้ นางสาวนันทกานต์เทียนเพชร ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลธงชัย ซึ่งเป็นเครือข่าย ทสม. จากการเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในอดีตได้ตระหนักถึงพิษผลการเกษตรที่ชุมชนบริโภคในทุกวัน หลังจากนั้นเขาได้ไปอบรมเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมธรรมชาติให้ดำเนินตามวิถีเกษตรพอเพียง และนำมาปรับใช้ในครอบครัวและถ่ายทอดให้กับเครือข่าย ทสม. ตำบลธงชัย ให้ทำตามและขยายผลไปสู่ชุมชน ตั้งแต่ปี 2561 เครือข่าย ทสม. ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน ใต้ ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ชีวิตโดยยึดหลักบันได 9 ขั้น และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พออยู่ พอกิน พอใช้ พอร่มเย็น มาใช้ในชุมชน ซึ่งเครือข่าย ทสม. ตำบลธงชัยมีแผนยุทธศาสตร์

10 ปี เช่น ขยะเป็นศูนย์ ยาเสพติดลดลง หมู่บ้านปลอดภัย และการมีศูนย์กระจายสินค้าท้องถิ่นที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 7 ปีที่ผ่านมาพวกเขาทำงานอย่างต่อเนื่องผ่านเวทีประชุม ลงพื้นที่ชุมชน สื่อสารประชาสัมพันธ์ และติดตามประเมินผล การทำงานของเครือข่ายยังขยายความร่วมมือไปยังหลายหน่วยงาน ทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่ร่วมปลูกต้นไม้และวัดคาร์บอน สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ทสจ.) ที่สนับสนุนองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะ รวมถึงเครือข่ายป่าชุมชนและศูนย์กสิกรรมธรรมชาติที่ช่วยเสริมองค์ความรู้ด้านเกษตรยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหาร

พวกเขาได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดสร้างเป็นนวัตกรรม เช่น กระจ่างจากใบมะพร้าว ผ้ามัดย้อมจากเปลือกมะพร้าว ปุ๋ยอินทรีย์ ผลิตภัณฑ์ทะเลแปรรูป สบู่เปลือกมังคุด และน้ำมันมะพร้าวสกัด ซึ่งช่วยลดขยะเพิ่มรายได้ และสร้างเศรษฐกิจสีเขียวให้เกิดขึ้นจริงในชุมชน หลังจากการทำงานอย่างต่อเนื่องของเครือข่าย ทสม. ตำบลธงชัย ทำให้สารเคมีเกษตรลดลง ขยะอินทรีย์ลดลง ค่าใช้จ่ายครัวเรือนลดลง เกิดร้าน “ค้าวัดใจ” ให้คนในชุมชนเข้าถึงอาหารปลอดภัย และยังมีค่ายเยาวชนชนต้านยาเสพติดเพื่อส่งต่อแนวคิดสีเขียวไปยังคนรุ่นใหม่ ก่อนขยายต่อไปยังตำบลข้างเคียง

เครือข่าย ทสม. ตำบลป่งไฮ อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ

“ป่งไฮโมเดล” เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารและการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

กว่า 8 ปีที่เครือข่าย ทสม. ตำบลป่งไฮ จังหวัดบึงกาฬ เดินหน้าทำงานด้านการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ภายใต้การนำของ นายทองศักดิ์ อินทร์บุตร ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลป่งไฮ มาตั้งแต่ปี 2557 ด้วยแนวคิด “ปลูกป่าในใจคน” และ “ระเบิดจากข้างใน” ตามศาสตร์พระราชา และเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนงานจนเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

เครือข่าย ทสม. ตำบลป่งไฮ มีการจัดตั้งโครงสร้างการทำงานอย่างชัดเจน มีคณะกรรมการและศูนย์ประสานงานที่ร่วมกันวางแผน เป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะสั้น 1 ปี เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน แผนระยะกลาง 3 ปี และแผนระยะยาว 5 ปี ที่มุ่งขยายเกษตรยั่งยืนให้ครอบคลุมทั้งตำบลและอำเภอข้างเคียง โดยมีการประชุมทุกเดือน

ณ พื้นที่โคก หนอง นา บ้านป่งไฮ ซึ่งพัฒนาเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่และเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานของผู้ที่สนใจจากหลายพื้นที่ การทำงานของเครือข่าย ทสม. ตำบลป่งไฮ ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี ทำปุ๋ยหมัก ปลูกพืชหมุนเวียน และพืชคลุมดิน ซึ่งช่วยฟื้นฟูดินและน้ำ พร้อมทั้งลดการเผาพื้นที่เกษตร นอกจากนี้ มีการจัดกิจกรรม “เอามือสามัคคี” เช่น การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การปรับเปลี่ยนผัก และการปลูกสมุนไพรพื้นบ้าน ทำให้ชุมชนร่วมแรงกันพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

สำหรับการสร้างทุนทรัพยากร เครือข่ายฯ ได้ตั้งเรือนเพาะชำ เพื่อรวบรวมเมล็ดพันธุ์และเพาะต้นกล้าแจกชาวบ้าน โดยผลิตได้ปีละกว่า 1,500 ต้น ทั้งยังประสานความร่วมมือกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดบึงกาฬ หน่วยงานรัฐ เอกชน และผู้นำท้องถิ่น เพื่อรับการสนับสนุนความรู้งบประมาณ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในพื้นที่ เช่น รายการวิทยุ สวท. บึงกาฬ เป็นต้น

จากการทำงานร่วมกันของเครือข่ายและชุมชนทำให้ตำบลป่งไฮก้าวสู่เป้าหมายของเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เกษตรกรมีสุขภาพดีขึ้น มีรายได้เสริมจากผลผลิตอินทรีย์ ชุมชนมีคุณภาพชีวิตและเป็นต้นแบบ

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลนาท่อม

อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

เกษตรกรรมยั่งยืนของคนนาท่อม

กลางผืนดินอันอุดมสมบูรณ์ของตำบลนาท่อม อำเภอเมืองพัทลุง เครือข่าย ทสม. ตำบลนาท่อม ได้เดินตามเส้นทางความยั่งยืนด้วยพลังของ “คนในชุมชน” ที่เชื่อมั่นในวิถีดั้งเดิม และตั้งใจสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้ทุกครัวเรือนผ่านการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและ การปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เครือข่ายฯ ได้นำแนวคิด “เกษตรกรรมยั่งยืน” เป็นหลักการทำงาน โดยมีการเพาะปลูกพืชผักท้องถิ่นและพืชผักตามความต้องการของตลาด พร้อมทั้งเก็บเมล็ดพันธุ์ นอกจากนี้ ยังมีการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยการพัฒนากลไกการเตือนภัย ออกแบบปฏิทินฤดูกาลเพาะปลูกให้สอดคล้องกับสภาพอากาศ และใช้เทคโนโลยีในการคาดการณ์ อากาศ และปริมาณน้ำ ผ่านการสื่อสารทางไลน์กลุ่มของหมู่บ้าน ชุมชนร่วมกัน ในแนวคิดที่ว่า “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ” และหารือเพื่อหาข้อสรุปเป็นมติร่วมกันเสมอ

เครือข่าย ทสม. ตำบลนาท่อมได้ยึดหลัก 4 ป. ในการทำงานได้แก่ ประสาน ทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีพัฒนาที่ดินสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดพัทลุง ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลายตั้งแต่ YouTube ไปจนถึง TikTok ปฏิบัติ ผ่านผู้นำต้นแบบในพื้นที่ และ ประเมินผล ด้วยการติดตามภัยพิบัติและตรวจสอบสภาพด้านสารเคมีของชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง จนพบว่าระดับสารเคมีได้ลดลงจริง

ผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมคือ กิจกรรม “สืบชะตาคลองนาท่อม” ที่รวมพลังเก็บขยะ ปลูกต้นไม้ ปล่อยปลา จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติประจำตำบล โครงการคัดแยกขยะที่ต้นทาง ขยะอันตรายแลกไข่ การเลี้ยงผึ้งและจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ธนาคารต้นไม้ กลุ่มแปรรูปเครื่องแกงบ้านหุยาน และโครงการโคก หนอง นา โมเดล ที่ฟื้นฟูระบบนิเวศในไร่นา เบื้องหลังทุกความสำเร็จคือการพัฒนาศักยภาพสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ผ่านการประชุมอบรม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตั้งแต่เรื่องการปลูกพืช การบริหารจัดการน้ำ การทำปุ๋ย การเลี้ยงไส้เดือนไปจนถึงการทำตลาดออนไลน์ เครือข่าย ทสม. ตำบลนาท่อม จึงเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นต้นแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างสมดุล

เครือข่าย ทสม. ต่าบลม่วงเตี้ย

อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

จากเกษตรกรมีสุขุมชนเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน

อดีตที่ผ่านมาตำบลม่วงเตี้ยเป็นพื้นที่ที่ต้องพึ่งพาเกษตรเชิงเดี่ยวและสารเคมี ครอบครัวยาว 3,720 ครัวเรือน บนพื้นที่ 4,820 ไร่ เผชิญปัญหาความเสื่อมโทรมของดินจากการใช้สารเคมี และรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ความเปราะบางนี้กลายเป็นแรงผลักดันให้เครือข่าย ทสม. ตำบลม่วงเตี้ย ลงมือผลักดันให้เกิดการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการผลิตอาหารที่ปลอดภัยสำหรับทุกคนในชุมชน

การขับเคลื่อนเริ่มต้นจากการตั้ง ศูนย์การเรียนรู้เกษตร “โคกหนองนาโมเดล” ซึ่งเป็นพื้นที่สาธิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีทั้งฐานเรียนรู้ แปลงเพาะกล้า แหล่งแจกเมล็ดพันธุ์ และสื่อการสอนที่ผลิตขึ้นเอง เพื่อให้คนทุกวัยได้เข้าใจการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบพึ่งพาตนเอง ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้จึงกลายเป็นเสมือนโรงเรียนกลางทุ่ง ที่สอนให้ชาวบ้านรู้จักลด ละ เลิกสารเคมี และหันมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่อย่างถูกวิธี

หลังจากนั้นได้ขยายการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ชาวบ้านได้รับการอบรมด้านปุ๋ยหมัก การทำดินปลูก การฟื้นฟูทรัพยากร และออกไปเรียนรู้ดูงานในพื้นที่ต้นแบบ เครือข่ายยังเปิดตลาดสาธิตให้เกษตรกรนำผลผลิตปลอดภัยมาจำหน่าย พร้อมใช้สื่อออนไลน์เพื่อแบ่งปันองค์ความรู้และเชื่อมโยงภาคีผู้เกี่ยวข้อง

เครือข่าย ทสม. ตำบลม่วงเตี้ยได้ขยายพื้นที่เรียนรู้ไปสู่โรงเรียนในตำบล ให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องทรัพยากรและการปลูกผักปลอดสารพิษด้วยมือของตนเอง กิจกรรมทั้งหมดนี้ทำให้ชุมชนเริ่มเห็นภาพชัดเจนว่า การพึ่งพาตนเองไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นหนทางนำไปสู่สุขภาพที่ดี รายได้ที่มั่นคง และสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

ในอนาคตของ เครือข่าย ทสม. ตำบลม่วงเตี้ย ยังคงมุ่งมั่นที่จะขยายกลุ่มสมาชิก เพิ่มพื้นที่เกษตรปลอดสาร และผลักดันให้ทุกครัวเรือนปลูกผักกินเอง เพื่อลดค่าใช้จ่าย และวางรากฐานไปสู่วิถีเกษตรที่มั่นคงยั่งยืนในระยะยาว

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลท่าแร่ ออกร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

วิถี โคก หนอง นา ที่ท่าแร่ ออกร

ที่นี่คือบ้านหนองไทร หมู่ที่ 2 ตำบลท่าแร่ ออกร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ฝืนดิน 11 ไร่ ของคุณโชคชัย แซ่มซ้อย ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลท่าแร่ ออกร ได้กลายมาเป็นมากกว่าพื้นที่เกษตร เพราะที่นี่เป็น“ห้องเรียนธรรมชาติ” และ “พื้นที่ต้นแบบ” โดยมีแรงจิตอาสาที่จะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชุมชน

โชคชัยและเครือข่าย ทสม. ตำบลท่าแร่ ออกร ได้น้อมนำ ศาสตร์พระราชามาใช้ในการขับเคลื่อน “โคก หนอง นา โมเดล” หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้วยการบริหารจัดการ ดินและน้ำอย่างเป็นระบบ จนเกิดพื้นที่เรียนรู้และนำไปสู่โมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Model) เชื่อมโยงสู่สังคม คาร์บอนต่ำ ผลงานที่โดดเด่นคือ การแปรรูปสัตว์ที่อยู่ในโครงการเพื่อเพิ่มมูลค่า จากบ่อเลี้ยงปลานิล ที่มีอยู่จำนวนมาก ก็เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอย่าง “ปลาต้มจาก ปลานิล” ที่สร้างรายได้และความมั่นคงทางอาหาร

ความสำเร็จนี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง แต่เกิดจากการทำงานกับหลายภาคส่วน ทั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เพชรบุรี สถานีพัฒนาที่ดิน และปศุสัตว์จังหวัดเพชรบุรี ที่สนับสนุนงบประมาณ

พื้นที่ต้นแบบภายใต้โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” แห่งนี้ ได้กลายเป็นจุดดึงดูดผู้คนจากต่างถิ่น ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้เข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และขยายผลความรู้ไปสู่เยาวชนในโรงเรียน และเครือข่าย ช่างเคียง ปัจจุบันปัญหาขาดแคลนน้ำและเส้นทางคมนาคมที่ยากลำบากหายไปจากชุมชนท่าแร่ ออกร วิถี “โคก หนอง นา” ที่ท่าแร่ ออกรแห่งนี้ ออกดอกออกผล ให้เกิดประสพผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

เครือข่าย กสม. ดีเด่น ตำบลดงประจำ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

จากดินแล้งถึงความพอเพียง ความมั่นคงที่องกามบนผืนแผ่นดิน

ไม่กี่ปีก่อน ตำบลดงประจำต้องเผชิญปัญหาหนักทั้งภัยธรรมชาติ น้ำท่วมซ้ำแล้งซ้ำบางปี “ข้าวที่เคยขายได้กลับไม่มีตลาดรับซื้อ ราคาก็ตกต่ำ และเราเคยคิดว่าเคมีช่วยให้ผลผลิตดีขึ้น แต่สุดท้ายกลับทำลายดินที่เป็นรากของชีวิตเราเอง” นายคุณชูชาติ มีพาด ประธานเครือข่าย กสม. ตำบลดงประจำ เล่าย้อนถึงความท้อแท้ในอดีต

ชาวบ้านเริ่มรวมกลุ่มกันเรียนรู้การทำ เกษตรอินทรีย์ และพืชผสมผสาน ปลูกพืชหลากหลายแทนการปลูกข้าวเชิงเดี่ยว ข้าว พริก มะเขือ มะม่วง กล้วย และสมุนไพร พื้นบ้านถูกปลูกสลับกันในพื้นที่เดียว “เราทดลองจนรู้ว่าดินที่ได้พักฟื้นจะให้ผลผลิตที่ดีโดยไม่ต้องพึ่งเคมี” แนวทางดังกล่าวได้รับการผลักดันให้เป็น ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลดงประจำ เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามาศึกษาและฝึกปฏิบัติจริง และเป็นจุดสาธิตถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร มีการจัดอบรมเรื่องการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ และการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง

บริเวณด้านข้างของศูนย์มี ลานตากและโรงอบผลผลิตทางการเกษตร ที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ลดการสูญเสียหลังเก็บเกี่ยวและเพิ่มมูลค่าให้สินค้า ชาวบ้านสามารถนำข้าว พริก และสมุนไพรมาอบแห้ง เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนวางจำหน่ายให้กับคนมาเยี่ยมชมและพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ชุมชนได้รับรางวัล “ชนะเลิศอันดับ 1 ศูนย์ข้าวชุมชนดีเด่นระดับภาคเหนือ” ซึ่งถือเป็นหลักฐานของการฟื้นคืนชีวิตให้ผืนดินและคนในชุมชน

เสียงเครื่องสีข้าวในลานตากกลางหมู่บ้านดังประสานกับเสียงหัวเราะของชาวบ้าน ภาพแห่งความสุขนี้ฟื้นคืนกลับมาด้วยสองมือของทุกคนในชุมชน “เราไม่ได้ปลูกข้าวเพื่อขายอย่างเดียว แต่ปลูกเพื่อให้ครอบครัวมีอาหารปลอดภัย” คุณชูชาติกล่าวปิดท้าย ขณะมองไปยังแปลงรวงข้าวสีทองที่รอการเก็บเกี่ยว

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลพุทธบาท

อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

ข้าวคือชีวิต ตามแบบโคกหนองนา โมเดล

ในอดีตชุมชนตำบลพุทธบาทนั้นทำเกษตรกรรม โดยพื้นที่ร้อยละ 90 พึ่งพาการปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง และมะขามหวานเป็นหลัก ด้วยราคาผลผลิตไม่แน่นอน ดินเสื่อมโทรม น้ำในคลองแห้งขอด ระบบนิเวศเสื่อมโทรม จนเครือข่าย ทสม. ตำบลพุทธบาท จึงผลักดันให้ชุมชน เปลี่ยนมาใช้แนวทางที่สอดคล้องกับธรรมชาติ

เครือข่าย ทสม. ตำบลพุทธบาทและเจ้าของแปลงเกษตร ร่วมกันคิดและทำ “โคก หนอง นา โมเดล” เพื่อฟื้นฟู ระบบนิเวศชุมชนด้วยตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการถอดบทเรียนการดำเนินงานในโครงการส่งเสริม เครือข่าย ทสม. ในการทำโคก หนอง นา โมเดล

“เมื่อเราปรับพื้นที่ให้ดิน น้ำ และคนอยู่ร่วมกันได้ ระบบนิเวศก็จะกลับมามีชีวิตอีกครั้ง” เกษตรกรในพื้นที่ พุทธบาทพูดขึ้นขณะเพาะข้าวกล้าใหม่ในชุมชน

หลักการของโคก คือ การสร้างพื้นที่ยกสูงสำหรับปลูกพืช ผสมผสานและสร้างที่อยู่อาศัย มีทั้งไม้ผล ไม้ยืนต้น ผักสวนครัว และคอกเลี้ยงสัตว์ หนอง คือแหล่งน้ำในพื้นที่ ทั้งที่เกิดจากการขุดบ่อขุดใหม่และขุดลอกคลองเก่า เพื่อใช้กักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดปี นา คือหัวใจของอาหาร พื้นที่ ปลูกข้าวที่ชาวบ้านตั้งใจรักษาไว้ เพราะ “ข้าวคือชีวิต” ทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว เน้นการปลูกแบบอินทรีย์ โดยใช้น้ำจากหนองหล่อเลี้ยงต้นข้าว และใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ แทนการใช้สารเคมี

ทุกครัวเรือนเริ่มทำปุ๋ยหมักจากเศษพืชและมูลสัตว์หมัก ร่วมกับสารเร่งจุลินทรีย์ เพื่อปรับปรุงคุณภาพดิน ลดต้นทุนจากเดิมที่เคยต้องซื้อปุ๋ยกระสอบหลายร้อย บาท วันนี้ใช้ของที่มีในชุมชนแทนได้ทั้งหมด ผลผลิตดีขึ้น ความมั่นคงทางอาหารและความสุขของคนพุทธบาท กลับมามีชีวิต น้ำใสขึ้น พืชและสัตว์ป่ากลับคืนมาอีกครั้ง

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ตำบลหนองแคน

อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดร้อยเอ็ด

บทศรชัยข้าวหอมมะลิที่พลิกชีวิตผู้คน

บนผืนนาในตำบลหนองแคน จังหวัดร้อยเอ็ด เรื่องราวการฟื้นฟูชุมชน เริ่มต้นขึ้นอย่างเรียบง่ายเมื่อเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแคน ภายใต้แกนนำของ นายสว่าง สุขแสง ประธานเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแคน รวมพลังเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน เพื่อให้เกิดวิถีชีวิตที่ยั่งยืนจากรากดินสู่เมล็ดข้าว

ความหวังถูกพาไปยังพื้นที่ ป่าดอนหนองโจน ซึ่งเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมที่ทำให้คนในชุมชนช่วยกันฟื้นคืนต้นไม้กว่า 10,000 ต้นความเขียวขจีมาพร้อมกับความหลากหลายทางชีวภาพ และเกิดจิตสำนึกใหม่ของคนในชุมชน ส่วนข้าวหอมมะลิอินทรีย์กลายเป็นสินค้าขึ้นชื่อภายใต้แบรนด์ “กุลา” จากผู้กล้าเกษตรกรกว่า 50 ครัวเรือนได้หันหลังให้สารเคมี ทำแปลงเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่กว่า 100 ไร่ ส่งผลให้สุขภาพเกษตรกรดีขึ้น รายจ่ายลดลง และได้พัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าวด้วยพืชสมุนไพรท้องถิ่น 8 ชนิดมาทำผงขัดหน้าเพื่อช่วยให้ผิวใสและแก้ผดผื่นคัน และได้ขึ้นทะเบียนเป็นสินค้า “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (OTOP) ของดีเมืองร้อยเอ็ด เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมากกว่า 100-130% พวกเขาได้ขายผ่านช่องทางออนไลน์และเฟซบุ๊กในชื่อว่า “ดอน หนองโจน”

เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแคน ไม่ได้หยุดแค่นี้ แต่พวกเขาสร้างคนรุ่นใหม่ด้วยการเปิดเวทีอบรมเยาวชน

กว่า 200 คนให้กลายเป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยความร่วมมือจากภาคีหลากหลายตั้งแต่ กรมป่าไม้ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดร้อยเอ็ด (ทสจ.) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ไปจนถึงภาคเอกชน แม้จะต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งเรื่องงบประมาณและทัศนคติของชุมชน แต่พวกเขาก็ใช้ “ผลลัพธ์จริง” ในการทำงานและหมุนรายได้จากผลิตภัณฑ์กลับมาสนับสนุนงานของชุมชน ต้นแบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้นแล้ว และยังก้าวต่อสู่การขยายพื้นที่ป่าให้ถึง 300 ไร่ และลดขยะในชุมชนลง 30% ภายในอีก 5 ปีข้างหน้า นับเป็นผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความเชื่อในพลังตนเองของคนในชุมชน และเครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแคน ที่ได้สร้างชีวิตและปล่อยให้ธรรมชาติได้เดินทางไปด้วยกัน

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น อำเภอกงไกรลาศ

จังหวัดสุโขทัย

กงไกรลาศโมเดล

การทำงานอย่างต่อเนื่องกว่า 25 ปี ของเครือข่าย ทสม. อำเภอกงไกรลาศปัจจุบันนายสายันเกิดคำเป็นหัวเรือใหญ่ คอยผลักดันแก้ปัญหาน้ำท่วมจากแม่น้ำยมและฝุ่น PM2.5 จากการเผาไร่มา ด้วยศาสตร์พระราชาเป็นเข็มทิศนำทาง ผ่านการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม โครงการ “ส่งเสริมเครือข่าย ทสม. ในการดำเนินงาน โคก หนอง นา โมเดล และเกษตรกรรมยั่งยืน” เริ่มต้นบนพื้นที่ 15 ไร่ ในตำบลกกแรตและบ้านใหม่ มีเป้าหมายเพื่อแปลงผืนดิน ให้เป็น “ซูเปอร์มาร์เก็ตธรรมชาติ” ของทั้งชุมชน

เครือข่าย ทสม. อำเภอกงไกรลาศ และชาวบ้าน ช่วยร่วมกันฟื้นฟูพื้นที่ โดยการขุดคลอง หนอง และ คลองไส้ไก่ พร้อมปรับคันดินรับมือกับปัญหาน้ำท่วม อีกทั้ง ยังได้ปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผลกว่า 350 ต้น ให้พื้นที่กลับมา มีชีวิต ควบคู่กับการยุติการพึ่งพาปุ๋ยเคมีผ่านการอบรม ทำปุ๋ยอินทรีย์รวม 3 ครั้ง ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ได้กว่า 5,000 กิโลกรัม และการใช้ปุ๋ยเคมีลดลงได้ 2,500 กิโลกรัม

ด้านอาหารพวกเขาเลี้ยงปลานิลตะเพียนและปลาสด รวม 2,000 ตัว พร้อมแปรรูปปลาสรร้อยได้ 240 กิโลกรัม ขณะเดียวกันยังพัฒนาแปลงเพาะเมล็ดพันธุ์ข้าวปลอดสาร วางเป้าหมายเป็นศูนย์เมล็ดพันธุ์คุณภาพของชุมชน

ผลสำเร็จด้านแรงอาสา ปัจจุบันมี 1,346 คน เข้ามา มีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อ ลดการเผาในพื้นที่ ทำให้ ปัญหา PM 2.5 เบาลง และเกิด ศูนย์เรียนรู้โคก หนอง นา โมเดล ที่เป็นแหล่งศึกษาให้ชุมชนอื่น

กงไกรลาศโมเดลยังเดินหน้าต่อ โดยมีแผนการ สนับสนุนจากกองทุนพลังงานเพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพราะความมั่นคงด้านน้ำ การเกษตร และคุณภาพชีวิตยังต้องก้าวต่อไปให้ชุมชน ได้เติบโตในระยะยาว

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น อำเภอคีรีรัฐนิคม

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“คลองยันโมเดล” พลิกผืนป่า ภูเขาน้ำ ด้วยพลังชุมชน

ชัยชนะแห่งการปรับตัวที่เกิดขึ้นที่ลุ่มน้ำคลองยัน จังหวัดสุราษฎร์ธานีในอำเภอวิภาวดี และอำเภอคีรีรัฐนิคม เรื่องราวเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 เมื่อชุมชนลุกขึ้นต่อสู้คัดค้านโครงการสร้างเขื่อนแก่งกรุง ด้วยความเชื่อมั่นในการรักษาระบบนิเวศผืนป่า หลังชัยชนะครั้งนั้น พื้นที่ได้ถูกประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติคลองยัน แต่ความท้าทายใหม่ของชุมชน เป็นเรื่องภัยแล้งและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เครือข่าย ทสม. อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ผลักดันปัญหาท้องถิ่นเข้ากับแนวทางของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรรัชกาลที่9ในการบริหารจัดการน้ำโดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) และ โทรมาตร (Telemetry) มาใช้ในการวางแผนอย่างแม่นยำเกิดโครงสร้างวิศวกรรมชุมชนขนาดใหญ่ ประกอบด้วย

สร้างธนาคารน้ำ: การสร้างฝายชะลอน้ำ ถึง 1,488 จุด และประปาภูเขา 229 จุด เพื่อกักเก็บ และกระจายน้ำใช้ได้ตลอดปี ลดความเสี่ยงจากภัยแล้งได้อย่างเป็นรูปธรรม
ธนาคารโปรตีน: จัดตั้ง เขตอภัยทานสัตว์น้ำ (วังปลา) 372 แห่ง ซึ่งทำหน้าที่เป็น “ตู้เย็นชุมชน” เป็นแหล่งโปรตีนสำคัญ และสร้างสมดุลให้กับระบบนิเวศของแม่น้ำคลองยัน
โซลาร์เซลล์: พลังงานทางเลือก ใช้ในการสูบน้ำ ระบบประปาหมู่บ้าน และโรงน้ำดื่มชุมชนโดยทางเครือข่าย ทสม. ได้สร้างทีมช่างชุมชนเพื่อดูแลและติดตั้งระบบได้เอง

เครือข่าย ทสม. อำเภอคีรีรัฐนิคม ได้ส่งเสริมให้เกิดแปลงวนเกษตรที่เรียกกันว่า “สวนพ่อเฒ่า แก้วเรือนยอด” เป็นการนำเกษตรผสมผสานแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่ปลูกพืชหลากหลายชนิดร่วมกับไม้ป่า ทำให้ระบบนิเวศกลับมาอุดมสมบูรณ์ ลดการใช้สารเคมี และเกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่มั่นคง มีครัวเรือน 6,599 ครัวเรือน และเพิ่มรายได้เฉลี่ย 30,000 – 75,000 บาทต่อปี ลดรายจ่ายลงได้ 36,500 บาทต่อปี

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง

รวมคน รวมงาน รวมใจชุมชนบนเส้นทางของเครือข่าย ทสม.

เมื่อน้ำเป็นปัจจัยหลักในการทำการเกษตร ทำให้เครือข่าย ทสม. อำเภอแสวงหาให้ความสำคัญในการดูแลจัดการเรื่องน้ำ และเปิดรับความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ การทำ โคก หนอง นา โมเดล การทำธนาคารต้นไม้ในชุมชน และการผลิตผักปลอดภัยในครัวเรือน และเข้าร่วมโครงการ “หนึ่งตำบลหนึ่งเกษตรทฤษฎีใหม่”

การทำงานได้ประสานความร่วมมือกับหลายหน่วยงาน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพ โครงการผลิตและบริโภคผักปลอดภัยเคมีในครัวเรือนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) การทำเกษตรอินทรีย์ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และการทำข้าวเกรียบจากใบหม่อนและลูกหม่อน และเมนูหนอนไหมคั่วพริกเกลือของกรมหม่อนไหม เป็นต้น

ปัจจุบันจากความรู้ที่มีของเครือข่ายทสม. อำเภอแสวงหาได้ส่งต่อความรู้ให้กับข้าราชการบรรจุใหม่ รุ่น 125 ของกรมพัฒนาชุมชน เพื่อพวกเขาจะได้เข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตของคนตำบลสีบัวทอง และอีกหลายองค์กร และยังเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการเกษตรอินทรีย์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนที่ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ โคก หนอง นา การเลี้ยงปลา

การทำนาและยังทำโครงการ “ต้นไม้มีค่าป่าครอบครัว” ช่วยลดก๊าซเรือนกระจกและสร้างรายได้จากการขายคาร์บอนเครดิต รวมถึงพื้นที่เรียนรู้ด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อมที่เปิดให้ชุมชนและผู้สนใจเข้ามาศึกษาเครือข่ายฯ ยังเดินหน้าต่อด้วยเป้าหมายเดียวกัน และตั้งใจขยายสมาชิกเครือข่าย ทสม. และพี่เลี้ยงให้คนรุ่นใหม่ รวมถึงการจัดเก็บข้อมูล การบันทึกภาพที่เป็นระบบมากขึ้นช่วยให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ประสบการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น

ทำเนียบ ทสม.
และ เครือข่าย ทสม. ดีเด่น
ระดับประเทศ

—
269

2568

ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

ประจำปี 2568

ลำดับ / ชื่อ-สกุล		รางวัล	ที่อยู่ / โทรศัพท์
1	นายสมเกียรติ สันเทพ	ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว ประจำปี 2568	55 หมู่ 8 ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน 51150 โทร. 086-9765485
2	นายจักรกฤษณ์ สีแก้ว	ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ ประจำปี 2568	74/2 หมู่ 6 ตำบลวังท่าดี อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67140 โทร. 091-8864684
3	นายสุธีร์ ปานขวัญ	ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการความหลากหลาย ทางชีวภาพ ประจำปี 2568	53/1 หมู่ 3 ตำบลเขาคราม อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ 81000 โทร. 087-8941901
4	นายจินดา หิรัญรัตนธรรม	ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ประจำปี 2568	62/9 หมู่ 2 ตำบลวัดประดู่ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000 โทร. 062-2130906
5	นายชูชีพ อนุยุร	ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการไฟป่า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง ประจำปี 2568	209/7 หมู่14 ตำบลโกสัมพี อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร 62000 โทร. 090-9010533
6	นางสาวณีย์ โพธิ์รัง	ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการเกษตรและความมั่นคง ทางอาหาร ประจำปี 2568	77 หมู่4 ตำบลเดิมบาง อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี 72120
7	ว่าที่พันตรีวัชรินทร์ แสงวงการ	ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเล และชายฝั่ง ประจำปี 2568	31/1 หมู่ 1 ตำบลด่านสวี อำเภอสวี จังหวัดชุมพร 86130 โทร.081-3456743

ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

ประจำปี 2568

ลำดับ / ชื่อ-สกุล		รางวัล	ที่อยู่ / โทรศัพท์
1	นายบุญจันทร์ จำปาทอง	ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และเพิ่มพื้นที่สีเขียว ประจำปี 2568	396 หมู่ 4 ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี 41000 โทร.084-6832400
2	นายวิเชียร ศรีลิพิน	ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ ประจำปี 2568	27/20 หมู่ 2 ตำบลเขาน้อย อำเภอปรานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77120 โทร.081-4552926
3	นายเกษม จำพันดุง	ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการความหลากหลาย ทางชีวภาพ ประจำปี 2568	20/4 หมู่ 4 ตำบลวันยาว อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี 22110 โทร.080-0162442
4	นางสาวกรแก้ว สายวงศ์	ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ประจำปี 2568	59/86 ตำบลราษฎร์พัฒนา อำเภอสะพานสูง จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10240 โทร. 098-4612445
5	นายธีรวัฒน์ ติะวิกา	ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการไฟฟ้า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง ประจำปี 2568	68 หมู่ 3 ตำบลทุ่งศรี อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่ 54140 โทร. 098-7727286
6	นายบุญญพัฒน์ ทำทอง	ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร ประจำปี 2568	11/3 หมู่ 3 ตำบลบ้านจำ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี 16130 โทร. 098-9953251
7	นายสมนึก ชุมประยูร	ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเล และชายฝั่ง ประจำปี 2568	99 หมู่ 8 ตำบลห่านโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง 93130 โทร. 095-4380181

เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ

ประจำปี 2568

ลำดับ / ชื่อ-สกุล	รางวัล	ผู้ประสานงาน	ที่อยู่ / โทรศัพท์
1 เครือข่าย ทสม. ตำบลกุดหมากไฟ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี	เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว ประจำปี 2568	นายสมพงษ์ นาสมวาส	173 หมู่ 1 ตำบลกุดหมากไฟ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
2 เครือข่าย ทสม. ตำบลบางโปรง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ	เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ ประจำปี 2568	นายวินัย จั่นเจริญ	541 หมู่ 2 ตำบลบางโปรง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โทร.065-0565159
3 เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองข่า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ	เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ประจำปี 2568	นายสุวรรณ ขจัดมลทิน	163 หมู่ 9 ตำบลหนองข่า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ โทร.082-8711829
4 เครือข่าย ทสม. ตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา	เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ประจำปี 2568	นางสุธาสินี ไตรภูมิ	176/1 หมู่ 1 ตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา โทร.084-9879146
5 เครือข่าย ทสม. ตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี	เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการไฟฟ้า หมอกควัน และการเผาในที่โล่ง ประจำปี 2568	นายवलันต์ สุนจิรัตน์	44/1 หมู่ 5 ตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โทร.081-7733857
6 เครือข่าย ทสม. ตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น	เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร ประจำปี 2568	นายวินัย ทองทัฬห	100/3 หมู่ 6 ตำบลพระลับ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โทร.091-0524539
7 เครือข่าย ทสม. ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล	เครือข่าย ทสม. ดีเด่น ระดับประเทศ ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเล และชายฝั่ง ประจำปี 2568	นางวาสนา จันทรทอง	214/11 ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล โทร.063-3890743

เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ

ประจำปี 2568

ลำดับ / ชื่อ-สกุล	รางวัล	ผู้ประสานงาน	ที่อยู่ / โทรศัพท์
1 เครือข่าย ทสม. ตำบลโชคชัย อำเภออดอยหลวง จังหวัดเชียงราย	เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่สีเขียว ประจำปี 2568	นายวัฒนพงษ์ อุ่นกันทา	285 หมู่ 2 ตำบลโชคชัย อำเภออดอยหลวง จังหวัดเชียงราย โทร.086-1856292
2 เครือข่าย ทสม. อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี	เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ ประจำปี 2568	นายสำรวย เข้มกลัด	19/19 หมู่ 9 ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โทร. 062-4042481
3 เครือข่าย ทสม. ตำบลหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการความหลากหลาย ทางชีวภาพ ประจำปี 2568	นายพงศ์สิน จินคง	6 หมู่ 3 ตำบลหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โทร. 095-9594027
4 เครือข่าย ทสม. ตำบลอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร	เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลด การปล่อยก๊าซเรือนกระจก ประจำปี 2568	นายโรวินทร์ มีเจริญ	4/135 หมู่ 11 ตำบลอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โทร.089-0404908
5 เครือข่าย ทสม. ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการเกษตรและความมั่นคง ทางอาหาร ประจำปี 2568	นายอุดม คำอ่อน	238 หมู่ 2 ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โทร.081-7402637
6 เครือข่าย ทสม. ตำบลเขานิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง	เครือข่าย ทสม. ดาวรุ่ง ระดับประเทศ ด้านการจัดการระบบนิเวศทางทะเล และชายฝั่ง ประจำปี 2568	นางสมหวัง พรหมน้อย	50/76 ตำบลเขานิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง โทร. 091-3184776

คณะผู้จัดทำ

ชื่อหนังสือ : หนังสือเผยแพร่ผลงาน ทสม. และเครือข่าย ทสม. ดีเด่น ประจำปี 2568
จำนวน : 100 เล่ม
ผู้จัดพิมพ์และเผยแพร่ กองส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม
กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม
เลขที่ 49 ซอย 30 ถนนพระรามที่ 6 แขวงพญาไท เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ : 0 2298 5649 โทรสาร : 0 2298 5647

คณะผู้จัดทำ ที่ปรึกษา

ดร.พิรุณ สัยยะสิทธิ์พานิช
อธิบดีกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม
นายโกเมศ พุทธสอน
รองอธิบดีกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม

บรรณาธิการ

นางสาวอุมา ศรีสุข
ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม
นางเรไร เทียงธรรม
ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม

กองบรรณาธิการ

นางสาวปวีรศา สายสุภา	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
นางสาววันวิสาข์ ศรีสิทธิ์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ
นายอัครเดช ติตตะบุตร	นักวิชาการโสตทัศนศึกษา
นางสาวชลธิชา ไยหวัง	นักวิชาการเผยแพร่
นางสาวหทัย ทองใส	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม
นางสาวกัญจนภัสนันท์ ศรีใส	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม
นางสาวสุภกร ชำนาญเสื่อ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม
นางสาวกัญญาวิวีร์ เศรษฐ์โสภณ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม

กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เลขที่ 49 พระราม 6 ซอย 30 ถนนพระรามที่ 6
แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

โทรศัพท์ 02 278 8400 - 19
โทรสาร 02 298 5606

รับ - ส่ง หนังสือราชการ / อีเมลล์: saraban@dcce.mail.go.th

Website: <https://www.dcce.go.th>, Line: @dcce, Tiktok: DCCE THAILAND

กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม